

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD
jako ustanovených opatrovníků v zájmu nezletilých
dětí**

DISERTAČNÍ PRÁCE

Studijní program: **REHABILITACE**

Autor: JUDr. Jana Borská

Školitel: prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji disertační práci s názvem **Právní a zdravotně-sociální aspekty činnosti OSPOD jako ustanovených opatrovníků v zájmu nezletilých dětí** jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby disertační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé disertační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 6. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování zejména prof. JUDr. Vilému Kahounovi, Ph.D., vedoucímu mé práce za odborné vedení a cenné rady při tvorbě dizertační práce. Mé poděkování patří také doc. PhDr. Adéle Mojžíšové, Ph.D., předsedkyni oborové rady, doc. Mgr. et Mgr. Jitce Vackové, Ph.D., proděkance pro vědu a výzkum, za cenné odborné rady a dále všem vedoucím pracovníkům OSPOD a soudcům, kteří byli ochotni zúčastnit se výzkumu. V neposlední řadě patří mé poděkování rodině za podporu, pochopení a vstřícnost.

Právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD jako ustanovených opatrovníků v zájmu nezletilých dětí

Abstrakt

Česká republika, jako signatář Úmluvy o právech dítěte, svěřila výkon státní správy na úseku péče o nezletilé děti obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, kde ochranu práv a oprávněných zájmů nezletilých dětí vykonávají orgány sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), které jsou začleněny do systému výkonu státní správy v územním členění tak, aby byla zajištěna komplexní péče o nezletilé děti v rozsahu stanoveném zákonem o sociálně právní ochraně dětí. Postavení a úloha OSPOD, pravomoc, příslušnost a působnost tohoto orgánu, který je pověřen výkonem státní správy na úseku ochrany nezletilých dětí, jsou upraveny zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění. Stejně důležité je zakotvení postavení lidí pracujících na těchto úřadech, kteří jsou v postavení zaměstnanců obecních úřadů, úředníků a současně sociálních pracovníků. Z hlediska odbornosti jsou na ně kladeny vysoké nároky z hlediska znalostního profilu zejména z oboru práva a schopnosti aplikace procesní a hmotně právní úpravy dané problematiky z pohledu víceoborového přístupu k řešení dané problematiky se znalostí pohledu dalších vědeckých disciplín, které se zabývají dětmi a zejména další povinné vzdělávání. Jedná se o velice náročnou práci, která klade vysoké nároky na osobnostní profil zaměstnance. Česká republika provedla v posledních třech letech rozsáhlé zásahy do právní úpravy problematiky sociálně právní ochrany dětí, kde došlo k posílení ochrany práv nezletilých dětí a stanovení nových nástrojů k jejich ochraně. Přijetím nové právní úpravy rodinného práva, které je komplexně upraveno v zák. č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, následovala nová právní úprava procesních předpisů spojených s ochranou práv nezletilých dětí, kde vedle zák. č. 99/1963, občanský soudní řád platí také zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Rozhodování o nezletilých dětech stát svěřil převážně do pravomoci soudů, které jmenují místně příslušný OSPOD opatrovníkem k zastupování zájmů nezletilých dětí. Vzájemný vztah OSPOD a soudů je dán na základě právní úpravy v té rovině, že OSPOD jmenovaný soudem kolizním opatrovníkem má postavení účastníka řízení, který hájí zájmy nezletilých dětí. Cílem práce bylo v teoretické rovině zpracovat právní úpravu pojmů úzce souvisejících s tématem práce. Jednalo se o: pojem OSPOD, soudem jmenovaný opatrovník, zájem nezletilých dětí a pojem dítě. Tyto termíny byly uchopeny na základě dostupné literatury, odborných článků, komentovaných zákonů,

mezinárodních smluv a platné judikatury v dané oblasti. Cílem výzkumné části bylo zjistit, jaké problémy se vyskytují v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí. Druhým navazujícím cílem bylo zjistit názory vybraných vedoucích pracovníků OSPOD a soudců okresních soudů na vydefinované problémy vyskytující se v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí. Ve výzkumné části práce byly rozborem kazuistik vytipovány problémy v činnosti OSPOD – jednalo se zejména o: využití nástroje předběžného opatření; dále problematiku rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů; řešení stížnosti a podjatosti v různých fázích řízení; vzdělávání pracovníků OSPOD; účast kolizního opatrovníka při jednání u soudu. Výzkum probíhal ve dvou fázích – kvalitativní strategií, první fáze se týkala obsahové analýzy kazuistik z advokátní praxe autorky této disertace, z níž vyplynuly problematické okruhy, které sloužily pro sestavení podkladu pro rozhovor. Druhou fází bylo tedy provedení hloubkových rozhovorů s vedoucími pracovníky OSPOD a soudci – ve vybraných místech České republiky (z důvodu zachování anonymity nebylo možné uvádět kraj či jiné identifikační údaje). Celkový počet soudců byl 10, počet vedoucích pracovníků OSPOD byl 10 z okresních měst (vždy se jednalo o „párový rozhovor“ z jednoho okresního města). Z výsledků je zřejmé, že návrhy na vydání předběžného opatření vykazují nedostatky, pro které nelze vyhovět návrhu ze strany soudu (součástí práce jsou tedy i vzory návrhů předběžných opatření včetně komplexního zpracování problematiky). U rozdílné místní příslušnosti bylo zjištěno, že rozdílná místní příslušnost soudů a OSPOD působí v praxi problémy, které zbytečně prodlužují řízení a výrazně administrativně OSPOD zatěžují. Z návrhů soudců i vedoucích pracovníků OSPOD vyplývá nezbytnost sjednocení místní příslušnosti - soudy navrhují sjednocení dle místa, kde se nezletilé dítě zdržuje; OSPOD dle místa trvalého pobytu. Všech 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD označilo za problém dožádání, kde tento institut není zahrnut do hodnocení výkonů, nelze jej odmítnout. Podjatost činí problémy v různých fázích řízení – je zde patrný rozdílný přístup soudů k řešení dané problematiky (některé vznesenou námitku podjatosti u soudu řeší a jiní nikoliv) a pro pracovníky OSPOD je obtížné odhadnout – jak se zachovat, je-li vůči nim námitka podjatosti vznesena (z tohoto důvodu bylo téma „podjatosti zpracováno komplexně včetně výkladu právního postupu pro pracovníky OSPOD). Vzdělávání pracovníků OSPOD – pracovníci jsou povinni se vzdělávat a zaměstnavatel je povinen toto školení hradit (dle zákona ZSPOD). Ne všem OSPOD se daří zajistit školení v požadovaném rozsahu – a to z finančních důvodů (průměrné náklady na školení na jednoho zaměstnance je od 9167,-- do 13400 Kč ročně

– tyto náklady odpovídají cca 6 dnům školení). Pracovní vytíženost způsobená nedostatečným počtem zaměstnanců OSPOD neumožňuje absolvovat tato povinná školení. V rámci zkoumání „účasti kolizního opatrovníka při jednání u soudu“ bylo zjištěno – nepravidelná účast kolizního opatrovníka u soudu (neúčast při odvolacím řízení); nedostatek zkušeností pracovníků OSPOD v této oblasti; neúplné zprávy z šetření v rodině, které jsou určeny pro soud. Na základě vyhodnocení rozhovorů vplynuly návrhy na zlepšení organizace školení OSPOD, na základě provedeného komplexního rozboru řešení problematiky místní příslušnosti bylo doporučeno řešení samostatné evidence dožádání a finanční kompenzace činnosti OSPOD při dožádání provedení zastupování nezletilých u soudu, vypracování návrhů předběžných opatření, návrh možného řešení začlenění OSPOD v jiné organizační struktuře.

Klíčová slova

Dítě; kolizní opatrovník; místní příslušnost; orgán sociálně právní ochrany dětí; podjatost; předběžné opatření; stížnost; vzdělávání sociálních pracovníků;

The Legal and Medico-Social Aspects of the Activities of ASLPC Acting as Appointed Guardians in the Interest of Minor Children

Abstract

The Czech Republic as a signatory of the Convention on the Rights of the Child has vested the practice of state administration in the field of care for minor children to municipalities with extended powers, where the protection of the rights and legitimate interests of minor children is safeguarded by state authorities of social and legal protection of children (ASLPC hereinafter). These authorities are incorporated into the system of the exercise of state administration in the territorial division in a way which guarantees complex care for minor children to the extent laid down by the Act on Social and Legal Protection of Children (Act No 359/1999 Coll., as amended). The position and roles of ASLPC and their competence and jurisdiction are also regulated by the same act. The position of workers of these authorities and its legal embodiment is equally important. They hold positions of employees of municipal authorities, officials and social workers at the same time. Regarding professionalism, there are high demands on these workers. It is expected that they are proficient in law and that they are able to apply their knowledge of both substantive and procedural legislation with the employment of an interdisciplinary viewpoint, while having in mind other scholarly fields related to child protection and compulsory education. This is a very challenging work and demands high-profile employees. In the Czech Republic, significant changes in legislature have been made over the past three years. These amendments have led to the strengthening of the rights of minor children and to the establishing of new tools for their protection. In connection with the adoption of new substantive regulation of family law, which is now exhaustively dealt with by the Act No 89/2012 Coll., the Civil Code, new procedural rules have been established regarding protection of rights of minor children. Such procedural legislation includes (apart from the long-existent Act No. 99/1963, the Code of Civil Procedure) the Act No 292/2013 Coll., on Special Civil Proceedings. The decision-making regarding minor children has been vested mainly by the state into the competence of courts. The courts appoint the locally relevant ASLPC as a guardian who then represents the interests of minor children. The mutual relation between ASLPCs and courts is based on legislative treatment in the sense that the ASLPC takes on the position of a participant of court proceedings who protects the interests of minor children. The purpose of this thesis was to theoretically deal with the legal regulation of the essential terms connected to the topic

of this work. These terms included: ASLPC, guardian appointed by a court, interests of minor children, and the term “child” in itself. These concepts have been explored based on accessible literature, scholarly articles, statutes and their commentaries, international treaties and the case-law in the area. The purpose of this research was to find out which problems usually arise as part of the activities of ASLPCs and of courts while these bodies are protecting the interests of minor children. The second purpose, interwoven with and derived from the first one, was to explore the opinions of selected social workers of ASLPC and of district court judges regarding the defined problems occurring during the work of ASLPCs and courts while protecting the interests of minor children. In the sections of this thesis covering independent research, problems in the activities of ASLPCs are pointed out through analysis of casuistry. These particularly include: the use of the tool of precautionary measure; problems of different territorial jurisdiction of courts and ASLPCs; processing of complaints regarding bias in various phases of the proceedings; professional training of workers of ASLPC; participation of collision guardian in court proceedings. The research has been carried out in two phases – qualitative research strategies. The first phase was derived from content analysis of the casuistry of the legal (attorney’s) practice of the author of this thesis. The legal practice has shed light on certain problematic areas which have served as the base for interviews. The second phase thus consisted of conducting in-depth interviews with the leading employees of ASLPCs and with judges. This was carried out in selected areas of the Czech Republic and due to the maintenance of anonymity, it was not possible to enclose the districts or any other identification data. The overall number of judges was 10 and there were also 10 leading workers of ASLPCs from ten district towns (these interviews can thus be grouped in corresponding “pairs”, according to the district towns). The results have shown that proposals for precautionary measures have shortcomings, due to which it is not possible for courts to order such precautionary measures (this thesis therefore also includes model proposals for precautionary measures including complex treatment of the entire issue). Regarding the differing territorial jurisdiction it has been discovered that different jurisdiction of courts and ASLPC causes practical difficulties which unnecessarily prolong court proceedings and pose a significant burden on ASLPCs. It is evident from the proposals of both judges and ASLPC workers that it is necessary to unify territorial jurisdiction. The courts are suggesting the priority criterion of the address where the child mainly resides. ASLPC workers suggest the official permanent residence as the prime criterion. All 10 leading workers of ASLPC have stated that the institute of

requesting is problematic, because it cannot be included in performance evaluation and it is also not possible to refuse it. Bias causes problems in all phases of proceedings. It is obvious that courts take differing approaches towards the solution of this problem (some courts solve the problem of bias complaints filed by the parties while other courts do not) and for ASLPC workers it is difficult to assess how to act when such complaint is raised against them (for this reason, the topic of bias has been comprehensively treated for the ASLPC workers, including the interpretation of the legal process). The training of ASLPC workers – workers are obliged to educate themselves and their employer is obliged to finance such training (according to the Act on ASLPC). Not all ASLPCs are able to provide training in the required extent – due to financial reasons (the average costs of education of one employee pose from 9,169 to 13,400 CZK annually and they cover approximately 6 days of training). The heavy work-load caused by insufficient numbers of ASLPC employees prevents them from completing such compulsory training. As part of the examination of the “participation of a collision guardian in court proceedings” it has been found out that irregular participation of the worker in the proceedings (absence from participation in appeals proceedings); insufficient experience of ASLPC workers in this area; incomplete reports (directed to courts) from surveys in families. Based on the assessment of interviews, proposals for the improvement of the organization of ASLPC training have resulted. Based on comprehensive examination of the problems of territorial jurisdiction, it was recommended that requests are independently recorded and financial compensation is provided for ASLPCs who are requested to represent minors in front of courts, to draft proposals for precautionary measures. The possibility of inclusion of ASLPC in a different organizational structure has been proposed.

Keywords

Child; collision carer; territorial jurisdiction; authority of social and legal protection of children; bias; precautionary measure; complaint; training of social workers.

Motto

„Moderní sociálně-právní ochranu dětí můžeme charakterizovat jako centrálně garantovanou, ale lokálně provozovanou. Tato charakteristika znamená, že ochrana dětí je ve všech moderních systémech již od počátku 20. století garantována státem prostřednictvím státní správy, ale přímo realizovaná konkrétními sociálními pracovníky na místní úrovni (přenesené působnosti státní správy a samosprávy)“ (Pemová, Ptáček, 2012, s. 27).

Obsah:

1. Úvod	15
2. Orgán sociálně právní ochrany dětí	18
2.1. Charakteristika právní úpravy sociálně-právní ochrany dětí	18
2.2. Obsah pojmu sociálně-právní ochrana.....	19
2.3. Orgány sociálně-právní ochrany dětí	19
2.4. Působnost OSPOD ve vztahu k nezletilým dětem.....	21
2.5. Osoby vykonávající sociálně-právní ochranu dětí ve správním úřadě	24
2.6. Povinnost dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD	27
2.7. Etické aspekty činnosti pracovníků OSPOD	30
3. Opatrovník	32
3.1. Charakteristika funkce kolizního opatrovníka.....	32
3.2. Právní úprava opatrovnictví dle ZSPOD	33
3.3. Opatrovník ustanovený civilním soudem	34
3.4. Právní úprava opatrovnictví dle OZ.....	37
3.5. Pravidla pro výkon „kolizního“ opatrovnictví OSPOD.....	40
3.6. Odpovědnost kolizního opatrovníka.....	43
3.7. Přehled právní úpravy dle OZ.....	43
3.8. Opatrovnictví v trestním řízení dle zák. 141/1961 Sb., trestní řád	46
3.9. Opatrovnictví u nezletilých cizinců bez doprovodu	47
4. Dítě	49
4.1. Definice pojmu „dítě“ v mezinárodních dokumentech.....	50
4.2. Pojem „dítě“ v kontextu společensko – vědních disciplín.....	50
4.2.1. Dítě z pohledu lékařské vědy	51
4.2.2. Dítě z pohledu psychologie.....	52
4.2.3. Postavení dítěte z hlediska práva	52
4.3. Věková hranice	56
5. Zájem nezletilého dítěte.....	59
5.1. Pojem nejlepšího zájmu dítěte	59
5.2. Nejlepší zájem dítěte v pramenech mezinárodního práva	60
5.3. Implementace zásady „nejlepšího zájmu dítěte“ v českém právním řádu.....	63
5.4. Vztah nejlepšího zájmu dítěte a participačních práv	69
5.5. Kolize nejlepšího zájmu dítěte a participačního práva	70
5.6. Aplikace principu nejlepšího zájmu dítěte a participačních práv	70
5.7. Vztah nejlepšího zájmu dítěte a blaha dítěte	73
6. Právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD ve vztahu ke koordinované rehabilitaci.....	74

6.1. Právní úprava rehabilitace v mezinárodních dokumentech	75
6.2. Vývoj koordinované rehabilitace v České republice	77
6.3. Právní úprava v České republice	78
6.4. Přístup ke spravedlnosti postižených dětí v ČR.....	79
7. Cíl práce.....	81
8. Operacionalizace pojmů obsažených v cíli práce.....	81
8.1. Právní aspekty činnosti OSPOD	81
8.2. Zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD.....	81
9. Metodika	83
9.1.2. Charakteristika souboru zkoumaných kazuistik	83
9.2. Metodika ke 2. cíli disertační práce	83
9.2.1. Charakteristika zkoumaného souboru informantů (pro naplnění 2. cíle DP).....	85
10. Výsledky.....	92
10.1. KAZUISTIKY	92
10.1.1. Obecná charakteristika zkoumaných případů	92
10.1.2. Kazuistika I	92
Vyhodnocení kazuistiky I	96
10.1.3. Kazuistika II.....	99
Vyhodnocení kazuistiky II	102
10.1.4. Kazuistika III	103
Vyhodnocení kazuistiky III.....	107
10.1.5. Kazuistika IV	109
Vyhodnocení kazuistiky IV.....	113
10.1.6. Celkové vyhodnocení kazuistik	114
10.2. PŘEDBĚŽNÁ ÚPRAVA POMĚRŮ NEZLETILÝCH DĚTÍ	115
10.2.1. Charakteristika zkoumaného jevu.....	115
10.2.2. Stanovení cíle výzkumu v oblasti předběžné úpravy.....	116
10.2.3. Předběžná opatření v teorii a praxi	122
10.2.3.1. Právní úprava vydávání předběžných opatření	122
10.2.3.2. Druhy předběžných opatření	124
10.2.3.3. Dopad judikatury a zhodnocení praxe pro činnost OSPOD.....	147
10.3. ROZDÍLNÁ MÍSTNÍ PŘÍSLUŠNOST OSPOD a SOUDŮ	154
10.3.1. Charakteristika zkoumaného jevu.....	154
10.3.2. Cíl a zvolená metodika výzkumu.....	154
10.3.3. Výzkum v oblasti názoru soudců na problematiku rozdílné místní příslušnosti	164
10.3.4. Právní úprava rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů	169

10.3.4.1. Charakteristika právní úpravy	169
10.3.4.2. Charakteristika právní úpravy	169
10.3.4.3. Místní příslušnost OSPOD	170
10.3.4.5. Místní příslušnost soudů k jednání o nezletilých dětech.....	173
10.4. PODJATOST	178
10.4.1. Charakteristika zkoumaného problému	178
10.4.2. Cíl a zvolená metodika výzkumu.....	179
Vyhodnocení provedeného výzkumu v oblasti zjišťování názorů OSPOD na vznesenou námitku podjatosti.....	180
Vyhodnocení provedeného výzkumu v oblasti zjišťování názorů soudců okresních soudů na vznesenou námitku podjatosti vůči koliznímu opatrovníkovi při jednání soudu	185
10.4.3. Právní úprava problematiky podjatosti úředníků OSPOD	192
10.5. VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ OSPOD	202
10.5.1. Charakteristika problému.....	202
10.5.2. Cíl a metodika výzkumu v oblasti zajištění dalšího odborného vzdělávám pro sociální pracovníky v oboru zajištění péče o nezletilé děti.	202
10.5.3. Vyhodnocení finanční náročnosti školení.....	208
10.5.4. Vyhodnocení rozhovorů vedených s cílovou skupinou 2.....	210
10.6. ZPRÁVY ZPRACOVANÉ OSPOD	215
10.6.1. Charakteristika zkoumaného problému	215
10.6.2. Cíl a metodika výzkum provedeného u cílové skupiny č. 2 za účelem zjištění názoru soudců okresních soudů na kvalitu zpracování zprávy podávané OSPOD	216
10.6.3. Vyhodnocení provedeného výzkumu u cílové skupiny č. 2, odpovědi na otázku č. 2 dle stanovených kritérií	221
10.6.4. Výzkum provedený u cílové skupiny č. 1 za účelem zjištění názoru vedoucích pracovníků OSPOD na zpracování zpráv pro soud.....	222
10.7. ÚČAST KOLIZNÍHO OPATROVNÍKA PŘI JEDNÁNÍ SOUDU A HÁJENÍ ZÁJMU NEZLETILÝCH DĚTÍ.....	226
10.7.1. Charakteristika zkoumaného problému	226
10.7.2. Cíl a zvolené postupy hodnocení výzkumu v oblasti zjišťování názorů OSPOD na účast při jednání soudu.....	226
10.8. VYTÍŽENOST ZAMĚSTNANCŮ A ŘEŠENÍ STRESOVÝCH SITUACÍ ..	235
10.8.1. Charakteristika zkoumaného jevu.....	235
10.8.2. Cíl a zvolená metodika práce v oblasti hodnocení vytíženosti a nárůstu stresových situací u sociálních pracovníků.....	236
11. Diskuze a vyhodnocení	241
11.2. Shrnutí a diskuze k problematice předběžných opatření	241
11.3. Shrnutí a diskuze k problematice rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů	242

11.3.1. Názory dotázaných na sjednocení místní příslušnosti OSPOD a soudů...	243
11.3.2. Problémy s aplikací rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů.....	245
11.3.4. Pohled OSPOD a soudů na institut dožadání mezi OSPOD.....	247
11.3.5. Pohled OSPOD a na vyžádání soudů k provedení úkonů.....	249
11.4. Vyhodnocení výsledků a diskuze podjatost.....	252
11.4. Výsledky a diskuze v oblasti vzdělávání pracovníků OSPOD	257
11.5. Výsledky a diskuze v oblasti zpracování zpráv podávaných soudu.	259
11.6. Vyhodnocení a diskuze k účasti kolizního opatrovníka při jednání soudu a hájení zájmu nezletilých dětí.....	260
11.7. Vyhodnocení výsledků a diskuze vytíženost zaměstnanců a řešení stresových situací	261
12. Závěr	263

1. Úvod

Sociálně-právní ochrana dětí je jednou z oblastí praktického naplňování lidských práv v systému moderní sociální politiky a současně je projevem společenské odpovědnosti za ochranu a péči o slabší a potřebné. Jak uvádí Pemová a Ptáček (2012), sociálně-právní ochrana dětí tak, jak ji vnímáme dnes, je důsledkem složitých a dlouhodobých společenských změn a právního vývoje v oblasti občanského, rodinného i trestního práva. Z tohoto pohledu je potřeba na aktuálně probíhající změny v systému ochrany dětí pohlížet nikoliv jako na revoluci, ale jako na evoluci. Právě realizované změny jsou tedy východiskem přirozeného vývoje postojů a hodnot společnosti ve vztahu k ochraně dětí a rodin, společenského poznání v oblasti psychologie a sociologie, ale i ekonomického a právního prostředí. Současné pojetí lidských práv není jen prostým souhrnem právních norem, ale odráží celkové kulturní, hodnotové a etické orientace naší společnosti. Tento koncept ovlivňuje vztah mezi jednotlivcem (občanem) a státem, fungování systému státní správy i soudní soustavy, poskytování vzdělání, zdravotních a sociálních služeb.

Autorka se rozhodla zvolit si toto téma v návaznosti na vlastní profesní praxi, kdy jako zvolený zastupitel - uvolněný pro výkon funkce, se v období let 1998 – 2002 se podílela mimo jiné na zajištění činnosti sociálního odboru, kde se seznámila s problematikou činnosti OSPOD. Dále vycházela ze své osobní spolupráce s neziskovým sektorem v oblasti péče o nezletilé děti a následně i ze své vlastní advokátní praxe, která je zaměřena převážně na rodinné právo. Právě z dosavadních osobních zkušeností a vlastní praxe čerpala podklady a profesní zkušenosti pro rozbor kazuistik uvedených v této práci.

Jak uvádí Borská a Švejdarová (2016c), Česká republika provedla v posledních třech letech rozsáhlé zásahy do právní úpravy problematiky sociálně-právní ochrany dětí, kde došlo k posílení ochrany práv nezletilých dětí a stanovení nových nástrojů k jejich ochraně. Přijetím nové právní úpravy rodinného práva, které je komplexně upraveno v zák. č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, v platném znění (dále jen OZ), následovala nová právní úprava procesních předpisů spojených s ochranou práv nezletilých dětí, která se promítla do novelizace zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (dále jen ZSPOD) a byl vydán nový procesní předpis zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění (dále jen ZŘS). Tato rozsáhlá právní úprava reagovala na potřeby zvýšené míry ochrany nezletilých dětí, jejichž

nutnost vyplynula z hodnocení periodických zpráv k naplňování Úmluvy o právech dítěte Českou republikou. Zvýšená ochrana práv nezletilých dětí, včetně práva na ochranu a participačních práv dětí, byla implementována do nově přijatých právních předpisů, které vstoupily v platnost k 1. 1. 2014.

Z hlediska pohledu autorky se tento vývoj právní úpravy do značné míry promítl do zpracování dizertační práce. Změny právní úpravy doprovázela nejistota zejména v souvislosti s přijetím OZ, jehož platnost je od roku 2012, ale účinnost byla posunuta až k datu 1. 1. 2014. Obecně se předpokládalo, že vzhledem k rozsáhlým změnám a absenci prováděcích předpisů, jeho účinnost bude odložena. Tomu odpovídá i skutečnost, že všechny prováděcí předpisy byly vydány až v posledním měsíci roku 2013. Z počátku roku 2014 existovala pouze základní právní úprava textu zákona. Komentáře a výklady jednotlivých ustanovení se začaly objevovat až mnohem později. Komentovaný ZSPOD od kolektivu autorů Věry Novotné a komentář od Miloslava Macely, které významným způsobem zasáhly do výkladové praxe právní úpravy, se objevily až v průběhu roku 2015. Rychlost tvorby právních předpisů se do značné míry projevila na jejich kvalitě. Již nyní jsou připraveny novely výše zmíněné právní úpravy. Až do roku 2015 chyběly kvalitní publikační výstupy, které by reflektovaly aplikaci nové právní úpravy v praxi. Právě z tohoto důvodu bylo nutné reagovat v průběhu tvorby práce na vývoj právní úpravy. Záměrem autorky bylo zachytit již problémy spojené s aplikací nové právní úpravy v praxi. Výzkum byl z tohoto důvodu, po konzultaci s vedoucím práce, posunut až na polovinu roku 2015, kde již bylo možné zachytit základní nedostatky, případně nejednotnost přístupu OSPOD a soudců v aplikační praxi.

Aplikace nové právní úpravy však s sebou přinesla navýšení případů, které nově rozhodují ve věcech péče o nezletilé soudy, včetně účasti kolizních opatrovníků z řad sociálních pracovníků OSPOD při jednání soudů. Nový rozsah agendy s sebou nutně přinesl potřebu navýšení počtu jak soudců, tak i sociálních pracovníků OSPOD, aby bylo možné zajistit jejich činnost z pohledu účasti u jednání soudů v roli kolizních opatrovníků. Vedení výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD bylo možné provést pouze formou hloubkového rozhovoru o problémech v jejich činnosti avšak s příslibem zajištění anonymity výzkumu vzhledem k situaci, že v době provedeného výzkumu žádali všichni navýšení pracovních míst a pokud by realizovaný rozhovor obsahoval i negativní zjištění v činnosti OSPOD, byl jednoznačně vyjádřen požadavek, aby tato konkrétní

zjištění byla přístupná široké veřejnosti pouze za podmínky, že rozhovor bude anonymizován. Většina vedoucích pracovníků OSPOD se obávala situace možných negativních reakcí ve vztahu k hodnocení jejich práce v návaznosti k přímým nadřízeným a zejména vedení obce. Shodně se vyjádřili i soudci, z nichž většina rovněž vyžadovala anonymitu, protože se jedná o jejich osobní zkušenosti z praxe soudů, které není vhodné konkrétně zveřejňovat.

Práce je rozdělena do jednotlivých kapitol, kde kapitoly 2 – 6 zahrnují teoretickou část práce, kapitola 10 shrnuje ve svých podkapitolách výsledky výzkumné části, kam lze obecně zařadit rozbor kazuistické série a vyhodnocení rozhovorů a poslední dvě kapitoly zahrnují diskuzi a závěr práce. Autorka provedla v teoretické části práce podrobné analýzy právní úpravy jednotlivých pojmů jako je OSPOD, dítě, kolizní opatrovník, jednání v zájmu nezletilého a provázanosti zvoleného tématu práce s oborem studia. Analýza byla provedena na základě dostupné právní úpravy na úrovni mezinárodní, evropské a české s využitím dostupných textů, článků a komentářů k jednotlivým výše zmiňovaným zákonům. Rovněž byla využita dostupná judikatura Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního a Nejvyššího soudu, případně dostupné judikáty z rozhodovací praxe krajských soudů. V této části práce doplňují judikáty analýzu a výklad teoretických pojmů s provázaností do dalších oblastí práva, které doplňují základní právní úpravu. Na základě takto zpracované teoretické části práce autorka přistoupila k rozboru série kazuistik s vytipováním shodných znaků, jejichž rozbor byl podstatou pro vytvoření otázek pro výzkum formou hloubkových rozhovorů párově s vedoucími pracovníky OSPOD a soudci opatrovnické agendy ve stejných okresních městech. V podkapitole předběžné opatření, rozdílná místní příslušnost OSPOD a soudů a podjatost je vedle vyhodnocení rozhovorů rovněž součástí podrobná právní úprava dané problematiky s přehledným schématem právní úpravy dané problematiky a v části předběžných opatření jsou navíc vypracovány vzory jednotlivých druhů předběžných opatření. Rozbor právní úpravy v této části práce je součástí výstupu, který je určen především pracovníkům OSPOD ke zlepšení orientace v těchto oblastech a dále odborné veřejnosti. Další podkapitoly se zabývají výzkumem odborné úrovně a dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD, kvalitou zpráv, které zpracovává OSPOD a předkládá je soudu a dále vytižeností zaměstnanců a řešení stresových situací. Na základě diskuze o výsledcích výzkumu jsou následně navržena opatření, která by umožnila zkvalitnit práci OSPOD.

2. Orgán sociálně právní ochrany dětí

2.1. Charakteristika právní úpravy sociálně-právní ochrany dětí

Ochrana dětí byla vždy předním úkolem každého státu. Prostředky ochrany lze zařadit do sféry soukromoprávní a veřejnoprávní, přičemž každý sleduje různé cíle. **Soukromé právo** sleduje soukromou iniciativu jednotlivce k svobodnému utváření vlastního života, přičemž každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Vedle ochrany rodiny, rodičovství a manželství mají rodiče právo usměrňovat své děti výchovnými opatřeními, která odpovídají rozvíjejícím se schopnostem dítěte, včetně omezení, která sledují ochranu morálky, zdraví a práva nezletilého, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku a dítě je povinno se těmto opatřením podřídit. Jsou to právě rodiče, kteří mají právo vykonávat sociálně-právní ochranu pro své dítě. Nová právní úprava zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ) zakotvuje velmi důležité výkladové pravidlo dle ust. § 2 odst. 1, že každé ustanovení soukromého práva lze vykládat pouze ve shodě s Listinou základních práv a svobod (dále jen Listina) a ústavním pořádkem. Lze tedy odkázat především na ust. čl. 32 Listiny, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona a péče o děti a jejich výchova je právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči, kde zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. Odkazem na ústavní pořádek se do výše zmíněného výkladového pravidla zahrnují také ratifikované mezinárodní smlouvy, které mají aplikační přednost před zákonem. Avšak zaručená práva rodičů mohou být omezena do té míry, že nezletilé děti mohou být od nich odloučeny proti jejich vůli, ale pouze na základě rozhodnutí soudu a pouze na základě zákonných důvodů. Tento způsob ochrany nezletilých dětí zajišťuje **veřejnoprávní ochrana**, za jejíž provádění je s odkazem na Úmluvu o právech dítěte zodpovědný stát. Veřejné právo tak upravuje organizaci, působnost a činnost orgánů veřejné moci. Uplatňování veřejného práva je nezávislé na uplatňování soukromého práva. Je však nutné podotknout, že hranice mezi soukromým a veřejným právem není pevně dána jednou pro vždy. Dle Macely (2015) dochází k tzv. **publicizaci soukromého práva**, kdy do soukromých vztahů rodinných proniká veřejnoprávní regulace. Veřejnoprávní zásahy do rodinných vztahů jsou prováděny zejména intervencí orgánů sociálně-právní ochrany.

2.2. Obsah pojmu sociálně-právní ochrana

Veřejnoprávní ochrana dětí je u nás upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění (dále jen ZSPOD). Dle ust. § 1 ZSPOD se sociálně právní ochranou dětí rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. Jedná se o demonstrativní výčet činností, které jsou v jejím rámci zajišťovány. Toto ustanovení **zakládá věcnou působnost** zákona, tedy vymezuje vztahy, na něž úprava dopadá. Dle Novotné (2014) sociálně právní ochrana dětí představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním, nebo vykořisťováním, zahrnující rovněž sanaci rodiny, která směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení odpovídajícího náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže vyrůstat ve vlastní rodině. Ochrana dítěte je však daleko širší pojem než sociálně-právní ochrana a zahrnuje soubor další práv a oprávněných zájmů dítěte upravených v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob a to v závislosti na jejich působnosti. Stěžejními orgány, kterým stát svěřil komplexní výkon péče o nezletilé s cílem hájit práva dětí v jejich nejvyšším zájmu, jsou orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a soud, který rozhoduje a oprávněných zájmech nezletilých dětí.

2.3. Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) je správním orgánem, kterým je v rámci výkonu státní správy pověřený obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde tuto agendu vykonávají odbory sociálních věcí. Jedná se o správní orgány, které jsou pověřeny výkonem státní správy na úseku ochrany práv a oprávněných zájmů nezletilých dětí, jejichž činnost je upravena zákonem, mají vymezenou místní, funkční, osobní a věcnou působnost a jsou nadány pravomocemi svěřenými k výkonu státní správy na daném úseku. Mezi základní vymezení patří vymezení orgánů, které naplňují obsah činnosti. Právní úprava je zakotvena v ust. § 4 ZSPOD, kde sociálně právní ochranu

zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, kterými jsou:

- a) krajské úřady,
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- c) obecní úřady a újezdni úřady,
- d) ministerstvo,
- e) Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí,
- f) Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu

Dle Novotné (2014) zákon vyjadřuje, který z orgánů veřejné a státní správy je orgánem sociálně-právní ochrany dětí a vykonává státní správu v přenesené působnosti a státní správu ze zákona. Protože především obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady mají možnost bezprostředně sledovat ochranu práv dítěte a včas činit potřebná opatření se znalostí problému a místních podmínek, ukládá jim zákon nejvíce povinností v ochraně dětí a pomoci rodičům a dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu dětí. Působnost jednotlivých orgánů je pak upravena v § 10 a násl. ZSPOD. **Ve vztahu ke zvolenému tématu práce je zkoumána pouze ta část činnosti OSPOD, která koresponduje obsahu činnosti OSPOD jako ustanoveného opatrovníka a kolizního opatrovníka v zájmu nezletilého dítěte.** Opatrovníkem nezletilého dítěte může být jmenován z výše uvedených subjektů pouze obecní úřad obce s rozšířenou působností a Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí. Dle Macely (2015) mohou mít orgány sociálně-právní ochrany dětí i jiné označení. Mohou mít označení městské úřady, resp. úřady městysů. Specifická právní úprava je ve statutárních městech, kde působnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností je svěřena úřadům městských částí nebo obvodů a to na základě příslušného statutu, vydaného formou obecně závazné vyhlášky. V některých případech jsou možné i **změny působnosti**. Této možnosti lze využít v situacích, kdy správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností není schopen zajistit výkon státní správy na svěřeném úseku v odpovídající kvalitě ať už z personálních či finančních důvodů, může uzavřít **veřejnoprávní smlouvu mezi obcemi** a jejím předmětem bude výkon státní správy. Tuto možnost předjímá ust. § 63a zákona 128/2000 Sb., o obcích. Podmínkou však je dohoda stran na obsahu smlouvy a také finanční kompenzaci přenesené agendy. Další možností změny příslušnosti je s odkazem na ust. § 66b zák. 128/2000 Sb., o obcích, **odnětí výkonu státní správy obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností** a její přenesení na jiný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Jedná se o „nucené“ odnětí působnosti, jehož podstatou je rozhodnutí

Ministerstva vnitra o odnětí výkonu státní správy příslušnému úřadu z důvodu neplnění povinností plynoucích ze svěřeného výkonu státní správy.

2.4. Působnost OSPOD ve vztahu k nezletilým dětem

Působnost OSPOD je upravena v ZSPOD tak, že činnost v rámci působnosti vykonává ještě v době předcházející jmenování opatrovníkem nezletilého dítěte. **Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen:**

- a) sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku,
- b) činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti,
- c) pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě ohrožené uvedené v to ZSPOD, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte,
- d) zpracovat na základě **vyhodnocení situace dítěte** a jeho rodiny podle písmene c) **individuální plán ochrany dítěte**, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny,
- e) pořádat **případové konference** pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob, kde obecní úřad je povinen uhradit náklady spojené s účastí při jednání případové konference.
- f) obecní úřad obce s rozšířenou působností, s odkazem na ust. § 11 ZSPOD, vykonává rovněž **poradenskou činnost** tím, že pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené, pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou, poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací

povinnosti k dítěti, včetně pomoci při podávání návrhu soudu; přitom spolupracuje zejména s orgány pomoci v hmotné nouzi, povinnými osobami, orgány činnými v trestním řízení a soudy.

g) obecní úřad obce s rozšířenou působností, s odkazem na ust. § 12 ZSPOD, **může uložit** rodičům, případně jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, **povinnost využít odbornou poradenskou pomoc**, pokud ji rodiče nezajistili dítěti sami, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil, rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem, rodiče nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.

h) obecní úřad obce s rozšířenou působností, s odkazem na ust. § 16, odst. 1 ZSPOD, **je povinen podat** neprodleně **návrh soudu na vydání předběžného opatření**, ocitlo-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen,

i) obecní úřad obce s rozšířenou působností, s odkazem na ust. § 16, odst. 2 ZSPOD, **může podat jménem dítěte** soudu **návrh na vydání předběžného opatření na uložení opatření k ochraně dítěte před domácím násilím**, jestliže je dítě vystaveno tělesnému nebo duševnímu násilí ze strany rodiče nebo jiné osoby, která žije s dítětem ve společné domácnosti,

j) obecní úřad obce s rozšířenou působností, s odkazem na ust. § 16a, odst. 2 ZSPOD, poskytuje osobě, které bylo dítě předáno do péče pomoc při řešení problémů spojených s péčí o dítě, při podávání návrhů příslušným orgánům na úpravu právního vztahu této osoby k dítěti a při uplatňování nároků, zejména v sociální oblasti,

k) obecní úřad obce s rozšířenou působností, s odkazem na ust. § 17 ZSPOD, **vykonává funkci opatrovníka a poručníka**, kdy může být ustanoven opatrovníkem i v případě zastupování dítěte ve vztahu k cizině také vykonává poručenství jako veřejný poručník do doby, kdy soud jmenuje dítěti poručníka nebo dokud se poručník neujme funkce.

Nad rámec výše uvedených činností, které předcházejí jmenování opatrovníkem, má OSPOD možnost využít dalšího nástroje a to **opatření na ochranu dětí**, která jsou upravena v ust. § 14 ZSPOD. Právě z výše uvedených činností vzniká OSPOD právo či povinnost podat návrh soudu, kde je následně jmenován opatrovníkem v hmotněprávním smyslu nebo kolizním opatrovníkem v procesním smyslu. Obecní úřad obce s rozšířenou působností **podává** za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem (OZ) **návrh soudu**:

- a) na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte,
- b) na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti anebo omezení nebo pozastavení jejího výkonu,
- c) na nařízení ústavní výchovy,
- d) na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- e) na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení,
- f) na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení,
- g) na nařízení, prodloužení či zrušení výchovného opatření podle § 13a ZSPOD,
- h) na přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy,
- i) na pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě u nezletilého rodiče,
- j) na zachování povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem u rodiče omezeného ve svéprávnosti,
- k) na zbavení rodiče práva dát souhlas k osvojení nebo dalších povinností a práv osobní povahy, zbavil-li soud rodiče rodičovské odpovědnosti.

OSPOD je povinen před podáním výše zmíněného návrhu soudu (a to i v případě, že návrh byl podán rodičem, jinou osobou odpovědnou za výchovu či státní zastupitelství):

- a) **projednat s rodiči** nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte důvody **podání návrhu soudu**, poučit je srozumitelně a prokazatelně o jejich právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a důsledcích neplnění těchto povinností,
- b) v rámci případové konference předem projednat důvody podání návrhu a zabývat se možnými způsoby jejich řešení; to neplatí, je-li zřejmé, že uspořádání případové konference by bylo nemožné nebo zjevně neúčelné,
- c) **uspořádat případovou konferenci** v průběhu řízení soudu o svěřeni dítěte do

náhradní péče, pokud nebyla uspořádána již před zahájením tohoto řízení,

d) uskutečnit opatření sociálně-právní ochrany vyplývající z vyhodnocení situace dítěte a individuálního plánu ochrany dítěte, zejména poskytnout nebo zprostředkovat poradenství a pomoc při výchově rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, popřípadě uložit povinnost využít odborné pomoci

e) zvážit **uložení výchovných opatření** s hodnocením výsledků jejich využití.

Současně s návrhem k soudu je povinen OSPOD:

- **podat soudu zprávu** o splnění výše svých povinností před podáním návrhu, tedy že bylo řádně projednáno se všemi zúčastněnými osobami, případně zdůvodnit, sdělit výsledky případové konference, případně odůvodnit neuspořádání případové konference
- **podat soudu vyhodnocení**, že důvodem podání návrhu nejsou pouze nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů dítěte nebo osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, jestliže jsou jinak tyto soby nebo rodič způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti
- **podat soudu vyjádření** pro potřeby určení zařízení pro výkon ústavní výchovy, do kterého má být dítě umístěno v případě, že soud rozhoduje o nařízení ústavní výchovy nebo přemístění do jiného zařízení pro výkon ústavní výchovy.

OSPOD **poskytuje soudu součinnost** s odkazem na ust. § 14 odst. 7 ZSPOD při výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých, která **spočívá také v poskytnutí nebo zprostředkování odborné pomoci** dítěti, jeho rodičům nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte. Při výkonu rozhodnutí postupuje OSPOD a ostatní osoby zúčastněné na řízení postupují ve vzájemné součinnosti s cílem dosažení vynucení povinnosti uložené soudním rozhodnutím a působit na povinného, aby splnil povinnost dobrovolně. OSPOD **je povinen poskytnout dítěti vysvětlení** situace, a to způsobem odpovídajícím jeho věku a rozumové vyspělosti, nevylučují-li to okolnosti případu. Všichni jsou povinni postupovat při výkonu rozhodnutí s maximální možnou rychlostí.

2.5. Osoby vykonávající sociálně-právní ochranu dětí ve správním úřadě

„Kvalitní sociální pracovník by měl být osvědčený, profesně motivovaný, s vyšší mírou frustrační tolerance, empatický, flexibilní, vřelý a opravdový, tolerantní, respektující,

zvidavý a zodpovědný. Měl by být schopen účinně komunikovat jak s jednotlivci, skupinami, rodinami, tak i komunitami. Měl by být schopný zorientovat se v potřebách a možnostech klientů, rozeznat silné stránky a možnosti nejenom klienta, ale i jeho okolí a podporovat jejich soběstačnost, nezávislost a sebeúctu. Sociální pracovníci by se měli umět orientovat v nabídce dalších služeb a měli by naučit klienta je správně využívat.“
(Bajer, 2007, s. 35)

V rámci výkonu státní správy se na orgán sociálně-právní ochrany pohlíží jako na příslušný úřad, tedy jako na celek. Jak uvádí Macela (2015), často se vedou diskuze o **pravomoci zaměstnanců** obce a obecního úřadu mimo vlastní útvar realizující sociálně-právní ochranu při výkonu této agendy. Obecní úřad je mimo starosty, místostarostů a tajemníka tvořen i zaměstnanci obce, kteří jsou zařazeni do obecního úřadu. V čele obecního úřadu stojí starosta. Ve smyslu ust. § 14 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, mohou být všichni výše vyjmenovaní v postavení představených a podílet se tak na výkonu přenesené působnosti v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, zejména v rámci vnitřní kontroly zaměřené dovnitř vlastní organizační struktury. Tato skutečnost se může odrazit například při řešení podjatosti zaměstnanců v rámci úřadu. Podléhají společně se zaměstnanci zařazených do OSPOD povinnosti mlčenlivosti ve smyslu ust. § 57 ZSPOD. **Organizační řád**, schválený zastupitelstvem obce, pak **stanoví** ve vztahu k výkonu sociálně-právní agendy **počet zaměstnanců**, kteří se podílejí na výkonu státní správy na úseku péče o nezletilé. Zastupitelstvo obce rovněž stanoví v rámci schválení rozpočtu obce, v rámci kapitoly sociální věci, **celkové množství mzdových prostředků**, prostředků na vybavení kanceláří, nákup spotřebního materiálu a technického vybavení a dalších prostředků podílu na mandatorních výdajích obce k zajištění chodu úřadu. Část prostředků je hrazena z dotace na výkon státní správy na úseku sociálně-právní ochrany dětí, která se rozděluje dle počtu rodin a dětí ve správním obvodu, rozsahu a členitosti území, sociálnímu začlenění daného území atd. Dotace na činnost však nepokryje veškeré výdaje na výkon státní správy, které pak musí být kryty z prostředků obce.

Požadavky na výkon práce v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, je stanovena v ust. § 49a ZSPOD, kde je stanovena odborná způsobilost pro poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami, dále jsou dány podmínky pro výkon zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. Mimo **obecných předpokladů pro výkon funkce**, jako je způsobilost k právnímu jednání, trestní bezúhonnosti a zdravotní způsobilost, je nutné zmínit, **odborné požadavky**, které vytváří podmínky pro odborný

přístup každého sociálního pracovníka. Mezi takové požadavky lze zařadit v první řadě **vysokoškolské vzdělání** ve vybraných studijních oborech, jako je sociální práce, sociální pedagogika, speciální pedagogika právo psychologie, ošetrovatelství a v oblasti lékařství zaměřené na všeobecné a dětské lékařství. Podmínky pro výkon takové práce splňuje také vyšší odborné vzdělání v obdobně zaměřených studijních oborech, případně absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů ve vybraných oborech v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu sociálního pracovníka. Každý pracovník sociálně-právní ochrany dětí ve státní správě musí dále prokázat zvláštní odbornou způsobilost v režimu zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, v platném znění a vyhlášky č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, v platném znění. Úředník je povinen prokázat zvláštní odbornou způsobilost do 18 měsíců od vzniku pracovního poměru. Mimo splnění odborných požadavků musí sociální pracovníci disponovat **osobnostními předpoklady pro výkon** činnosti v oboru, kde pracuje. Z odborné literatury lze tyto osobnosti předpoklady zahrnout jako **vlastnosti zralé osobnosti**. Konkrétně jde o „*citovou vyrovnanost a stálost, schopnost empatie, životní optimismus. Sociální pracovník by měl mít všeobecné vzdělání a rozhled, měl by zvládat komunikaci s lidmi, což je podstatou jeho práce.*“ (Novotná, Schimmerlingová 1992, s. 113). Jak uvádí Matoušek (2008), sociální pracovník se při výkonu sociální práce pohybuje v rámci práv a povinností vymezených právním systémem, zaměstnavatelem a profesními standardy. Někdy se práva a povinnosti, které se vážou k roli sociálního pracovníka, navzájem doplňují. V praxi však často však v tomto směru dochází k jejich konfliktu. Jednání sociálního pracovníka pak vychází spíše z tzv. defenzivní praxe nebo naopak praxe reflexivní. Defenzivní praxe se vyznačuje tím, že sociální pracovník jedná podle předpisů a plní povinnosti definované zaměstnavatelem a zákonem, což lze definovat, že plní předepsaný postup. Tento postup jej omezuje, ale současně i chrání před osobní odpovědností. Sociální pracovník, který naopak je schopen praxi reflektovat, snaží se o skloubení znalostí, hodnot a dovedností a o jejich praktické využívání – je autonomní osobností, která je schopna nést morální odpovědnost za svá rozhodnutí. Z právního hlediska se pracovní poměr sociálních pracovníků v roli **zaměstnanců obce** řídí zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ale plně podléhají jako **úředníci** zák. č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků (včetně prováděcích právních předpisů). Zaměstnanci OSPOD pak vystupují také jako **sociální pracovníci** a jejich činnost je nad rámec ZSPOD upravena zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Postavení úředníka a současně

sociálního pracovníka zakládá povinnost splňovat předpoklady pro výkon funkce dle obou právních předpisů. Jejich pracovně právní vztah vzniká uzavřením pracovní smlouvy na základě výběrového řízení, případně u vedoucích pracovníků jmenováním do funkce. Každý zaměstnanec je povinen složit do 6 měsíců od nástupu do zaměstnání zkoušku z odborné způsobilosti a dále každý rok je zaměstnavatel povinen zajistit pro každého ze svých zaměstnanců školení v rozsahu 6 dnů. Jejich práce je charakterizována velmi rozsáhlou znalostí právních předpisů, se schopností jejich aplikace v praxi, znalosti z oboru psychologie, s pokročilou schopností aplikovat řadu sociálních dovedností, umět vyjednávat, vést rodiče k dohodě, řešit nekonfliktně smírnou cestou spory a to vše v zájmu nezletilých dětí. Fakticky však odbornou přípravu získají pouze z oblasti znalosti právní úpravy. Ostatní dovednosti závisí na jejich schopnostech a zkušenostech vstřebat zkušenosti zkušenější kolegů a schopnosti sebevzdělávání. Praktické zkušenosti a výcvik v uvedených dovednostech jsou součástí školení jen v nepatrné míře. Jejich práci charakterizuje vysoká administrativní náročnost, vedení spisové dokumentace ve spojení se zjišťováním situace v rodinách v terénu a především zastupování nezletilých dětí před soudem v roli kolizního opatrovníka. Sociální pracovník by měl být profesionál ve všech ohledech. „*Profesionálním sociálním pracovníkem je jen ten, kdo dosáhl formálně předepsaného vzdělání, cíleně a systematicky pracuje se svou profesní zkušeností, v praxi dodržuje standardy dobré praxe a řídí se etickými pravidly a hodnotami sociální práce*“ (Pemová, Ptáček, 2012, s. 121).

2.6. Povinnost dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD

Jak uvedl Jílek (2011) v předmluvě Jean Zermatten, ředitel Mezinárodního institutu pro práva dítěte (*International Institute for the Rights of the Child – IDE*) ve švýcarském Sionu, předseda Výboru OSN pro práva dítěte, ke Studii o právech dětí: „*Výbor OSN pro práva dítěte (orgán, jehož úkolem je sledovat implementaci Úmluvy v různých státech, tj. stranách Úmluvy) přikládá značný význam vzdělávání a získávání schopností a znalostí. Konkrétně to znamená, že smluvní strany mají povinnost rozvíjet programy vzdělávání pro ty, kteří jsou zapojeni do implementace Úmluvy, včetně vládních činitelů, poslanců, soudců a všech osob, které pracují s dětmi a pro děti (místní představitelé a zástupci církvi, učitelé, sociální pracovníci a příslušníci policie). Je nezbytné, aby toto vzdělávání bylo soustavné, průběžné, a aby bylo zohledněno v programech odborného vzdělávání, v kodexech chování a ve vzdělávacích programech na všech úrovních. Vzdělávání musí*

mít za cíl přimět odborné pracovníky citlivě vnímat nové postavení dítěte, nahlížet na dítě jako na nositele práv a přispívat k lepší znalosti Úmluvy, jejího obsahu, jejích požadavků a nových příležitostí, které Úmluva otevírá pro respektování práva dítěte na účast na společenském životě, a na vyjádření svého názoru ohledně všech rozhodnutí, která se ho týkají.“

Jak uvedla Borská (2016), mezi základní povinnosti úředníka lze zahrnout prohlubování kvalifikace formou absolvování vstupního vzdělávání, dále se průběžně vzdělávat, vykonat zkoušku odborné způsobilosti. Zaměření **vstupního školení** směřuje k prokázání znalostí z oblasti veřejné správy, informačních technologií, základních dovedností, případně jazykových znalostí. Tento druh školení je nutné absolvovat do tří měsíců od vzniku pracovního poměru. Obsahem **průběžného školení** je zejména aktualizace a další prohlubování znalostí, které je zpravidla prováděno formou různých kurzů, konferencí a školení. Zvláštní povinnou formou prokázání odbornosti a znalostí v daném úseku výkonu státní správy je **zkouška odborné způsobilosti**, po jejímž absolvování úředník obdrží osvědčení o úspěšném absolvování. Jedná se o znalostní odbornou zkoušku, kterou je úředník povinen složit do 18 měsíců od data nástupu do zaměstnání. Tato zkouška zahrnuje znalost základů veřejné správy, obecných principů organizace a činnosti veřejné správy, znalost zákona o obcích a krajích a z procesního hlediska pak znalost zákona o správním řízení včetně schopnosti aplikace a interpretace získaných znalostí. Zvláštní část zkoušky odborné způsobilosti předpokládá znalost působnosti orgánů územní samosprávy, správních úřadů ve stanovené oblasti odbornosti úředníka. Pokud úředník neprokáže složení této zkoušky ani v náhradním termínu, může zaměstnavatel s takovým úředníkem ukončit pracovní poměr pro nesplnění kvalifikačních požadavků pro výkon funkce. Pokud vykonává činnost v sociálních službách v sociálně-právní ochraně dětí, je zaměstnavatel povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně dalších 6 dnů za kalendářní rok. Tento stanovený časový limit by měl přispět zejména k upevnění a doplnění odborné kvalifikace. Tento časový rozsah lze krátit v poměru neodpracované doby. Rozsah a obsah dalšího školení úředníků zcela zásadním způsobem ovlivňují také nově zavedené standardy činnosti. ZSPOD a prováděcí vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, v příloze 1 stanovuje **standardy kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany orgány sociálně-právní ochrany**. V dalších částech této přílohy má pak zaměstnavatel povinnost zajistit personální zabezpečení výkonu sociálně právní ochrany ve stanovené

organizační struktura počet pracovních míst, přiměřený spádovému obvodu OSPOD, přičemž je zohledněna náročnost výkonu práce. Na 800 - 400 dětí, které jsou hlášeny k trvalému pobytu, je přiřazen 1 pracovník. Na jednoho pracovníka pak dále připadá 80 „ živých „ případů. Na každé pracovní místo by měl být zpracován popis s uplatněním specializace pro oblast náhradní rodinné péče, sociální kurately a ochrany týraných a zneužívaných dětí. Zásadním kritériem standardů je požadavek na písemné zpracování pravidel přijímání nových zaměstnanců. Je stanovena povinnost každého zaměstnance splnit kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka podle zákona o sociálních službách musí disponovat odbornou způsobilostí na úseku sociálně právních ochrany dětí. OSPOD je povinen mít písemně zpracovaná pravidla pro zaškolování nových zaměstnanců. Součástí dodržování standardů je **povinnost vedoucích zaměstnanců pravidelně hodnotit zaměstnance** se zaměřením na stanovení, vývoj a naplňování osobních profesních cílů a potřeb další odborné kvalifikace. Je zde založena **povinnost písemného zpracování individuálních plánů dalšího vzdělávání jednotlivých zaměstnanců OSPOD**. Dále je stanovena **povinnost zajištění průběžného vzdělávání zaměstnanců v rozsahu minimálně 6 pracovních dnů** za kalendářní rok na vzdělávacích kurzech akreditovaných MPSV. Průběžné sledování plnění standardů je součástí kontroly výkonu státní správy na úseku OSPOD. Jak uvedla Pemová et al. (2012), v zahraničí jsou **nedílnou součástí profesionality sociálních pracovníků praktické dovednosti**. Nelze na tuto odbornost pohlížet pouhým kvalifikačním měřítkem, kde lze automaticky odvozovat míru praktických dovedností od délky praxe. V zahraničí kladen velký důraz na kvalitu praxe. Proto je nutné, aby sociální pracovník ihned od nástupu do praxe začal systematicky zpracovávat zkušenosti, které při výkonu praxe nabývá. Znamená to průběžnou a podrobnou reflexi konkrétních situací, rozhodovacích procesů, vztahů s klienty, eticky komplikovaných případů apod. Tato sebereflexe může probíhat jak na individuální úrovni (supervize, intervize, mentoring), tak na úrovni daného pracoviště – kazuistické semináře, procesy vyhodnocování mimořádných situací atd.

Lze tedy rozeznávat **odborné předpoklady výkonu práce**, které vyplývají z právních předpisů, ale také osobní předpoklady výkonu sociální práce. Jedná se především o práci s lidmi a nikdy nelze předpokládat, jak se jednotliví klienti zachovají. Obtížnost práce spočívá také v tom, že rozhodnutí, které sociální pracovník učiní, může ovlivnit řadu lidských životů – převážně dětí. Spojením odborného a lidského přístupu sociálního

pracovníka je zdůrazněn v následující citaci. „*Použití vlastní osobnosti sociálního pracovníka v praxi je dáno kombinací znalostí, hodnot a dovedností získaných v sociální práci s aspekty svého osobního já, kterými jsou rysy osobnosti, systémy víry, životní zkušenosti a kulturní dědictví. Jedná se o využití vlastního já, které umožní sociálnímu pracovníkovi usilovat o pravost a autentičnost v kontaktu s klienty, a zároveň ctít hodnoty a etiku oboru. Sociální pracovník musí být schopen potkávat se s klienty na dvou rovinách, a to na úrovni profesní role odvíjející se od jeho odbornosti a pravomoci, tak na úrovni ryze lidské, sociální práce by vždy měla mít i tento aspekt – setkání dvou autentických a jedinečných lidských bytostí.*“ (Pemová, Ptáček 2012 s. 124)

Jak uvádí Pemová et al (2012), mezi osobnostní předpoklady pro výkon práce sociálního pracovníka patří zejména rysy osobnosti, systém víry, životní zkušenosti a kulturní dědictví. Jedná se o využití vlastního já, které umožní sociálnímu pracovníkovi usilovat o pravost a autentičnost v kontaktu s klienty a zároveň ctít hodnoty a etiku oboru. Sociální pracovník musí být schopen setkávat se s klienty na dvou rovinách, a to pouze na úrovni profesionální role odvíjející se od jeho odbornosti a pravomoci, tak na úrovni profesní role, tak na úrovni ryze lidské, sociální práce by vždy měla mít i tento aspekt – setkávání dvou autentických a jedinečných lidských bytostí. Mezi osobnostní rysy, které by měl vykazovat sociální pracovník, patří: rád pracuje s lidmi, potřebuje být užitečný, je empatický, je schopen dobře zvládat stress, je dobrý posluchač, umí naslouchat, je inteligentní a praktický a v neposlední řadě – má smysl pro humor.

„*K tomu, aby sociální pracovník mohl naplnit své poslání, musí objekt svého působení dostatečně pochopit a mít k dispozici potřebné dovednosti a nástroje. Proto je velmi důležitá příprava budoucích sociálních pracovníků. Přípravu ztěžují neustále probíhající změny ve společnosti a jejich akcelerace. Přibývá sociálních problémů a jejich řešení vyžaduje další a další znalosti a dovednosti. V rámci sociální politiky státu jsou posilovány nástroje na řešení těchto sociálních situací, tedy nástroje, které mají užívat především sociální pracovníci.*“ (Hanuš, 2007, s. 6).

2.7. Etické aspekty činnosti pracovníků OSPOD

Povinnosti zaměstnanců OSPOD však neplynou pouze z pravidelného udržování odborné úrovně a ze vztahu zaměstnanec a zaměstnavatel, ale také jsou povinni dodržovat další etická a morální pravidla. Právě dodržování etických pravidel a následně jejich aplikace

v dodržování morálních pravidel je nedílnou součástí práce zaměstnanců orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Zpravidla jsou tato pravidla včleněna do etických kodexů, které mohou být zaměstnavatelem přijata jako vnitřní předpis, jehož nedodržení je sankcionováno jako porušení povinností zaměstnance. V tomto případě se činnost zaměstnanců OSPOD řídí dokonce dvěma etickými kodexy a to: **Etickým kodexem úředníka ve státní správě a Etickým kodexem sociálních pracovníků**. Vedle odborné úrovně zaměstnance je zde vyžadováno také plnění kodexem stanovených etických pravidel činnosti a jejich praktická aplikace z hlediska morálního přístupu zaměstnance. V jedné roli zde stojí zaměstnanec úřadu a současně sociální pracovník. Toto spojení klade důraz zejména na vysokou odbornost v jejich činnosti za podmínky dodržování stanovených etických zásad. V některých případech však **může dojít ke střetu zájmu ve výkonu činnosti** zaměstnance a to zejména tam, kde etické zásady vyžadují pochopení a lidský přístup ke klientovi, ale povinnost dodržovat právní předpisy neumožňuje, aby klientovi bylo možné vyhovět v jeho žádosti. Jako zaměstnanec vyhovět žádosti klienta nemůže, ale jako sociální pracovník cítí, že skutečně tento klient, jako sociálně potřebný, oprávněně pomoc potřebuje. U zaměstnance tak **vzniká vnitřní konflikt**, který při dlouhodobém přetížení může vyústit v syndrom vyhoření. Právě sociální pracovníci jsou statisticky nevíce vystaveni riziku výskytu syndromu vyhoření. Vnitřní postoj pracovníků popisuje výstižně i Matoušek (2008): „*Sociální pracovník se při výkonu sociální práce pohybuje v rámci práv a povinností vymezených právním systémem, zaměstnavatelem a profesními standardy. V ideálním případě se práva a povinnosti, které se vážou k roli sociálního pracovníka, navzájem doplňují. V reálné praxi však v tomto směru dochází k jejich konfliktu – jednání sociálního pracovníka pak vychází spíše z tzv. defenzivní praxe nebo naopak praxe reflexivní. Defenzivní praxe se vyznačuje tím, že sociální pracovník jedná podle předpisů a plní povinnosti definované zaměstnavatelem a zákonem, tj. plní předepsaný postup. Tento postup jej sice jednak omezuje, na druhou stranu jej chrání před osobní odpovědností. Sociální pracovník, který naopak je schopen praxi reflektovat, si je jistější osobními hodnotami, hodnotami profese i tím, jak je prezentovat v praxi (tj. snaží se o skloubení znalostí, hodnot a dovedností a o jejich praktické využívání – je autonomní osobností, která je schopna nést morální odpovědnost za svá rozhodnutí)*“.

Dnes skutečně existuje naléhavá potřeba vzdělávání v různých oblastech ochrany dětí, prevence a práv dětí. Je to oblast, kde je třeba učinit velmi mnoho, i když se zdá, že vzdělávání není tou nejnákladnější a nejobtížnější povinností, jež má být plněna.

3. Opatrovník

3.1. Charakteristika funkce kolizního opatrovníka

Opatrovník má specifické postavení v hájení zájmů nezletilých dětí. „České právo obsahuje řadu institutů, které zajišťují ochranu subjektivních práv a právem chráněných zájmů osob, které nejsou schopny si je samy zajistit. Jedním z nich je institut opatrovníka. Občanský zákoník v obecné části definuje důvody, pro které je nutné ustanovit člověku opatrovníka. Jde zejména o případy, kdy je to potřeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Může jít o osoby nezletilé nebo omezené ve svéprávnosti“ (Hrušáková et al. 2015 s. 1213). Nemohou-li rodiče dítě zastupovat nebo v případech, kdy se zájem dítěte a jeho rodičů dostává do rozporu, je nutné ustanovit dítěti opatrovníka. Ustanovit opatrovníkem obecní úřad obce s rozšířenou působností je umožněno v případě střetu zájmu zákonných zástupců a dítěte nebo mezi dětmi týchž rodičů navzájem, v případě ohrožení majetkových zájmů nezletilého dítěte, při omezení rodičovské odpovědnosti, v řízení o osvojení nebo je-li to třeba v zájmu nezletilého dítěte i z jiných důvodů. **Opatrovníkem je jmenován obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde tuto funkci vykonává ve vztahu k nezletilým dětem OSPOD.** Základní právní úprava je uvedena v OZ, ZSPOD, OSŘ a ZŘS. Jak uvádí Svoboda et al. (2015), mnohá pravidla pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé jsou formulována v řadě přímo použitelných mezinárodních smluv i přes skutečnost, že zákon jejich úpravu přejímá. Lze sem zařadit Úmluvu o právech dítěte (článek 3 a 12) č. 104/1991 Sb., Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb. m. s. (čl. 3 a násl.). V řízeních s cizím prvkem se uplatňuje Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí č. 141/2001 Sb. m. s., Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí vyhlášená pod č. 66/2000 Sb. m. s. a dále nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, označované též jako Brusel II bis, a nařízení Rady (ES) č. 4/2009, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. Jednotlivá ustanovení jsou navzájem provázána a po obsahové stránce se prolínají. Níže jsou uvedeny pro lepší orientaci v dané problematice odkazy na konkrétní ustanovení v právní úpravě postavení a funkci opatrovníka.

3.2. Právní úprava opatrovnictví dle ZSPOD

Základní právní úprava opatrovnictví ve vztahu k nezletilým dětem je stanovena v ZSPOD, kde opatrovnictví má podle okolností různý obsah a účel, který umožňuje rozlišení opatrovnictví podle různých hledisek. Dle Macely et al. (2015) lze charakterizovat základní rozlišení jako opatrovnictví **hmotněprávní**, kde opatrovník právně jedná vůči třetím osobám v zastoupení zákonných zástupců, tedy zpravidla místo rodičů. Opatrovnictví **procesní**, kde se jedná o zastoupení procesně nezpůsobilého účastníka pro určité soudní či správní řízení, v němž bude v zastoupení dítěte a namísto osob, které by k tomu byly jinak oprávněny, opatrovník činit procesní úkony vůči orgánu, který řízení vede, popřípadě vůči dalším účastníkům tohoto řízení. Dle jiného hlediska lze rozlišovat opatrovnictví **dlouhodobé** a **krátkodobé**, kde dlouhodobé opatrovnictví bude mít vždy současně povahu hmotněprávní, zatímco krátkodobé bude nejčastěji opatrovnictví procesní, které končí právní mocí konečného rozhodnutí v řízení. Specifickým druhem je pak opatrovnictví „**ad hoc**“, které lze zařadit pod skupinu hmotněprávního opatrovnictví, ale je z hlediska trvání krátkodobé. Výkon opatrovnictví je svěřen, s odkazem na ust. § 17 ZSPOD, **obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností**, který **vykonává funkci opatrovníka** a poručníka a může být ustanoven opatrovníkem i v případě zastupování dítěte ve vztahu k cizině. Při zajišťování sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině je do funkce kolizního opatrovníka zpravidla jmenován **Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně** v případech, kdy jde o svěřeni do péče, pokud je jeden z rodičů cizím státním příslušníkem nebo Čech žijící v cizině, v řízení o stanovení výživného s cizím prvkem, o svěřeni dítěte do ústavní výchovy na území jiného státu ve smyslu, kde se postupuje dle čl. 56 nařízení Brusel IIa, v dědickém řízení, v řízení o popření otcovství, v řízení o určení jména a změně příjmení dítěte s cizím prvkem, výjimečně také v případě řízení o pěstounské péči. Postavení Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí se však mění v situaci, kdy jde o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dítěte, tady vystupuje jako pomocník soudu dle čl. 7 Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, účastní se řízení jako veřejnost a dítě je zastoupeno kolizním opatrovníkem, kterým je OSPOD podle místa pobytu dítěte. ZSPOD v ust. § 61 odst. 1 stanovuje, že v souvislosti s procesním opatrovnictvím **je opatrovníkem dítěte vždy jmenován OSPOD příslušný podle místa jeho trvalého pobytu**. Místně příslušný OSPOD může dožádat OSPOD v místě soudu,

kde řízení probíhá, o zastoupení v této věci a dožádaný OSPOD je povinen takové dožádání přijmout. Zkoumání vzájemného vztahu OSPOD a soudu v souvislosti s místní příslušností je předmětem výzkumu, jehož obsah je zahrnut v této práci.

3.3. Opatrovník ustanovený civilním soudem

S výkonem funkce opatrovníka, který vstupuje do práv dítěte, souvisí posouzení jeho schopnosti právně jednat. Dle Macely et al. (2015) má **způsobilost být účastníkem civilního řízení**, odkazem na ust. § 19 OSŘ, ta osoba, která má **právní osobnost**. Právní osobnost vzniká narozením a končí smrtí, takže ji má v plném rozsahu i nezletilé dítě. Naproti tomu **způsobilost před soudem samostatně jednat – procesní způsobilost**, má člověk (srovnej ust. § 20, odst. 1 OSŘ), jen v rozsahu, v jakém je svéprávný. **Svéprávnost** je upravena tak, (srovnej ust. § 30 OZ), že plně svéprávným se člověk stává zletilostí a zletilosti se zpravidla nabývá dovršením osmnáctého roku věku při respektování věkové hranice 16 let, kdy soud může rozhodnout i o přiznání svéprávnosti ve věku dřívějším.

Je však v souvislosti s opatrovnictvím nutné uvažovat o situaci, kdy nezletilému dítěti je přiznána zákonem **částečná svéprávnost**, která je opravňuje k určitým právním jednáním. Každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním přiměřeným jejich věku, rozumové a volní vyspělosti (srovnej ust. § 31 OZ). V ostatních řízeních o nezletilých dětech platí, že je nezletilému dítěti vždy ustanoven opatrovník dle ust. § 469 ZŘS: odst. 1 „*Dítě je v řízení zastoupeno opatrovníkem kterého soud při řízení jmenuje. Opatrovníkem soud jmenuje zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.*“ Ust. § 469 odst. 2 ZŘS upřesňuje místní příslušnost ustanoveného opatrovníka takto: „*Byl-li jmenován opatrovníkem nezletilého orgán sociálně-právní ochrany dětí, který podal podnět nebo návrh na zahájení řízení, jmenuje soud na návrh opatrovníka jiného.*“ **O jmenování opatrovníka rozhoduje soud usnesením, jde-li o opatrovníka procesního a rozsudkem, jde-li o opatrovníka hmotněprávního.** Rozsah oprávnění je stanoven v rozsudku o jmenování hmotněprávního opatrovníka, kde soud uvede zejména, proč je opatrovník jmenován, zda je omezena doba, po kterou má funkci vykonávat, jaká jsou jeho práva a povinnosti, zda k některému právnímu jednání potřebuje souhlas soudu, zda a jak podává zprávy soudu, zda má právo na náhradu všech nebo jen některých nákladů a právo na odměnu. Orgán sociálně právní ochrany dětí je povinen opatrovnictví hmotněprávní i procesní přijmout. Nárok na náhradu nákladů má

pouze v případě, že se jedná o správu jmění nezletilého, jinak je povinen vykonávat tuto funkci bezplatně. Ve složitějších případech, zejména ve věcech majetkových, kde je ustanoven opatrovníkem, může OSPOD uzavřít s advokátem či advokátní kanceláří smlouvu o výkonu ochrany práv na základě zmocnění, přičemž náklady právního zastoupení lze hradit z dotace na výkon sociálně-právní ochrany. V situaci, kdy je **OSPOD** **současně navrhovatelem a procesním opatrovníkem nezletilého** dítěte, mohlo by dojít ke střetu zájmů a daný OSPOD by nemusel hájit zájmy nezletilého dítěte nezaujatě. Stejná situace může nastat v případě, že je OSPOD v roli, kdy podává podnět, návrh na vydání předběžného opatření či jiný návrh, který má právo podat s odkazem na ust. § 14 ZSPOD. Pokud dojde k takové situaci, je na místě, aby soud takové řízení přerušil dle ust. § 109 OSŘ a jmenoval jiného procesního opatrovníka. Fakticky se může tato situace promítnout do činnosti OSPOD z hlediska povinnosti vést nezletilé děti v základní evidenci *Om* nelze se vyhnout situaci, že dítě může být vedeno v základní evidenci u dvou orgánů, což zcela jistě není žádoucí. Výše uvedenou právní úpravu lze doplnit Nálezem ÚS č. IV ÚS 3305/14 ze dne 15. 10. 2014, kde je uvedeno: „*Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014 dospěl k závěru, že pokud soud ustanovuje dítěti jako straně sporného občanskoprávního řízení opatrovníka, měl by zpravidla s ohledem na nejlepší zájem dítěte ustanovit advokáta. Zároveň ustanovení opatrovníka nezbavuje soud povinnosti dítě do řízení zapojit, pokud to není v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Soud mu musí umožnit účastnit se jednání a k věci se vyjádřit. Případné omezení těchto práv dítěte musí být vždy řádně odůvodněno právě s ohledem na nejlepší zájem dítěte.*“ Těmito principy se obecné soudy v projednávaném případě neřídily, čímž porušily právo nezletilých na projednání věci v jejich přítomnosti a právo být slyšeni v každém soudním řízení, které se jich dotýká, garantované v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.“

Zákon stanovuje, aby o věcech péče o nezletilé bylo rozhodováno v řízení. Proto musí být řízení vždy řádně zahájeno, nařízeno jednání a ve věci samé rozhodnuto rozsudkem. Řízení ve věcech soudu o nezletilé jsou jednotlivé druhy řízení vypočteny pouze demonstrativně. Právní úprava **dle ust. § 466 ZŘS** tedy zahrnuje jako předmět řízení, kde soud rozhoduje zejména ve věcech:

- a) jména a příjmení nezletilého dítěte, péče o nezletilé dítě, výživy nezletilého dítěte,
- b) styku s nezletilým dítětem, rodičovské odpovědnosti,

- c) poručenství a opatrovnictví nezletilého dítěte, pěstounské péče
- d) předání nezletilého dítěte, navrácení nezletilého dítěte,
- e) pro nezletilé dítě významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout,
- f) souhlasu s právním jednáním nezletilého dítěte, zastupování nezletilého dítěte,
- g) určení data narození nezletilého dítěte a péče o jmění nezletilého dítěte,
- i) ústavní výchovy nezletilého dítěte a jiných výchovných a ochranných opatření,
- j) určení data narození nezletilého dítěte, přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti,
- k) přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti.
- m) přivolení soudu s okamžitým zrušením pracovního poměru

Mezi další řízení, která soud vede, a nejsou uvedena v ust. § 466 ZŘS lze zařadit opatření na ochranu dětí **dle ust. § 14 ZSPOD**. V tomto případě obecní úřad obce s rozšířenou působností - **OSPOD podává návrh soudu:**

- a) na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte,
- b) na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti anebo omezení nebo pozastavení jejího výkonu, na nařízení ústavní výchovy, na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- c) na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení,
- d) na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení,
- e) na nařízení výchovného opatření podle § 13a, na prodloužení doby trvání tohoto výchovného opatření nebo na jeho zrušení, na přemístění dítěte do jiného zařízení
- f) na pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě u nezletilého rodiče, na zachování povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem u rodiče omezeného ve svéprávnosti,
- k) na zbavení rodiče práva dát souhlas k osvojení nebo dalších povinností a práv osobní povahy, zbavil-li soud rodiče rodičovské odpovědnosti.

Ve všech výše uvedených řízeních je dítě v souladu s ust. § 469 ZŘS zastoupeno opatrovníkem, kterého soud pro řízení jmenuje opatrovníka, kterým je zpravidla místně

příslušný OSPOD.

3.4. Právní úprava opatrovnictví dle OZ

Obecně je právní úprava opatrovnictví uvedena v OZ v ust. § 437, kde je uvedeno: „*Zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného.*“ Na tuto právní úpravu navazuje ust. § 460, kde je uvedeno: „*Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetu zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka.*“ Dle Lavického et al. (2014) zákon nevyžaduje, aby takový střet zájmů nastal, ale postačí možnost vzniku takového střetu. Tato situace se dá v plném rozsahu vztáhnout i na nezletilé děti. Tento druh opatrovnictví se řadí mezi opatrovnictví krátkodobé, neboť k ustanovení dochází zpravidla pouze pro jedno nebo předem určený počet právních jednání. Úprava konkrétně ve vztahu k **opatrovnictví dítěte** je začleněna v ust. § 943 OZ, kde je uvedeno: „*Soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon. Jmenovaný opatrovník má právo podat návrh na zahájení řízení vždy, je-li z hlediska zájmu dítěte zapotřebí, aby soud nebo jiný orgán veřejné moci v záležitosti dítěte rozhodl.*“ Toto ustanovení fakticky stanovuje, zahrnuje jednotlivé druhy opatrovnictví, kterými mohou být:

a) **střet zájmu dítěte a jiné osoby** je zde provázán s ust. § 892 odst. 3 OZ, kde je výslovně uvedeno: „*Rodič nemůže dítě zastoupit, jestli-že by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi týchž rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka.*“ Kolizní opatrovník musí být ustanoven již v okamžiku, kdy kolize zájmů hrozí, i když nemusí v konečné fázi nastat. Kolizního opatrovníka je nutné ustanovit ve všech případech právní úpravy obsažené v ust. § 466 ZŘS. Naopak není nutné ustanovit kolizního opatrovníka, kdy je nezletilý sám způsobilý k právnímu jednání. Každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý dle ust. § 31 OZ k právním jednáním přiměřeným jejich věku, rozumové a volní vyspělosti. Dále není nutné ustanovovat kolizního opatrovníka v řízení o povolení uzavřít manželství, i když účastníky jsou jak nezletilý, tak jeho zákonní zástupci a nově i snoubenec, protože ve vazbě na ust. § 363 ZŘS zákon přiznává nezletilému procesní způsobilost v plném rozsahu. Stejná procesní způsobilost je přiznána v řízeních o přiznání svéprávnosti dle

ust. § 37 OZ a přivolení, případně odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti dle ust. § 33 OZ. Mezi **základní povinnosti jmenovaného kolizního opatrovníka**, které jsou uvedeny v OZ, lze zahrnout dle ust. § 946 OZ, zjistit stanovisko rodiče, případně poručníka, je-li to možné, i stanovisko dítěte a jeli to vhodné i stanoviska dalších osob. Opatrovník je povinen v obecné rovině sledovat ochranu zájmů zastoupeného a ochranu jeho práv dle ust. § 457 OZ, ve vztahu k nezletilému je zde vymezen rozsah práv opatrovníka negativně a to: s odkazem na ust. § 458 OZ není zákonný zástupce nebo opatrovník oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství a výkonu rodičovských práv a povinností.

Mezi další důvody ustanovení kolizního opatrovníka lze zahrnout:

b) nečinnost zákonného zástupce se zpravidla týká situace, kdy zákonní zástupci nedostatečně hájí zájmy dítěte. Pokud rodiče neuplatňují nároky dítěte na sociální dávky, jsou nečinní ve věci vyřízení sporných záležitostí dítěte, při vyřízení školních či zdravotních záležitostí dítěte, je možné ustanovit opatrovníka. Ten pak podává návrhy a žádosti u příslušných úřadů a bude také v těchto řízeních dítě zastupovat. Většinou jsou důvody nečinnosti zákonných zástupců subjektivního charakteru spočívající v neznalosti, nedostatečné sociální orientaci, ale i nezájmu o nezletilé děti. V praxi bývá tato situace v případech dětí umístěných v ústavní výchově či v pěstounské péči, kde rodiče projevují pouze formální zájem.

Dalším důvodem pro ustanovení kolizního opatrovníka jsou:

c) jiné důvody, které se váží k objektivním důvodům, jako jsou například dlouhodobá nemoc rodiče dítěte, který je jediným zákonným zástupcem a nejsou zde dány důvody pro pozastavení či zbavení rodičovské odpovědnosti, ale postačí pro některé úkony ustanovit opatrovníka.

Další důvody pro ustanovení opatrovníka jsou stanoveny zákonem:

d) důvody pro ustanovení opatrovníka, které stanoví zákon, kde jsou omezeny důvody ustanovení opatrovníka pouze na důvody, které vysloveně zákon uvádí:

- **Opatrovník při omezení rodičovské odpovědnosti, případně omezení výkonu rodičovské odpovědnosti dle ust. § 878 odst. 3 OZ**

Takové omezení vysloví soud v případě, že rodič nevykonává řádně povinnosti, které mu z rodičovské odpovědnosti vyplývají při splnění podmínky, že takové omezení zájem

dítěte vyžaduje. V konkrétním případě musí být stanoven rozsah práva a povinností, na které se omezení vztahuje. V rozsahu omezení práv rodiče bude vykonávat tato práva soudem jmenovaný opatrovník.

- **Opatrovník v řízení o osvojení ustanovený k udělení souhlasu k osvojení za rodiče**

Zpravidla s osvojením musí vyslovit souhlas rodiče, a to i plně nespolečenský rodič starší 16 let. U rodičů, kteří nemají zájem o své dítě, nejsou schopni projevit svou vůli nebo se zdržují na neznámém místě, musí být jejich souhlas nahrazen opatrovníkem, který je soudem pro tyto případy ustanoven. Jde o případy, kdy soud rozhodl v souladu s ust. § 821 odst. 2 OZ, že k osvojení není třeba souhlasu obou rodičů. Dalším případem je situace, kdy rodič není schopen projevit svoji vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout v souladu s ust. § 818 odst. 1 písm. b) OZ a dále v případě, že se rodič zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodařilo soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení veškerého úsilí.

- **Opatrovník pro řízení o osvojení, který uděluje souhlas za dítě**

Osvojované dítě starší 12 let musí vyslovit souhlas s osvojením. U dítěte mladšího souhlas dává jeho soudem jmenovaný opatrovník. Opatrovník musí před vyslovením souhlasu zjistit všechny rozhodné skutečnosti, které ho povedou k závěru, že osvojení dítěte je možné. Udělení tohoto souhlasu je podmíněno výslechem i mladšího dítěte u soudu a je nutné vzít v potaz jeho názor. Jde zejména o děti blízké věku 12 let.

- **Opatrovník pro správu jmění dle ust. § 948 a násl. OZ**

V rozhodnutí o jmenování opatrovníka pro správu jmění dítěte je povinen soud vymezit rozsah jmění, které bude opatrovník spravovat a současně určí způsob, jak má s jednotlivými částmi jmění nakládat, případně jaký způsob nakládání se zakazuje. Důvodem pro ustanovení opatrovníka pro správu jmění může být situace, kdy je majetek nezletilého ohrožen, na majetek rodiče byl prohlášen úpadek. Opatrovník je povinen postupovat ve své funkci s péčí řádného hospodáře a nesmí podstupovat nepřiměřená rizika. Odpovídá za řádné plnění své funkce soudu a podléhá jeho stálému dozoru. Je povinen respektovat rozhodnutí soudu pro schválení některých právních jednání soudem a je povinen předkládat soudu pravidelně zprávy a účty ze správy jmění zpravidla v ročních intervalech. Má právo na přiměřenou odměnu z výnosu jmění dítěte. Pokud opatrovník poruší své zákonné povinnosti plynoucí ze správy majetku dítěte, je povinen

k náhradě škody, kterou s tím způsobil. Současně tím není dotčena povinnost k vydání bezdůvodného obohacení a případné trestněprávní následky.

3.5. Pravidla pro výkon „kolizního“ opatrovnictví OSPOD

Soud jmenuje **kolizního opatrovníka** v případě hrozícího střetu zájmu dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé a to zejména tehdy, mohlo-li by dojít ke střetu zájmu mezi ním a dítětem či dětmi týchž rodičů. V této situaci může vykonávat OSPOD funkci opatrovníka hmotněprávního i procesního. Je zřejmé, že pro jmenování opatrovníka postačuje pouhá potencialita střetu zájmů. Dle Macely et al. (2015) kolize zájmů se předpokládá vždy, pokud jsou účastníky stejného řízení dítě i rodiče. Podobně může být vykládán střet zájmů mezi osvojitelem a osvojencem, nebo mezi osvojencem a vlastními dětmi osvojitele, anebo mezi poručníkem či jeho dětmi a poručencem. Dle judikátu NS R 2II/1984 – NS sp. zn. Cpj 35/83 „... v řízení, o způsobilosti rodiče k právním úkonům nemůže jeho nezletilé dítě, které je účastníkem řízení, zastupovat druhý rodič. Tomuto nezletilému dítěti je nutné ustanovit kolizního opatrovníka...“

Z důvodové zprávy k **zákonu č. 89/2012 Sb.**, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, k ust. § 946: *(Vzhledem ke specifickému postavení kolizního opatrovníka je naprosto nezbytné, aby jednal za dítě se znalostí věci, okolností, názorů, stanovisek atd., jinak řečeno tento opatrovník nemá jen obecně při svém jednání brát zřetel na zájem dítěte, ale je povinen nejprve zjistit, co ve skutečnosti zájmem dítěte je, jak nejlépe by bylo možné zájem dítěte naplnit.)* Z judikátu NS 30 Cdo 3658/2007 ze dne 21. 10. 2008 vplynulo: „*Kolizní opatrovnictví je zastoupením přímým. Kolizní opatrovník jedná jménem zastoupeného, přičemž však činí vlastní projev vůle, tj. neprojevuje vůli zastoupeného, nýbrž svou vlastní vůli. Je logické, že opatrovník projevuje vůli vlastní a nikoli vůli zastoupené osoby, neboť této je opatrovník ustanoven právě z toho důvodu, že není, např. právě vzhledem k věku, schopna kvalifikovaně projevit vůli vlastní, neboť nemá plnou způsobilost k právním úkonům. Jelikož právní úkon představuje projev vůle, pak logicky osoba, jež z určitého důvodu nemá způsobilost k právním úkonům, není - řečeno jinými slovy – způsobilá učinit projev vůle. Pokud by opatrovník neprojevoval vůli svou, nýbrž vůli zastupované osoby, byl by tím popřen celý samotný smysl institutu opatrovnictví. Je nepochybné, že institut opatrovníka vznikl z důvodu ochrany práv a zájmů osob, které z nějakého důvodu nejsou schopny či nemohou kvalifikovaně projevit*

vlastní vůli, ať již z důvodu jejich nízkého věku, duševní choroby apod.“ Kolizním opatrovníkem je zpravidla jmenován místně příslušný OSPOD, případně ve věcech s mezinárodním prvkem Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.

Kolizní opatrovník vykonává všechna procesní práva účastníka řízení – je tedy oprávněn nahlížet do spisu, vyjadřuje se k návrhům a důkazům, může klást vyslychaným otázky a sám navrhopvat důkazy k prokázání svých tvrzení, sděluje soudu skutečnosti, které mají pro dané řízení význam. OSPOD v roli kolizního opatrovníka má povinnost v řízení uplatňovat všechna procesní práva dítěte, tedy především podat odvolání v zájmu nezletilého proti rozsudku ve věci, dále je povinen uplatňovat všechna **práva související s právem na spravedlivý proces**. Do této oblasti lze zejména zahrnout porušování práv zbytečnými průtahy v řízení. Právní úprava je uvedena v § 5 odst. 2 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, kde má každý „ právo, aby jeho věc byla soudem projednána a rozhodnuta bez zbytečných průtahů“, kde tato zásada se promítá do ust. § 38 odst. 2 Listiny práv a svobod. Neprovedení úkonu v přiměřených lhůtách zakládá odpovědnost státu za nesprávný úřední postup. OSPOD má při průtazích řízení řadu oprávnění, jímž koresponduje povinnost je vykonat. Může podat **stížnost na průtahy řízení, nevhodné chování soudních osob anebo narušování důstojnosti řízení před soudem**. OSPOD může podat **návrh soudu, aby určil lhůtu pro provedení procesního úkonu**, u kterého dochází k průtahu řízení. Z návrhu na určení lhůty musí být zřejmé, o jakou věc a jaký procesní úkon se jedná, v čem spatřuje průtahy a čeho se navrhovatel domáhá. Jsou-li dány důvody pro uplatnění nároků v důsledku zbytečných průtahů k odpovědnosti za škodu dle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím či nesprávným úředním postupem, OSPOD má právo uplatnit takový nárok za dítě, kterému byl ustanovena jako kolizní opatrovník. OSPOD jako kolizní opatrovník **podává soudu zprávy o poměrech nezletilého dítěte**, jeho rodině, prospěchu ve škole atd., a z tohoto důvodu má také oprávnění daná zákonem, aby mohl zjistit skutečný stav věci. Mezi tato opatření lze zařadit právo navštěvovat dítě v rodině, kde žije, jejich obydlí, zjišťuje ve škole u lékaře, v zaměstnání či jinde, jak rodiče či jiné osoby o dítě pečují, v jakých podmínkách dítě žije, jaký má prospěch, chování. **Všechny zjištěné okolnosti a důkazy OSPOD vyhodnotí a sdělí je soudu. Opatrovník je rovněž povinen** poskytovat dítěti, které v řízení zastupuje, **přiměřeně jeho věku podstatné a pravdivé informace týkající se řízení**. Po dobu vedeného řízení, v němž vystupuje v roli kolizního opatrovníka, nelze umožnit rodičům, jiným osobám

odpovědným za výchovu nebo jejich zplnomocněncům nahlížení do spisové dokumentace jsou tak dány důvody pro odmítnutí žádosti o nahlížení do spisu. V souvislosti s výkonem kolizního opatrovnictví se vyskytuje řada rodičovských sporů. OSPOD je i nadále povinen vykonávat vůči dotčeným klientům preventivní a poradenskou činnost, ale **je povinen zachovávat objektivitu** a z tohoto důvodu nemůže s účastníky jednat o otázkách souvisejících bezprostředně se soudním řízením, zejména o své procesní strategii. V souvislosti s výkonem kolizního opatrovnictví je povinen OSPOD vykonávat poradenství, v jehož rámci by rodiče měli být poučeni o rozsahu participačních práv dítěte, vést rodiče k vzájemnému porozumění s důrazem na sdílenou odpovědnost vyplývající z postavení rodiče, která přetrvává i po rozpadu jejich vztahu. K zajištění morálního a hmotného prospěchu dle ust. § 855 odst. 2 OZ jsou rodiče povinni s ohledem na zájem dítěte vzájemně komunikovat alespoň v nezbytném rozsahu s důrazem na právo dítěte na péči obou rodičů a styku s nimi a tomuto právu odpovídající povinnost obou rodičů podílet se na výchově dítěte. Pokud by se spor rodičů dále rozvíjel, je nutné vzít v úvahu skutečnost, že tento problém má sociální a psychologickou rovinu, kde zejména negativní důsledky a možná poškození dítěte v jeho celém dalším životě, pokud by docházelo k manipulacím dítěte, k vytváření konfliktů loajality a pocitů viny u dítěte až případné vytěsnění druhého rodiče ze života dítěte. Zde hraje OSPOD důležitou roli a **měl by pomoci rodičům rozlišit rodičovskou a partnerskou rovinu** jejich dalšího vztahu a zároveň je informovat o formách péče o děti po rozchodu rodičů s důrazem k naplnění potřeb dítěte a nikoliv záměrů rodičů. V této části by měl v rámci poradenství sociální pracovník rodiče vést k dohodě o úpravě poměrů k nezletilému dítěti, umožnění předběžné úpravy poměrů a **zprostředkovat rodině rodinné a psychologické poradenství či další odbornou pomoc spočívající v mediaci, případně rodinné mediaci.**

Funkce opatrovníka končí právní mocí daného rozsudku ve věci. OSPOD po skončení kolizního opatrovnictví provádí dohled nad dítětem. Pokud by však dítě bylo vyhodnoceno jako ohrožené a spadalo by do skupiny dětí dle § 6 ZSPOD, jsou rodiče vedeni k důslednému dodržování rozhodnutí soudu včetně poučení o právních důsledcích nerespektování takového rozhodnutí včetně trestní odpovědnosti dle ust. § 337 odst. 4 zák. č.40/2009 Sb., trestního zákoníku, v platném znění, což je trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, kde skutková podstata tohoto trestného činu je uvedena: „*Kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující*

k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody.“

3.6. Odpovědnost kolizního opatrovníka

Kolizní opatrovník, který je jmenován soudem, vykonává opatrovnictví v přenesené působnosti státu. V souladu s ust. čl. 36 odst. 4 Ústavy má každý právo na náhradu škody způsobené mu nesprávným úředním postupem. Z judikátu NS 25 Cdo 38/2000 ze dne 8. 2. 2001 vyplývá, že: „Nesprávným úředním postupem se rozumí porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání státního orgánu při jeho činnosti (zpravidla jde o postup, který nesouvisí s rozhodovací činností). ..pro náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem není rozhodující, z jakého důvodu k této nesprávnosti došlo, když zákon ani nepřipouští možnost liberovat se z této náhrady; je jen věcí státu, jaká vhodná opatření k nápravě přijme.“ Odpovědnost OSPOD lze dovodit případně z nesprávného úředního postupu, kde se mohl dopustit jednání v rozporu s příslušným ustanovením ZSPOD, SŘS, ZŘS, SŘ Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, a dalších.

3.7. Přehled právní úpravy dle OZ

Pro lepší orientaci v dané problematice jednotlivé procesní a hmotněprávní úpravy je níže uvedena přehledná tabulka typů a druhů řízení dle platné právní úpravy.

Tabulka č. 1 Přehled druhů a typů řízení ve věcech péče soudu o nezletilé děti dle platné právní úpravy

Typ řízení	Právní úprava	Druh řízení	Ustanovení
Věci jména a příjmení nezletilého dítěte	§ 860-864 OZ	Určení jména a příjmení, neurčí-li je souhlasně rodiče	§ 861 odst. 1 OZ § 862 odst. 1 OZ
		Určení jména a příjmení, pokud rodiče nejsou známi	§ 864 OZ
Věci péče o nezletilé dítě	§ 880-886, § 907-908, § 953-957 OZ	Výlučná péče jednoho z rodičů	§ 907-908 OZ
		Společná péče rodičů	§ 907 OZ
		Střídavá péče rodičů	§ 907 OZ
		Péče jiné osoby	§ 953, 957 OZ
Věci výživy nezletilého dítěte	§ 910-919 OZ	Při svěřeni do péče jednoho z rodičů	§ 907 OZ

		Při svěřeni do péče jiné osoby	§ 953-957 OZ
		Při svěřeni do ústavní výchovy	§ 971-975 OZ
		Při svěřeni do střídavé výchovy	§ 907 OZ
		Po rozhodnutí o pěstounské péči, případně péči poručníka	§ 958-970 OZ § 928-942 OZ
		Zvýšení, snížení a zrušení vyživovací povinnosti	§ 923 odst. 1 OZ § 475 odst. 1 OZ
		Rozhodnutí o výživě nezletilého při určení otcovství	§ 422 ZŘS
		Rozhodnutí o složení částky na výživu pravděpodobným otcem	§ 920 odst. 3 OZ
		Výživné rodičů, prarodičů a dalších předků	§ 910 odst. 2 OZ
Věci styku s nezletilým dítětem	§ 887-891, 927 OZ	Styk s rodiči	§ 897-891 OZ
		Styk s příbuznými a dalšími osobami	§ 927 OZ
		Úprava, omezení a zákaz styku	§ 891 OZ
Věci rodičovské odpovědnosti	§ 865-879 OZ	Pozastavení rodičovské odpovědnosti	§ 869 odst. 1 OZ
		Omezení rodičovské odpovědnosti	§ 870 OZ
		Zbavení rodičovské odpovědnosti	§ 871 OZ
		Pozastavení výkonu povinnosti a práv péče o nezletilé dítě nezletilému rodiči	§ 868 odst. 1 OZ
		Pozastavení výkonu práva péče o dítě do svéprávnosti rodiče	§ 864 OZ
Věci poručenství	§ 928-942 OZ	Jmenování poručníka	§ 928 odst. 1 OZ
		Schválení rozhodnutí poručníka	§ 939 odst. 1 OZ
		Zproštění poručníka	§ 936 OZ
		Odvolání poručníka	§ 937 OZ
Věci opatrovnictví nezletilého dítěte	§ 943-952 OZ	Kolizní opatrovník	§ 943 OZ
		Opatrovník pro správu jmění dítěte	§ 948-952 OZ
		Opatrovník v dalších	§ 943 OZ

		případech	
Věci předání nezletilého dítěte	§ 882 OZ		
Věci navrácení dítěte	Evropská úmluva ¹ § 478-491 ZŘS		
Věci pro dítě významné, na nichž se rodiče nemohou dohodnout	§ 877 OZ	Nahrazení projevu vůle jednoho z rodičů	
		Určení	
Věci souhlasu s právním jednáním dítěte	§ 898 OZ		
Věci zastupování dítěte	§ 892-894 OZ	Kolizní opatrovník	§ 892 odst. 3 OZ
		Určení rodiče, který bude dítě zastupovat	§ 893 OZ
		Určení zástupce při sporu rodiče a smluvního zástupce dítěte	§ 894 odst. 3 OZ
Věci péče o jmění nezletilého	§ 896-905 OZ	Rozhodnutí o podstatné věci při péči o jmění dítěte, o které nejsou rodiče ve shodě	§ 897 odst. 1 OZ
		Souhlas soudu s použitím jmění dítěte pro výživu rodičů a nezletilého sourozence dítěte	§ 900 odst. 2 OZ
		Jmenování opatrovníka pro správu jmění dítěte	§ 905 odst. 1 OZ
		Zrušení omezení rodičovské odpovědnosti v zániku povinností a práva rodiče pečovat o jmění dítěte	§ 901 odst. 2 OZ
Věci ústavní výchovy a jiná výchovná opatření	§ 971-975, 925 OZ	Nañzení ústavní výchovy	§ 971 OZ
		Prodloužení ústavní výchovy	§ 974 OZ
		Prodloužení ústavní výchovy	§ 972 odst. 1 OZ
		Zrušení ústavní výchovy	§ 972 odst. 2 OZ
		Výchovná opatření (napomenutí, dohled, zákaz činnosti)	§ 925 OZ
Věci ochranných opatření	§ 21-23, zák. č. 218/2003 Sb. ²	Uložení ochranné výchovy	
		Propuštění z ochranné výchovy	

		Upuštění od nařízení ochranné výchovy	
		Podmíněné umístění dítěte mimo zařízení ochranné výchovy	
		Prodloužení ochranné výchovy do 19 let	
		Přeměna ochranné výchovy na výchovu ústavní	
Věci pěstounské péče	§ 958-970 OZ	Svěření do péče pěstouna	§ 958 odst. 1 OZ
		Svěření do předpěstounské péče	§ 968 OZ
		Zrušení pěstounské péče	§ 969 OZ
		Vrácení dítěte zpět do péče rodiče	§ 959 odst. 2 OZ
Věci určení data narození	§ 17 zák. č. 301/2000 Sb. ³		
Věci přiznání svéprávnosti nezletilého dítěte	§ 37 OZ		
Věci přivolení, odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nezletilým nebo jiné výdělečné činnosti	§ 33 OZ		

1) Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí, publ. jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č.66/2000 Sb. m. s.

2) Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

3) Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a změně některých souvisejících zákonů

Zdroj: vlastní zpracování

3.8. Opatrovnictví v trestním řízení dle zák. 141/1961 Sb., trestní řád

Dítě jako oběť trestného činu má v oboru trestního práva dvojí postavení. Jednak může

být přímo **poškozeným** dle ust. § 43- 49 TŘ a jednak může být **obětí trestného činu** dle ust. § 2 odst. 2 zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, *kde „obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“*. Dítě je v tomto smyslu **obětí zvláště zranitelnou** dle ust. § 2 odst. 4 zák. 45/2013 Sb., které přísluší rozšířená práva oběti. Pokud je ustanoven do funkce opatrovníka OSPOD, má právo proti obviněnému na **náhradu škody**, která byla způsobena trestným činem. Má rovněž právo na vznesení požadavku **zajištění nároku poškozeného** na majetku obviněného. Opatrovník může činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do trestního spisu, má právo účastnit se hlavního líčení, právo přednést závěrečnou řeč. Nad rámec výše uvedených práv má opatrovník řadu dalších procesních práv, mezi která lze zařadit možnost podat stížnost proti usnesení o odložení věci, podat stížnost proti postoupení věci jinému orgánu, proti usnesení o zastavení trestního stíhání, proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání atd. Není však oprávněn podat odpor proti trestnímu příkazu. Pokud opatrovník poškozeného dítěte nesouhlasí s postupem policejního orgánu, je oprávněn kdykoliv průběhu přípravného řízení požádat státního zástupce, aby přezkoumal potup policejního orgánu a odstranil průtahy v řízení nebo jiné závady v postupu policejního orgánu.

Specifické postavení má pak dítě v roli **svědka trestného činu**. I zde je ustanoven opatrovník nezletilému dítěti, který dbá, aby výslech nezletilého byl proveden co nejšetrnějším způsobem. Dítě jako pachatel trestného činu je posuzováno dle zák. č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se o specifickou právní úpravu, kde zájmy nezletilého hájí sociální kurátor pro děti mládež, který bývá rovněž začleněn do organizačního uspořádání odboru sociálních věcí pověřeného úřadu obce s rozšířenou působností.

3.9. Opatrovnictví u nezletilých cizinců bez doprovodu

Dnes v souvislosti s migrační krizí, kterou zažíváme, je toto téma velmi aktuální. OSPOD může být také ustanoven opatrovníkem pro pobyt nezletilého cizince bez doprovodu, který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany dle ust. § 89 zák. č. 325/1999 Sb., o azylu. Opatrovník je v tomto případě jmenován soudem předběžným opatřením na podnět Ministerstva vnitra ČR. Opatrovník hájí a prosazuje práva

nezletilého cizince bez doprovodu, kde zejména pomáhá dítěti při vyřizování pobytového statusu, řeší otázky spojené se školní docházkou, účastní se všech právních úkonů vedených s nezletilým cizincem, pohovorů, předávání rozhodnutí a pomáhá nezletilému cizinci bez doprovodu při podávání opravných prostředků. OSPOD může být také ustanoven rovněž opatrovníkem zajištěného nezletilého cizince bez doprovodu v rámci správního řízení o vyhoštění dle ust. § 119 odst. 9, § 124 odst. 2 zák.č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR.

4. Dítě

Dítě v obecné rovině je pojem obtížně definovatelný a nesnadno uchopitelný. Jednotlivé vědní disciplíny definují dítě odlišně. Ve snaze o co nejkonkrétnější vymezení pojmu dítě v daném vědním oboru jsou vytvářeny specifické termíny, jejichž účelem je konkretizace a specifikace osoby dítěte dle určitého kritéria, kde **nejčastějším kritériem je zpravidla věk dítěte**. Setkáme se tak s pojmy nezletilý, mladistvý, adolescent, pubescent, kde třídění vychází z předpokladu dosažení určitého věku. **Vytvoření a přijetí jednotné definice pojmu „dítě“ takovým způsobem, aby byla přijatelná veškerou odbornou veřejností, napříč všemi vědními obory není možná a ani žádoucí**. Je však nutné akceptovat fakt, že dítě, jako živý tvor, je především nedílným členem každé společnosti, kde vstupuje do obecných sociálních interakcí a přístup k němu nelze generalizovat. Dítě je specifickou bytostí, která má své vlastní potřeby, období dětství je specifickou etapou života každého člověka a jako k takovému je nutné také k tomuto období přistupovat. Podle Heluse (2004) je dítětem jedinec, který se nachází v určitém věkovém rozmezí, které lapidárně označujeme jako dětský věk. Ten má svou strukturu, která se člení na určitá stadia. Upozorňuje na skutečnost, že předchozí stadia ovlivňují průběh následných stádií. Uvádí, že periodizace je obecná a záleží na konkrétním dítěti, jak se bude vyvíjet jeho život. Tento autor vymezuje u dětí tato vývojová stadia: prenatální vývojové, kojenecké, batolecí, stadium předškolního věku, raného školního věku, pubescence a adolescence. Toto období se vyznačuje nutností postarat se o dítě, vytvořit mu prostředí k uspokojování jeho základních a společenských potřeb, chránit jej v rámci celé společnosti, ale zejména v rámci základní jednotky společnosti, což je rodina, kde dítě vyrůstá. Dítě jako člověk, je nadáno smysly a city, které je nutné respektovat, nechat vytvářet jeho osobnost a dát mu prostor k vyjádření jeho pocitů. Odlišný přístup k výkladu pojmu „dítě“ v jednotlivých vědních disciplínách umožňuje společnosti, prostřednictvím jednotlivých vědních disciplín, získávat nové poznatky a znalosti o dětech se zaměřením zejména na jejich specifické potřeby a na základě těchto poznatků jim věnovat potřebnou cílenou péči a ochranu. Dítě má v demokratické společnosti postavení rovnocenného a plnohodnotného jedince, kterému náleží všeobecná lidská práva a svobody. Ale s odkazem na jeho specifčnost mu náleží rovněž práva zvláště vymezená a to jsou práva dětí. Lze-li tedy definovat pojem „dítě“ z právního hlediska, tak na rozdíl od psychologie a pedagogiky, které vymezují dítě z hlediska jeho potřeb, **právo vymezuje dítě z hlediska jeho postavení v právních vztazích, ze kterých**

vznikají a mění se práva a povinnosti. Jak uvádí Freeman (2012) dítě je malé a snadno přehlédnutelné. Má ale stejná práva jako každý jiný člověk. O postavení dítěte jako subjektu práv již dnes nelze s ohledem na řadu mezinárodních dokumentů a zákonných ustanovení pochybovat. Všechny výše uvedené aspekty pohledu na definici pojmu dítě lze zohlednit v sociálně-právní ochraně dětí, kterou vykonávají orgány sociálně právní ochrany dětí v rámci svých kompetencí. Tyto orgány, jejichž hlavní náplní je ochrana práv a oprávněných zájmů nezletilých dětí při akceptování i náhledů dalších vědních disciplín, kterými jsou zejména psychologie a lékařství. Musí úzce spolupracovat a ve svém přístupu k řešení nejlepšího zájmu dítěte všechny výše uvedené poznatky zohledňovat.

V České republice je k 31. 12. 2015 celkem 1 895 247 dětí ve věku do 18 let. Z toho celkem dětí ve věku do 15 let je 1 623 116. Děti ve věku od 15 do 18 let je z celkového počtu 272 131.

4.1. Definice pojmu „dítě“ v mezinárodních dokumentech

Práva dítěte získala normativní formu a univerzální uznání prostřednictvím Úmluvy o právech dítěte (dále jen Úmluva). Úmluva byla doplněna dalšími akty, a to především dvěma opčními protokoly v roce 2000, dále mezinárodními smlouvami, doporučeními, zásadami, justice nad mládeží, vzdělání, zdraví anebo ochrany dětí. Základním pramenem práva dětí je Úmluva o právech dítěte, která byla přijata v roce 1989 Valným shromážděním OSN. Podle článku 1 Úmluvy o právech dítěte se „*Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ Mezinárodní úmluva o výkonu práv dětí z roku 1996 uvádí v čl. 1 odst. 1, který stanovuje osobní působnost na děti mladší 18 let. Dítětem je tedy i dle EUVPD osoba mladší osmnácti let.

4.2. Pojem „dítě“ v kontextu společensko – vědních disciplín

Charakteristika pojmu „ dítě“ z pohledu konkrétních vědních disciplín, jejichž předmět zájmu plně či částečně spolupůsobí ve vztahu k dítěti, jako lidskému tvorovi, má rovněž velký význam pro aplikační praxi soudů. Vědní disciplíny jako je lékařství, psychologie a pedagogika významným způsobem ovlivňují právní pohled zejména v souvislosti

s ochranou práv dětí a právní úpravou rodinných vztahů. Právo vymezuje právní vztahy, soudy rozhodují o právech a povinnostech dětí a orgány sociálně právní ochrany dětí chrání a zastupují nezletilé děti v jejich nejlepším zájmu. Pohlížet však na děti pouze z pohledu právních institutů a právních norem není možné, protože takový pohled by mohl mít velmi negativní důsledky na efektivní ochranu a realizaci práv dětí. Prostřednictvím různých vědních disciplín s ohledem na využití jejich specifických institutů lze prosazovat práva dětí mnohem účinněji. Pokud OSPOD, jako specifický správní orgán, jehož základním posláním je především ochrana práv dětí, má plnit efektivně svou roli, musí aplikovat veškeré právní předpisy, platné v dané oblasti, v souladu s plným akceptováním poznatků z výše uvedených vědních disciplín.

4.2.1. Dítě z pohledu lékařské vědy

Lékařství je přírodní vědou, která se zaměřuje na péči o zdraví člověka. Základním lékařským oborem, který se specializuje na péči o zdraví dětí, je pediatrie. Zabývá se prevencí, diagnostikou, léčením, rehabilitací, psychologickou a výchovnou péčí, prostředím, ve kterém dítě žije a sociálně právní ochrannou normou dítěte. Zaměřuje se tedy jak na fyzické a duševní zdraví dítěte a současně i na podmínky, ve kterých dítě vyrůstá a které může zásadním způsobem ovlivnit jeho řádný vývoj. Díky rozsahu této péče v praxi lze včas detekovat patologické jevy, kterým může být rodina vystavena. Klinické poznatky v tomto oboru rozšiřují péči o děti z hlediska zdravotního. Vědecký přístup, který je založen na objektivně měřitelných a pozorovatelných skutečnostech je patrný i z rozdělení dětského věku. Takto pojatá a provedená periodizace označuje a charakterizuje základní vývojové etapy života dítěte v časově ohraničeném období jeho věku, se zaměřením na vývojový stupeň a výskyt určitých biologických znaků. Z výše uvedeného je zřejmé, že v medicíně v rámci časového ohraničení některých období dětského věku **není fixován začátek a konec daného období, protože je zde zohledněna biologická odlišnost mezi pohlavími a současně také individuální vývoj každého jedince**. Pojetí dítěte z hlediska medicíny, má vliv zejména na posouzení otázky, zda lidské embryo lze považovat za lidskou bytost, která je nadána svými právy, zejména právem na život a jeho ochranu. Lékařská věda na základě klinických poznatků stanovuje, od jakého okamžiku lze plod považovat za lidskou bytost. Právní vědy navazují na stávající medicínské poznatky tak, že ještě nenarozené dítě „nasciturus“ je považováno za subjekt práva, pokud se narodí živé. Právní úprava je zakotvena v ust. § 25 OZ, kde je uvedeno: „*Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje*

jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.“ Fakticky jde tedy o dítě počaté, ale nenarozené. Jak uvádí Švestka et al. (2014), z právního hlediska je nutné hledět na nascitura jako na již narozeného znamená v souladu ust. § 23 OZ spojit s tímto okamžikem vznik právní osobnosti. Je věcí lékařské vědy, aby stanovila, zda se dítě narodilo živé. Narození je okamžik, kdy se dítě uvolní z těla matky. Zde však nalézt i právní definici živě narozeného dítěte. Je tomu tak ve vyhlášce č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, kde je stanoveno, že za narození živého dítěte se považuje úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matky, bez ohledu na délku trvání těhotenství, jestli-že plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, tj. srdeční činnost, pulzaci pupečníku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen.

4.2.2. Dítě z pohledu psychologie

Dle Klimeše (1981) je možné obecně psychologii definovat jako přírodně společenskou vědu, která se zabývá duševními jevy. Dále se dle předmětu zkoumání člení na jednotlivé obory, které lze systémově zařadit do psychologie základní, speciální nebo aplikované. Základní psychologické disciplíny mají teoretický, obecný charakter, zabývají se duševními jevy ze základních hledisek. Speciální psychologické disciplíny jsou odvozeny jak od základních, tak od aplikovaných disciplín, kde předmětem jejich zkoumání je jev konkrétní a specifický. Aplikované psychologické disciplíny zkoumají jevy, které mají určitý vztah k praxi a lze je v praxi využít. Jednou ze základních psychologických disciplín je ontogeneze, která se zaměřuje na psychický vývoj člověka od jeho početí až do jeho smrti. Psychologie ve vztahu k nezletilému dítěti zachycuje duševní vývoj dítěte.

4.2.3. Postavení dítěte z hlediska práva

Práva dítěte získala normativní formu a univerzální uznání prostřednictvím Úmluvy o právech dítěte (dále jen Úmluva). Úmluva byla doplněna dalšími akty, a to především dvěma opčními protokoly v roce 2000, dále mezinárodními smlouvami, doporučeními, zásadami, standardy, justice nad mládeží, vzdělání, zdraví anebo ochrany dětí. Základním pramenem práva dětí je Úmluva o právech dítěte, která byla přijata v roce 1989 Valným shromážděním OSN. Podle článku 1 Úmluvy o právech dítěte se „*Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ Mezinárodní úmluva o výkonu práv dětí z roku 1996 uvádí v čl. 1 odst. 1, který stanovuje osobní působnost na děti mladší 18 let.

Dítětem je tedy i dle Evropské úmluvy o výkonu práv dětí osoba mladší 18 let.

Základní právní úprava je definována především v ZSPOD. Pro účely sociálně právní ochrany je definován pojem dítěte v ust. § 2 odst. 1 ZSPOD takto: „ **Pro účely tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba.**“ V této části je navazováno na definici dítěte stanovené v Úmluvě o právech dítěte. K výkladu pojmu zletilost navazuje ust. § 30 OZ, kde je stanoveno: „*Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství.*“ Jak uvádí Lavický et al. (2014), svéprávnost je schopnost samostatně jednat v mezích právního řádu a samostatně vlastním jednáním nabývat subjektivní práva a povinnosti, měnit a rušit svá rozhodnutí. Svéprávnost mohou mít jen osoby, které jsou schopny utvořit si svobodnou vůli a vnímat dosah svého jednání. Z tohoto důvodu nemohou mít plnou svéprávnost nezletilé děti. Smyslem svéprávnosti je ve vztahu k nezletilým dětem ochrana před následky jejich jednání. Hranice 18 let související s nabytím svéprávnosti je bezvýjimečná. **Člověk nabývá plně svéprávnosti v 00:00 hod. v den svých 18. narozenin.** Svéprávnost lze nabývat i jinak než zletilostí. Člověk může být zletilý, ale ne plně svéprávný, protože jeho svéprávnost byla omezena soudem. Nezletilá osoba nabývá svéprávnosti postupně, nejsou však stanoveny striktní hranice, ve kterých je již nezletilé dítě svéprávné k určitým právním jednáním. **Dítě může nabytí plně svéprávnosti před nabytím zletilosti a to přiznáním svéprávnosti,** kde soud může nezletilému přiznat svéprávnost, musí však dítě prokázat schopnost se samostatně živit a obstarávat si své záležitosti. Dalším způsobem nabytí svéprávnosti je **uzavření sňatku.** V těchto případech však je nabytí plně svéprávnosti vázáno na splnění minimální věkové hranice 16 let.

Sociálně právní ochrana se však poskytuje i **dětem, které nabyly plně svéprávnosti,** ale je jim poskytována ochrana v omezeném rozsahu s odkazem na ust. § 2 odst. 1 věta druhá ZSPOD takto: „ *V případě nezletilých dětí, které nabyly plně svéprávnosti, se sociálně-právní ochrana poskytuje pouze v rozsahu stanoveném v § 8 odst. 1, § 10 odst. 1 písm. e), § 10 odst. 3 písm. a), b), § 29, § 32 odst. 4, § 33 a 34. Při poskytování sociálně-právní ochrany v těchto případech je příslušný orgán sociálně-právní ochrany povinen plně respektovat vůli dítěte, které nabylo plně svéprávnosti.*“ Půjde především o děti, které byly v péči OSPOD a ochranná opatření přesahují do doby získání zletilosti. Je tedy zřejmé, že stát má zájem na zajištění ochrany i dětem zletilým a z tohoto důvodu ukládá

OSPOD, aby poskytl těmto dětem ochranu ve výše vymezené míře. Takto vymezeným dětem je nutné zajistit sociálně právní ochranu, na kterou je založen veřejnoprávní nárok při současném splnění dalších zákonných podmínek. Ochrana zletilých dětí je zakotvena i v dalších právních předpisech, kde např. v řízení soudním je stanoveno, že pokud se dítě během soudního řízení stane zletilým, dokončí se řízení podle původní právní úpravy.

Dále je v ust. § 2 odst. 2 ZSPOD je řešena **osobní působnost zákona** v tomto rozsahu: „*Sociálně-právní ochrana se poskytuje dítěti, které na území České republiky:*

a) má trvalý pobyt,

b) má podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů,

c) podalo žádost o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky,

d) je oprávněno trvale pobývat

e) pobývá s rodičem, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany nebo oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky, nebo které pobývá na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu,2a)

f) pobývá s rodičem, který na území České republiky pobývá na základě potvrzení o strpění pobytu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu¹ nebo který je azylantem anebo osobou požívající doplňkové ochrany, nebo

g) je azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany. “

Sociálně právní ochrana se zajišťuje dětem, které na území České republiky legálně pobývají, což souvisí se zásadou teritoriality, kde naše správní orgány nemohou vykonávat působnost na cizím území. Pro výklad osobní působnosti ve vztahu k nezletilým dětem má však zásadní význam úprava mezinárodních úmluv, které mají před zákonem aplikační přednost. Za nejvýznamnější úmluvu lze považovat **haagskou Úmluvu o pravomoci orgánů, použitelném právu, užívání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí z roku 1996**. V čl. 5 odst. 1 této úmluvy je stanoveno, že: „*Správní orgány smluvního státu obvyklého bydliště dítěte mají pravomoc přijímat opatření na ochranu osoby nebo majetku dítěte.*“ Dle Macely (2015) je kompetence OSPOD založena tedy na faktickém kritériu obvyklého bydliště a nikoliv na formálním kritériu občanství či administrativního pobytu. Dalším

významným dokumentem je **Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí** z 25. 10. 1980, která je závazná do ČR od 1. 3. 1998, publikovaná pod sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb.m.s. V dokumentu je **poskytování ochrany založeno na kritériu obvyklého bydliště**. V čl. 4 této úmluvy je stanoveno, že: „*Úmluva se bude vztahovat na každé dítě, které mělo své obvyklé bydliště ve smluvním státě bezprostředně před porušením práva péče o ně nebo styku s ním. Úmluva se nepoužije, pokud dítě dosáhlo věku 16 let.*“ Dle Macely (2015) kritérium obvyklého bydliště je rovněž určující pro právo Evropské unie, které dopadá na řešení situací, které se týkají občanů EU. **Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (Brusel II)**, kritérium obvyklého bydliště je obsaženo v zásadě č. 12 úvodního ustanovení a dále pak v čl. 8, kde je stanoveno: „*Soudy členského státu jsou příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.*“ Tato zásada je modifikována s odkazem na ust. čl. 9, 10, a 12 pro případy přestěhování do jiného členského státu, únosu dítěte a pokračování příslušnosti v případech vedení souvisejících soudních řízení. Toto nařízení rovněž umožňuje v souladu s ust. čl. 15 tzv. „vhodnou delegaci“, podmiňuje ji však výjimečným postupem.

Dále je v ust. § 2 odst. 3 ZSPOD upraveno **poskytování sociálně právní ochranu rovněž dětem, které nemají povolen trvalý pobyt**: „*V rozsahu stanoveném tímto zákonem (§ 37 a 42) se sociálně-právní ochrana poskytuje také dítěti, které nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo není hlášeno k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpis upravujícího pobyt cizinců na území České republiky ani není oprávněno podle zvláštního právního předpisu trvale pobývat na území České republiky.*“ Na toto ustanovení navazují další výjimky z pravidla legálního pobytu a obvyklého bydliště na území pro založení působnosti českých orgánů při výkonu sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině. Zde navazuje ust. § 37 ZSPOD, kde je stanoveno: „*Obecní úřad je povinen učinit opatření k ochraně života a zdraví a zajistit uspokojování základních potřeb v nejnútnejším rozsahu včetně zdravotních služeb dítěti uvedenému v § 2 odst. 3, ocitlo-li se takové dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny.*“ Pokud jsou provedena opatření uvedená v předchozím textu, je povinen obecní úřad neprodleně uvědomit obecní úřad obce s rozšířenou působností, který je povinen učinit další nezbytná opatření směřující k ochraně dítěte, a uvědomit, je-li to možné, o této skutečnosti neprodleně

zastupitelský úřad státu, jehož je dítě občanem; současně je povinen projednat s ním způsob spojení dítěte s rodiči nebo jinými osobami za dítě odpovědnými. O skutečnostech uvedených ve větě první obecní úřad obce s rozšířenou působností informuje Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.

Mezi nezbytná opatření pro výše uvedené děti lze zahrnout zejména:

a) podání návrhu na nařízení předběžného opatření, dle ustanovení § 452 ZŘS, kde – pokud nebudou nalezeni příbuzní, bude nařízeno předání dítěte do péče určené osoby nebo zařízení, případně do pěstounské péče na přechodnou dobu. Pokud se jedná o dítě – cizince staršího 3 let, je možné umístit ho do školského zařízení pro výkon ústavní výchovy, je možné předběžným opatřením dítě umístit přímo do péče dětského domova. Pokud není možné dítě zejména z jazykových či jiných důvodů umístit dítě do určeného dětského domova, lze jej umístit v první fázi na dobu 8 týdnů do péče specializovaného diagnostického ústavu pro děti – cizince se sídlem v Praze 5, který je zřízen a provozován MŠMT na základě odst. 4 zák. 109/2002 Sb. Současně je dítě považováno za dítě, které je zde oprávněno legálně pobývat.

b) podání návrhu na ustanovení poručníka nebo opatrovníka dítěte, dle ust. § 924 OZ je třeba podat za předpokladu, že se nikomu z OSPOD nepodaří zjistit informace o nositelích rodičovské odpovědnosti ve vztahu k nezletilému dítěti. Požádá-li dítě o udělení mezinárodní ochrany a jde-li o dítě bez doprovodu rodičů, či jiných odpovědných osob, je soud povinen jmenovat opatrovníka k ochraně jeho práv a právem chráněných zájmů spojených s pobytem na území ČR v souladu s ust. § 84 zákona o azylu. Podnět k soudu v tomto případě podává Ministerstvo vnitra.

c) zprostředkování umístění dítěte v azylovém zařízení se rozumí azylové zařízení zřízené a provozované Ministerstvem vnitra podle zákona o azylu, ve kterém se poskytuje ubytování žadatelům o udělení mezinárodní ochrany.

Předmětem ochrany jsou děti ještě nenarozené, nezletilé děti a v omezené míře i děti zletilé. Je tedy zřejmé, že osobní působnost ZSPOD se vztahuje k všem výše uvedeným dětem a je jim poskytována sociálně-právní ochrana v rozsahu.

4.3. Věková hranice

Z obecného hlediska se většina odborníků shoduje na věkové hranici pro označení dětí 0

– 15 let; WHO vymezuje kategorii dítě jako lidského jedince od narození do 18 let a nikoliv od početí. Zcela nový pohled na děti přinesl OZ. Terminologicky se setkáváme s pojmy **mládež**, kde je tento pojem spojován s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů; většinou označení pro širší skupinu jedinců ve věkové kategorii do 18 let; zákon sice tuto skupinu přesně nespecifikuje, avšak občanský zákoník hodnotí osoby starší 18 let jako zletilé. **Mladistvý** je pojem z oblasti trestněprávní; kde osoba ve věkové kategorii 15 – 18 let, která je trestně odpovědná ze zákona s jistým omezením (trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení 15 let a končí v den dovršení 18. roku života); z hlediska rozhodování o výši trestu je uznávaným termínem hranice **blízká věku mladistvého**, kterým je myšlena podle právní teorie věková hranice 20 let. V trestně právních předpisech se dítětem rozumí osoba mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Pro ukládání ochranné výchovy je významný věk 12 let – jestliže osoba v době po dovršení 12 let a nedovršení 15 let spáchala čin jinak trestný, je beztrestná; soud ovšem v občanskoprávním řízení takové osobě uloží ochrannou výchovu. **Mladistvým** pak je osoba, která již dovršila patnáctý rok věku, avšak nepřekročila osmnáctý rok věku a je tedy relativně trestně odpovědná. **Nezletilý** – je obsahově i významově opakem zletilosti. V etopedii, kriminologii a právní praxi termín vymezující osoby mladší 15 let, které ještě nejsou právně odpovědné, běžně se používá pro označení jedinců, kteří nedosáhli zletilosti. Trestní právo tento pojem nevyužívá, i když v trestněprávní praxi je často pojem využíván pro označení osob ve věku do 15 let. Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, není nikdy způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu. Je zřejmé, že právní postavení nezletilých dětí je rozděleno do různých věkových kategorií, se kterými se z právního hlediska pojí různý obsah práv, stanovených povinností a také míra odpovědnosti za jednání nezletilých dětí. **Na dítě v době početí** se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Pokud se však živé nenarodí, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo. Tento fakt se zejména může uplatit zejména v okamžiku, kdy dítěti zemře před narozením jeho otec a dítě se tedy stává oprávněným nepominutelným dědicem již v okamžiku, kdy se narodí. **Dítě ve věku 0 – 6 let** je fakticky ve stádiu vývoje batole – předškolní věk. V tomto období se předpokládá, že dítě je plně v péči rodičů a není schopno se samostatně kvalifikovaně vyjádřit se ke svým potřebám vzhledem k nízké hranici věku. Dítě se zpravidla chová tak, že není plně schopno řídit a ovládnout své jednání a chování.

Z tohoto důvodu zde OSPOD vystupuje jako přímý ochránce práv nezletilého dítěte. U **dítěte ve věku 7 - 11 let** je již soud povinen zjišťovat jejich názory, rodiče jsou povinni pravdivě informovat dítě o situaci, která ho čeká, dbát jeho názoru. Stejnou povinnost má i soud. OSPOD zde zjišťuje názor dítěte dostupnými prostředky, kdy s dítětem rozmlouvá, pořizuje záznamy, navštěvuje rodinu, zkoumá prostředí nezletilého, kde žije. Je povinen pravdivě zaznamenat veškeré údaje a také je sám sdělit soudu, či nechat vyjádřit názor samotné dítě s přihlédnutím k jeho vyspělosti, rozumovým schopnostem a pocitům. **Věková hranice 12 let** je z právního hlediska velmi významná. V tento okamžik se dítě stává partnerem v rámci participace z hlediska hmotného i procesního práva. Od tohoto věku má právo dítě samo se vyjadřovat a soud je povinen přihlédnout s patřičnou péčí k jeho názorům, stanoviskům a potřebám, které dítě samo vyjádří. Má právo vyjádřit se ke svému příjmení, pokud nesouhlasí v rámci osvojení se jménem osvojitele. Tato věková hranice sice nemůže zasáhnout do oblasti, kde se dítě stává částečně svéprávným, ale jedná se o významnou věkovou hranici, která zcela jistě ovlivňuje kvalitu života nezletilého dítěte s možností být slyšen a povinností soudu a rodičů přihlédnout jeho názoru. Tato věková hranice dává možnost vyjádřit se k zásahů do integrity člověka a vyjádřit se k zákrokům, které nezanechávají trvalé nebo závažné následky. **Dítě ve věku 14 let** má právo vyjádřit nesouhlas se zásahem do jeho integrity, a pokud dítě se zákrokem nesouhlasí, je nutné, aby v této věci rozhodl soud. **Dítě ve věku 15 let.** Takové dítě již odpovídá za přešůpek podle zákona o přešůpcích, může pracovat a být zaměstnáno podle zákoníku práce, může získat omezené řidičské oprávnění. **Věková hranice 16 let** je charakterizována jako věková hranice blízká svéprávnosti a také občanský zákoník umožňuje v tomto věku získat svéprávnost ve vztahu k uzavření manželství, možnosti podnikat s plnou odpovědností ve spojení s prokázáním schopnosti se samostatně živit. **Plně svéprávným se dítě stává dosažením zletilosti zpravidla ve věku 18 let.**

5. Zájem nezletilého dítěte

5.1. Pojem nejlepšího zájmu dítěte

Nejlepší zájem nezletilého dítěte je právně **neurčitý pojem**. Dle Radvanové et al. (2015) se jedná o právní pojem objektivní, který však musí být vykládán s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, tedy zejména s ohledem na všechna rodinná pouta určitého dítěte. Nejlepší zájem dítěte je nutné považovat za prvořadou, klíčovou zásadu ve všech věcech, které se týkají dítěte. Jak uvádí Radvanová et al. (2015), tato zásada je rozvedením zásady ochrany slabší strany a jako příklad lze parafrázovat názor prezentovaný v nálezu Ústavního soudu II 363/03, podle kterého „... *pro rodinný život nejsou žádné modely... tak i pro nejlepší zájem dítěte nejsou z hlediska její aplikace žádné definice*“. Zásada, že zájem dítěte je předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí a ochrana a péče jim má být poskytována v míře nezbytné pro zajištění jejich blaha se prolíná i v řadě ustanovení OZ. Konkretizace obsahu pojmu zájem nezletilého je v rukou toho, kdo rozhoduje, tedy v rukou OSPOD a soudu. Aplikace jednotlivých zákonných opatření pak bude v každé konkrétní situaci záležet především na jedinečných okolnostech případu. Jak uvádí Macela et al. (2015), zásada nejlepšího zájmu dítěte je mimořádně důležitá pro všechny aktivity OSPOD, a to jak při vlastní správní činnosti včetně správních řízení tímto orgánem vedených, tak v řízení soudním, kde tento orgán vystupuje zpravidla jako účastník řízení nebo jako opatrovník dítěte a bude proto rovněž na něm, aby **nejlepší zájem dítěte v daném řízení identifikoval, interpretoval a následně prosazoval**. Jak uvádí Kornel (2013), je všeobecně uznáváno, že nezletilé dítě pro svůj věk, nezralost, závislost apod., musí požívat zvýšené ochrany nejen ve vazbě na soukromoprávní, ale i veřejnoprávní úpravu. Jak uvádí Radvanová (2015), výklad samotného pojmu zájem dítěte však nenalezneme v žádném právním předpisu na mezinárodní či národní úrovni. Důvodem je předpoklad, že každé dítě je osobností s vlastními zájmy, potřebami a schopnostmi, které se případ od případu liší a nelze paušalizovat nebo zobecňovat. Naopak každá definice by mohla vést k tomu, že by byla na jednu stranu příliš obecná a na druhou stranu příliš konkrétní. Mohla by tak vést ve svém důsledku k negativnímu efektu, a to takovému, že by do značné míry svazovala ruce výše uvedených orgánů při plnění jejich úkolů. Současné pojetí zájmu dítěte tak ponechává na soudech a jiných orgánech, aby v konkrétním případě daly tomuto principu i obsah s ohledem na to, co se jeví pro konkrétní dítě jako vhodné. Co je v zájmu dítěte,

je přitom třeba posuzovat v každém individuálním případě nejen s ohledem na jeho aspekt medicínský, ale i sociální, náboženský nebo etický. Radvanová (2008) odmítá pohlízet na dítě jako na objekt výkonu jakékoliv péče. Dítě je dle jejího názoru, vždy plnohodnotným subjektem konkrétního právního vztahu, a pokud zejména pro svůj nízký věk není schopno svá práva a povinnosti posoudit a uplatnit, musí tak učinit ten, který je v konkrétním případě jeho zákonným zástupcem. Takový zástupce je povinen vždy postupovat výlučně tak, aby chránil nejvyšší zájem dítěte a zabezpečil tak jeho prospěch

5.2. Nejlepší zájem dítěte v pramenech mezinárodního práva

Stěžejním dokumentem je **Úmluva o právech dítěte** (zejména čl. 3 a 12), která přinesla nový pohled na dítě, jako subjekt práva, které přestává být vnímáno jako pasivní objekt ochrany, ale stává se aktérem, který má právo na vyjádření svého, vlastního názoru, má právo být slyšeno a informováno o všech záležitostech, které se ho týkají. Tato práva byla oficiálně uznána řadou států a ty, které ratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, jsou povinny zajistit její dodržování a vytvořit podmínky pro její realizaci na jejich území. Nejedná se tedy o pouhé deklarování práv, ale oficiální závazek stvrzený mezinárodní smlouvou, že tato úmluva bude dodržována, realizována a také bude sledováno její plnění formou pravidelných periodických zpráv. Úmluva o právech dětí v čl. 3 stanovuje že: *„Nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“* Bilson a White (2005) k článku 3 zmiňují, že *„je zaznamenáníhodné, že se tento článek zabývá zajištěním toho, aby různé úřady jednaly v nejlepším zájmu dítěte a aby své postupy přizpůsobily tomuto cíli.“* Donnelly (2013) podotýká, že v souladu s článkem 3 Úmluvy *„...musí být nejlepší zájmy dítěte brány jako nejdůležitější kritérium v kterémkoli rozhodnutí“, a přitom „o přesném významu tohoto článku se vedly dlouhé debaty, a jeho různé výklady se pohybují mezi přísným paternalistickým pojetím kladoucím důraz na ochranu dětí a liberálnějším pohledem, který vidí jako hodnotu dětskou autonomii a právo na samostatnost.“* Součástí výkladu nejlepšího zájmu dítěte je i uplatnění jeho participačních práv. Právo dítěte „být slyšeno“, které je nedílnou součástí výkladu zájmu nezletilého, je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte, v čl. 12 odst. 1 Úmluvy *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům*

dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. „ a čl. 12 odst. 2 Úmluvy navazuje „ Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.“ Bilson a White (2005) komentují význam článku 12 tak, že „...tento článek se soustředí na zajištění toho, aby dítě, kdykoli má nějaký názor, bylo vyslyšeno, bez ohledu na věk a vyspělost, a aby hledisko věku a vyspělosti bylo bráno v potaz jen v takové míře váhy, která se přisuzuje dětskému názoru“. Woodhouse (2014) zmiňuje, že článek 12 Úmluvy byl „globálním impulzem k formalizaci práv dětské účasti na soudních řízeních. I ve Spojených státech, kde Úmluva nemá právní význam, začala získávat na vlivu myšlenka, že děti by měly mít slovo v záležitostech, které se jich týkají.“ Mimo jiné z historického hlediska Úmluva také navazuje na **Deklaraci práv dítěte** přijaté Valným shromážděním Organizace spojených národů 20. listopadu 1959, která mění pohled na dítě tak, že „*dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm*“. Che Soh (2014) tvrdí, že „v mnoha jurisdikcích je účast dětí v rozhodovacím procesu v oblasti rodinného práva čím dál více vnímána jako důležitá v učinění rozhodnutí v zájmu těchto dětí“. Deklarace práv dítěte z roku 1959 neoperuje s pojmem zájem dítěte, ale blaho dítěte. Podle Hrušákové (1993) je blaho dítěte nadřazeno a určuje postup zákonodárce při kodifikaci. Jde o „*vytváření prostředí přátelského k dětem*“, zatímco pod pojmem zájem dítěte se v úmluvách rozumí realizace určitého práva v konkrétní záležitosti týkající se dítěte. **Charta základních práv EU** upravuje ve svém článku 24 práva dětí takto: „*Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost. Veškerá jednání, ať již ze strany veřejné či soukromé instituce, musí být vedeno v první řadě se zřetelem k vyššímu zájmu dítěte.*“ Podrobněji upravuje participační práva dětí **Evropská úmluva o výkonu práv dětí**, přijatá ve Štrasburku 25. 1. 1996, V ČR publikována jako sdělení MZV č. 54/2001 Sb.m.s., , kde se v čl. 3 uvádí: „*Dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se jej týká, zaručena následující práva nebo bude mít možnost se těchto práv domáhat:*

- a) *dostávat příslušné informace,*
- b) *být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor,*

- c) *být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru, a možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí*”,

Dále pak v čl. 4 této Úmluvy zakotvuje *“Právo žádat o ustanovení zvláštního zástupce,”* a velmi důležité participační právo je vyjádřeno v ust. čl. 5 této Úmluvy, kde jsou stanovena další procesní práva: *“ Smluvní strany zváží možnost poskytnout dětem další procesní práva v soudním řízení, které se jich týká, zejména:*

- a) právo požadovat pomoc vhodné osoby, dle jejich volby, která jim pomůže vyjádřit jejich názor,*
- b) právo požadovat, samy nebo prostřednictvím vhodných osob nebo orgánů, ustanovení zástupce tam, kde to je namístě, advokáta,*
- c) právo určit si svého vlastního zástupce,*
- d) právo vykonávat některá nebo všechna práva účastníka řízení.”*

Takto zohledňovaný názor dítěte je na prvním místě mezi faktory, které musí být zohledněny při posuzování nejlepšího zájmu dítěte.

Své místo v mezinárodních pramenech mají i komentáře Výboru pro práva dětí, který vydává komentáře k Úmluvě o právech dětí, jejichž významem je podrobný výklad určený k aplikaci zásad v praxi. Výbor pro práva dítěte v Obecném komentáři č. 14 uvádí, že *„... skutečnost, že dítě je velmi malé nebo ve zranitelné situaci (např. je postižené, patří k menšinové skupině, je migrantem atd.) ho nezbavuje práva vyjádřit své názory ani nesnižuje váhu přikládanou jeho názorům při určování jeho nejlepšího zájmu. Zavedení specifických opatření, jež by zaručovala uplatnění rovných práv dětem v takových situacích, musí být předmětem individuálního posouzení, které by zabezpečilo roli samotných dětí v rozhodovacím procesu, a v případě potřeby stanovilo přiměřenou úpravu.“* Jak uvádí Macela et al. (2015), je tato zásada charakterizována jako tříložková. A to jako:

a) hmotněprávní zásadu (subjektivní „právo“) – ve sporných otázkách má být vždy v první řadě posouzen a vzat v úvahu nejlepší zájem dítěte a to vždy a za jakékoliv situace. Výbor označil tuto zásadu jako přímo aplikovatelnou. Tato zásada musí být předním hlediskem ve všech řízeních týkajících se dětí a musí být aplikována všemi institucemi,

b) základní interpretační zásadu („princip“) – při výkladu každé právní normy je třeba tuto normu interpretovat tak, aby byl maximálně respektován nejlepší zájem dítěte,

c) procesní zásadu („procesní pravidlo“) – při rozhodování musí být zahrnutí vyhodnocení možné, tedy pozitivní i negativního dopadu takového rozhodnutí na dítě. Z odůvodnění musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl výslovně zohledněn, co bylo v konkrétním případě posouzeno jako nejlepší zájem dítěte, na jakých kritériích je hodnocení založeno a jak byl nejlepší zájem dítěte poměřen s jinými faktory. Zásada je dle názoru uvedeného v obecném komentáři, flexibilní a přizpůsobitelná a je jí nutné v souladu s ust. čl. 32 tohoto komentáře, nastavit a definovat „individuálně, podle konkrétní situace dítěte se zřetelem k jejich osobním souvislostem, situaci a potřebám.“ Výbor současně v Obecném komentáři zdůraznil úzký vztah zásady nejlepšího zájmu správně použit, pokud nejsou splněny požadavky čl. 12.

Jak uvádí Borská a Švejdarová (2016) K právu dítěte „být slyšeno“ Výbor pro práva dětí již v roce 2009 vydal Obecný komentář č. 12, jehož součástí byla také analýza právní úpravy a její aplikace jednotlivými státy, v rámci práva dítěte „být slyšeno“ a vztahu k dalším ustanovením Úmluvy, dále aplikace práva dítěte „být slyšeno“ v různých prostředích ve vztahu k rodině, v náhradní péči, při poskytování zdravotní péče, v rámci vzdělávání, při hře, odpočinku, sportu, kulturních aktivitách, v zaměstnání, v souvislosti s násilím, při tvorbě preventivních strategií, v procesech týkajících se migrace a azylové politiky a v mimořádných situacích. Dále zde byly specifikovány základní požadavky na uplatňování tohoto práva, zejména zde byly formulovány zásady na uplatňování práva dítěte „být slyšeno“, což se má dít formou přátelskou dětem („child-friendly“). Fakticky se tyto zásady promítají do situací, kde prostředí a pracovní metody by měly být přizpůsobeny potřebám tvorby bezpečného prostředí důvěry a rovněž dostatečný časový prostor tak, aby dítě mohlo vyjádřit svůj skutečně informovaný názor. S ohledem na výše uvedené pak formy podpory dětí při zjišťování jejich názoru musí být závislé jak na jejich věku, tak na jejich rozumové a volní vyspělosti. I když se uvedená práva týkají řízení před soudem, je možné a žádoucí je využít i při výkladu komentovaného ustanovení. Tato ustanovení mají zásadní význam při činnosti OSPOD – a to konkrétně v jeho roli veřejného procesního opatrovníka v soudním řízení, protože by se měl zaměřit na dodržování procesních práv dítěte v konkrétním řízení.

5.3. Implementace zásady „nejlepšího zájmu dítěte“ v českém právním řádu

Tak, jako není definován v právní úpravě nejlepší zájem dítěte, není definován ani pojem

blaha, který je vůdčím principem při zjišťování ochrany a péče dítěti. Z hlediska sociálně právní ochrany dětí je základní právní úprava upravena v ust. § 5 ZSPOD, kde je uvedeno: „*Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží k širšímu sociálnímu prostředí.*“ Na toto ustanovení navazuje ZSPOD, kde konkrétní právní úprava ochrany práv nezletilých dětí je implementována v ust. § 8 odst. 2 ZSPOD, kde je stanoveno „*Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.*“ V § 8 odst. 3 výše uvedeného zákona je stanoveno, že: „*Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit*“. OZ na mnoha místech zdůrazňuje autonomii dítěte, jeho právo na informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. Pokud by nebyl brán zřetel na právo dítěte sdělit svůj názor, by bylo možno hodnotit jako jednání příslušných orgánů v rozporu s ust. čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Je však nutné vzít v úvahu skutečnost, že jde pouze o jeden z mnoha faktorů ovlivňujících rozhodování ve vztahu k zájmům dítěte. Je nezbytné pečlivě zkoumat, zda dítě vyjadřuje názor svůj, aniž by bylo manipulováno některým z rodičů. Princip nejlepšího zájmu dítěte je v OZ zmíněn v řadě míst, ať už se jedná o institut osvojení, rodičovskou odpovědnost, nebo úpravu styku rodičů a dětí. Právní úprava osvojení především vychází ze zájmu dítěte na odpovídající péči, akcentuje také ohled na přání a názor dítěte za předpokladu, že je ho schopno. To je vyjádřeno zejména požadavkem na osobní souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením, což odráží také skutečnost, že dítě je subjektem práv a o svá práva se v co nejširší míře stará samo. K zájmu dítěte se přihlíží rovněž v souladu s ust. § 875 OZ při pozastavení, omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti. Rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost v souladu se zájmy dítěte a jsou povinni sdělit mu vše potřebné,

pokud se jedná o rozhodnutí, které se ho týká. Má právo si vytvořit vlastní názor a také ho rodičům sdělit. Rodiče věnují názoru dítěte patřičnou pozornost a berou jej při rozhodování v úvahu. OZ však také stanoví v této věci výhradu, že dítě je schopno svůj názor formulovat a také jej sdělit. Dítě má právo v souladu s ust. § 887 OZ na styk s oběma rodiči, což navazuje na čl. 9 Úmluvy o právech dítěte a zároveň ukládá oběma rodičům, aby se zdrželi všeho, co narušuje vztah dítě k oběma rodičům nebo co výchovu ztěžuje. Rodiče v souladu s ust. § 892 OZ dítě zastupují při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé. Nedohodnou-li se, rozhodne na návrh jednoho z rodičů soud.

Jak uvádí Borská a Švejdarová (2016), zejména účast dítěte na rozhodování o věcech, které se ho týkají, je přímou návazností na zakotvení participačních práv dítěte, která patří k základním lidským právům. Z pohledu OSPOD je uplatňováno toto ustanovení především tak, že **dítě je skutečně rovnocenným partnerem při ochraně jeho práv**. Má proto také jasně zakotvené právo svobodně vyjádřit svůj názor, pocity a přání ke všem záležitostem, které se ho týkají s ohledem jeho věk a rozumovou vyspělost. Je zde stanovena povinnost respektovat názor dítěte, případně dítěti vysvětlit dopady jeho názoru a OSPOD je stanovena informační povinnost vůči dítěti o závažných věcech, které se ho týkají. Věková hranice 12 let předpokládá, že dítě je již schopno informaci přijmout a prezentovat své názory. Je však nutné vzít v úvahu i skutečnost, že vzhledem k možné rozumové vyspělosti je dítě schopno vyjádřit svůj názor i před touto hranicí. Procesně právní úprava se promítá **v civilní rovině do ust. § 100 odst. 3 OSŘ** stanovuje: „*v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právních ochrany dětí. Výslech dítěte může soud vést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor, přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výslechu dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výslechu. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.*“ Jedná se o obecné ustanovení, které upravuje postup soudu při zjištění názoru nezletilého dítěte, které je účastníkem řízení. **Soud má povinnost zjistit názor dítěte** a je stanoven postup, jak se má názor ve věci zjišťovat. Jako první je zde uveden **výslech dítěte**. Toto ustanovení má kogentní charakter. Dále je stanoveno, že názor dítěte soud může ve

výjimečných případech zjistit **těž prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného OSPOD**. Jak uvádí Borská a Švejdarová (2016), rozhodně by výslech dítěte neměl být nahrazován žádostí o zjištění názoru dítěte orgánem sociálně právní ochrany, který je sice s dítětem v pravidelném kontaktu a má k dispozici úplnou dokumentaci o nezletilém dítěti, ale zcela jistě nebylo záměrem zákonodárců, aby soud nahrazoval výslech dítěte tímto postupem. Naopak, zjištění názoru dítěte výsledkem soudce by mělo sloužit právě k ochraně dětí - a to v tom smyslu, že se jedná o případné ověření, zda názor prezentovaný před OSPOD nemohl být ovlivněn jinými skutečnostmi, které mohly modifikovat názor dítěte. Rovněž hraje roli časový odstup, kde názor dítěte zjišťovaný před OSPOD předchází jednání soudu. I časový odstup může mít vliv na vyjádřený názor dítěte. Navíc přenesení odpovědnosti za zjištění názoru dítěte ve fázi soudního jednání na OSPOD je sice krokem, který zrychluje soudní jednání, ale může být považováno za případné popření nezávislého jednání soudu, pokud při stanovení nejlepšího zájmu dítěte vychází pouze ze zjištění OSPOD a nezjistí si tyto skutečnosti sám. Soud má právo vyloučit z výslechu další osoby, pokud se soud obává, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě natolik, že by nemohlo vyjádřit svůj skutečný názor. Pokud se tak stane, **má dítě** v rámci nové právní úpravy **právo zvolit si důvěrníka**, který není jeho zákonným zástupcem, který je na přání dítěte přítomen jednání soudu při zjišťování názoru dítěte. Důvěrníka zvoleného dítětem může soud vyloučit pouze v případě, že jeho přítomnost maří účel výslechu. Zůstává však otázkou, kdo by měl nezletilé dítě o možnosti zvolit si důvěrníka informovat. Dítě by o této možnosti mělo být informováno ještě před zahájením jednání u soudu, aby mohlo zvážit, zda si možnost využít přítomnosti důvěrníka zvolí. Jak uvádí Borská a Švejdarová (2016), zájmy nezletilého hájí před soudem OSPOD a právě proto by tomuto orgánu měla přináležet také povinnost předat dítěti informaci o možnosti zvolit si důvěrníka pro případ výslechu u soudu a měl by tak učinit s předstihem. Pokud dítě vznese žádost o možnost účasti důvěrníka při jednání soudu, nastává situace, kdy soud by měl odročit jednání a vyhovět žádosti nezletilého dítěte a OSPOD by měl nezletilého v této situaci podpořit. Je zcela jistě v nejlepším zájmu nezletilého, aby tohoto zákonem stanoveného práva mohlo nezletilé dítě využít na základě řádného informování o její možnosti.

Speciální právní úpravou, která má vždy přednost, je ustanovení § 20 odst. 4 ZŘS, které stanoví „ *V řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl*

informován o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích rozhodnutí. Právní úprava stanovená v ust. § 100 odst. 3 OSŘ a speciální právní úprava stanovená v § 20 odst. 4 ZŘS, směřuje k naplnění procesních práv dítěte dle čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí. I přes skutečnost, že spolu obě uvedená ustanovení velmi úzce souvisejí, každé z nich má svůj vlastní obsah a místo v průběhu řízení. **Zatím co ust. § 100 odst. 3 OSŘ se týká postupu soudu před vydáním rozhodnutí ve věci, ust. § 20 odst. 4 ZŘS upravuje povinnost soudu vysvětlit dítěti následky řízení a rozhodnutí, které bylo vydáno ve věci nezletilého.** Jak uvádí Svoboda et al. (2015), lze říci, že jde o faktické dopady procesu a jeho výsledku, v němž se názor nezletilého zjišťuje a zohledňuje. Jedná se o specifické poučení určené nezletilému dítěti a je nutné, aby bylo adresné, konkrétní „šité na míru“ účastníkovi, ale musí být současně nanejvýš citlivé a srozumitelné. Specificky jsou upravena práva nezletilého dítěte v souvislosti s výkonem rozhodnutí a to v ust. § 497 odst. 4 ZŘS, kde je stanoveno: „*S ohledem na věk a rozumovou schopnost je dítě informováno o důvodech a všech krocích spojených s výkonem rozhodnutí. Zejména se mu s přihlédnutím k jeho rozumovým a citovým vazbám vysvětlí důvody, které vedly k tomuto výkonu, kam bude převezeno, případně se mu zodpoví otázky, které v této souvislosti položí*“. Jde o implementaci ust. článku 3 Úmluvy o právech dítěte, kde ke zjištění nejlepšího zájmu dítěte při výkonu rozhodnutí má sloužit především součinnost soudu provádějícího výkon rozhodnutí a OSPOD. V rámci výkonu rozhodnutí je nutné především dbát osobnostních práv dítěte s odkazem na ust. článku 19 Úmluvy o právech dítěte, případně práva dítěte projevit vlastní názor. Dítě zde může být buď přímo účastníkem řízení, nebo pouze jeho objektem, kde závisí zejména na fázi vykonávacího řízení. Soud zde ve spolupráci s OSPOD využije možností odborné poradenské pomoci např. psychologa. Dále v české právní úpravě je promítnuto sledování zájmu nezletilého do ustanovení § 867 odst. 1 OZ, kde je stanoveno „*Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.*“ V odst. 2 § 867 OZ je pak stanoveno: „*Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte. O dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.*“ Jedná se o implementaci zejména článku 12 Úmluvy o právech dítěte. Právo dítěte vyjádřit svůj názor a právo na to, aby jeho názor byl při

rozhodování o dítěti brán v potaz, zohledňuje skutečnost, že dítě se vyvíjí postupně. V závislosti na stupni jeho vývoje, zejména rozumového, se zvyšuje i schopnost dítěte samostatně o sobě rozhodovat. Participační právo zaručuje dítěti, aby mohlo v řízení projevit své stanovisko k otázkám, které se ho bezprostředně týkají. Částečně mu umožňuje vyrovnat nerovné postavení k rodičům, poručníkovi či ke koliznímu opatrovníkovi. **Za nejnižší úroveň participace lze považovat jeho právo být informováno. Vyšším stupněm pak je přiznání práva vyjádřit svůj názor a případně svým názorem rozhodnutí ovlivnit.** Občanský zákoník upravuje jednak právo na informace od svých rodičů a jednak právo „být slyšeno“ ve vztahu ke státním orgánům. Informační povinnost soudu předchází situaci, kdy dítě by mělo vyjádřit svůj názor a také jej soudu sdělit. Informace by mu měly být poskytnuty v dostatečném množství a v podobě, hloubce a formě odpovídající jeho věku a stupni vyzrálosti. Dle důvodové zprávy by informace měly být poskytnuty v takové kvantitě a kvalitě, aby si dítě mohlo vytvořit vlastní informovaný názor na projednávanou věc. A také tento názor sdělit. Měla by mu být také poskytnuta porada a vysvětleny důsledky jeho vyjádření. Rozhodujícím předpokladem pro vyjádření dítěte je **schopnost formulovat své názory s ohledem na věk, stupeň jeho vývoje a rozumové vyspělosti.** Dle Hrušákové et al. (2014), je zde určeno rozhraní 12 let, kdy se má za to, že dítě, které dosáhne tohoto věku, je schopno informace o řízení a záležitostech, o nichž se rozhoduje, přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento soudu náležitě sdělit. Z právního hlediska se jedná o vyvratitelnou právní domněnku, tedy pokud soud zjistí, že dítě starší 12 let není schopno formulovat své názory, je nutné i u tohoto dítěte za něj vyslechnout jinou osobu. Do dosažení tohoto věku by měl soud individuálně posuzovat každé dítě, zda je schopno zaujmout názor a adekvátně jej vyjádřit. Soud tedy informuje a vyslechne i mladší dítě, pokud je schopné formulovat své názory. V tomto případě není rozhodující obsah a hodnota názor, ale formulační schopnosti dítěte. Z procesního hlediska je důležité, pokud soud zjistil, že dítě je schopno formulovat své názory i v mladším věku, je povinen dítě vyslechnout. **Zjištění zájmu dítěte zprostředkovaně** – prostřednictvím zástupce je možné jen v případě, kdy dítě není schopno přijmout informace a není schopno si vytvořit vlastní názor. Zjištění názoru dítěte je pravidlem, od kterého soud může v odůvodněných případech se odchýlit v situaci, kdy je dítě psychicky labilní. Přímým výsledkem dítěte vnímá soudce vyjádřený názor dítěte vlastními smysly, a v tomto případě se na minimum eliminuje riziko dezinterpretace názoru nezletilého dítěte třetí osobou. Soud při zjišťování názoru dítěte by měl vyhovět jeho potřebám a vytvořit prostředí důvěry, měl by být proveden neveřejně

s možností vyloučení dalších osob a způsobem přiměřeným chápáním dítěte. Právo dítěte být slyšeno garantuje pouze, že jeho názor bude vyslyšen, bude mu věnována pozornost, soud ho velmi pečlivě vyhodnotí, ale neznamena to, že mu bude vždy vyhověno. Při rozhodování bude důležitý věk dítěte a také skutečnost, zda jeho vyjádření koresponduje s ochranou jeho nejlepšího zájmu.

5.4. Vztah nejlepšího zájmu dítěte a participačních práv

UNICEF definuje participační práva dítěte jako „*právo vyjádřit svobodně své názor a mít slovo ve všech věcech, které se týkají jejich sociálního, ekonomického, náboženského, kulturního a politického života. Zahrnují právo vyjádřit názor a být slyšeno, právo být informováno a svobodu sdružování.*“ Účelem je přiznání participačních práv dítěti „*nápomoc dítěti v realizaci jeho práv a příprava dítěte na aktivní roli ve společnosti.*“ Jílek et al. (2011) participaci rozumí účast dětí na rozhodování, a to v závislosti na rozvoji schopností dítěte, a na tom, jak se dítě vyvíjí k dospělosti. Podstatu práv participace spatřuje zejména v tom, že je schopné utvořit a vyjádřit své vlastní názory. Účast dítěte je nutno chápat jako možnost dítěte mít vliv na rozhodování, ovlivňovat záležitosti které se ho týkají a to jak oblasti soukromého, tak i veřejného práva. Jílek et al. (2011) chápe participaci jednak jako prostředek (ve smyslu většího vlivu či nabytí zkušeností v rozhodování a při konzultacích) a dále jako cíl (ve smyslu participační praxe). Důvodem právní úpravy participačních práv je faktická nerovnost subjektů, kdy je dítě považováno za slabší stranu a tuto nerovnost je nutné nějakým způsobem kompenzovat. Úmluva o právech dítěte bývá označována jako úmluva tří „P“, provisions (zajištění vývoje), protection (zajištění ochrany) a participation (aktivní účast dítěte v rozhodovacím procesu). Jak uvádí Borská a Švejdarová (2016), třemi substantivními podmínkami participace je **rozumová schopnost dítěte utvořit vlastní názory, věk dítěte a jeho zralost pochopit význam a dopady projeveného názoru.** Vztah participačního práva a nejlepšího zájmu dítěte lze také v obecné rovině vyjádřit tak, že je lze vnímat jako dvě strany jedné a té samé mince. Jedná se tedy o jiný úhel pohledu na danou záležitost. Lze také z obsahového hlediska dovodit, že **zásada nejlepšího zájmu dítěte** (čl. 3 Úmluvy o právech dítěte) **stanoví cíl, zatímco participační právo** (právo být slyšeno v řízení) **dítěte poskytuje způsob, jakým jej lze dosáhnout.** Nejlepší zájem dítěte v procesním významu zahrnuje rozhodovací činnost soudu, která v často protichůdných zájmech účastníků řízení zvažuje a zásadní význam přiznává zjištěnému zájmu dítěte s cílem

dosáhnout pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení.

5.5. Kolize nejlepšího zájmu dítěte a participačního práva

Někdy v aplikaci výše uvedených ustanovení může dojít ke kolizi nejlepšího zájmu dítěte a participačního práva. Právo dítěte vyjádřit svůj názor velmi úzce souvisí s principem nejlepšího zájmu dítěte, jak je uvedeno v článku 3 Úmluvy o právech dítěte. **Obě uvedené zásady nemohou být vnímány izolovaně, ale v kontextu všech obecných zásad**, mezi něž je třeba počítat zákaz diskriminace jakéhokoliv druhu, vyjádřená v článku 2 této Úmluvy nebo právo na život a rozvoj dítěte dle článku 6 Úmluvy. Jak uvádí Hrušáková et al. (2014), **nelze v obecné rovině usuzovat, že rozhodnutí bude učiněno v nejlepším zájmu dítěte, pokud požadavek článku 12 Úmluvy nebude naplněn**. Zjištění názoru dítěte v soudním řízení svěřil zákonodárce do pravomoci soudu s odkazem na ust. § 100 odst. 3 OSŘ. Pokud má názor dítěte ovlivnit rozhodnutí, může nepochybně dojít z pohledu rozhodujícího orgánu, tedy soudu či OSPOD, případně jiné **osoby ke konfliktu přání dítěte a jeho nejlepšího zájmu**. Tedy ke konfliktu mezi paternalistickým přístupem, zastávajícím ochranu dítěte (ať už prostřednictvím rozhodnutí státních orgánů nebo zákonných zástupců dítěte) a přístupem preferujícím participaci jedince. **Pokud by mělo nezletilé dítě výslovně svěřeno právo rozhodnout o svém osudu v konkrétní otázce, byl by princip nejlepšího zájmu dítěte zjevně potlačen ve prospěch autonomie dítěte**. Není pochyb, že při současné koncepci práv dítěte může být autonomie dítěte s odkazem na jeho nejlepší zájem upozaděna. Ústavní soud (III. ÚS 3007/2009) v tomto směru vyjádřil stanovisko, kde uvedl: *..., konečné posouzení zájmu nezletilého dítěte, jež je zde nejvyšším imperativem, přísluší v projednávané věci obecnému soudu, v jehož dispozici je i oprávnění k případným korekturám představ a názorů dítěte o tom, co je pro něj v konkrétní věci vhodné, případné, resp. obecně prospěšné, a co nikoli a proto k názoru nezletilého soud přihlíží právě s ohledem na jeho věk, rozumovou a citovou vyspělost.*

5.6. Aplikace principu nejlepšího zájmu dítěte a participačních práv

Pro aplikaci zásady nejlepšího zájmu nezletilého dítěte a navazujících participačních práv jsou základními vodítky komentáře Výboru pro práva dítěte. Neexistuje žádné pořadí důležitosti práv, všechna práva obsažená v Úmluvě jsou „v nejlepším zájmu nezletilého dítěte“ a žádné právo nelze dítěti odeprít na základě negativního výkladu nejlepšího

zájmu dítěte. Zájem nezletilého dítěte však musí být nadřazen jako základní výkladové pravidlo. Aplikace principu musí být přezkoumatelná.

Výbor pro práva dítěte v obecném komentáři č. 14 pro naplnění zásady nejlepšího zájmu dítěte v procesu identifikace tohoto principu rozlišuje dva kroky:

a) posouzení zájmu dítěte, které zahrnuje posouzení a vyvážení všech faktorů nezbytných k rozhodnutí v konkrétní situaci ohledně jednotlivého dítěte, jako je věk, zdravotní znevýhodnění, sociální a kulturní prostředí, kde dítě žije, bezpečnost prostředí případně kvalitní alternativy péče v rámci rodiny nebo širší rodiny

b) určení zájmu dítěte, kde je stanoven formální postup s jasně vymezenými procedurálními zárukami navrženými k tomu, aby bylo možné stanovení nejlepšího zájmu nezletilého dítěte na základě jejich posouzení.

Jak uvádí Mace et al. (2015), k naplnění procesu posuzování nejlepšího zájmu dítěte lze vyjít z obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte, kde je možné najít demonstrativní výčet seznamu faktorů, které by měly být zohledněny při identifikaci zájmu nezletilého dítěte. Lze sem zahrnout:

a) názory dítěte, které je každý orgán, který rozhoduje o nezletilých dětech povinen zkoumat a zjistit

b) identita dítěte, kam lze zařadit pohlaví, sexuální orientaci, národnost, náboženství a přesvědčení, kulturní příslušnost a osobnost, při zachování práva dítěte na svoji identitu

c) ochrana rodinného prostředí a udržování vztahů, což je významné v situaci, kdy se uvažuje o odnětí dítěte z jeho stávajícího prostředí, hákování rodinných vazeb i v širší rodině, ve vazbě na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a dnes i judikaturu ÚS respektovat nedostatečnost důvodu ekonomických důvodů pro odnětí dítěte rodičům, zachování sourozeneckých vazeb

d) péče, ochrana a bezpečí dítěte, které se přímo vztahuje k naplnění „blaha dítěte“, které zahrnuje základní materiální, fyzické, emocionální a vzdělávací potřeby dítěte, stejně jako potřebu lásky a bezpečí

e) zranitelnost, kam lze podřadit zdravotní postižení, příslušnost k menšinové skupině, postavení uprchlíka, nebo žadatele o azyl, oběť zneužívání, nebo život na ulici. Dle názoru výboru, je nutné brát v úvahu různé druhy a stupně zranitelnosti každého dítěte a výbor současně varuje před konečnými a nezvratnými rozhodnutími a dále k naplnění tohoto faktoru Výbor důrazně požaduje zavedení formalizovaných postupů

s přísnými procedurálními zárukami, jejichž účelem bude posuzovat a určovat nejlepší zájem dítěte a zavedení mechanismů k vyhodnocování naplnění výsledků

f) právo dítěte na zdraví, jako faktor se zřetelným obsahem včetně zajištění práva na informovaný souhlas dítěte s léčbou, u ohrožených dětí zneužívání alkoholu, návykových látek a ohrožení závislostí s důrazem na stanovisko Výbor, dle kterého mají mladiství s psychosociální poruchou v maximální možné míře právo na léčbu a péči ve společenství, ve kterém žijí

g) právo dítěte na vzdělání, kde je zdůrazněno právo na bezplatné kvalitní vzdělání (v ČR diskuze v oblasti inkluzivního vzdělávání a problematiku praktických škol).

V této souvislosti je na místě zmínit nálezný ÚS Sp. Zn. II/ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009, kde v souvislosti s rozhodováním o nařízení ústavní výchovy dítěte bylo uvedeno: „*zákon o sociálněprávní ochraně dětí sice nedává žádná vodítka, z nichž by bylo možno při určování nejlepšího zájmu dítěte vycházet, nicméně je nepochybné, že soud nebo jiný rozhodující orgán by měl přihlídnout k pocitům a přáním dítěte, k jeho fyzickým, citovým a vzdělávacím potřebám, k možnému dopadu případných změn na dítě, k věku, pohlaví, zázemí a vlastnostem dítěte, jež soud považuje za relevantní, k újmě, kterou dítě utrpělo nebo která by mu hrozila, že utrpí, pokud nebude příslušné rozhodnutí přijato, a názorům dítěte, které je schopno tímto názory sdělit a za tímto účelem dítě vyslechnout.*“

Základním a rozhodujícím hlediskem všech orgánů nebo jiných subjektů, které se dětmi zabývají nebo řeší jejich problémy, je zájem a blaho dítěte. Obecně nelze nikdy podřadit zájem dítěte jiným zájmům, jako jsou zájmy rodičů, rodiny, jiných osob a případně státu. Mezinárodní smlouvy používají jak užší pojem „zájem dítěte“, tak i širší termín „nejlepší zájem, zájmy dítěte“. OZ používá „zájem dítěte“ v ust. § 792 OZ, tak „zřejmý zájem dítěte“ dle ust. § 793 OZ. Úmluva o právech dítěte stanoví v čl. 3, že „zájem dítěte“ musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už je uskutečňována zákonodárcem či kýmkoliv jiným. Jak uvádí Radvanová (2015), z anglického textu i dalších překladů však vyplývá superlativ „the best interest of the child“. Pro výklad úmluvy je rozhodný její cizojazyčný text (nikoliv český překlad) a také obecné komentáře Výboru pro lidská práva. Při kterémkoli rozhodování musí být participační práva nezletilého vzata v úvahu a posouzena zejména ve vztahu k výše zmíněné zásadě nejlepšího zájmu dítěte a to zejména právě v situaci, kdy dojde z výše zmíněné kolize nejlepšího zájmu dítěte a zájmů dalších osob. V případě, že nebude v konkrétní věci nejlepší zájem dítěte shledán jako jediný a prvořadý, bude nutné zvolit ještě přesvědčivější argumentaci. I přes výše uvedenou skutečnost, že zásada nejlepšího zájmu

dítěte byla charakterizována jako klíčová, nesmí být aplikována mechanicky jako „přední a jediná“, ale poměřována testem poměrnosti tak, aby bylo nalezeno souladné a vyvážené řešení v duchu teze „**maximální prospěch dítěti a minimální újma ostatním**“.

Při aplikaci participačních práv dětí je nutné odlišit částečnou svéprávnost nezletilých dětí od participačních práv dítěte, garantované mezinárodními smlouvami. Dítě musí být bráno jako aktivní jedinec, nikoliv jako pasivní objekt aktivit svých rodičů či třetích osob, resp. státních orgánů. Jak uvádí Radvanová et al. (2015), **participační práva dítěte** je možné dělit na celkem čtyři základní úrovně:

- **právo být informováno**
- **právo vyjádřit svůj názor a své přání**
- **právo svým názorem ovlivnit rozhodnutí**
- **právo svým názorem zcela určit obsah rozhodnutí**

Dítěti se vždy musí dostat vhodným způsobem všech důležitých informací tak, aby si mohlo s ohledem na svůj věk a rozumovou a volní vyspělost vytvořit svůj vlastní názor. Také mu musí být dán prostor ke sdělení svého názoru, ať už přímo či prostřednictvím jiné osoby. Je také nutné, aby dítě obdrželo informace o možných důsledcích vyhovění jeho názoru. Zejména pak v případě, kdy nebylo vyhověno názoru či přání dítěte, musí být postup či rozhodnutí ve věci dítěte odůvodněno ve vazbě na zásadu nejlepšího zájmu dítěte. Právní předpisy nově přijaté, jako OZ, ZŘS i novelizované znění OSŘ tyto základní zásady dané mezinárodními standardy rozvíjí v mnoha ustanoveních.

5.7. Vztah nejlepšího zájmu dítěte a blaha dítěte

Obecně lze konstatovat, že ZSPOD ve svém ust. § 5 vychází z článku 3 Úmluvy o právech dítěte a uvádí principy zájmu a blaha dítěte jako přední hlediska při poskytování sociálně-právní ochrany, OZ pojem blaha dítěte nepoužívá a na první pohled se omezuje se na zásadu zájmu dítěte. Jak uvádí Radvanová (2015), **princip blaha je obecnějším a nadřazeným pojmu zájem dítěte**. Blaho dle jejího názoru zahrnuje i aspekt subjektivní, duševní rozpoložení dítěte, to jak ono samo vnímá prostředí, v němž je vychováváno a v němž vyrůstá. Na rozdíl od principu zájmu dítěte zahrnuje i aspekt, který nelze právně vynutit. OSPOD a soudy zjišťují, zda podmínky, ve kterých se nachází, objektivně zajišťují právo dítěte na příznivý vývoj a je v jeho zájmu jej v nich ponechat.

6. Právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD ve vztahu ke koordinované rehabilitaci

Mezi základní lidská práva patří zejména „právo na zdraví“, které zahrnuje jak právo na ochranu zdraví tak i právo na poskytování zdravotní péče. Toto právo je obsahem řady mezinárodněprávních dokumentů a pojem „rehabilitace osob se zdravotním postižením“ je v nich zahrnut v obecné rovině v rámci poskytování zdravotní a sociální péče, případně je uveden výslovně. **Ve vazbě ke zvolenému tématu této práce lze hovořit o činnosti OSPOD, zúženou na oblast zastupování dětí u soudu.** Dle Macely et al. (2015), **jedná se o roli kolizního opatrovníka**, jako orgánu, jehož základním úkolem je hájit zájmy nezletilých dětí v rámci zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, na vzdělání a zaměstnání, zahrnuje také ochranu tělesného a duševního zdraví dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním, nebo vykořisťováním, zahrnující rovněž sanaci rodiny, která směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení odpovídajícího náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže vyrůstat ve vlastní rodině. Úloha tohoto orgánu směřuje jednak přímo k ochraně dítěte před výše uvedenými vlivy, a to se specifickým přístupem k dětem s postižením jakéhokoli druhu a dále ochranu dítěte, které žije v rodině, kde jeho zákonní zástupci mohou mít jakoukoliv formu postižení, případně se v rodině nacházejí osoby se zdravotním postižením. V obou případech vyžaduje ochrana těchto dětí zvláštní přístup všech rozhodujících orgánů k řešení jejich problému. Jedním ze specifických způsobů ochrany je přístup těchto osob ke spravedlnosti jako základnímu principu právního státu. Ve své podstatě zahrnuje právo na přístup k mechanismům spravedlnosti, včetně soudů a správních orgánů. Právě do této oblasti spadá činnost OSPOD, jako ustanoveného opatrovníka, který hájí zájmy nezletilých dětí a tedy i dětí se zdravotním postižením u soudu a dalších správních orgánů. Specifická situace byla monitorována v rámci projektu „Přístup ke spravedlnosti pro děti s mentálním postižením“ z roku 2015, jehož závěry lze zobecnit i pro další druhy postižení u dětí. Bylo provedeno zjištění dodržování standardů vybranými evropskými státy a byla do výzkumu zahrnuta i Česká republika. Jak je uvedeno v dokumentu Přístup ke spravedlnosti (2015), dětem s mentálním postižením bylo obecně právo na spravedlnost odepíráno. Napříč Evropou děti s mentálním postižením neúměrně zažívají rozličná porušení lidských práv, včetně odepření vzdělání, umístění do ústavů a jsou obecně vystaveny riziku, že se stanou obětí špatného zacházení, vykořisťování

nebo jiné formy zneužívání. Jsou velmi často obviněnými či oběťmi trestných činů. Jejich výpovědi bývají přehlíženy. Často tyto děti nejsou ani konzultovány v otázkách, které budou mít pravděpodobně zásadní dopad na jejich životy. Tady je úloha OSPOD, jako kolizního opatrovníka nezletilých dětí, nezastupitelná. V souvislosti s realizací projektu bylo mimo jiné zjištěno, že neexistuje přehled o účasti postižených dětí v řízeních nebo o výstupech daných řízení.

6.1. Právní úprava rehabilitace v mezinárodních dokumentech

Obecně lze říci, že pokud se v mezinárodních dokumentech hovoří o osobách v souvislosti se zdravotním postižením, vztahují se ustanovení o těchto osobách i k dětem, které jsou v právní úpravě definovány jako osoby nezletilé, kde podrobná úprava je uvedena v této práci v kapitole 4 Dítě. **Děti jsou plnohodnotnými subjekty práva z hlediska právní osobnosti**, která vzniká narozením a končí smrtí. Ve vztahu k dětem lze hovořit i ještě o stadiu před narozením, kdy subjektem práva je i nenarozené dítě, pokud se narodí živé. Právní osobnosti a ani přirozených práv se nemůže člověk vzdát a ani mu nemohou být odňata. Právní úprava rehabilitace v mezinárodních dokumentech je velmi obsáhlá. Ve vztahu k ochraně práv nezletilých dětí včetně dětí s postižením v souvislosti s tématem koordinované rehabilitace, lze mezi její základní pilíře zařadit právní úpravu uvedenou ve **Všeobecné deklaraci lidských práv**, kde v ust. čl. 8 je stanoveno: „*Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.*“ **Úmluva o právech dítěte** uvádí v ust. čl. 3 uvádí: „*Nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými či soukromými zařízeními sociální péče, správními či zákonodárnými orgány. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jejich blaho a činí pro to všechna potřebná zákonná a správní opatření. Dále tyto státy zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanovených kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jako i kompetentního dozoru.*“ Dále již zmiňovaný čl. 12 Úmluvy o právech dítěte hovoří o povinnosti státu zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se ho týkají a věnovat jim náležitou pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Za tímto účelem se dítěti poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení,

kteře se ho dotýká buď přímo či prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství. Tato práva se v plné šíři týkají i dětí s jakoukoliv formou postižení. Specifická právní úprava je pak uvedena v **Úmluvě OSN o právech a osob se zdravotním postižením** je specificky upraven přístup k dětem se zdravotním postižením v ust. čl. 7 takto: „*Státy, kterou jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou veškerá nezbytná opatření, aby dětem se zdravotním postižením zaručily plné užívání všech lidských práv a svobod na rovnoprávném základě s ostatními dětmi. Při jakékoliv činnosti týkající se dětí se zdravotním postižením musí být předním hlediskem nejlepší zájem dítě. Dále jsou státy povinny zabezpečit dětem se zdravotním postižením, na rovnoprávném základě s ostatními dětmi, právo svobodně vyjadřovat své vlastní názory ve všech záležitostech, které se jich dotýkají, přičemž jejich názorům musí věnovat patřičnou pozornost odpovídající jejich věku a zralosti, a při realizaci tohoto práva jim poskytují pomoc přiměřenou jejich zdravotnímu stavu a věku.*“ V navazujícím ust. čl. 13 je řešen přístup ke spravedlnosti tak, že: „*Státy, které jsou stranou úmluvy, zajistí osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními, mimo jiné prostřednictvím procedurálních a věku odpovídajících úprav, s cílem usnadnit jim účinné plnění jejich role jako přímých a nepřímých účastníků a svědků při všech soudních řízeních, a to i ve fázi vyšetřování a předběžného opatření. S cílem napomoci zajištění účinného přístupu osob se zdravotním postižením ke spravedlnosti, budou státy podporovat odpovídající proškolení osob, které pracují v oblasti justiční správy, včetně pracovníků policie a správních orgánů.*“ **Výbor pro práva dítěte v Obecném komentáři č. 14** uvádí, že „... skutečnost, že dítě je velmi malé nebo ve zranitelné situaci (*např. je postižené, patří k menšinové skupině, je migrantem atd.*) ho nezbavuje práva vyjádřit své názory ani nesnižuje váhu přikládanou jeho názorům při určování jeho nejlepšího zájmu. Zavedení specifických opatření, jež by zaručovala uplatnění rovných práv dětem v takových situacích, musí být předmětem individuálního posouzení, které by zabezpečilo roli samotných dětí v rozhodovacím procesu, a v případě potřeby stanovilo přiměřenou úpravu.“ Provázanost právní úpravy stanovuje povinnosti států v obecné rovině a jejich povinnost zpracovat jednotlivá ustanovení výše uvedených dokumentů do strategických dokumentů v rámci národní úpravy. Jak uvádí Bruthansová et al. (2012), na shromáždění Rehabilitation International v Londýně v roce 1999 byla schválena **Charta pro 3. tisíciletí**, kde je uvedeno: „*Ve třetím tisíciletí musíme přijmout zdravotní postižení jako běžnou součást měnící se*

kondice člověka, každá osoba se zdravotním postižením a každá rodina by měla mít přístup k rehabilitačním službám, které jsou nezbytné pro optimalizaci duševního, fyzického a funkčního stavu a zajištění potřebného potenciálu umožňujícího zdravotně postiženému jedinci žít nezávisle stejně jako ostatní občané.“ Z hlediska EU vznikla Evropská strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020: Obnovený závazek pro bezbariérovou Evropu, kde je mimo jiné uvedeno v ust. čl. 5, že: „*Ve věkové skupině 16–19 let dosahuje míra neúčasti na vzdělávání u osob se závažným zdravotním omezením 37 %, a u osob s určitým zdravotním omezením 25 %, ve srovnání se 17 % u osob bez zdravotního omezení. Zejména je nutné podporovat inkluzivní vzdělávání a celoživotní učení žáků a studujících se zdravotním postižením také přípravou odborníků.“* Česká republika přijala akční plán Právo na dětství, který je národní strategií ochrany práv dětí na léta 2012 – 2018. Zde je zmíněna i specifická ochrana práv dětí se zdravotním postižením.

6.2. Vývoj koordinované rehabilitace v České republice

Jak je uvedeno v článku Čeledové a Čevely (2011), s výstižným názvem „Osud koordinované rehabilitace“, započaly v České republice úvahy o zavedení komplexního systému rehabilitace v roce 1998, kdy dne 14. dubna 1998 byl schválen Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením, který ve svých opatřeních formuloval zavedení komplexního systému rehabilitace osob se zdravotním postižením. V roce 1999 rehabilitace pro zdůraznění odlišnosti od jejích jednotlivých oblastí byla označována jako „ucelená rehabilitace“. V roce 2003 byl přijat dokument „Teze ucelené rehabilitace osob se zdravotním postižením“, které byly v roce rozpracovány do „Návrhu věcného záměru zákona o rehabilitaci osob se zdravotním postižením“. Pro řadu nedostatků byl vrácen k novému přepracování. V roce 2005 byl schválen „Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006 – 2009“, který i nadále obsahoval úkoly týkající se zavedení a podpory komplexního systému rehabilitace osob se zdravotním postižením. Nedošlo však k naplnění tohoto plánu. V roce 2010 byl přijat „Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014“, který rovněž obsahoval opatření v oblasti rehabilitace osob se zdravotním postižením tak, že je třeba rozvíjet její jednotlivé složky, tj. léčebnou, sociální, vzdělávání a pracovní a vytvářet legislativní i věcné podmínky pro jejich lepší součinnost a koordinaci navzájem. Poskytování rehabilitace ve

všech jejích oblastech se proto musí řídit jednotnými základními principy, kterými jsou: **včasnost; komplexnost, návaznost a koordinovanost; dostupnost, individuální přístup, multidisciplinární posouzení a součinnost.** Jak uvádí Bruthansová et al. (2012, **do systému koordinované rehabilitace se zahrnuje rehabilitace léčebná, sociální, pracovní a pedagogická.** Jedná se o vzájemně se překrývající a na sebe navazující postupy, jejichž cílem začlenit danou osobu do společnosti, a pokud je to možné i do pracovního života.

6.3. Právní úprava v České republice

V návaznosti na strategické dokumenty zmíněné výše, v obecné rovině chápeme rehabilitaci jako koordinovaný proces složený z rehabilitace léčebné, psychologické, rodinné, volnočasové, ale také sociální, výchovné, pracovní, a nově úrazové. Léčebnou složku lze považovat za směrodatnou pro úspěšnost dalších navazujících procesů, tedy i rehabilitace sociální či pracovní a dalších. Z hlediska sociální rehabilitace nezletilých dětí v pojetí jejich začlenění do života z hlediska sociální složky, hraje OSPOD velmi důležitou roli v naplňování těchto procesů ve vztahu k nezletilým dětem a zejména k dětem se zdravotním postižením. Postavení OSPOD je v obecné rovině zapracováno v ZSPOD, který upravuje místní, věcnou a osobní působnost tohoto zákona (podrobněji rozpracováno uvedeno v kapitole 2 OSPOD). Specificky je upraven pojem ohrožené dítě, kam lze v širším kontextu zahrnout i děti se zdravotním postižením. Pokud je OSPOD u těchto dětí ustanoven kolizním opatrovníkem vždy by měl být vyhodnocen před účastí u jednání soudu stav dítěte a vyhotoven individuální plán dítěte. Děti se zdravotním či jiným postižením se však v rámci péče OSPOD samostatně neevidují.

Definice zdravotního postižení je v České republice nejednotná. Je upravena v zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění, kde v ust. § 67 je uvedena rozčleněním invalidity na III stupně, přičemž ve III. stupni jsou zařazeny osoby s těžším zdravotním postižením a nad rámec výše uvedené klasifikace je vyčleněna skupina zdravotně znevýhodněná, která má z hlediska pracovního zařazení omezené možnosti začlenění z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Další definice zdravotního postižení je obsažena v zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde v ust. § 3 písm. g), kde je zdravotní postižení definováno jako „*tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopad činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby.*“ V plném rozsahu se toto členění využívá i pro nezletilé děti. Jak je uvedeno

v kapitole č. 4 Dítě, v České republice bylo k 31. 12. 2015 evidováno celkem 272 131 dětí ve věku od 15 do 18 let, kterých se výše uvedené ustanovení přímo týká.

V oblasti **pracovní rehabilitace** lze z hlediska právní úpravy ve vztahu k nezletilým dětem v této oblasti jako základní dokument uvést ZP, který upravuje specifické pracovní podmínky nezletilých dětí. Právní úprava možnosti pracovat u nezletilých dětí je upravena v ust. § 34 OZ, kde je uvedeno: „*Závislá práce nezletilých mladších než patnáct let nebo nezletilých, kteří neukončili povinnou školní docházku, je zakázána.*“ Tito nezletilí mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených jiným právním předpisem, kterým je zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Specifická právní úprava dle OZ je v ust. § 35, kde je uvedeno: „*Nezletilý, který dovršil patnácti let a ukončil povinnou školní docházku, se může zavázat k výkonu závislé práce dle ZP. Zákonný zástupce nezletilého, který nedosáhl věku šestnáct let, může rozvázat jeho pracovní poměr nebo smlouvu o výkonu práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek, pokud to je nutné v zájmu vzdělávání, vývoje nebo zdraví nezletilého, způsobem stanoveným jiným právním předpisem.*“ Zde může zasáhnout zákonný zástupce ve spolupráci s OSPOD. Právní úprava v této oblasti se v obdobné míře vztahuje i na děti s postižením, které jsou schopny pracovat a kde možnost pracovat je součástí terapie, začleňující je do běžného života.

6.4. Přístup ke spravedlnosti postižených dětí v ČR

Česká republika se stala jedním z monitorovaných států v rámci projektu „Přístup ke spravedlnosti pro děti s mentálním postižením“ (2015). V publikaci „Překážky v přístupu ke spravedlnosti, kterým čelí děti s mentálním postižením v ČR“ je vedeno, že realizátoři výzkumu oslovili právníky, soudce, rodiče a jiné odborníky s cílem zjistit pohled a zkušenosti ve vztahu k dětem s mentálním postižením v soudních a správních systémech. V této zprávě bylo konstatováno, že zcela chybí monitorovací systém účasti postižených dětí v soudních a správních procesech garantovaný státem. Z rozhovorů vyplynulo, že v mnoha případech jsou tyto děti vyloučeny ze soudních a správních řízení, nebo byly nuceny snášet formální a rigidní řízení a v němž jim bylo zcela upřeno právo být slyšen. Zpráva formuluje řadu doporučení vládám a EU k posouzení národní legislativy a politických rámců, identifikovat překážky přístupu ke spravedlnosti pro děti s postižením. Za největší překážky, s nimiž je třeba se vypořádat, byly označeny omezené vědomosti a vylučující postoje těch, kteří se podílí na chodu spravedlnosti, což jsou

především soudci, právníci, policisté, sociální pracovníci a psychologové. Jako výsledek slibné praxe byla zmíněna možnost zřizování výslechových místností vstřícných dětem a využívání prostředníků. Další kroky v této oblasti by měly být činěny za účelem zvýšení povědomí daných odborníků o právech dětí, osob se zdravotním postižením a významu multidisciplinárního přístupu k odstraňování překážek a zlepšování kvantity a kvality spravedlnosti pro děti s postižením. Pro děti s postižením by měla být zajištěna bezplatná právní pomoc a zastoupení. Je nutné dát prostor nezávislým institucím, které by v nezbytných případech mohly podat stížnost jménem dětí a v souladu s jejich instrukcemi. Současně je nutné vytvořit soubor nástrojů jako je manuál vzdělávání a sylaby pro odborníky působící v rámci soudních a správních systémů, pokynů a standardů zaměřených na sběr dat identifikující nejvýznamnější problémy na národní úrovni. V této zprávě jsou rovněž uvedena zjištění pro Českou republiku, která jsou charakterizována přístupem, který podporuje spíše institucionalizaci dětí s mentálním postižením. Nejsou u nás pravidelně monitorována práva a blaho mentálně postižených dětí. Děti mohou být u nás umístěny do ústavních zařízení buď na základě rozhodnutí soudu, nebo na základě soukromoprávní smlouvy uzavřené mezi rodiči dítěte a ústavem. Ze zprávy „Přístup ke spravedlnosti pro děti s mentálním postižením“ (2015) vyplývá, že český OSPOD zastává názor, že děti, umístěné do ústavů na základě smlouvy nespadají do okruhu dětí, na něž se vztahuje jejich působnost pravidelně monitorovat pobyt dítěte v tomto zařízení. Děti s postižením u soudu nemají vytvořeny zvláštní úpravy. Není zajištěno slyšení mentálně postižených dětí u soudu, zpravidla je jejich názor zjišťován OSPOD zprostředkovaně. Postižené děti jsou umísťovány do zařízení bez toho, aby byly vyslechnuty a k jejich názoru bylo tak přihlédnuto. Za zcela zásadní je považováno další vzdělávání odborníků pracujících v soudních a správních orgánech v oblasti uznávání a usnadňování realizace práv těchto dětí, včetně práva na přiměřené úpravy. Prosazování práv dětí s mentálním a dalším postižením k dosažení spravedlnosti nebude přínosné pouze pro tyto děti. Proces reformy bude vyžadovat, aby se soudy a správní orgány staly více otevřené, flexibilní a empatické k lidem s postižením stejně jako dalším marginalizovaným skupinám. Tento proces představuje zlepšení kvality výkonu právních služeb, povzbuzení rozvoje více přístupných informací o právech a prostředcích nápravy a v konečném důsledku zlepšení kvality výkonu spravedlnosti jako takové.

7. Cíl práce

Prvním cílem práce bylo zjistit, jaké problémy se vyskytují v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí.

Druhým cílem práce bylo zjistit názory vybraných vedoucích sociálních pracovníků OSPOD a soudců okresních soudů na vydefinované problémy vyskytující se v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí.

8. Operacionalizace pojmů obsažených v cíli práce

8.1. Právní aspekty činnosti OSPOD

Činnost OSPOD je výkonem státní správy, kterou lze definovat z obecného hlediska jako činnost podzákonou, realizovanou v rámci zákona, jeho mezích a pouze zákonným způsobem. **Rozsah právní úpravy** je zde rozdělen na **mezinárodní právní úpravu**, **právní úpravu evropského rámce** a **národní právní úpravu** upravenou v Ústavě, ústavních zákonech, zákonech a prováděcích předpisech. Specifické postavení mají judikáty Evropského soudu pro lidská práva, nálezy Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a dostupná rozhodovací judikatura krajských soudů. Doporučující charakter mají přijaté strategie v této oblasti, kterou je v současné době dokument „Právo na dětství“. Za velmi důležité z hlediska rozsahu zájmu jsou Obecné komentáře k Úmluvě o právech dítěte, které reagují na konkrétní situaci, a doplňují tak rozšiřujícím výkladem jednotlivá ustanovení ÚPD. Z hlediska metodického vedení jsou významné Metodické pokyny MPSV a krajů, které zastřešují, řídí činnost OSPOD.

Právní aspekty činnosti OSPOD jsou v této disertaci pojímány jako povinnosti pracovníků OSPOD, které jim stanovují výše zmíněné vybrané právní úpravy.

8.2. Zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD

Zdravotní aspekty činnosti OSPOD jsou poměrně širokým tématem. Jedná se nejen o zdraví (subjektivní, objektivní) pracovníků OSPOD, ale též o zdraví klientů – dětí, jejichž zájmy OSPOD hájí.

Zdravotní aspekty činnosti OSPOD jsou v této práci vybrané – jedná se o vnímání

pracovní vytíženosti zaměstnanců ze strany vedoucích pracovníků OSPOD a způsob řešení stresových situací u zaměstnanců OSPOD.

Sociální aspekty činnosti OSPOD vyplývají přímo z názvu dané oblasti a v práci byly zkoumány v souvislosti s přístupem pracovníků OSPOD ke klientům v rámci dané právní úpravy a její naplňování v souvislosti s aplikací právní úpravy v praxi.

Výše uvedené aspekty činnosti v praxi jsou vnitřně i strukturálně propojené a navzájem se prolínají. Jsou proto zkoumány ve vzájemných souvislostech a nikoliv odděleně.

Teoretické vymezení jednotlivých zkoumaných oblastí je součástí výsledků – je zde zařazeno proto, aby daná problematika byla uchopena komplexně.

Výstupy: metodický postup pro zaměstnance OSPOD, vycházející ze zpracování podrobné právní úpravy oblastí „ **předběžných opatření**“, problematiky „ **rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů**“ a problematiky „**podjatosti**“. V těchto oblastech je začleněno rovněž schéma postupu a vzory pro psaní předběžných opatření.

9. Metodika

9.1. Metodika k 1. cíli disertační práce

Pro naplnění prvního cíle DP byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, technika obsahové analýzy vybraných kazuistik z advokátní praxe autorky této DP.

Cílem této analýzy bylo zjistit, jaké problémy se vyskytují v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí. Dílčím cílem bylo popsat postup sociálních pracovníků OSPOD a jejich stanovisko prezentované u soudu ve vztahu k řešení případu.

9.1.2. Charakteristika souboru zkoumaných kazuistik

Celkovým počtem zkoumaných kazuistik bylo 30 (z advokátní praxe autorky této DP), z tohoto počtu byly vybrány čtyři, které zachycují průběh a složitost celého řízení ve vztahu k rozhodování o právech a povinnostech nezletilých dětí.

Výsledky k naplnění prvního cíle DP jsou uvedeny v podkapitole 10.1., kapitola 10. Výsledky.

9.2. Metodika ke 2. cíli disertační práce

K naplnění druhého cíle práce byla zvolena také kvalitativní výzkumná strategie, v tomto případě však technika rozhovoru, který byl strukturován do oblastí, jež byly vydefinovány na základě analýzy vybraných kazuistik.

Z důvodu přehlednosti byla autorka nucena dát již do této části vydefinované oblasti, zjištěné analýzou vybraných kazuistik.

Vydefinovanými oblastmi, které sloužily jako podklad pro oblasti rozhovoru, byly:

- 1. předběžná úprava poměrů nezletilých dětí (předběžná opatření) – z pohledu soudců,*
- 2. rozdílná místní příslušnost OSPOD a soudů,*
- 3. podjatost pracovníků OSPOD – z pohledu soudců a OSPOD*
- 4. vzdělávání pracovníků OSPOD - z pohledu OSPOD i soudců,*

5. *zhodnocení zpráv podaných pracovníky OSPOD soudu*
6. *účast kolizního opatrovníka při jednání soudu - z pohledu soudců i vedoucích OSPOD*
7. *Vytiženost zaměstnanců OSPOD a řešení stresových situací - z pohledu vedoucích pracovníků OSPOD*

Doplňující otázky se týkaly:

- Subjektivního zhodnocení zdravotního stavu sociálních pracovníků OSPOD a související výskyt zvýšené nemocnosti z pohledu vedoucího OSPOD
- Organizace práce při zajištění účasti OSPOD při jednání soudu v roli kolizního opatrovníka
- Využívání institutu dožádání
- Finanční náročnost, organizační zajištění účasti zaměstnanců při povinném školení

Ve všech oblastech výzkumu byl v rámci konkrétní kapitoly vydefinován cíl, způsob jeho naplnění. Samotné vyhodnocení odpovědí probíhalo ve dvou úrovních, kde v první fázi byl přepis odpovědí seřazen podle jednotlivých skupin do přehledných tabulek a následně byla stanovena hodnotící kritéria pro podrobnější rozřazení se zaměřením na shodné znaky odpovědí a následně byly odpovědi rozřazené dle stanovených kritérií. Toto členění je zachováno u všech výzkumných oblastí v kapitolách 10.2., 10.3., 10.4., 10.5., 10.6., 10.7.

První tři oblasti – tedy „**předběžná opatření**“, „**rozdílná místní příslušnost OSPOD a soudců**“, „**podjatost**“ jsou zpracovány komplexně – a to včetně výkladu právní úpravy dané problematiky, řešení mimořádných situací spojených s řešením dané problematiky s využitím aplikační praxe formou judikátů, výkladových stanovisek, aplikace komentovaných zákonů, metodiky postupu a shrnujících přehledových tabulek určených pro pracovníky OSPOD – tvoří tedy metodický manuál k překonání zjištěných problémů v těchto oblastech. Dílčí zpracování výsledků by zde neposkytlo kompletní porozumění dané problematice, rozdělení teoretické části a výzkumné části by neposkytlo souhrnný pohled na tato vybraná problematická témata. Komplexní zpracování těchto oblastí – je součástí podkapitol 10.2., 10.3., 10.4., (v kapitole výsledky).

9.2.1. Charakteristika zkoumaného souboru informantů (pro naplnění 2. cíle DP)

Výzkum byl zaměřen na **cílovou skupinu 10 vedoucích pracovníků orgánů sociálně-právních ochrany dětí (OSPOD)** v místech sídla okresních soudů párově s další cílovou skupinou **10 soudců okresních soudů, kteří soudí opatrovnickou agendu** v místě, kde byl proveden výzkum u vedoucích pracovníků OSPOD. Vzhledem k tomu, že více než 90 % oslovených vedoucích pracovníků OSPOD i soudců okresních soudů souhlasilo s provedením výzkumu formou hloubkových rozhovorů pouze pod podmínkou, že jejich osobní identita místo provedení výzkumu bude utajena, jsou odpovědi evidovány pouze pod obecným členěním. Požadavek byl odůvodněn skutečností, že předmětem sdělených informací jsou jejich osobní zkušenosti s jednotlivými klienty, osobní názory na danou problematiku a případy projednávané jednotlivými soudci okresních soudů. První cílová skupina vedoucích pracovníků OSPOD bude ve výzkumu označována jako OS 1 – 10, druhá cílová skupina soudců okresních soudů bude v rámci výzkumu označována S 1 – 10.

1. Zkoumaný soubor – vedoucí pracovníci OSPOD (dále zkratky OS1 – OS10)

Soubor informantů tvoří sedm vedoucích pracovníků OSPOD zastoupených ve všech okresních městech Jihočeského kraje a tři vedoucí pracovníci OSPOD mimo region Jihočeský kraj. Výběr byl zaměřen na Jihočeský kraj, rozhovor provedený s dalšími vedoucími pracovníky byl realizován díky jejich ochotě se tohoto výzkumu zúčastnit.

Charakteristika cílové skupiny 1 – vedoucí pracovníci OSPOD

Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou správními orgány, se svěřeným výkonem státní správy na úseku zajištění péče o nezletilé děti, kde je tím konkrétním orgánem sociálně-právní ochrany dětí míněn pověřený úřad obce s rozšířenou působností a v rámci tohoto úřadu je podle organizačního řádu vytvořeno specializované pracoviště - zpravidla nazvané oddělení sociálně-právní ochrany dětí a začleněné do odboru sociálních věcí. I tento odbor může mít rozšiřující název, např. odbor sociálních věcí a prevence apod. Organizace práce je rozdělena tak, že v čele takového oddělení stojí vedoucí pracovník, jemuž jsou podřízeni ostatní sociální pracovníci, kteří vykonávají zejména u menších úřadů také práce v samosprávné oblasti vedle své hlavní činnosti správní agendy na úseku péče o nezletilé děti. Jsou zaměstnanci obce, pro výkon práce zařazení v obecním úřadu, příslušném odboru sociálních věcí, kde obec rozhoduje o jejich pracovním zařazení, počtu

zaměstnanců, jejich finančním ohodnocení a současně přiděluje finanční prostředky pro financování zajištění chodu odboru sociálních věcí.

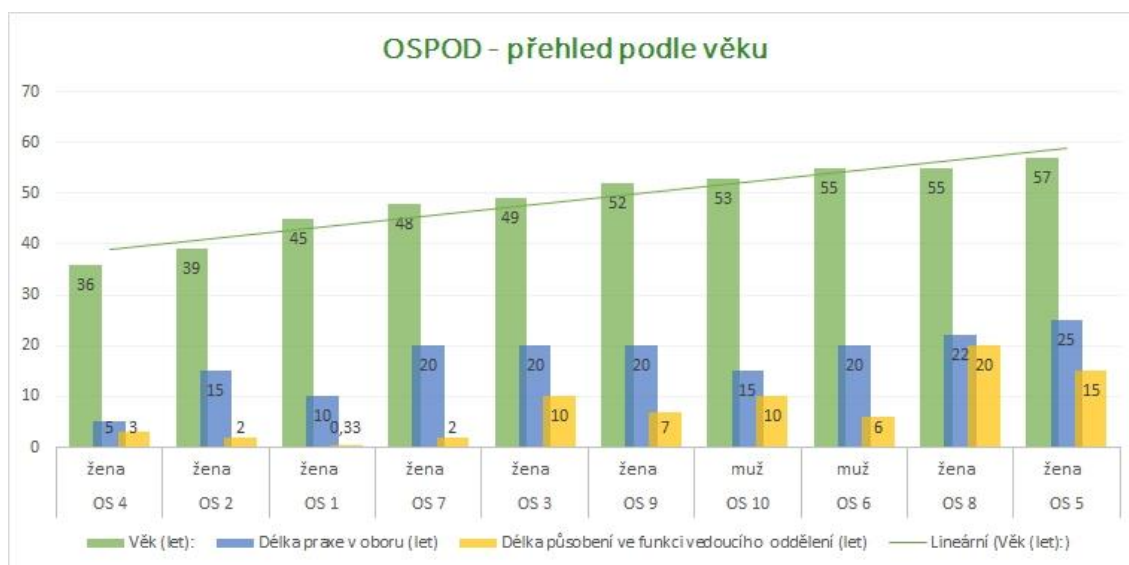
Tabulka č 2 Charakteristika cílové skupiny č. 1 - vedoucí pracovní OSPOD

Vedoucí pracovní OSPOD:	Pohlaví:	Věk:	Délka praxe v oboru:	Délka působení ve funkci vedoucího oddělení:	počet zaměstnanců
OS 1	žena	45	10 let	4 měsíce	30
OS 2	žena	39	15 let	2 roky	6
OS 3	žena	49	20 let	10 let	10
OS 4	žena	36	5 let	3 roky	12
OS 5	žena	57	25 let	15 let	10
OS 6	muž	55	20 let	6 let	13
OS 7	žena	48	20 let	2 roky	12
OS 8	žena	55	22 let	20	30
OS 9	žena	52	20 let	7 let	13
OS 10	muž	53	15 let	10 let	5

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené charakteristiky je zřejmé, že se výzkumu zúčastnili 2 muži a 8 žen. Tabulka přehledně zachycuje věkovou strukturu informantů, celkovou délku jejich praxe a praxe ve funkci vedoucího pracovníka. Jako vedoucí zaměstnanci mají možnost ovlivňovat činnost celého oddělení, organizovat účast sociálních pracovníků u soudu a odpovídají za činnost celého oddělení.

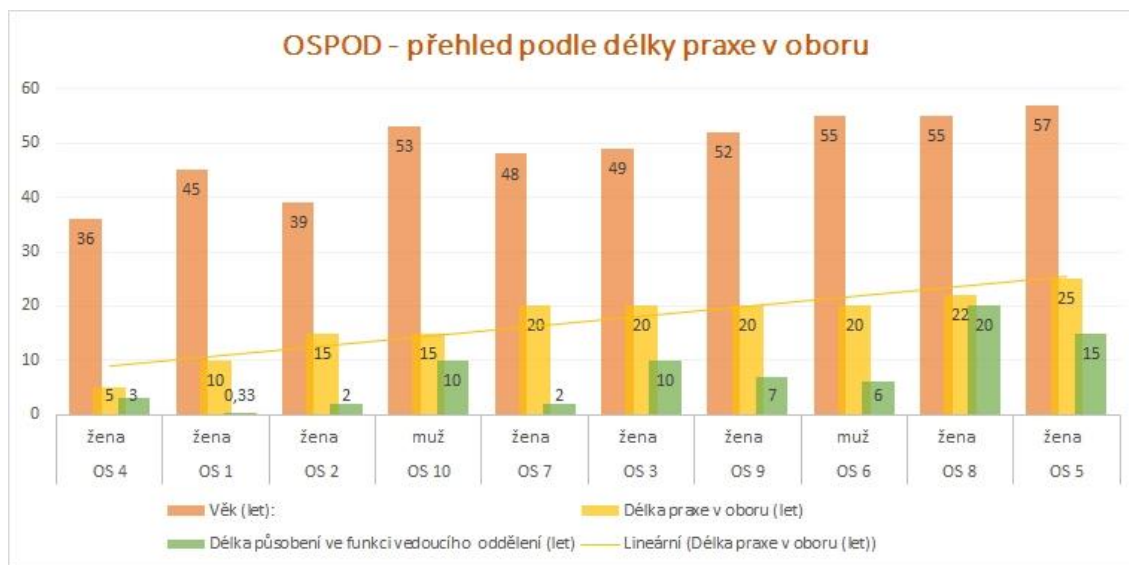
Obrázek č. 1 Roztřídění vedoucích pracovníků podle věku

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu je zřejmé, že celkem bylo osloveno 5 vedoucích pracovníků ve věku do 50 let. Z toho 2 vedoucí pracovníci jsou ve věku od 30 do 40 let, 3 od 40 do 50, a 5 vedoucích pracovníků ve věku od 50 do 57 let. Jedná se tedy o zkušené pracovníky v produktivním věku.

Obrázek č. 2 Roztřídění vedoucích pracovníků podle délky praxe v oboru

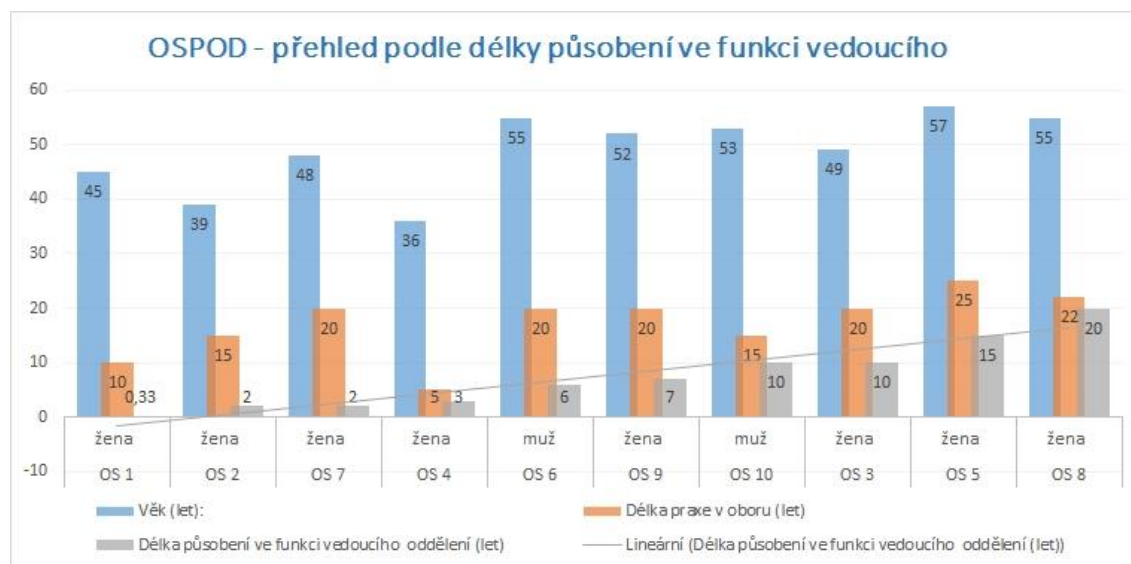

Zdroj: vlastní zpracování

Podle výše uvedené roztřídění je zřejmé, že mezi informanty převažují vedoucí pracovníci s praxí v oboru nad 20 let (celkem 6), 2 vedoucí pracovníci mají praxi v oboru 15 let, jeden vedoucí pracovník má praxi 10 let a 1jeden má odbornou praxi 5 let.

Převažující odpovědi jsou od vedoucích zaměstnanců, kteří se v oboru pohybují 15 let a více. Lze tedy předpokládat, že se jedná o informanty s praxí, která reflektuje vývoj právní úpravy a zkušenosti v oboru.

Obrázek č. 3 Roztřídění vedoucích pracovníků podle délky působení ve funkci vedoucího pracovníka

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedených údajů vyplývá, že převažují vedoucí pracovníci, kteří jsou ve funkci vedoucího pracovníka 10 let a méně (8 informantů). Z tohoto počtu jsou ve funkci 7 a méně let celkem 2 informanti, 3 roky ve funkci je 1 vedoucí pracovník, 2 jsou ve funkci 2 roky, a 1 vedoucí zaměstnanec je ve funkci 3 měsíce.

2. Zkoumaný soubor – soudci okresních soudů opatrovnické agendy (dále zkratky S1 – S10)

Jedná se o soudce okresních soudů, kteří soudí samostatně agendu opatrovnickou. Jsou ve většině případů vyčleněni pro tuto práci.

Tabulka č. 3 Charakteristika cílové skupiny č. 2

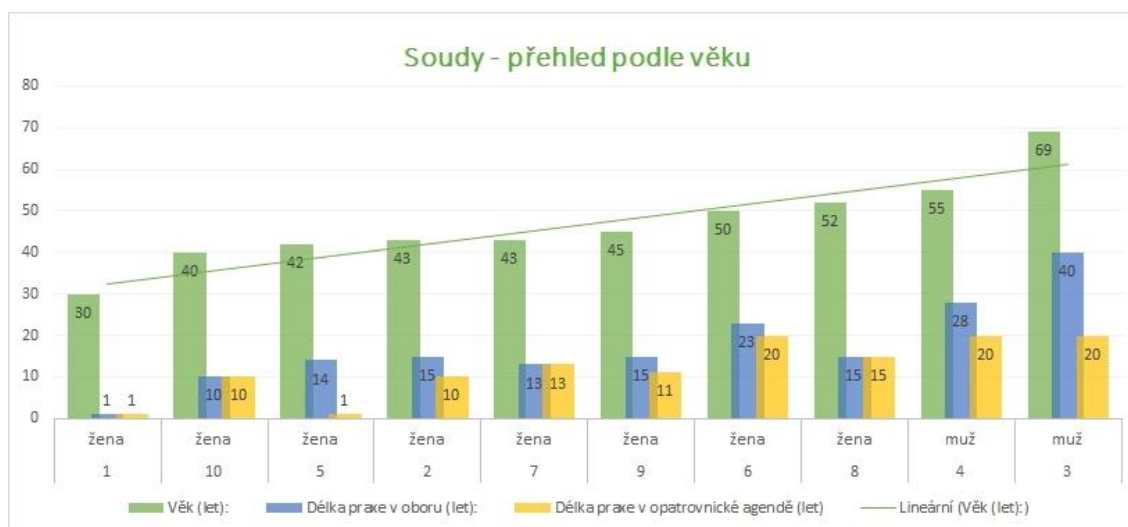
Soud č.:	Pohlaví:	Věk:	Délka praxe v oboru:	Délka praxe v opatrovnické agendě	Rozdělení agendy:
1	žena	30 let	1 rok	1 rok	7 soudců

2	žena	43 let	15 let	10 let	2 soudci 8 soudců 0,1 úvazku
3	muž	69 let	40 let	20 let	2 soudci 6 soudců 0,1 úvazku
4	muž	55 let	28 let	20 let	2 soudci 7 soudců 0,1 úvazku
5	žena	42 let	14 let	1 rok	8 soudců všichni 0,2 úvazku
6	žena	50 let	23 let	20 let	2 soudci 0,5 1 soudce
7	žena	43 let	13 let	13 let	6 soudců 12 soudců 0,1 úvazek
8	žena	52 let	15let	15 let	3 soudci 8 soudců 0,1
9	žena	45 let	15 let	11 let	0,2 6 soudců
10	žena	40 let	10 let	10 let	4 soudci

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedené tabulky je zřejmé, že výzkumu zúčastnili 2 muži a 8 žen. Z tabulky je patrné, že v rámci nárůstu agendy opatrovnických soudů je situace personálního zajištění chodu soudu řešena přenesením agendy na ostatní soudce, kde agenda opatrovnická je přiřčleněna vedle jejich běžné agendy. Tato situace sice vyřeší částečně personální zajištění chodu v této agendě, ale zcela jistě se projeví na odbornosti vedení agendy.

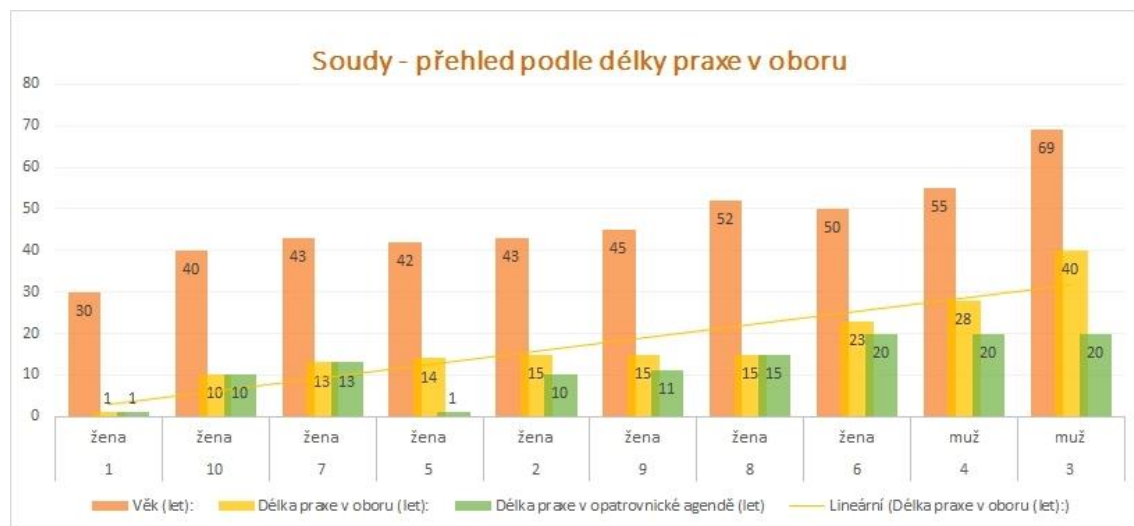
Obrázek č. 4 Přehled roztřídění soudců podle věku

Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska věku informantů je zřejmé z výše uvedeného grafu, že z hlediska věku se jedná v 9 případech o soudce starší 40. Z uvedeného počtu je 5 soudců ve věku mezi 40 – 50 let. 3 soudci nad 50 let a jeden soudce v důchodovém věku. Pouze jedna soudkyně je ve věku 30 let.

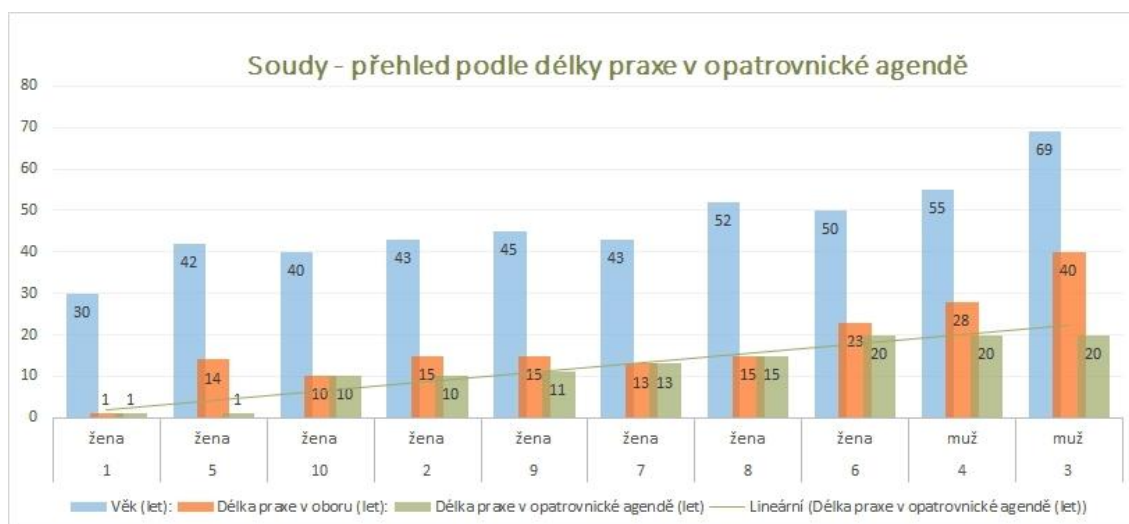
Obrázek č. 5 Přehled rozřídění soudců podle délky praxe

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že 9 z 10 informantů má praxi v oboru nad 10 let. 6 informantů má praxi v rozmezí 10 – 15 let, 2 informanti v rozmezí 20 -30 let. Jeden respondent má praxi 40 let a 1 respondent má praxi 1 rok. Je tedy zřejmé, že jde o poměrně vyrovnanou cílovou skupinu, kde převažuje odborná praxe v oboru 10 a více let. Je tedy patrné, že jsou to soudci zkušení se znalostí vývoje právní úpravy v daném oboru.

Obrázek č. 6 Přehled rozřídění soudců podle délky praxe v opatrovnické agendě

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedených údajů o informantech rozříděných podle délky praxe v opatrovnické agendě je zřejmé, že převažují informanti od 10 do 20 let praxe v tomto oboru, tedy celkem 8 z 10 oslovených soudců pracuje v oboru opatrovnické agendy mezi 10 – 20 lety. Z uvedeného počtu jsou 3 soudci s praxí v opatrovnické agendě 20 let, 2 soudci mají praxi v oboru opatrovnické agendy 20 let, jeden 11 let a 1 patnáct let. Pouze dva soudci mají praxi v této agendě pouze 1 rok.

K dokreslení zjištěných výsledků byl proveden rozhovor s JUDr. Věrou NOVOTNOU, autorkou komentáře k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí. Její názory jsou doplněny zejména v části vyhodnocení. Rozhovor je uveden v příloze č. 5.

10. Výsledky

10.1. KAZUISTIKY

10.1.1. Obecná charakteristika zkoumaných případů

K získání pohledu na danou problematiku z praktického hlediska formou aplikace právní úpravy činnosti OSPOD jako soudem jmenovaného opatrovníka nezletilých dětí při hájení jejich zájmů v kontextu rozhodovací praxe soudů a přístupu k řešení složitějších případů byla zvolena kazuistika. Lze ji hodnotit jako jednu z nejznámějších forem kvalitativního výzkumu. Zahrnuje popis zkoumaného případu, kde je podrobně popsán průběh řízení, rozhodovací činnost soudu v jednotlivých fázích řízení v konkrétních případech v kontextu s postupem postojů OSPOD, který zde vystupuje jako jmenovaný opatrovník a hájí zájmy nezletilých dětí.

Z autorčiny praxe byly vybrány celkem **4 složitější případy, které ve své podstatě tvoří kazuistickou sérii, kde jsou vyhledávány společné prvky**. Vedle popisu sledu událostí stanovených kritérií:

- a) délka trvání řešení daného případu
- b) sociální postavení rodiny a vzdělání rodičů
- c) počet a charakteristika souběžně řešených návrhů
- d) postoj OSPOD k dané problematice
- e) vygenerované průvodní jevy související s řešeným případem

Následně byly vytipovány společné znaky jednotlivých kazuistik, které byly podkladem pro další část výzkumu, který je veden rovněž kvalitativní metodou formou hloubkových rozhovorů s 10 vybranými vedoucími pracovníky OSPOD a 10 soudci opatrovnických soudů s cílem zjištění názoru jednotlivých cílových skupin na vytipované společné znaky související se soudním řízením v jednotlivých případech.

Jména osob, nezletilých dětí a míst, kde se kauza odehrává, z důvodu zachování anonymity jsou změněna.

10.1.2. Kazuistika 1

Matka Jarmila a otec Radim, dcera Irena (10 let) syn Radim (5 let) žili v rodinném domku v Piklicích. Rodina byla velmi zadlužena, splácela hypotéku na dům a další 3 půjčky. Oba rodiče měli základní vzdělávání, otec pracoval jako ošetřovatel dojníc a matka pracovala

jako dělnice v lese. Mladší syn Radim měl diagnostikovanou poruchu ADHD ve střední podobě. V rodině byly časté hádky, které zpravidla vyvrcholily násilím vůči matce, kterým byly zpravidla přítomny i obě děti. Otec přestal splácet hypotéku i další půjčky a rodina se ocitla v exekuci. Matka v té době zjistila, že otec je zoofil, když ho přistihla při aktu se psem. Když matka oznámila, že s ním nadále nechce žít, otec matku zbil a ta následně byla 3 měsíce hospitalizována. Po návrtu z nemocnice se přestěhovala ke svým rodičům, kde byla nadále v pracovní neschopnosti, a otec měl po celou dobu děti u sebe. Chtěl si obě děti ponechat ve své péči i nadále. Dětem sdělil, že pokud za matkou odejdou, už nikdy ho neuvidí. Syn byl na matce velmi závislý a chtěl se za ní přestěhovat. Ale otec to nedovolil. Matka dále v této době zjistila, že dědeček dětí z otcovy strany byl několikrát vyšetřován pro pedofilii, kde právě rodiče otce často děti hlídali zejména v době, kdy byla dlouhodobě hospitalizována po útoku otce.

Tabulka č. 4 Popis kazuistiky I

1	Matka po ukončení hospitalizace a následné pracovní neschopnosti dne 15. 2. 2011 navštívila místně příslušný OSPOD , vylíčila zde sled událostí spojených s domácím násilím a žádala o pomoc se svěřením dětí do péče. Zde jí bylo sděleno, že je navštívil právní zástupce otce a sdělil, že otec podal dne 11. 2. 2011 návrh na svěření dětí do střídavé péče a současně podal návrh na vydání předběžného opatření ve stejném znění . Matka žádala OSPOD o pomoc s ohledem na otcovu sexuální deviaci a bylo jí příslušnou sociální pracovnící OSPOD sděleno, že „... je lepší, když je zoofil než kdyby byl pedofil...“ a ať raději na střídavou péči přistoupí, protože jinak otec bude žádat výlučnou péči a pokud děti hlídá po dobu 3 měsíců, soud mu může vyhovět, protože otec tvrdil, že údajně děti u něj chtějí zůstat.
2	Dne 18. 2. 2011 Okresní soud v Pelhřimově vyhověl žádosti otce na předběžné odevzdání dětí do střídavé péče, kde střídání mělo probíhat po 14 dnech, a vedle návrhu na vydání předběžného opatření byl otcem podán návrh na svěření nezletilých dětí do střídavé péče . Současně probíhalo vyšetřování otce ve věci ublížení na zdraví matce dětí. Otec matce vyhrožoval, že pokud dá souhlas k jeho trestnímu stíhání z důvodu ublížení na zdraví, má tak dobré známé, že již děti nikdy neuvidí. Matka jeho žádosti nevyhověla, souhlas s trestním stíháním vydala a následně jí otec po dobu 7 týdnů odmítal děti vydat s tím, že k ní nechtějí. Otec byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody a náhradě újmy matce.
3	Dne 4. 3. 2011 matka znovu navštívila OSPOD s tím, že otec jí odmítá z výše uvedených důvodů děti vydat a zde jí bylo sděleno, že s tím nemůže OSPOD nic dělat a bylo jí doporučeno vzít si advokáta. Matka byla velmi sociálně slabá, její výdělek byl na úrovni minimální mzdy. Na OSPOD jí byla doporučena advokátka P. B., která jí sdělila, že jí sice návrh na výkon rozhodnutí předběžného opatření napíše, ale musí jí zaplatit zálohu na její služby. Matka si půjčila peníze a zálohu na právní služby uhradila. Advokátka však stále neměla čas návrh na výkon rozhodnutí napsat a to po dobu dalších 14 dnů a tak se matka pokusila návrh napsat sama. Její návrh jí byl soudem vrácen 3x k doplnění a pokaždé s dalšími vadami - z důvodu neurčitosti návrhu. Matka znovu navštívila OSPOD, zda by jí nepomohli návrh upravit, ale byla zde odmítnuta s tím, že takové návrhy psát nemohou. V té době si sehnala jiného právního zástupce a až na jeho

	<p>urgenci (podal stížnost předsedovi soudu na neúměrné zdržování projednání věci konkrétním soudcem) soud ve věci podaného návrhu na výkon rozhodnutí předání dětí matce začal konat. Den před nařízením výkonu rozhodnutí otec dětí matce předal a soud konstatoval, že již není výkon rozhodnutí nutný, protože otec plnil povinnosti dobrovolně. V té době zjistil nový právní zástupce, že advokátka doporučená OSPOD pracovala v kanceláři právního zástupce otce před krátkou dobou jako koncipientka.</p>
4	<p>Dne 15. 4. 2011 matka navštívila OSPOD s tím, že dcera se ve škole velmi zhoršila, otec se s ní údajně neučil a hrozí jí propadnutí ze dvou předmětů. Dle sdělení dcery jí otec řekl, že s ním bude uklízet v kravině a k tomu se učit nemusí. Matka doložila OSPOD, že v době, kdy byla s dětmi, dcera měla nejhorší známku 3. Dále matka sdělila, že se jí svěřil syn, že mu sestra říkala, že již ví co je to sex a že ho provozuje. Matka žádala, aby OSPOD zasáhl, protože má obavy, aby nedošlo ke zneužití dcery a ohledem na získané informace o rodině otce. OSPOD jí sdělil, že je to vážné obvinění, aby si rozmyslela, jak bude dále postupovat, protože pokud se její obvinění neprokáže, může být obviněna otcem ona sama. Matka tedy trestní oznámení nepodala. Obavy matky z možného zneužití dcery nebyly ze strany OSPOD brány vážně. Matka se na základě výše uvedených skutečností podala dne 16. 4. 2011 k Okresnímu soudu v Pelhřimově návrh na vydání předběžného opatření o svěřeni obou dětí do její péče formou změny existujícího předběžného opatření. Návrh byl dne 23. 4. 2011 zamítnut. Matka proti zamítnutí tohoto návrhu podala odvolání k nadřízenému soudu. Ten potvrdil rozhodnutí soudu I. stupně její odvolání zamítl dne 15. 5. 2011 s tím, že poměry nezletilých dětí jsou upraveny a není nutné je předběžným opatřením měnit.</p>
5	<p>Dne 31. 5. 2011 Okresní soud v Pelhřimově nařídil jednání o návrhu otce na svěřeni dětí do střídavé péče a matka současně podala návrh na svěřeni dětí do její péče, kde uvedla, že syn si přeje být u matky a dcera se začala chovat podivně, je zamlklá, nechce chodit ani za kamarádkami, zavírá se v pokoji a nechce komunikovat. Matka však v této době bydlela u svých rodičů v Hrejkovicích na vesnici, kam také plánovala dát děti do školy. Dcera odmítala změnit školu s tím, že raději bude u otce. Soud nařídil znalecký posudek ve věci z oboru psychologie a psychiatrie se zaměřením na vztah dětí k oběma rodičům, vykreslení charakteristik obou rodičů a jejich předpoklady k možnému svěřeni nezletilých dětí do střídavé péče.</p>
6	<p>Dne 31. 10. 2011 bylo nařízeno jednání u okresního soudu v Pelhřimově, kde se zúčastnil oslovený znalec. Potvrdil silnou vazbu syna na matku, otce označil za manipulujícího, ale sdělil, že oba rodiče mají shodné předpoklady pro výchovu dětí. U dcery údajně neshledal výrazné znaky zneužívaného dítěte, označil ji za introvertní. Dle jeho názoru dcera dávala vinu za konflikt v rodině matce, protože kdyby neodešla z domova, mohl bydlet tatínek s nimi. Otec jí tvrdil, že matka zavinila, že jejich dům musí být prodán v exekuci a musí se vystěhovat. Na základě sdělení dcery, že nechce chodit do školy v Hrejkovicích, kde bydlí matka a vyjádření OSPOD bylo soudem rozhodnuto, že obě nezletilé děti se svěrují do péče otce. OSPOD se jako jmenovaný kolizní opatrovník vyjádřil tak, že by bylo vhodnější svěřit děti otci, protože starší dcera má silnou vazbu na otce a i na mladšího bratra a není vhodné sourozence roztrhnout. Odůvodnil své stanovisko také tím, že se otec po dobu 3 měsíců o děti řádně staral včetně 7 týdnů, kdy je odmítal vrátit matce, protože k ní údajně děti nechťely. S oběma dětmi, které na OSPOD přivedl otec, byl proveden pohovor, přičemž mladší syn vypovídal před sociálními pracovníky OSPOD společně se svou sestrou, která fakticky odpovídala za něj a sdělila, že by bylo lepší být u táty, protože by nemusela měnit školu. Tuto informaci matka zjistila ze stanoviska OSPOD ve spise u soudu.</p>
7	<p>Matka dne 15. 12. 2011 podala proti rozsudku okresního soudu I. stupně odvolání s tím, že se obává možného zneužívání nezletilé dcery, kde upozornila na skutečnost, že otec jejich dceru údajně i v tomto věku koupe s tím, že dohlíží, zda se pořádně umyla a dcera</p>

	<p>vypověděla na OSPOD, že se s ní tatínek mazlí a mačká ji jako „munčičáčka“. OSPOD vyhodnotil situaci tak, že má dcera s otcem hezký citový vztah. Otec po prodeji domu v exekuci bydlel v podnájmu a dcera s ním údajně spala na manželských postelích. Odvolací soud vyhověl odvolání matky a zrušil rozsudek Okresního soudu v Pelhřimově s tím, že je nutné tvrzení matky ve věci možného zneužívání nezletilé dcery prověřit. Doporučil soudu I. stupně nechat v této věci vypracovat posudek v oboru sexuologie se zaměřením na tvrzení matky ohledně možného zneužívání dcery.</p>
8	<p>Okresní soud v Pelhřimově nařídil jednání na 31. 5. 2012, kde byl ustanoven soudní znalec v oboru sexuologie, a soudem byla nařízena povinnost podstoupit vyšetření sexuologem oběma rodičům.</p>
9	<p>Dne 18. 6. 2012 matka při návštěvě dcery, která nadále pobývala u otce, zjistila, že má krvavý výtok a na doporučení svého právního zástupce vyhledala dětského gynekologa, který konstatoval silný gynekologický zánět. Přímé pohlavní zneužití nepotvrdil. Dcera dostala antibiotika a pravidelné koupele v hojivém roztoku. Otec její potíže bagatelizoval s tím, že si matka si její zdravotní potíže vymyslela a odmítl jít s dcerou na kontrolu k lékaři. Zánět se znovu opakoval a dcera musela být hospitalizována. Po návratu z nemocnice údajně si přála navštívit OSPOD, kam ji otec dovedl a kde vypověděla, že se jí u matky nelíbí, nepřeje si ji navštěvovat, protože „...ji nutí zbytečně chodit k doktorovi, jíst prášky, když je zdravá a lže o tat'kovi“. OSPOD s matkou tuto skutečnost neprojednal a ani matku v této věci nekontaktoval. Pouze ve spise uvedl, že pokud dcera matku navštívit nechce, není vhodné ji nutit.</p>
10	<p>Dne 25. 9. 2012 bylo nařízeno jednání u Okresního soudu v Pelhřimově s tím, že znalec v oboru sexuologie při tomto jednání sdělil, že matka má běžnou sexuální orientaci, ale otec měl nejsilnější reakci na nedospělou dívku s pohlavně ne zcela vyvinutými znaky, ale není možné jednoznačně určit bez dalšího vyšetření, že je otec pedofil. OSPOD se vyjádřil tak, že otce dlouhodobě zná a že se o děti vzorně stará, že naopak dcera u nich uvedla, že si nepřeje k matce jezdit. Další vyšetření otce z důvodu možné sexuální deviace považuje za nadbytečné, ale ponechává na rozhodnutí soudu, zda nařídí další vyšetření otce. Soud další vyšetření otce nepovažoval za nutné, ale nařídil další posudek ve věci splnění podmínek pro střídavou péči, ustanovil nového znalce ve věci s návrhem provedení revize posudku původního znalce se zaměřením na vztah matky s dcerou.</p>
11	<p>Matka navštívila OSPOD dne 31. 8. 2012 a žádala o možnost nahlédnout do spisu, což jí nebylo umožněno, s tím, že o její žádosti bude rozhodnuto ve správním řízení. Dne 20. 9. 2012 byla její žádost o nahlédnutí do spisu zamítnuta s odůvodněním, že není v zájmu dcery, aby matka do spisu nahlížela.</p>
12	<p>Dne 1. 9. 2012 nastoupil nezletilý syn do školy v Hrejkovicích, kde byl velmi spokojen a líbilo se mu zde. V té době měl již diagnostikovanou poruchu ADHD Sdělil spolužákům, že až bude velký, bude policistou, aby ochránil mamku před tátou. Dcera v této době nadále odmítala navštěvovat matku v místě jejího bydliště a syn jí sdělil po návštěvě u otce, že jí nesmí o své sestře nic říkat, jinak ho táta zase zbije. Matka znovu dne 10. 9. 2011 navštívila OSPOD, kde sdělila výše uvedené skutečnosti. Byl s ní sepsán záznam a bylo sděleno, že s otcem o této věci promluví.</p>
13	<p>Dne 28. 11. 2012 bylo nařízeno další jednání u Okresního soudu v Pelhřimově, kde bylo sděleno, že syna navštívily dne 18. 11. 2012 ve škole pracovnice OSPOD, který jim sdělil, že si přeje být u otce. Otec poté navrhl změnu svého petitu s tím, že žádá obě děti do výhradní péče. Matka se ohradila, že jí syn doma říká něco jiného a podle jejího názoru si přeje být u ní. Její tvrzení však bylo označeno za účelové. Otec při jednání soudu předložil doklad z vyšetření od mediálně známého sexuologa, že pedofil není. Zkouška</p>

	jeho orientace byla však provedena shodným způsobem, jako při prvním vyšetření, což bylo právním zástupcem matky rozporováno s tím, že je možné se na toto vyšetření psychicky připravit a lze jej ovlivnit. Nelze tedy toto stanovisko považovat za objektivní. OSPOD znovu zaujal stanovisko, že je vhodné děti svěřit do péče otce, protože starší dcera má silnější citový vztah k otci a sourozenci by se neměli rozdělovat. Soud vyhodnotil situaci a přiklonil se k názoru OSPOD a následně rozhodl, že obě děti se svěřují do péče otce.
14	Matka po návratu od soudu informovala syna o tom, že byl na základě jeho výpovědi před sociálními pracovníci svěřen do péče otce. Syn plakal a prosil matku, že chce zůstat u ní, že táta mu řekl o víkendu, že za ním do školy přijdou nějaké paní a budou po něm chtít vědět, s kým chce být. Musel otci i své sestře slíbit, že bude chtít k němu, jinak by ho neměl rád a už by nikdy svou sestru ani jeho neviděl. Syn dále řekl, že mu zakázaly sociální pracovníce sdělit matce, že za ním byly ve škole a co odpověděl. Velmi plakal a opakoval: „...maminko, já jsem ti opravdu nesměl nic povědět, jinak by se všichni zlobili...“. Dne 29. 11. 2012 matka navštívila školu , kde jí bylo ředitelem školy sděleno, že si sociální pracovníce při návštěvě syna ve škole vyžádaly, aby bylo možné se synem hovořit bez přítomnosti dalších osob a rozhovor trval cca na 45 minut. Ředitel navrhoval přítomnost svou, případně třídní učitelky, což bylo pracovníci OSPOD odmítnuto. Třídní učitelka matce potvrdila, že v ten den Radim ve škole po návštěvě sociálních pracovníků zvracel, byl zamlklý a odmítal se účastnit jakýchkoliv aktivit, stranil se dětí.
15	Dne 30. 11. 2012 matka navštívila OSPOD , podala stížnost na potup sociálních pracovníků při zjišťování názoru syna ve škole a současně vznesla námitku podjatosti vůči OSPOD s tím, že otec předem věděl o návštěvě sociálních pracovníků ve škole a synovo rozhodnutí ovlivňoval výhrůžkami a matce bylo odmítnuto i nahlédnutí do spisu. Dále zjistila, že manželka právního zástupce otce pracuje na OSPOD jako sociální kurátorka. Dne 31. 12. 2012 byla její námitka podjatosti zamítnuta s tím, že postup sociálních pracovníků při zjišťování názoru nezletilého syna byl standardní a manželka právního zástupce tento případ nemá na starosti a není tedy námitka podjatosti v této souvislosti opodstatněná. Matka zmeškala lhůtu podání odvolání proti tomuto rozhodnutí. Nebylo tedy možné dále věc vznesené námitky podjatosti prošetřovat.
16	Matka podala dne 15. 1. 2013 odvolání proti rozhodnutí Okresního soudu v Pelhřimově o svěřeni nezletilých dětí do péče otce. Odvolací soud nařídil jednání dne 20. 2. 2013 a jako svědek byl přizván ředitel školy, který matkou tvrzený postup sociálních pracovníků a následné potíže malého Radima od okamžiku návštěvy OSPOD potvrdil. Na základě provedených důkazů odvolací soud rozhodl tak, že nezletilý Radim byl svěřen do péče matky a dcera Irena do péče otce. Byl stanoven zvýšený dohled OSPOD nad péčí o obě děti. Právní moci nabyl tento rozsudek dne 23. 3. 2013. V této době dceři bylo 12 let a synovi 8 let. S matkou se dcera nadále odmítá stýkat s tím, že tatínek ji má rád a ona si přeje zůstat s ním. Matka změnila trvalé bydliště a nadále bydlela i se synem u svých rodičů. Syn byl převeden pod místně příslušný OSPOD v Pelhřimově a dcera byla i nadále vedena v evidenci původního OSPOD. Následně bylo manželství rodičů rozvedeno k datu 30. 6. 2013.

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení kazuistiky I

Z popisu případu vyplývá, že se jedná o spor o úpravě poměrů k nezletilým dětem, kde bylo nutné před rozvodem manželství upravit poměry k nezletilým dětem. Vedle návrhu na úpravu poměrů byl využit nástroj předběžné úpravy poměrů k nezletilým dětem ve

vztahu ke svěřeni do péče oběma rodiči a dále návrh na výkon tohoto předběžného opatření podala matka. **Spolupráce s příslušným OSPOD byla velmi problematická mezi matkou a OSPOD.**

a) délka trvání řešení daného případu

Řízení bylo zahájeno z podnětu otce 11. 2. 2011 podáním návrhu na svěřeni dětí do střídavé péče a bylo pravomocně ukončeno rozsudkem odvolacího soudu ze dne 20.2.2013 a dne 23. 3.2013 nabyl rozsudek právní moci a řízení tedy bylo pravomocně ukončeno po 2 letech.

b) sociální postavení rodiny a vzdělání rodičů

Rodina byla velmi sociálně slabá, na majetek rodičů byla vyhlášena exekuce, oba rodiče měli základní vzdělání. Neorientovali se v dané problematice, jednalo se o rodinu, kde běžně probíhalo domácí násilí, jehož děti byly přímými svědky. Jednalo se tedy o děti, které byly přímo ohroženy prostředím, ve kterém žily, a přístup sociálních pracovníků měl tuto skutečnost zohlednit.

c) počet a charakteristika souběžně řešených návrhů soudem

Okresní soud v Pelhřimově jednal ve věci celkem 9 x o návrhu otce i matky na svěřeni dětí do výlučné péče, z toho jednou vydal na návrh otce předběžné opatření, jednal dále ve věci výkonu předběžného opatření na návrh matky. Krajský soud v Českých Budějovicích řešil celkem 2x odvolání matky proti rozhodnutí soudu I. stupně, kdy 1x rozhodnutí zrušil a vrátil k novému projednání a 1x rozhodnutí změnil.

d) postoj OSPOD k dané problematice

Místně příslušný OSPOD zaujal stanovisko k žádosti matky o pomoc při svěřeni dětí do její péče bez dalšího šetření ve věci již při první návštěvě matky dne 15. 2. 2011. I přes informaci matky o domácím násilí v rodině bylo matce doporučeno přistoupit na návrh otce o střídavé péči. Tvzení OSPOD, že „... je lepší, když je zoofil než kdyby byl pedofil...“ svědčí o skutečnosti, že OSPOD měl k dispozici informace o problému v rodině. Opřel se však pouze o tvrzení právního zástupce otce. V zápise ze schůzky matky s OSPOD však bylo pouze zaznamenáno, že se matka dostavila a byl s ní projednán další návrh řešení situace v rodině. Tento postup lze hodnotit jako zcela nekvalifikovaný a neprofesionální. Sociální pracovník by měl zachovat vždy neutrální postoj k řešení dané situace. Již v této době měly být děti vyhodnoceny jako ohrožené v rodině, kde se páchá domácí násilí, jehož byly svědky. OSPOD však i nadále nepostupoval v souladu se ZSPOD, pokud odmítl matce opakovaně pomoci s návrhem na výkon rozhodnutí i přes skutečnost, že mu byla známa sociální situace v rodině.

Minimálně měl oslovit otce s upozorněním na situaci, že porušuje soudem stanovené rozhodnutí o předběžném opatření ve věci střídavé péče o nezletilé děti. OSPOD nezareagoval ani v situaci, kdy matka dne 15. 4. 2011 podala soudu informaci o špatném prospěchu nezletilé dcery, které hrozí propadnutí i přes skutečnost, že pokud pečovala matka, dcera měla průměrný prospěch, ale nepropadala. Informace o vyjádření dcery o sexu a obavy ze zneužívání dcery, informace o jejím zvláštním chování, přítomnost otce při intimní hygieně dcery, měly být minimálně signálem pro OSPOD k prověření tvrzených skutečností. Ten však nebral v této věci matku vážně, žádné z jejích návrhů řádně prošetřen nebyl, protože o takovém prošetření by měl založit záznam ve spise dětí. To však neučinil. Dále faktické stanovisko sexuologa o výsledku vyšetření otce nebylo vzato v úvahu ani OSPOD ani soudem, OSPOD nedoporučil další vyšetření a dokonce se za otce postavil a svěřeni dětí opřel o vlastní zkušenost s otcovou výchovou dětí. Při vyhodnocení dalšího postupu OSPOD ve vztahu k návrhům matky, zamítnutí nahlédnutí do spisu, provedené šetření ve škole se jeví přinejmenším podezřelé, že v tomto případě nechal OSPOD v úvahu nejlepší zájem nezletilých dětí, ale stranil otci. Námitku matky, že otec o šetření ve škole věděl předem a ovlivňoval názor syna OSPOD nenechal. Situaci jen potvrdilo rozhodnutí odvolacího soudu, který i přes stanovisko OSPOD, aby děti byly svěřeny otci, v jednom případě vrátil věc zpět k novému projednání a následně při dalším jednání rozsudek v rozporu se stanoviskem OSPOD změnil. Podjatost OSPOD v této věci se sice nepodařilo prokázat, ale matka nevyužila všech možností k prověření tvrzené podjatosti, pokud nepodala proti zamítnutí námítky podjatosti odvolání k nadřízenému orgánu. **Takovýto postup pracovníků OSPOD přinejmenším vzbuzuje podezření z neobjektivního řešení situace. Kontrola nad takovýmto jednáním OSPOD existuje pouze v rovině namítané podjatosti, případně podání stížnosti přímému nadřízenému v rámci obecního úřadu nebo krajskému úřadu.** Je však faktem, že v roli kolizního opatrovníka je postup OSPOD možné eliminovat pouze přijetím či korekcí jejich názoru při jednání soudu. Zde tento zásah provedl až odvolací soud. **OSPOD se účastnil pouze jednání před Okresním soudem v Pelhřimově, u Krajského soudu se ani jednoho jednání neúčastnil, pouze podal písemnou zprávu.**

e) vygenerované průvodní jevy související s řešeným případem

V souvislosti s rozborem tohoto případu lze jako související jev uvést využití **předběžného opatření, řešení místní příslušnosti, řešení podjatosti, stížnosti na postup OSPOD** v souvislosti s hájením zájmů nezletilých dětí, **profesionalita a odborná úroveň sociálních pracovníků. Dítě s poruchou ADHD.**

10.1.3. Kazuistika II

Matka Jitka žila s otcem své dcery Petrem ve společné domácnosti 15 let v jedné vesnici v okrese Kladno. Dceři Johance byly v době, kdy se matka rozhodla situaci řešit, 4 roky. Matka i otec měli vysokoškolské vzdělání a pracovali oba jako vojáci z povolání v Praze. Otec byl na 7 měsíců odvelen na misi v cizině a po návratu se začal chovat agresivně. Přestal se věnovat rodině, hrál často na počítači hry, navštěvoval i herny a bary ve městě a začal svou přítelkyni týrat psychicky a následně i fyzicky. Johanka byla velmi úzkostlivá a otce odmítala, často slyšela hádky rodičů. Otec matce vyčítal, že je to její vina, že ho dcera odmítala. Jeho porucha chování se začala rozvíjet. Matka se psychicky zhroutila v lednu 2014 a následně vyhledala pomoc psychologa. Ten jí po několika sezeních doporučil, aby přítele opustila i s dcerou, protože přes veškeré sliby otce ke zlepšení chování se jeho agresivita stupňovala. Matku s dcerou doma zamykal, bral jí klíče od auta, aby nemohla odjet do zaměstnání a s dcerou do školky. Pokud je sám vozil, jezdil úmyslně rychle a vyhrožoval, že všechny jednou zabije. Na doporučení psychologa si matka vyhledala v srpnu 2014 na okraji Prahy byt a příteli oznámila, že se odstěhuje i s dcerou na určitou dobu, aby se zotavila. Na radu psychologa a z obavy z chování přítele napsala dopis, který svěřila svému psychologovi, ať jej předá policii, pokud se mu do 3 hodin od zahájení stěhování neozve. Otec dokonce pomáhal se stěhování, ale musela mu slíbit, že si malou Johanku bude smět brát 3x týdně ze školky ve všední den. Dítěti v průběhu řízení byla diagnostikována začínající porucha ADHD.

Tabulka č. 5 Popis kazuistiky II

1	V září 2014 matka vyhledala OSPOD v Černošicích , který byl příslušným dle místa nového bydliště, a žádala o radu, jak dále postupovat s tím, že musí podat návrh na svěření do péče, protože jí otec neplatí výživné na dceru. Bylo jí sděleno, že v současné době má trvalé bydliště jinde a musí se obrátit na OSPOD v Kladně. Záznam z její návštěvy s ní sepsán nebyl i přes skutečnost, že o něj žádala.
2	Matka tedy ještě v září 2014 navštívila OSPOD v Kladně , kde jí však sdělili, že pokud se již zdržuje jinde, může tam také podat návrh na úpravu poměrů u Okresního soudu pro Prahu-západ, v jehož obvodu se zdržuje. Dále jí bylo sděleno, že určitě bude jmenován opatrovníkem nezletilé Johanky OSPOD příslušný k tomuto soudu, nikoliv však OSPOD Kladno, protože již v této době jí bylo umožněno změnit trvalé bydliště její i dcery do místa pronajatého bytu a příslušným se tak stal OSPOD Černošice. Matka informovala OSPOD při své návštěvě, že nevhodné chování otce se stupňovalo.
3	Dne 3. října 2014 matka sama sepsala a podala návrh u Okresního soudu pro Prahu-západ na úpravu poměrů k nezletilé dceři a znovu navštívila OSPOD v Černošicích s žádostí o radu, jak má řešit nevhodné chování otce, který ji vydírá tím, že jí dceru jednou nevrátí. Tady jí bylo sděleno, že musí vyčkat, až je soud ustanoví opatrovníky a vyzve je k prošetření poměrů a podání zprávy. Do té doby prý nemohou nic dělat.

4	Otec vyzvedával dceru ze školky v dohodnutých termínech, ale odmítal ji téměř pokaždé vracet v dohodnutou hodinu. Dcera se ve školce začala pomočovat. Učitelky matku upozornily na tuto skutečnost, která by mohla být důsledkem stresující situace, kterou dcera zažila. Matka se opět obrátila dne 20. 10. 2014 na příslušný OSPOD , který znovu sdělil, že v tento okamžik nemůže nic dělat, protože stále není rozhodnuto o svěřeni nezletilé do péče a otec má na dítě stejný nárok, jako matka. Matka žádala také o možnost nějak upravit poměry k nezletilé, protože se obávala, že ji otec může kdykoliv odvézt. Bylo jí OSPOD sděleno, že není kam podat návrh na vydání předběžného opatření na svěřeni do její péče, když není rozhodnuto o tom, který soud bude ve věci jednat. Matka si podala stížnost na postup OSPOD v této věci, bylo jí však písemně sděleno, že konkrétní pracovnice v podání informace nepochybila.
5	V této době otec matku pronásledoval, v práci jí rozšlapal mobil a vyžadoval, aby se vrátila i s dcerou zpět do původního bydliště. Stalo se pravidlem, že několikrát celou noc proseděl v autě před jejím domem a neustále jí atakoval telefonem a vyhrožoval sms zprávami. Koncem října 2014 při předání dcery před jejím bytem otec uzamkl vozidlo i s dcerou a matce vyhrožoval, že pokud se nevrátí okamžitě domů, dceru již neuvidí. Matce pomohli sousedé, kteří z okna viděli incident. Dcera po celou dobu plakala a dobývala se z auta. Otec matku napadl a srazil ji pod vozidlo. Na základě tohoto incidentu matka navštívila neziskovou organizaci pro týrané ženy a začala s nimi spolupracovat . Tuto skutečnost oznámila místně příslušnému OSPOD. Ten informaci pouze založil do spisu. Ale stále ve věci nic neučinil s odůvodněním, že nebyl dosud soudem ustanoven opatrovníkem.
6	Stav dcery se zhoršoval a i ona se začala k matce chovat agresivně, pomočování bylo stále častější. Začala přesvědčovat matku, aby se vrátili k tatínkovi domů, jinak jí ublíží a všichni umřou. Matka vyhledala policejní oddělení, kde oznámila obavy z otcova chování. Policie zahájila na základě tohoto oznámení šetření.
7	Dne 1. 11. 2014 matka obdržela od Okresního soudu Praha-západ usnesení , kde tento soud vysslovil svou nepřislušnost a věc postoupil Okresnímu soudu v Kladně . Podkladem pro toto usnesení bylo vyjádření otce, že údajně s odstěhováním nesouhlasil. Místní příslušnost soudu k projednání celé věci tak měla být stanovena v místě posledního společného bydliště rodičů nezletilé Johanky.
8	Dne 3. 11. 2014 matka doplnila svůj návrh na svěřeni nezletilé dcery do její péče o další skutečnosti , které popsala a doložila listinami, jejichž obsahem byla skutečnost, že se obává otcova pronásledování, jeho psychické labilita a vyhrožování, že je všechny zabije.
9	Dne 15.11.2014 se Okresní soud v Kladně do usnesení o postoupení věci z důvodu nepřislušnosti Okresního soudu v Praha-západ, odvolal a postoupil věc k rozhodnutí odvolacímu Krajskému soudu pro Středočeský kraj. V této době ještě stále nebyl ustanoven opatrovník nezletilému dítěti ani jedním z výše uvedených soudů.
10	Policie vyzvala otce k podání vysvětlení ve věci napadení matky, ten se však opakovaně nedostavil. Postoupila tedy celou věc k šetření přímému nadřízenému otce k řešení v rámci služebního poměru. Otec začátkem ledna 2015 vyzvedl dceru ze školky a odmítal ji vrátit, pokud matka nepodepíše, že bere svůj návrh na prošetření otcova chování zpět, protože jinak bude propuštěn. Matka souhlasila, že to udělá, ale otec musí podepsat souhlas s jejím odstěhováním do Olomouce i s dcerou a uzavřela s otcem dohodu, že mu dceru bude do Prahy každý sudý víkend vozit a on ji přiveze zpět do Olomouce.

11	Matka si opět na doporučení psychologa vyjednala u svého zaměstnavatele přeložení do Olomouce k datu 1. 2. 2015 a k tomuto datu se také přestěhovala . Zde ihned po přestěhování navštívila OSPOD, který ji velmi vlídně přijal a sepsal s ní záznam a nabídl jí, že pokud otcovo pronásledování bude pokračovat, společně sepiší návrh na vydání předběžného opatření k omezení styku nezletilé s otcem do doby rozhodnutí ve věci případně předběžné opatření ve věci domácího násilí.
12	Dne 12. 1. 2015 Krajský soud rozhodl, že, „nesouhlas Okresního soudu v Kladně s postoupením věci vedené u Okresního soudu Praha–západ je důvodný a určil, že místně příslušným soudem k projednání svěřeni do péče je Okresní soud pro Prahu-západ . Rozhodnutí po nabytí právní moci bylo doručeno Okresnímu soudu v Kladně, matce a otci nezletilé Johanky. Okresní soud v Kladně postoupil spis okresní soudu pro Prahu-západ dne 31. 1. 2015.
13	Dne 23. 2. 2015 Okresní soud pro Prahu-západ ustanovil opatrovníkem OSPOD Černošice . Do tohoto usnesení matka podala dne 9. 3. 2015 odvolání proti ustanovení opatrovníka, kde namítala, že v mezidobí se na základě výše popsaných skutečností přestěhovala s dcerou do Olomouce, kde by tento úřad ve věci její dceru nemohl zastupovat, protože se již v místě původního bydliště nezdržuje, situaci v širších souvislostech nezná a dceru nikdy neviděl. S OSPOD v Olomouci, kam se v mezidobí přestěhovala, již spolupracuje. Současně doložila souhlas otce s přestěhováním a přihlásila dceru v Olomouci k trvalému pobytu, čímž je dána příslušnost OSPOD v Olomouci. Vyslovila žádost, zda by nemohla být přenesena místní příslušnost soudu k Okresnímu soudu v Olomouci , kde je trvale hlášena, a hodlá se zde trvale také zdržovat, má zde práci a dcera zde již chodila do školky. V té době byla Johance diagnostikována poruchu ADHD v lehčí formě.
14	Dne 31. 3. 2015 Okresní soud Praha-západ autoremedurou dle ust. § 210a OSŘ změnil předmětné usnesení a jmenoval opatrovníkem Magistrát města Olomouc – OSPOD a současně přenesl místní příslušnost k Okresnímu soudu v Olomouci, kam postoupil spisy k datu 15. 5. 2015 . Styk otce s nezletilou dcerou probíhal každý sudý víkend dle dohody, kde matka v pátek Johanku dovezla do Prahy a otec ji v neděli přivezl do Olomouce.
15	Okresní soud v Olomouci dne 1. 7. 2015 nařídil ve věci jednání na 24. 8. 2015 . Na tomto jednání otce zastupoval zástupce z „ligy otců“ a otec při jednání soudu navrhl, že žádá o svěřeni nezletilé dcery Johanky do střídavé péče , která by probíhala z Prahy do Olomouce. Současně zpochybňoval svůj souhlas s přestěhováním dcery s matkou do Olomouce. Na základě tohoto doplněného podání otce Okresní soud v Olomouci odročil jednání za účelem prošetření poměrů v bytě otce v Praze a v bytě matky v Olomouci.
16	Další jednání bylo nařízeno na 14. 10. 2015 , kde otec při jednání soudu vzal zpět svůj návrh na střídavou péči, ale vyžadoval rozšíření styku , který však nebyl předmětem jednání tohoto soudu. Rozsudkem Okresního soudu v Olomouci byla nezletilá Johanka svěřena do péče matky a otci bylo stanoveno výživné s ohledem na náklady realizace styku ve výši 4 500,-- Kč s tím, že jeho průměrný výdělek činil 35 000,-- Kč měsíčně. Právní moci rozhodnutí o svěřeni do péče nabylo dne 30. 11. 2015.
17	O styku nezletilé Johanky s otcem rodiče uzavřeli před OSPOD v Olomouci dohodu, která je dodržována. Zatím o styku otce s nezletilou Johankou Okresní soud v Olomouci nerozhodoval.

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení kazuistiky II

Otec a matka spolu žili jako druh a družka ve svazku, kde panovalo násilí s charakteristickými znaky psychického i fyzického týrání ženy, kterému velmi často byla přítomna nezletilá dcera. Je zde popsán rozdílný přístup jednotlivých místně příslušných OSPOD k řešení problému v rodině. Prolíná se zde problém rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů. Jednalo se pouze o svěřeni do péče a stanovení výživného pro nezletilou dceru. V průběhu sporu však vyvstala potřeba předběžné úpravy poměrů. Nebylo využito z důvodu neinformovanosti a neznalosti právní úpravy pracovníků OSPOD.

a) délka trvání řešení daného případu

Řízení o svěřeni nezletilé dcery do péče matky bylo zahájeno podáním návrhu matkou dne 3. 10. 2014 u Okresního soudu pro Prahu-západ a pravomocně bylo řízení ukončeno Okresním soudem v Olomouci dne 30. 11. 2015. Fakticky soud začal o věci jednat až rok po podání návrhu matky k úpravě poměrů k nezletilé dceři, kde po tuto dobu jednal pouze o místní příslušnosti soudu k jednání ve věci.

b) sociální postavení rodiny a vzdělání rodičů

Otec s matkou nežili v manželském svazku, vedli však společnou domácnost. Oba byli velmi dobře finančně situováni a oba byli vysokoškoláci. Matka získávala informace o dalším postupu z internetu. Dcera Johanka žila v prostředí, kde probíhalo domácí násilí na úrovni psychické i fyzické a ona byla přímým svědkem takového chování. Jednalo se tedy o dítě, které bylo přímo ohroženo prostředím, ve kterém žilo, a přístup sociálních pracovníků měl tuto skutečnost zohlednit.

c) počet a charakteristika souběžně řešených návrhů soudem

Okresní soud v Prahu západ se zabýval případem celkem 3x, Okresní soud v Kladně 2x, Okresní soud v Olomouci 2x. Krajský soud řešil spor Okresního soudu pro Prahu-západ a Okresního soudu v Kladně o místní příslušnost k jednání ve věci.

d) postoj OSPOD k dané problematice

V tomto případě jednaly celkem 3 OSPOD, které byly všechny v určitém časovém období místně příslušné ve vztahu k trvalému bydlišti k nezletilé Johanky. **OSPOD Černošice** byl osloven matkou jako první, když žádala o pomoc s řešením situace obavy z otcova chování a podání návrhu k soudu. V době, kdy se matka na tento OSPOD obrátila, ještě nebyl místně příslušným, protože matka v té době ještě nezměnila trvalé bydliště do místa pronajatého bytu. **Dle ZSPOD je však povinnost OSPOD situaci ohrožených dětí řešit,**

zavést je do Nom evidence a případně požadované návrhy s rodiči sepsat, případně poradit, jak situaci řešit. OSPOD v Kladně byl sice místně příslušným, ale o dítěti nic nevěděl, protože dosud matka s tímto OSPOD nic neřešila, matka se již v jeho obvodu nezdržovala, ale minimálně měl matce poradit, jak postupovat. **Ani jeden z OSPOD s matkou nesepsal záznam o její návštěvě a neposkytl matce základní informace.** Za zcela neprofesionální lze považovat přístup OSPOD Černošice v situaci, kdy matce podal nepravdivou informaci o tom, že nelze řešit situaci vydáním předběžného opatření. Zde se jedná o vážné profesní pochybení ve věci znalosti právní úpravy. Předběžné opatření může vydat jakýkoliv okresní soud, v jehož obvodu se dítě nachází vzhledem k tomu, že je vydáváno bez nařízení jednání, vychází se pouze z doložených listin. Jednalo se o ohroženou rodinu, kde otec byl psychicky narušen a vyhrožoval zabitím celé rodině, působil svým chováním psychickou újmu i nezletilé Johance. Dítě mohlo být ohroženo na životě. **Ale ani jeden z výše uvedených OSPOD tak situaci nevyhodnotil a žádná opatření k ochraně dítěte nepřijal.** Proti tomu za zcela správný a profesionální přístup lze vyhodnotit přístup OSPOD v Olomouci, který byl místně příslušný, sepsal s matkou zápis o návštěvě a vylíčených skutečnostech, založil do spisu veškeré informace o dosavadním průběhu chování otce a nabídl pomoc v případě, že pronásledování matky bude pokračovat.

e) vygenerované průvodní jevy související s řešeným případem

V souvislosti s rozбором tohoto případu lze jako související jevy uvést **nedostatečnou informovanost** o možnosti využití předběžného opatření, přenesení **místní příslušnosti** soudu v návaznosti na řešení místní příslušnosti OSPOD, řešení **stížnosti na postup OSPOD**, více příslušných OSPOD v jedné věci v souvislosti s hájením zájmů nezletilého dítěte, **neprofesionální přístup a odborná úroveň sociálních pracovníků.**
Diagnostikována porucha ADHD

10.1.4. Kazuistika III

Matka Marcela a otec Pavel se dohodli na střídací péči ve vztahu k jejich nezletilému synovi Danielovi, kterému v době rozvodu manželství a schválení dohody rodičů o střídací péči bylo 7 let a zahájil školní docházku v Kladně, kde až do doby rozvodu manželství všichni společně bydleli. Oba rodiče měli vysokoškolské vzdělání. Byli velmi dobře finančně situováni, bydleli v rodinném domku, který byl v jejich bezpodílovém spoluvlastnictví. Diagnostikována těžká deprese, ADHD.

Tabulka č. 6 Popis kazuistiky III

1	<p>Rozsudkem Okresního soudu v Kladně ze dne 10. 1. 2006 byla v návaznosti na podání návrhu na rozvod manželství schválena dohoda rodičů o svěřeni nezletilého syna Daniela do střídavé péče obou rodičů, kdy cyklus střídání byl stanoven na 14 dnů, vždy každý sudý pátek v 17.00 hod. Otec byl povinen přispívat na výživu syna částkou 6000,-- k rukám matky a matka 1000,-- Kč k rukám otce. OSPOD v Kladně schválení dohody rodičů doporučil ve výše uvedeném rozsahu.</p>
2	<p>Otec se srpnu 2006 odstěhoval z Kladna do Prahy a matka po poradě na OSPOD podala dne 10. 9. 2006 u Okresního soudu v Kladně návrh na změnu výchovy a současně návrh na vydání předběžného opatření v obdobném znění: matka žádala svěřeni nezletilého Daniela do její výhradní péče. Současně požádal dne 12. 9. 2006 i otec o změnu výchovy a rovněž žádal o vydání předběžného opatření na svěřeni syna do jeho výhradní péče. Byly tady dva shodné návrhy, kdy každý z rodičů žádal o svěřeni nezletilého syna do jeho výlučné péče a to i předběžným opatřením. Návrhy na vydání předběžného opatření obou rodičů byly Okresním soudem v Kladně zamítnuty. Nadále trvala tedy střídavá péče, i když otec syna po dobu jeho pobytu u něj v Praze každý den dovážel do školy v Kladně. Oba rodiče byli od počátku jejich sporů právně zastoupeni.</p>
3	<p>Dne 21. 6. 2007 bylo Okresním soudem v Kladně vyhověno návrhu matky na svěřeni nezletilého Daniela do výhradní péče s odůvodněním, že nezletilý často dojíždí sám z Prahy do Kladna do školy autobusem, protože otec vždy nemá čas ho dovézt autem a návrh otce na svěřeni do jeho výhradní péče byl stejným rozsudkem zamítnut. OSPOD v tomto případě navrhl soudu vyhovět matce, protože Daniel dojíždění hůře snáší a bojí se jezdit sám autobusem z Prahy do Kladna. Proti tomuto rozsudku podal otec odvolání a odvolací soud dne 19. 2. 2008 Krajský soud v Praze vyhověl jeho odvolání, rozsudek o svěřeni nezletilého Daniela do výhradní péče matky zrušil a věc vrátil k novému projednání k Okresnímu soud do Kladna. Nadále tedy platil původní rozsudek o schválení dohody rodičů o svěřeni Daniela do střídavé péče rodičů. V této době bylo zadáno soudem zpracování prvního posudku, zda je vhodné nadále pokračovat ve střídavé péči a zjištění vztahu nezletilého k oběma rodičům.</p>
4	<p>V červenci 2008 matce vážně nemocněl otec ve Strakoncích a protože vyžadovala jeho nemoc trvalou péči, matka se rozhodla odejít z Kladna a přestěhovala se i se synem do Strakoníc, aby o otce mohla pečovat. Vzhledem k tomu, že nemoc otce se stále zhoršovala, požádala matka dne 1. 9. 2008 Okresní soud v Kladně o vydání předběžného opatření, že se odevzdává nezletilý Daniel do péče matky je oprávněn navštěvovat základní školu ve Strakoncích. Dne 5. 9. 2008 podal i otec návrh na vydání předběžného opatření na svěřeni syna do jeho péče s odůvodněním, že matka porušila rozsudek soudu o svěřeni nezletilého do střídavé péče, neumožnila tak otci, aby mohl střídavou péči realizovat. Platil tedy nadále právní stav střídavé péče a povinnost syna navštěvovat školu v Kladně. Matka musela v době, kdy byl syn v její péči ve Strakoncích zajistit, aby navštěvoval v této době školu v Kladně. Protože nemohla se synem denně dojíždět ze Strakoníc, kde pracovala, do Kladna, babička nezletilého Daniela si pronajala pokoj v penzionu v Kladně a s nezletilým tam bydlela po dobu, kdy měl být syn v péči matky a vodila ho do školy. OSPOD v Kladně se k situaci nijak nevyjádřil. Dne 12. 9. 2008 Okresní soud v Kladně zamítl návrh na vydání předběžného opatření matky na svěřeni do její péče s tím, že syn bude navštěvovat školu ve Strakoncích a vyhověl návrhu na vydání předběžného opatření otce o předběžném svěřeni syna do jeho péče s odůvodněním, že matka není schopna zajistit synovi řádné podmínky pro výchovu, pokud syn bydlí v penzionu s babičkou. Syn byl tak předběžně usnesením Okresního soudu v Kladně svěřen do péče otce a matce byl umožněn styk s nezletilým lx za 14 dnů od pátku do neděle. Matka podala proti tomuto usnesení o předběžném opatření Okresního soudu v Kladně odvolání a odvolací soud rozhodl tak, že změnil</p>

	<p>usnesení Okresního soudu v Kladně v části, kde se syn odevzdává do péče otce a nikoliv svěruje a matce byl styk umožněn každý týden od pátku 17.00 hod. do neděle 17.00 hod. Tím byly předběžně upraveny poměry k nezletilému, kde předběžné opatření mělo přednost před rozsudkem o střídavé péči. Syn nadále navštěvoval školu v Kladně, kam ho otec denně vozil a bydlel s otcem v Praze a na víkendy si ho brala matka do Strakonice. V den, kdy si ho brala matka, směl opustit byt otce v Praze až přesně v 17.00 hod., dle vyjádření matky se nesměl ani podívat z okna, zda matka venku stojí. V této době začal mít syn psychologické potíže, noční děsy a začal zadržávat.</p>
5	Otec podal 1. 10. 2008 návrh na změnu místní příslušnosti z Okresního soudu v Kladně k Obvodnímu soudu pro Prahu 9, kde otec bydlel se svou přítelkyní.
6	Matka se po zlepšení zdravotního stavu svého otce přestěhovala v lednu 2009 zpět do Kladna, kde bydlela v pronajatém bytě a našla si zde práci. Nadřízený soud rozhodl dne 31. 3. 2009, že místně příslušným soudem nadále bude Obvodní soud pro Prahu 9. V této souvislosti si otec svého syna přihlásil k trvalému pobytu v Praze. Došlo tedy ke změně příslušnosti OSPOD, kde místně příslušným se tak stal Úřad městské části Praha 15. OSPOD Kladno postoupil spisovou dokumentaci nezletilého Daniela OSPOD Praha 15. Matka však se synem pobývala v Kladně a navštěvovala OSPOD Kladno.
7	Dne 6. 5. 2009 rozhodl Obvodní soud pro Prahu 9 o vyhovění podaného návrhu matky na zrušení předběžného opatření ve věci odevzdání nezletilého Daniela do péče otce s tím, že pominuly důvody k trvání takového opatření. Obvodní soud pro Prahu 9 jejímu návrhu vyhověl. V té době ještě stále nebylo rozhodnuto o návrhu každého z rodičů o svěření Daniela do jejich péče, kde oba návrhy byly podány ještě u Okresního soudu v Kladně. V září 2009 bylo nařizováno jednání u Obvodního soudu pro Prahu 9, kde byl předložen posudek znalce, a oba rodiče namítali, že obsah posudku je již více než rok starý, že v té době již syn změnil názor a chování po skončení předběžného opatření není zmapováno. Soud tedy zadal revizi posudku znalci.
8	Dne 9. 1. 2010 rozhodl Obvodní soud pro Prahu 9 o zamítnutí návrhu matky na vydání předběžného opatření o odevzdání syna do její péče s odůvodněním, že syn velmi těžko snáší dojíždění, na OSPOD v Kladně sdělil, že se otce bojí, protože mu hrozí známka 3 z českého jazyka. Na OSPOD dne 8. 1. 2010 sdělil, že k otci si nepřeje jít. Matka tedy podala návrh na vydání předběžného opatření v této věci. Předběžné opatření však bylo zamítnuto s tím, že matka se synem manipuluje a uvádí nepravdivé informace. Návrh matky na vydání předběžného opatření byl Obvodním soudem pro Prahu 9 zamítnut. OSPOD pro Prahu 15 se vyslovil tak, že na základě posudku znalce je pro syna prospěšné, pokud je ve střídavé péči, protože má stejnou možnost být s oběma rodiči a vyslovil se k uvedenému stanovisku sepsanému na OSPOD v Kladně, že šlo o mimořádné nepochopení situace. Matka podala po proběhnutém jednání stížnost na postup OSPOD Praha 15. Její stížnost byla zamítnuta jako nedůvodná. Žádala soud o změnu kolizního opatrovníka z důvodu podjatosti OSPOD. Ani této žádosti matky nebylo vyhověno.
9	Dne 26. 10. 2010 Obvodní soud pro Prahu 9 zamítl návrhy obou rodičů o svěření Daniela do jejich výhradní péče. Nadále tedy trvala střídavá péče vůči nezletilému Danielovi. Matce bylo zvýšeno výživné na částku 4 000,-- Kč měsíčně k rukám otce, když otec žádal zvýšení výživného matce na částku 6 000,-- Kč. Otec podal do rozsudku Obvodního soudu v Praze 9 odvolání s odůvodněním, že výživné matky je podhodnocené a matka podala odvolání s odůvodněním, že soud nezhodnotil všechny důvody, které uvedla ke svěření syna do její péče, kde zejména soud nezhodnotil situaci, že matka bydlí 300 m od školy a v době, kdy je syn u otce nemůže navštěvovat žádné kroužky, protože mu to otec z důvodu dojíždění neumožní. Dále matka uvedla, že syn musí z Prahy často sám dojíždět autobusem a je unavený. Navíc má strach, že mu autobus ujede a otec se na něj

	bude zlobit. Dále matka uvedla, že syn je doma přítelkyní otce neúměrně trestán, kdy musí sedět i 2 hodiny na židli čelem ke zdi, dokud si neuvědomí svou chybu a neomluví se za údajně nevhodné chování. Dále přítelkyně otce synovi neustále předhazovala, že je tlustý. Syn se cítil traumatizován, nechtěl jíst a bolelo ho břicho. Odvolací soud dne 22. 2. 2011 rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 zrušil a věc vrátil zpět k novému projednání.
10	Dne 1. 10. 2011 nařídil jednání Obvodní soud pro Prahu 9 ve věci návrhu otce na snížení výživného pro syna z důvodu narození dvou dcer. Obvodní soud pro Prahu 9 snížil výživné na částku 5 000,- Kč měsíčně. Jeho návrh se projednával společně s rozhodnutím o svěření nezletilého Daniela do péče. Bylo rozhodnuto, že návrh otce i matky na svěření nezletilého do jejich péče se zamítají. Otec proti tomuto rozsudku podal odvolání, odvolací soud však dne 23. 10. 2012 potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ve všech bodech.
11	Syn s matkou se znovu dne 13. 10. 2012 dostavil na OSPOD Praha 15, kde sdělil, že si nepřeje být ve střídavé péči u otce, protože zde musí spát s malými sestrami v jednom pokoji, nevyspí se a nemá klid na učení. Malé sestry v noci neustále pláčou a on do rána třeba vůbec neusne a jede do školy autobusem nevyspalý. Matka doručila stanovisko třídní učitelky, která sdělila, že Daniel se velmi zhoršil za poslední půl rok, při pobytu u otce se stává, že spí na lavici, naprosto nereaguje na otázky při výuce. Třídní učitelka se pokusila řešit situaci s oběma rodiči, otec však odmítl tyto věci řešit s tím, že matka usiluje o svěření o syna do péče a proto „organizuje“ takovéto akce. Škola dala podnět OSPOD v Kladně k řešení situace, zde se rodiče sešli, ale otec odmítl o věci jednat, protože mu syn doma sdělil, že nic měnit nechce. OSPOD Praha 15 vzal informaci na vědomí, ale nic neučinil. Ve zprávě o situaci v rodině uvedl, že syn má hezký vztah k oběma rodičům, otce vnímá jako autoritu a bylo by vhodné střídavou péči ponechat. Tuto zprávu podal s datem 10. 10. 2012, Nové skutečnosti ze dne 13. 10. 2012 soudu nesdělil a odvolacího řízení se neúčastnil.
12	Otci bylo sděleno stanovisko syna ze dne 13. 10. 2012 s tím, že si nepřeje střídavou péči z výše uvedených důvodů. OSPOD Kladno navrhl otci, zda by nebylo vhodné respektovat názor a zejména důvody syna pro omezení střídavé péče s tím, že by mohl být rozšířen styk, který by umožnil synovi návštěvu otce v režimu, který by mu vyhovoval. Otec však sdělil, že není ochoten jakoukoliv dohodu v této věci uzavřít, a že trvá na obsahu rozsudku o střídavé péči.
13	Situace se nadále vyhrocovala, syn začal hovořit o smrti a o tom, že by nejraději své sestry (otcovy dcery) zabil. Matka dne 1. 3. 2013 dovedla syna k dětskému psychologovi s tím, že syn je melancholický, zamlklý, zhoršilo se jeho koktání a hlavně se obávala jeho výroku o smrti sester. V této době byl Daniel v 8. třídě ZŠ v Kladně a hrozilo mu propadnutí ze dvou předmětů i přes skutečnost, že v minulosti měl vyznamenání. Psycholožka konstatovala pozitivní vztah k matce. Otce charakterizoval jako „stále křičící“, „je velmi zlý, stále mi něco vyčítá“, „často mne trestá“. K nové manželce otce Daniel měl velmi negativní vztah a stejně tak ke svým polorodým sestrám. Uvedl, že je obě nenávidí, protože je má otec nejraději a vše jim odpustí. Celkově byl Daniel v otcově rodině nešťastný a nespokojený, prožíval vnitřní napětí podpořené tím, že nemá v rodině otce žádné soukromí, což podporovalo vznik úzkostných poruch a projevů. Vzhledem k úzkostným stavům chlapce doporučila psycholožka svěřit nezletilého do péče matky, s otcem nastavit pouze víkendový styk a vytvořit zde Danielovi alespoň přiměřené soukromí. Pokud by se stav nezlepšil, doporučovala hospitalizaci na psychiatrii. Matka o tomto stavu syna informovala otce, který se jí vysmál, že již neví, co by si vymyslela a zprávu označil za vykonstruovanou údajně známou psycholožkou matky.

14	Na základě výše uvedených skutečností matka podala dne 5. 3. 2013 další návrh na předběžné svěření nezletilého Daniela do její péče a současně , zejména z důvodu akutnosti jeho stavu, jehož součástí byla i zpráva psychologů. Dále matka, jako součást návrhu na svěření syna do její péče, podala návrh na změnu místní příslušnosti soudu na Okresní soud v Kladně, protože syn se zde převážně zdržuje, chodí zde do školy a přihlásila ho zde k trvalému pobytu. Obvodní soud pro Prahu 9 rozhodl, že místní příslušnost nepřenesl z důvodu, že nenastala změna poměrů, která by změnu příslušnosti odůvodňovala a jmenoval opatrovníkem nezletilého Daniela opět OSPOD pro Prahu 15. Proti tomuto usnesení matka podala odvolání s odůvodněním, že tento OSPOD nemá všechny informace o synovi, že veškeré záležitosti vyřizuje s OSPOD v Kladně a pouze duplicitně jedná s OSPOD pro Prahu 15. Odvolací soud obě odvolání matky proti Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 zamítl. Rovněž došlo dne 10. 3. 2013 k zamítnutí návrhu matky na předběžné svěření nezletilého Daniela do její péče. Matka se proti zamítnutí jejího návrhu Obvodním soudem pro Prahu 9 neodvolala.
15	Situace se vyhrotila dne 27. 2. 2013, kdy Daniel poslal sms zprávu otci, že k němu nechce a že zůstane u matky, protože u něj nemá klid. Otec mu napsal, že k němu půjde, ať se mu to líbí nebo ne. Sdělil synovi, že pokud k němu nepůjde, zavolá Policii ČR a matka dostane pokutu za to, že syn k němu nechce. Syn sdělil matce, že se bude bránit třeba i nožem, že k otci nepůjde. Otec se dostavil a současně se dostavila i policie, kde bylo otci doporučeno za přítomnosti OSPOD, aby syna ponechal u matky. Následně byl nezletilý Daniel na dobu 14 dnů hospitalizován. Diagnostikována těžká deprese se sklony k agresi a ADHD. Otec ustoupil na základě pohovoru s psychologem od střídavé péče a napsal synovi sms, že k němu může jít tehdy, pokud bude chtít a že se na něj nezlobí. Střídavá péče od této doby provozována nebyla. Otec ji po popsání situace a rozhovorem s psychiatrem syna přestal vyžadovat.
16	Následně bylo dne 1. 10. 2013 rozhodnuto Obvodním soudem pro Prahu 9, že nezletilý Daniel se svěřuje do péče matky a otec je povinen přispívat na jeho výživu měsíčně částkou 4 000,-- Kč k rukám matky. Spis soudu měl v této době již 3 546 stran. Dnes je Danielovi 17 let, o výše popsání situaci se u otce doma nemluví. Syn ho navštěvuje 1x za 2 měsíce a otec častější návštěvy nevyžaduje.

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení kazuistiky III

V tomto případě se jedná o situaci, kdy rodiče z důvodu rychlého rozvodu manželství navrhli dohodu o střídavé péči o syna. Situace popisuje dobu po rozvodu manželství a změny okolností realizace střídavé péče v situaci, kdy oba rodiče nebydlí v jednom městě. Je zde zřejmý velmi striktní přístup zejména otce k řešení situace. Je zde poukázáno na skutečnost, jaký vliv může mít nekompromisní vyžadování dodržení stanovených pravidel na psychiku nezletilého dítěte, což je zachyceno v průběhu 7 let trvání sporu o svěření do péče. Je zde rovněž poukázáno na situaci rozdílné místní příslušnosti OSPOD a z toho plynoucí problémy spojené s řešením situace dítěte.

a) délka trvání řešení daného případu

Řízení o změně svěření do péče nezletilého Daniela do péče matky bylo zahájeno

podáním návrhu matkou dne 10. 9. 2006 u Okresního soudu v Kladně a pravomocně bylo řízení ukončeno obvodním soudem pro Prahu 9 dne 15. 11. 2013. Soud tedy nepřetržitě jednal o změně střídaté péče k nezletilému Danielovi celkem 7 let. Došlo k poměrně vážné psychické újmě vůči Danielovi. Dosud je v péči psychologů, kde je sledován jeho vývoj.

b) sociální postavení rodiny a vzdělání rodičů

Otec po rozvodu s matkou spolu nevycházeli dobře. Oba byli velmi dobře finančně situováni a oba byli vysokoškoláci. Oba byli od počátku právně zastoupeni, matka v průběhu jednání změnila prvního zástupce. Chování syna dlouhodobě vykazovalo znaky psychického narušení, v jehož důsledku syna začal koktat, jeho stav se zhoršoval, následně se psychicky se zhroutil a byl hospitalizován.

c) počet a charakteristika souběžně řešených návrhů soudem

Okresní soud v Kladně rozhodoval ve věci 9x, Obvodní soud pro Prahu 9 8x, Krajský soud v Praze rozhodoval 2x, Městský soud v Praze rozhodoval 2x.

d) postoj OSPOD k dané problematice

V tomto případě hájily zájmy nezletilého Daniela za dané období OSPOD Kladno a OSPOD pro Prahu 15. Změna místní příslušnosti OSPOD následovala po změně trvalého bydliště nezletilého Daniela a korespondovala změně místní příslušnosti soudu. OSPOD Kladno, kam se matka obrátila o pomoc, v první fázi vystupoval jako místně příslušný, jednal v jeho zájmu, po předání spisu OSPOD pro Prahu 15 došlo k situaci, že matka musela dojíždět na OSPOD z Kladna na Prahu 15, který byl Obvodním soudem pro Prahu 9 jmenován kolizním opatrovníkem pro případy, kdy bude soud jednat o nezletilém Danielovi. Často se však objevily situace, kdy bylo nutné řešit situaci na místě, obracela se matka na OSPOD v Kladně, který v řadě případů hájil zájmy nezletilého dítěte, které se udály v Kladně, sepsal záznam, jednal s otcem se školou v Kladně a záznam z jednání postupoval místně příslušnému OSPOD Praha 15. OSPOD Kladno nikdy neřešil přímo žádnou situaci ve vztahu k nezletilému Danielovi, jeho činnost spočívala pouze ve shromažďování informací o tom, co se událo v Kladně, a účastnil se jednání u Obvodního soudu pro Prahu 9. **Odvolacího řízení se neúčastnil nikdy.** Stanoviska tohoto OSPOD však nekorespondovala zjištění OSPOD Kladno, navíc se jednání účastnila vždy jiná sociální pracovnice, která měla v tento den službu u soudu. Z tohoto důvodu podala matka stížnost a následně vznesla námitku podjatosti vůči činnosti pracovníkům OSPOD Praha 15. Námitka podjatosti byla zamítnuta jako nedůvodná. Následně matka žádala změnu místní příslušnosti soudu zpět do Kladna a

ustanovení nového kolizního opatrovníka – OSPOD Kladno. Její žádosti nebylo ze strany Obvodního soudu pro Prahu 9 vyhověno.

e) vygenerované průvodní jevy související s řešeným případem

V souvislosti s rozbořem tohoto případu lze jako související jevy uvést využití **předběžného opatření** podaného několikrát oběma rodiči, **přenesení místní příslušnosti soudu** v návaznosti na **řešení místní příslušnosti OSPOD**, zamítnutí návrhu k přenesení místní příslušnosti zpět do původního místa řešení sporů (Kladno), **stížnosti na postup OSPOD, více příslušných OSPOD** v jedné věci v souvislosti s hájením zájmů nezletilého dítěte, odborná úroveň sociálních pracovníků OSPOD Prahy 15. **Těžké depresivní stavy Daniela a projevy ADHD.**

10.1.5. Kazuistika IV

Matka Martina žila se svým přítelem Petrem ve společné domácnosti a po dvouleté známosti se jim narodil dne 11. 1. 2008 syn David. Oba pracovali u Policie ČR. Otec se však začal projevovat velmi agresivně a manipulativně, a když byl synovi rok, matka se po napadení otcem syna i se synem odstěhovala ke svým rodičům. Otec vyhrožoval, že bude pro syna vyžadovat střídavou péči, pokud mu matka neumožní syna mít u sebe jeden týden 3 dny a další týden 2 dny. S takto stanoveným širokým stykem souhlasila, protože se obávala otcových útoků. Matka se otce svého dítěte bála, dlouho se snažila jeho nevhodné chování skrývat a styděla se obrátit na zaměstnavatele, který by mohl tuto situaci řešit v rámci služebního poměru. Otec však odmítal syna vracet v dohodnutou dobu, odmítal jí platit výživné na syna s tím, že v podstatě mají stejné náklady při takto rozšířeném styku i přes skutečnost, že jeho příjem byl nejméně o polovinu vyšší než matky. U dítěte v I. třídě diagnostikována porucha ADHD.

Tabulka č. 7 Popis kazuistiky IV

1	Dne 31. 3. 2009 bylo rozhodnuto Okresním soudem v Táboře o svěřeni nezletilého Davida o péče matky , poprvé bylo rozhodnuto o výživném ze strany otce, kde otec byl povinen matce platit na nezletilého syna částku 1500,-- Kč měsíčně. Otec neplatil výživné ani ve stanovené výši s tím, že jeho syn u něj pobývá téměř polovinu času a z tohoto důvodu je zbytečné výživné platit.
2	Dne 1. 1. 2012 matka podala po poradě s OSPOD návrh na zvýšení výživného zpětně od doby, kdy bylo naposledy rozhodováno s odůvodněním opuštění společné domácnosti a zvýšení nákladů na výživu a celkovou péči o nezletilého syna.
3	Otec se vyjádřil k žalobě matky dne 28. 2. 2012 tak, že s navýšením nesouhlasí, a podal ze své strany návrh na svěřeni dítěte do jeho péče , protože matka není schopna zajistit

	<p>jeho péči dostatečným způsobem, když půjde na plný úvazek do práce. Podal současně návrh na vydání předběžného opatření na svěřeni do jeho péče, protože syn trpí tím, že s ním nemůže být trvale. V této době probíhal rozšířený styk otce s nezletilým v rozsahu 2 dny sudý týden (pátek, sobota) a 3 dny lichý týden (pátek – neděle) s tím, že matka neměla ani jeden celý víkend, kdy by byl syn u ní. Soud návrh na vydání předběžného opatření otcem zamítl dne 15. 3. 2012, k podanému odvolání otcem v této věci bylo potvrzeno rozhodnutí soudu I. stupně dne 15. 4. 2012. Při dalším jednání otec změnil svůj protinávrh tak, že žádá pro syna střídavou péči a znovu žádal vydání předběžného opatření o odevzdání do střídavé péče s tím, že jeho syn si to přeje - Davidovi v té době byly 4 roky, je v zájmu syna rozhodnout co nejrychleji. Okresní soud tento návrh otce zamítl s tím, že nevidí nutnost rozhodovat předběžně v této věci, když řádný styk otce se synem probíhá a není zřejmé, že by syn v tomto věku střídavou péči zvládl.</p>
4	<p>Dne 28. 8. 2012 soud svolal jednání s tím, že otce v té době již zastupoval zástupce z „ligy otců“. Otec navrhl, aby soud ustanovil znalce ve věci, zda jeho syn je schopen v tomto věku zvládnout střídavou péči. Otec nevracel syna pravidelně matce dle původní dohody s tím, že jeho syn si nepřeje jít k ní zpět domů. Soud při svém jednání tohoto dne nerozhodl, protože nebyly známy aktuální výdělky obou rodičů, kdy matka nastoupila do práce na plný úvazek, a syn nastoupil do školky. OSPOD při jednání nezaujal žádný postoj, nekladl žádné otázky, nenavrhoval žádné důkazy, pouze se pasivně účastnil. Matka oznámila soudu, že se přestěhovala společně s partnerem z Tábora do Chotovin, které jsou vzdáleny 10 km od původního bydliště matky a 17 km vzdálené od bydliště otce v Moravci. Otec vyjádřil svůj nesouhlas s přestěhováním matky a sdělil, že dítě nadále bude přebírat ke styku v Táboře s odůvodněním, že nesouhlasí, aby jeho syn žil společně s jejím přítelem.</p>
5	<p>Dne 31. 10. 2012 otec podal návrh k Okresnímu soudu v Táboře a současně návrh na vydání předběžného opatření s tím, že nesouhlasí, aby syn navštěvoval školku v Chotovinách a žádal, aby soud stanovil, že dítě je povinno navštěvovat školku v Táboře, kde původně matka bydlela (10 km vzdálené od bydliště matky a 15 km od bydliště otce), aby měli oba rodiče stejné podmínky. OSPOD se vyjádřil tak, že by bylo vhodnější ponechat dítě ve školce v Chotovinách, kde začalo chodit do školky z důvodu nevhodné změny, pokud si ve školce již zvykl. Předběžné opatření otce je zamítnuto 5. 12. 2012, následné odvolání otce proti zamítnutí předběžného opatření bylo zamítnuto nadřízeným soudem dne 28. 1. 2013. Důvodem byla skutečnost, že soud není oprávněn rozhodovat o určení školky, kterou bude dítě navštěvovat.</p>
6	<p>Matka dne 25. 11. 2012 podala návrh na úpravu styku otce s nezletilým, protože otec jí odmítal syna vracet v dohodnutém termínu. Současně podala (po poradě s OSPOD) návrh na vydání předběžného opatření ve věci předběžné úpravy styku otce s nezletilým z výše uvedených důvodů. Soud její návrh na vydání předběžného opatření zamítl dne 7. 11. 2012 s tím, že nejsou dány důvody pro předběžnou úpravu styku, protože styk probíhá, otcí bylo ústně domluveno. Matka se proti tomuto rozhodnutí soudu neodvolala. Soud rozšířil otázky pro znalce s tím, že je nutné prozkoumat, jaký vztah má nezletilý k oběma rodičům. Otec vracel plačícího syna s tím, že syn k matce zpět nechce. Znalec měl určit, zda syna otec neovlivňuje nevhodným způsobem. Soud při tomto jednání rozhodl o návrhu matky na zvýšení výživného ze dne 1. 1. 2012 tak, že se otcí stanovuje měsíčně platit výživné na nezletilého syna ve výši 3100,- - Kč vzhledem k potřebám syna a jeho věku zpětně od doby posledního rozhodnutí. OSPOD doložil zprávu z místního šetření z Chotovin o poměrech v místě, kde matka bydlí se svým přítelem a synem a současně souhlasí se zvýšením částky výživného pro nezletilého Davida zpětně od data posledního rozhodnutí.</p>

7	<p>Otec podal dne 10. 1. 2013 odvolání proti tomuto rozhodnutí o zpětném zvýšení výživného, kde krajský soud rozhodnutí ve věci návrhu otce zrušil svým rozsudkem ze dne 31. 3. 2013 a vrátil věc k novému projednání soudu I. stupně s tím, že je nutné podrobněji zkoumat výdaje na nezletilého v době před podáním návrhu matky. OSPOD se odvolacího řízení neúčastnil, zaslal písemné stanovisko, kde doporučil soudu odvolání otce nevyhovět.</p>
8	<p>Okresní soud v Táboře nařídil jednání ve věci návrhu matky na zvýšení výživného a současně i úpravy styku nezletilého s otcem a svěřením do střídací péče dne 30. 6. 2013. Jednání bylo odročeno na 1. 9. 2013. V tento den byla vyslechnuta soudní znalkyně, která zpracovala posudek již k datu 2. 1. 2013. Zde bylo uvedeno, že oba rodiče mají stejný předpoklad pro výchovu jejich syna, ale vzhledem k tomu, že mají rozdílné názory na výchovu dítěte, nedokáží se dohodnout na základních věcech v péči o syna, střídací péči nedoporučila. Současně uvedla, že nezletilý je příliš malý, aby dokázal pochopit vztah mezi rodiči, snaží se vyhovět oběma, otec označen za silně manipulujícího, ale nebylo možné s dostatečnou mírou zjistit, zda syna skutečně natolik ovlivňuje, že pláče při předávání. Na tuto otázku malý David nedokázal odpovědět, pouze mlčel. Na základě tohoto vyjádření soud rozhodl, že dítě je ponecháno ve výlučné péči matky, otec je oprávněn se s nezletilým synem stýkat v sudý týden od pátku 14.00 do pondělí 14.00 hod. a v lichý týden od úterý 15.00 hod. do čtvrtka, kdy předá dítě ráno v 8.00 hod. do školky. O výživném bylo rozhodnuto tak, že otec je povinen platit výživné ve výši 3000,-- Kč měsíčně a pouze od data podání návrhu na zvýšení výživného matkou. OSPOD se závěry soudu souhlasil, bez podrobnějšího vyjádření či šetření v místě bydliště otce, protože otec začal žít s přítelkyní, která měla postiženého syna a malý David se ho bál. Otec sloužil na směny a jeho přítelkyně nechávala Davida s postiženým synem spát v jednom pokoji. Ten ho údajně v noci budil, a proto se ho nezletilý David bál.</p>
9	<p>Matka navštívila dne 15. 9. 2013 OSPOD s tím, že žádá o pomoc při řešení obavy syna ze zdravotně postiženého syna přítelkyně otce a současně žádá jednání o tom, že otec nedodrží stanovené termíny předávání syna dle rozhodnutí soudu, protože přes týden syna do školky nedává, údajně proto, že ho ráno nestihne do školky dovést a syn je v předškolní třídě a měl by do školky docházet pravidelně. Současně byla na straně OSPOD provedena změna sociální pracovnice, která měla nezletilého na starosti, na základě stížnosti otce na jednání OSPOD, kde ho údajně přesvědčovali, že syn do školky musí chodit. Otec současně podal k OSPOD podnět k přezkoumání podjatosti ve vztahu k projednávané věci. Podnět k prošetření podjatosti byl vznesen vůči všem pracovníkům OSPOD s tím, že žádá o předání celé věci na sousední OSPOD v místě, kde on má trvalé bydliště. Jeho podnět byl ve správním řízení zamítnut dne 18. 10. 2013, otec podal odvolání k nadřízenému orgánu, kde bylo dne 12. 12. 2013 potvrzeno rozhodnutí Městského úřadu v Táboře, který rozhodoval v I. stupni.</p>
10	<p>Otec podal proti výše uvedenému rozsudku odvolání dne 14. 10. 2013, soud nařídil jednání ve věci 23. 11. 2013, kde v části placení výživného otcovu odvolání vyhověl a na základě výpovědi otce, že synovi koupil čtyřkolku, kupuje mu věci na sebe a hračky, ale nedává mu je k matce, protože by si u něj neměl s čím hrát, snížil povinnost platit výživné otce z částky 3000,-- Kč na 2400,-- Kč pouze od data podání návrhu matky k soudu. Dále ve věci střídací péče se rozhodl odvolací soud rozsudek soudu I. stupně zrušit a věc vrátit k novému projednání s odůvodněním, že soud nenařídil rodičům mediaci v této věci možného svěřením syna do střídací péče. Současně potvrdil také rozsah styku otce s nezletilým. OSPOD se jednání odvolacího soudu nezúčastnil a pouze sdělil, že jednání s otcem o docházce nezletilého do školky v době, kdy má nezletilého u sebe, bylo neúspěšné. Soud konstatoval, že není podstatné, zda syn jako předškolák do školky dochází, protože tato docházka není povinná.</p>

11	<p>Dne 15. 12. 2014 matka navštívila OSPOD a žádala radu, jak má postupovat, když syn půjde v lednu k zápisu do školy, otcí psala mail, kde ho žádá o vyjádření souhlasu, s tím, že syn půjde do školy společně s dětmi ze školky v Chotovinách. OSPOD sdělil, že toto řešit nemůže a at' si najde advokáta, který v této věci podá návrh k soudu. Dále matka žádala o pomoc ve věci zajištění volnočasových aktivit malého Davida s tím, že začal chodit na fotbal, ale musí chodit pravidelně na tréninky, aby se sehrál s ostatními. Otec odmítl vozit syna na tréninky s tím, že ho bude učit hrát fotbal sám. K tomu OSPOD sdělil, že v tomto případě nebude otce kontaktovat, protože je věcí rodičů, jaké kroužky bude nezletilý navštěvovat a pokud se nedohodnou, tak syn na kroužek chodit prostě nebude. Matka tedy syna dovedla k zápisu do školy v Chotovinách a nechala jej zapsat do školy dne 21. 1. 2014. Proti tomuto rozhodnutí podal otec odvolání dne 15. 2. 2014 a Krajský úřad v Českých Budějovicích dne 15. 3. 2014 rozhodnutí o přijetí syna do školy Chotovinách zrušil s tím, že pokud nebude pravomocně rozhodnuto o nahrazení souhlasu otce se zapsáním syna do školy do 1. 9. 2014, dítě zahájí školní docházku ve škole v Chotovinách.</p>
12	<p>Dne 20. 1. 2014 bylo nařízeno jednání soudu I. stupně, kde došlo ke změně soudce s odůvodněním, že původní soudkyně šla do důchodu. Soud v tento den rozhodl, že rodiče jsou povinni účastnit se 3x mediace ke zlepšení komunikačních vztahů mezi nimi. Oba rodiče se sezení zúčastnili, ale bez většího efektu. Jejich konflikty nadále pokračovaly.</p>
13	<p>Matka dne 20. 3. 2014 podala na základě odvolání otce proti přijetí Davida do školy v Chotovinách návrh k soudu na vydání rozhodnutí ve věci nahrazení souhlasu otce se zapsáním do školy Chotovinách.</p>
14	<p>Dne 25. 4. 2014 bylo soudem I. stupně nařízeno jednání ve věci návrhu otce na svěřeni syna do střídavé péče a nahrazení souhlasu otce se zapsáním syna do školy v Chotovinách. Soud rovněž předvolal na návrh otcova právního zástupce z „ligy otců“ znovu soudní znalkyni, která zpracovala znalecký posudek ve věci. Ta se k jednání dostavila a uvedla, že k událostem od doby zpracování posudku nemůže vyjádřit svůj názor, protože v této době již nezletilého Davida neviděla. Současně vyjádřila názor, že v tomto období se názor dítěte může velmi změnit vzhledem k jeho věku a současně znovu vyjádřila názor, že pokud se rodiče neshodnou v zásadních věcech ve výchově dítěte a nekomunikují spolu, není vhodné dítě do střídavé péče svěřit. Otec při jednání soudu předložil rozhodnutí školy v Moravči (v místě svého bydliště) o přijetí syna do základní školy. K tomu právní zástupce matky uvedl, že není možné v době, kdy je vydáno rozhodnutí odvolacího orgánu ve věci, které je vázáno na rozhodnutí soudu o nahrazení souhlasu otce s návštěvou školy Chotovinách, současně vést další správní řízení o přijetí syna do jiné školy, byť je pravomocné. Je zde překážka litispendence ve správním řízení, stejně, jako v řízení soudním. Soud akceptoval toto vyjádření. Pracovnice OSPOD, jako kolizní opatrovník, vyjádřila svůj názor, že s tímto návrhem souhlasí a současně doporučuje návštěvu školy v Chotovinách, kde má nezletilý své kamarády. Současně doporučila dítě ponechat ve výlučné péči matky. Matka oznámila soudu, že se vdala a je těhotná a z tohoto důvodu bude mít čas na péči o syna, protože bude v této době na mateřské dovolené a škola se nachází 300 m od jejich domu v Chotovinách, že je také ochotna umožnit otcí rozšířený styk s nezletilým v dosavadním rozsahu. Okresní soud v Táboře rozhodl o zamítnutí návrhu otce na svěřeni nezletilého Davida do střídavé péče a současně vydáním rozsudku nahradil souhlas otce se zápisem syna do školy Chotovinách.</p>
15	<p>Otec podal proti rozsudku soudu I. stupně dne 3. 6. 2014 odvolání a nadřízený soud nařídil jednání na 1. 7. 2014. Matka z důvodu hospitalizace v nemocnici a nutnosti klidového režimu před porodem požádala o odročení jednání ve věci. Jednání bylo znovu nařízeno dne 15. 8. 2014, kdy matka se jednání zúčastnila i v situaci, že již měla</p>

týden před porodem. **Otec v mezidobí podal stížnost na postup OSPOD tajemníkovi úřadu, kde nesouhlasil se stanoviskem OSPOD při hájení zájmu nezletilého Davida.** Dle názoru otce byly splněny všechny podmínky pro svěřeni nezletilého do střídavé péče a u soudu I. stupně OSPOD svěřeni do střídavé péče nedoporučil. **OSPOD se tentokrát odvolacího řízení u krajského soudu zúčastnil a ve svém vyjádření doporučil střídavou péči.** Odvolací soud se rozhodl však i proti stanovisku kolizního opatrovníka pro **potvrzení rozsudku soudu I. stupně v obou výrocích s tím, že návrh otce na svěřeni nezletilého syna do střídavé péče byl zamítnut** a matka má v současné době skutečně lepší podmínky pro výkon rodičovské péče a vzhledem ke skutečnosti, že bude po dobu 4 let na mateřské dovolené a může se plně malému Davidovi věnovat. Pravomocně bylo ukončeno řízení ve věci dne 4. 9. 2014. Nezletilý David by tedy i jinak nastoupil základní školní docházku v Chotovinách vzhledem k prozíravému rozhodnutí Krajského úřadu Jihočeského kraje v Českých Budějovicích ve věci, že pokud nebude do doby nástupu nezletilého Davida do školy pravomocně rozhodnuto, je příslušnou k zahájení školní docházky škola v Chotovinách.

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení kazuistiky IV

V tomto případě se jedná o situaci, kdy rodiče nezletilého Davida spolu žili jako druh a družka v rodině, kde se objevily znaky psychického a nakonec i fyzického týrání. David v té době ještě poměrně malý. Tuto kazuistiku charakterizuje situace, kde v jejich věci jednal pouze jeden místně příslušný OSPOD a jeden příslušný soud, ale místní příslušnost byla řešena v souvislosti s docházkou nezletilého Davida do školky a následně do školy. Došlo zde k výměně soudce i sociální pracovnice.

a) délka trvání řešení daného případu

Řízení bylo zahájeno návrhem matky na svěřeni nezletilého Davida do její péče a poprvé Okresní soud v Táboře rozhodl k datu 31. 3. 2009. Pravomocně bylo rozhodnuto ve věci k datu 15. 9. 2014. Soudní řízení probíhalo permanentně celkem 5 let.

b) sociální postavení rodiny a vzdělání rodičů

Rodiče spolu žili pouze krátkou dobu a každý hospodařil se svými prostředky. Oba byli středoškoláci. Oba si najali právní zástupce.

c) počet a charakteristika souběžně řešených návrhů soudem

Okresní soud v Táboře jednal za dobu trvání sporu mezi rodiči celkem 12x. Z toho jednal Krajský soud v Českých Budějovicích celkem 4x (bez nařízení jednání) o odvolání rodičů proti rozhodnutí soudu I. stupně. Celkem ve 4 případech byl podán návrh na vydání předběžného opatření v různých fázích řízení s návrhem na předběžnou úpravu poměrů. Všechny tyto návrhy byly Okresním soudem v Táboře zamítnuty jako nedůvodné. Proti všem těmto rozhodnutím bylo podáno odvolání. Krajský soud v Českých Budějovicích jednal o odvolání rodičů proti zamítnutí předběžných opatření celkem 3x.

d) postoj OSPOD k dané problematice

Zájmy nezletilého Davida hájil OSPOD Tábor. Zpočátku se choval loajálně, do jednání soudu však nezasahoval, nebyl aktivní. Pokud se matka dostavila s žádostí o pomoc, vždy byl s matkou sepsán zápis o návštěvě se záznamem obsahu jednání. Matka však byla vnímána jako rodič, který „neustále něco požaduje“. Na základě stížnosti otce byla příslušná sociální pracovnice bez dalšího šetření vyměněna. Byla zde v této souvislosti řešena námitka podjatosti vznesená otcem vůči celému úřadu s návrhem přenosu místní příslušnosti do místa jeho trvalého bydliště. Na základě podaného odvolání bylo nadřízeným orgánem potvrzeno rozhodnutí OSPOD I. stupně. Nově přidělená pracovnice OSPOD byla u soudu aktivní, navrhovala provedení dalších důkazů a postavila se za malého Davida v okamžiku, kdy se jednalo o návštěvu školy a svěření do péče u soudu I. stupně. Na základě stížnosti otce směřované tajemníkovi úřadu ve věci nesprávného postupu sociální pracovnice při sdělení závěrů o svěření do péče u Okresního soudu v Táboře, což bylo projednáváno bez přítomnosti matky u přímého nadřízeného sociální pracovnice. Ta se dostavila k poslednímu jednání u odvolacího soudu, kde sdělila ústně návrh, že souhlasí se svěřením nezletilého Davida do střídavé péče rodičů. Tento závěr byl naprosto překvapivý a odvolací soud se na základě výpovědi matky a zvážení všech znovu provedených důkazů rozhodl o potvrzení rozsudku soudu I. stupně o tom, že návrh otce na svěření do střídavé péče se zamítá.

e) vygenerované průvodní jevy související s řešeným případem

V souvislosti s rozbořem tohoto případu lze jako související jevy uvést využití **předběžného opatření podaného několikrát oběma rodiči**, návrh otce na **změnu místní příslušnosti OSPOD**, **stížnosti na postup OSPOD**, **nahrazení souhlasu rodiče s návštěvou školy** a souběžně řešené správní řízení o sporu rodičů o tom, kterou školu bude jejich nezletilý syn navštěvovat. **Diagnostikována porucha ADHD**, **kontakt s dítětem s postižením v nové rodině otce**.

10.1.6. Celkové vyhodnocení kazuistik

Z vybraných kazuistik je zřejmé, že se jednalo o ohrožené děti, u nichž byla diagnostikována porucha ADHD v různé intenzitě. Všechny byly přítomny domácímu násilí. Ve dvou případech se jednalo o vysokoškolsky vzdělané rodiče v jednom případě o středoškoláky a v jednom případě o rodiče se základním vzděláním sociálně velmi slabé. Z hlediska využití různých nástrojů k ochraně zájmů nezletilého dítěte rodiči je zřejmé, že rodiče s vysokoškolským vzděláním se v problematice lépe orientovali. Měli možnost najmout si advokáty a dokonce své právní zastoupení v průběhu procesu měnili.

Přístupy OSPOD jsou popsány u vyhodnocení jednotlivých kazuistik.

Tabulka č. 8 Společné znaky jednotlivých kazuistik

	Kaz. I	Kaz. II	Kaz. III	Kaz. IV
Podjatost, stížnost	x	x	x	x
Místní příslušnost	x	x	x	x
Předběžné opatření	x	Nebylo možné podat	x	x
Doba trvání řízení	2 roky	Zahájeno jednání 1 rok po podání návrhu	7 let	5 let

10.2. PŘEDBĚŽNÁ ÚPRAVA POMĚRŮ NEZLETILÝCH DĚTÍ

10.2.1. Charakteristika zkoumaného jevu

Z provedeného rozboru kazuistik bylo zjištěno, že problematika **využití předběžných opatření** k řešení mimořádných situací ve vztahu k nezletilým dětem je často užívaným postupem k rychlé ochraně práv nezletilých dětí. Účelem je předběžně upravit poměry k nezletilému dítěti formou podání návrhu na vydání určitého předběžného opatření k soudu, který bezodkladně (ve lhůtě 24, 48 hodin maximálně 7 dnů) rozhodne o předběžné úpravě poměrů k nezletilým dětem a také má právo takové rozhodnutí vykonat, pokud není ze strany účastníků plněno dobrovolně. Institut předběžného opatření umožňuje stanoveným subjektům předběžně upravit poměry účastníků, tedy zpravidla nezletilých dětí a jejich zákonných zástupců, **je-li to nezbytně nutné a je-li to v zájmu nezletilých dětí**. Jedná se o **mimořádný právní institut**, který nemůže předjímat faktické rozhodnutí ve věci, ale jeho **výhodou je rychlé a vynutitelné řešení problémů v mezních situacích**, které mohou v životě nezletilých dětí nastat. Charakteristika jednotlivých druhů předběžných opatření stanoví rovněž okruh účastníků, kteří mohou takový návrh podat. OSPOD je zde jedním výlučným subjektem k podání návrhu dle ZŘS, u ostatních druhů může návrh na vydání předběžného opatření podat jak OSPOD tak i zákonní zástupci nezletilých dětí, případně osoby, jímž je dítě svěřeno do péče. V případě návrhu na předběžné opatření ve věci řešení situace domácího násilí,

mohou takový návrh podat dokonce i nezletilé děti. Úloha OSPOD je tak rozdělena do dvou oblastí a to situace, kdy je jediným oprávněným subjektem k podání návrhu na předběžné opatření, dále v roli a v ostatních případech se očekává, že v rámci poradenské činnosti navrhne vydání, případně pomůže takový návrh zákonnému zástupci nezletilého dítěte vypracovat.

Z pohledu OSPOD je předběžné opatření důležitým nástrojem, který lze se všemi jeho specifiky aplikovat zejména s odkazem na rychlost působení tohoto nástroje při ochraně práv nezletilých dětí v situaci, kdy to vyžadují okolnosti hájení nejlepšího zájmu nezletilého dítěte. S přijetím nové právní úpravy ZŘS, OZ a částečného zrušení právní úpravy vydávání předběžných opatření dle OSŘ ve vztahu k nezletilým dětem, nastal chaos situaci, kdy nová právní úprava v ZŘS zahrnuje podávání pouze „ rychlých předběžných opatření“. Podání návrhu na běžné předběžné opatření i jinými subjekty zcela tato právní úprava opomněla. Širším výkladem byl tento rozpor částečně odstraněn. Praxe se však stále potýká s dopady této právní úpravy. Pokud má být tento nástroj účinný, vzhledem k okolnosti, že soud rozhoduje bez nařízení jednání pouze na základě předloženého návrhu a přiložených písemných důkazů, je nutné takový návrh především bezchybně vypracovat a následně podat u příslušného soudu. Názor soudu na danou problematiku je určující pro aplikaci platné právní úpravy v praxi takovým způsobem, aby návrhy na vydání předběžných opatření obstály při naplnění účelu tohoto mimořádného právního institutu. Vzhledem ke složitosti aplikace a nejasnostem v právní úpravě je vhodné zjistit názor OSPOD a soudců na danou problematiku.

10.2.2. Stanovení cíle výzkumu v oblasti předběžné úpravy

Cílem výzkumu v této oblasti bylo zjistit postup soudců okresních soudů při řešení problematiky využití předběžných opatření při ochraně zájmů nezletilých dětí s důrazem na vypracování návrhu, vydání předběžného opatření a případně jeho výkonu. Na základě z rozhovorem zjištěných poznatků zpracovat podrobnou analýzu právní úpravy s důrazem na provázanost právní úpravy s platnou judikaturou, poznatků autorů dostupných komentářů k dané problematice včetně příkladů z praxe, vytvořit schéma řešení dané problematiky pro rychlou orientaci v dané problematice. Vzhledem k poznatkům nejasnosti právní úpravy v této oblasti a složitosti dané problematiky se autorka v této zkoumané oblasti stanovit více cílů, jejichž naplnění by mělo přispět ke zlepšení orientace pracovníků OSPOD v dané problematice.

Ve zkoumané oblasti byly stanoveny tři dílčí cíle:

Prvním dílčím cílem výzkumu v této oblasti bylo na základě provedených hloubkových rozhovorů vedených s cílovou skupinou 2 zjistit a popsat názory a postoje soudců okresních soudů S 1 - 10 na problematiku předběžných opatření. Byly provedeny hloubkové rozhovory se soudci, následně byly zaznamenané odpovědi přepsány do záznamových archů, odpovědi soudců byly setříděny, rozčleněny a následně vyhodnoceny dle stanovených kritérií tak, aby bylo možné následně provést analýzu dané problematiky a vyvodit závěry, vytyčit případné nedostatky zejména v aplikační praxi zajištění předběžné ochrany nezletilých dětí v činnosti OSPOD a navrhnout opatření k jejich možné nápravě.

Druhým dílčím cílem bylo na základě výzkumem zjištěných informací, prostudování dostupných komentářů soudců, judikátů ÚS, NS v dané oblasti **zpracovat v textové podobě komplexní právní úpravu, která odráží názory dostupných tvůrců komentářů k OSŘ a ZŘS. Účelem zpracování uvedeného materiálu je zlepšení orientace pracovníků OSPODů v dané problematice s možností využít zpracované problematiky pro činnost OSPOD jak v oblasti vlastního vypracování návrhů na vydání předběžných opatření, ale také k aplikaci poradenství pro děti a jejich zákonné zástupce v dané oblasti.**

Třetím dílčím cílem bylo na základě provedeného rozboru právní úpravy **vypracovat orientační schéma řešení problematiky předběžných opatření, pro rychlou orientaci v dané problematice a dále vypracovat vzory jednotlivých druhů předběžných opatření, které mohou zejména OSPOD využít pro aplikaci předběžné úpravy poměrů v rámci ochrany nezletilých dětí s důrazem na rozdílnost v aplikaci jednotlivých druhů, zpracování návrhu na vydání předběžného opatření v souvislosti s konkrétními situacemi, kdy je nutné takové předběžné úpravy využít.**

Metodika naplnění cíle 1)

K naplnění prvního dílčího cíle byla cílové skupině 2 položena výzkumná otázka

„Jak se díváte na možnost předběžně upravit poměry nezletilých na návrh OSPOD či účastníků řízení?“

Následně byly odpovědi soudců okresní soudů s roztříděním dle odpovědí (S 1 – 1) a všechny odpovědi byly seřazeny v bodech do přehledné tabulky. Výsledky výzkumu v oblasti zjištění názoru soudců vybraných okresních soudů na využití institutu předběžných opatření ve vazbě na podání návrhu na jejich vydání pracovníky OSPOD, jsou v bodech sumarizovány v následující tabulce.

Tabulka č. 9 Vyhodnocení odpovědí cílové skupiny 2, soudců okresních soudů ve věci předběžné úpravy poměrů

Označení soudu	Jak se díváte na možnost předběžně upravit poměry nezletilých na návrh OSPOD či účastníků řízení?
Soud 1 (S 1)	<ul style="list-style-type: none"> • využívám tohoto institutu jen velmi omezeně • vydávám pouze rychlá předběžná opatření při odebrání dítěte z rodiny • výhodou je vykonatelnost vydáním – lze splnění vymáhat
Soud 2 (S 2)	<ul style="list-style-type: none"> • pokud je to důvodné, předběžné opatření vydám • OSPOD nežádá o vydání bezdůvodně, otázkou je kvalita návrhu • právní úprava je po obsahové stránce diskutabilní • OSPOD má často problém v kvalitě zpracování návrhu
Soud 3 (S 3)	<ul style="list-style-type: none"> • vždy velmi zvažuji, zda vydám, záleží na kvalitě návrhu • návrh musí být perfektní • zpravidla zamítám z důvodů formálních nedostatků a neprokázání nutnosti předběžně poměry upravit • OSPODy v našem regionu to moc neumí, je znát, že nemají dostatečnou praxi • výjimky dělám pouze u rychlých předběžných opatření (odebrání dítěte z rodiny, jeho umístění v zařízení). Tady se snažím pomoci i doplněním návrhu, či konzultací před podáním návrhu
Soud 4 (S 4)	<ul style="list-style-type: none"> • využívám tohoto institutu minimálně, je to přeci jen předjímání dalšího postupu • OSPOD příliš předběžná opatření neumí • návrhy dle OSŘ často vykazují vady, pro které nelze vyhovět • návrhy dle ZŘS nejsou dostatečně odůvodněny • rychlá předběžná opatření není jednoduché nevydat – roli hraje čas, jedná-li se o ohrožení života nebo zdraví dítěte, umožňuji OSPOD konzultovat před podáním návrhu • kvalitu návrhu může ovlivnit vytipování nedostatků a školení na praktických ukázkách
Soud 5 (S 5)	<ul style="list-style-type: none"> • rezervy v činnosti vidím v předběžných opatřeních • umožňuji konzultace předem, ale zdržuje to, OSPOD by měl umět vypracovat bezchybný návrh • pokud je podán návrh nedostatečný, OSPOD vezme návrh zpět a podá v co nejkratší lhůtě nový s odstraněnými vadami • k odstranění nedostatků doporučuji a účinné školení, které provede sám soudce, nejlépe z regionu, kde se proškoluje

Soud 6 (S 6)	<ul style="list-style-type: none"> • užívám je nerada a jen tam, kde je to nezbytné - rychlá předběžná opatření • ostatní zpravidla zamítám, vždy se tam najde formální chyba – většina OSPOD ani ostatních účastníků neumí vypracovat bezchybný návrh • za vhodnější považuji rychle nařídít jednání a rozhodnout ve věci než vydat předběžné opatření • pokud se účastník odvolá, zdržuje to
Soud 7 (S 7)	<ul style="list-style-type: none"> • jasně vymezený institut, využívám této možnosti ráda a často, zejména u střídavé péče, dá to možnost rodičům vyzkoušet si situaci vymahatelným způsobem • v průběhu trvání předběžného opatření oslovím rodiče, zda stanovená péče vyhovuje, pokud nevyhovuje, ozvou se dříve sami • je nutné OSPOD proškolit, jsem ochota se toho i ujmout, pokud budu vyzvána, ušetříme si všichni mnoho zbytečně vynaloženého času
Soud 8 (S 8)	<ul style="list-style-type: none"> • využívám tohoto institutu velmi často, svědčil se mi, jasně stanovené vyložitelné podmínky • zatímni natavení podmínek např. u styku, byť nežádaných, musí být akceptována, nastaví se jasný princip, která pomůže překlenout problematickou situaci • zpravidla je časově omezuji až do rozhodnutí ve věci samé • OSPOD zpracovat návrh neumí tak, aby obstál, a často navrhuji předběžné opatření tam, kde to není z mého pohledu vhodné
Soud 9 (S 9)	<ul style="list-style-type: none"> • předběžných opatření přibývá, je na vině nesprávná interpretace tohoto nástroje v médiích, jako rychlé řešení situace • předběžné opatření, které netrpí vadami, schválím • jedná se o mimořádný institut, nelze paušalizovat jejich vydávání, nejedná se o konečné rozhodnutí ve věci a nelze jím prejudikovat konečné rozhodnutí • OSPOD má rezervy ve svých podáních, jeho profesionální přístup a zkušenosti mohou velmi ovlivnit průběh jednání
Soud 10 (S 10)	<ul style="list-style-type: none"> • vidím problém v bezchybném vypracování návrhu předběžného opatření, pokud netrpí vadami, schválím • změnil se obsah podání, dříve převládala předběžná úprava výživného, dnes převládá předání do péče druhého rodiče, případně úprava styku • OSPOD má značné rezervy ve svých podáních, pokud jsou přímo zákonem určeni jako jediní navrhovatelé rychlých předběžných opatření, musí se to naučit

Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska provedeného výzkumu je zřejmé, že většina oslovených soudců okresních soudů předběžné opatření, jako speciální institut k realizaci předběžné úpravy poměrů ve vztahu k nezletilým dětem **využívá v omezené míře, jako mimořádný institut.**

Pro vyhodnocení výsledků rozhovorů byla na základě provedené analýzy zvolena tato kritéria:

a) Využívání předběžných opatření ze strany soudců

b) Ochota konzultovat předem obsah návrhu předběžného opatření s OSPOD

c) Hodnocení kvality podaného návrhu na vydání předběžného opatření

d) Postoj soudců k řešení situace formou předběžných opatření

e) Návrhy na zvýšení kvality podávaných předběžných opatření

a) **Vyhodnocení využívání předběžných opatření ze strany soudců okresních soudů.** Z odpovědí oslovených soudců ze soudů S 1, S 3, S 4, S 6, tedy 4 soudců z 10 oslovených, vyplývá, že **využívají předběžných opatření v minimální míře, nemají tento institut v oblibě**, vyhovují pouze zejména „rychlým předběžným opatřením“, pokud netrpí formálními vadami a návrh je z věcného hlediska bezchybný.

b) Ochota konzultovat předem obsah návrhu předběžného opatření s OSPOD

U těchto předběžných opatření jsou ochotni konzultovat návrh předem s OSPOD soudci z oslovených soudů S 3, S 4, S 5, tedy pouze 3 soudci z 10 oslovených, ale s komentářem, že konzultace předem zdržují postup soudu (S 5), pokud je OSPOD ze zákona navrhovatelem předběžného opatření, musí se tento institut naučit používat tak, aby byl účinný (S 10), není jednoduché návrh na rychlé předběžné opatření nevydat, jedná-li se o ohrožení života či zdraví dítěte (S 4).

c) Hodnocení kvality podaného návrhu na vydání předběžného opatření

Všichni oslovení soudci vidí **problém v kvalitě zpracování návrhu na předběžné opatření OSPOD**. Soudce ze soudu S 3 vidí nedostatek podání vypracovaných OSPOD v jejich nedostatečné praxi, soudce ze soudu S 4 specifikuje nedostatky návrhů OSPOD tak, že „... *návrhy předběžných opatření dle OSŘ vykazuje vady, pro které nelze vyhovět a návrhy předběžných opatření dle ZŘS jsou zpravidla nedostatečně odůvodněny.*“ Soudce ze soudu S5 zaujal postoj, že „... *pokud OSPOD podá návrh vadný, vezme jej zpět a podá v co nejkratší době návrh nový, bezchybný, se zapracováním připomínek soudce v dané věci.*“ Tento postoj však je možné využít pouze v případě, že nejde o ohrožení života či zdraví dítěte.

d) Postoj soudců k řešení mimořádné situace formou předběžných opatření

Zcela odmítavý postoj k vydávání předběžných opatření zaujala soudkyně ze soudu S 6, která uvádí, že „...*zpravidla se najde formální chyba návrhu, pro kterou je možno návrh*

zamítnout. “ Svůj postoj odůvodňuje tak, že „ ...pokud je návrhu na vydání předběžného opatření vyhověno, může se druhý účastník odvolat a **zbytečně se jednání protahuje. Je zcela jistě vhodnější v krátkém časovém období nařídit samotné jednání ve věci a vydat rychle konečného rozhodnutí, než řešit situaci předběžným opatřením.** “ Naopak soudci z oslovených soudů S 7, S 8, S 9, tedy 3 soudci z 10 oslovených využívají institut předběžného opatření v hojné míře, oceňují zejména vymahatelnost předběžného opatření, tedy jasně stanovené podmínky pro dané období platnosti předběžného rozhodnutí. Soudce ze soudu S 7 uvádí: „...využívám tohoto institutu při rozhodování o svěřeni do střídavé péče. Vydáním předběžného opatření **před rozhodnutím o svěřeni dítěte do střídavé péče, je dána rodičům možnost vyzkoušet si situaci střídání vymahatelným způsobem, což dává jistotu z hlediska jasně nastavených vztahů. Oslovím pak rodiče v průběhu nařízeného předběžného opatření, aby sdělili soudu, zda stanovené rozvržení střídavé péče vyhovuje a pokud nevyhovuje, ozvou se rodiče sami dříve.** “ Soudce ze soudu S 8 uvádí: „ Využívám předběžného opatření **při stanovení styku s nezletilým. Prozatímní nastavení podmínek styku, byť nežádáných, musí být akceptováno a nastaví se tak jasný princip, který pomůže překlenout problematickou situaci. Při těchto předběžných úpravách poměrů nezletilých se mi osvědčilo omezení trvání předběžného opatření do doby rozhodnutí ve věci samé.** “ Soudce ze soudu S 9 komentuje přibývající počet návrhů na vydání předběžných opatření takto: „*Stoupající tendence počtu předběžných opatření plyne z často dezinterpretovaných informací v médiích o možnosti okamžitého zásahu OSPOD a soudů ve vztahu k rychlému řešení mezních situací nezletilých. Účastníci pak mají pocit, že pokud není jejich návrhu na vydání předběžného opatření vyhověno, soud či OSPOD nepracují profesionálně.* “ Soudce ze soudu S 10 zaznamenal **změnu obsahu návrhů** na vydání předběžných opatření s tím, že: „... dříve převládaly návrhy na předběžnou úpravu výživného pro nezletilé, dnes převažují návrhy na předání do péče druhého rodiče a úpravy styku nezletilého s rodiči, případně nahrazení souhlasu druhého rodiče například při změně bydliště nezletilého, změny školy či školky. “

e) Návrhy na zvýšení kvality podávaných předběžných opatření

Pozitivně lze hodnotit postoj soudce S 4, který uvádí: „ ...vidím možnost zvýšení kvality podaných návrhů ze strany OSPOD **vytipováním nedostatků a následně provedením školení se zaměřením na praktické ukázky formulací návrhů na konkrétní předběžná opatření.** “ Soudce ze soudu S 5 doporučuje k odstranění nedostatků v podáních, které

činí OSPOD tak, že: „*Je nutné zorganizovat účinné a kvalitní školení, které provede sám soudce, nejlépe ze spádového regionu pro konkrétní OSPODy.*“ Soudkyně ze soudu S 8 dokonce navrhla, že: „*Ano, jsem ochotna školení pro OSPODy provést, pokud k tomu bude vyzvána a věřím, že to bude ku prospěchu všech zúčastněných, pokud si vyjasníme nedostatky na místě a ušetříme si tak navzájem ztrátu času nad opravami a doplňováním návrhů na vydání předběžných opatření.*“

10.2.3. Předběžná opatření v teorii a praxi

K naplnění výše uvedeného 2. dílčího cíle, na základě shrnutí provedeného a vyhodnoceného výzkumu, který je uveden výše, byla zpracována komplexní právní úprava na základě prostudovaných dostupných komentovaných ZŘS, OSŘ, OZ, judikátů ÚS, NS, publikovaných rozhodnutí soudů nižších stupňů, shrnutí právní úpravy dané problematiky, zahrnující komplexní právní úpravu z hlediska rozčlenění právní úpravy a druhů předběžných opatření, se zaměřením na shodné a rozdílné prvky charakteristiky právní úpravy jednotlivých druhů předběžných opatření. Z praktického hlediska jsou zařazeny v popisu jednotlivých druhů předběžných opatření odkazy na platnou judikaturu v dané oblasti, která doplňuje ucelený pohled na danou problematiku a současně odráží rozhodovací praxi soudů v dané problematice. Právní úprava dané problematiky prošla za poslední 3 roky komplexní změnou, která se projevila tím, že v dané oblasti nebylo zcela jasné, jak v případě předběžných opatření postupovat. Vystala otázka, zda je možné vydávat předběžná opatření na ochranu nezletilých dětí pouze na návrh OSPOD, protože ZŘS jinou možnost v této věci neupravuje, případně zda je možné postupovat při vydávání běžných předběžných opatřeních podpůrně i podle OSŘ. Širším výkladem, který je popsán níže, soudci vyložili problematiku vydávání předběžných opatření tak, že je možné využít pro vydání předběžných opatření také příslušná ustanovení OSŘ. Komplexní zpracování právní úpravy problematiky vydávání předběžných opatření odráží názory dostupných tvůrců komentářů k OSŘ a ZŘS k dané problematice, umožní pracovníků OSPOD se v dané problematice lépe orientovat.

10.2.3.1. Právní úprava vydávání předběžných opatření

Předběžná opatření představují specifickou právní úpravu okamžitého zásahu státu v zákonem stanovených případech. Jak uvádí Svoboda et al. (2015), předběžné opatření představuje vážný zásah do práv nezletilého dítěte i rodiče. Jedná se o mimořádný institut, jehož využití musí být řádně zvažováno jak ze strany OSPOD, který podává návrh, tak ze

strany soudu, který o návrhu rozhoduje. Vydávání předběžných opatření je v obecné rovině upraveno **zák. č. 99/1963 Sb.**, občanský soudní řád v platném znění (dále jen OSŘ), kde je tato problematika zahrnuta v části II. Činnost soudu před zahájením řízení, hlava II. Předběžná opatření a zajištění důkazu, konkrétně **v ust. § 74 – 78g OSŘ**. Jedná se o **obecnou právní úpravu**, k níž přistupuje **úprava speciální**, která se týká nesporných řízení a je upravena **zák. č. 292/2013 Sb.**, o zvláštních řízeních soudních (dále jen ZŘS), kde je vydávání **předběžných opatření upraveno v § 400 - 414 ZŘS ve vztahu k ochraně proti domácímu násilí** a dále v ust. **§ 452 – 456 ZŘS ve věci předběžných opatření upravujících poměry dítěte**. Vydávají se na návrh OSPOD a zkoumá se bezprostřední ohrožení života, zdraví a vývoj dítěte, hrozba domácího násilí či podmínky, za kterých lze svěřit dítě do předběžné pěstounské péče před případným osvojením. Mezi taková předběžná opatření lze zařadit i předběžná opatření, kde je dítě rodiči odnímáno. Zde je nutné zvažovat rozsah narušení práv, která jsou zaručena Úmluvou o právech dítěte, zejména v čl. 3 odst. 1, čl. 9 a 18, dále právo na respektování soukromého a rodinného života dle čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 32 odst. 4 tyto listiny. Obecně lze říci, že takový zásah státu je možný pouze tehdy, pokud je nezbytný a v souladu se zákonem. Nezbytnost je nutné vykládat tak, že zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, která je přiměřená sledovanému legitimnímu cíli – ochrany nejlepšího zájmu dětí. Jde zejména o případy, kdy děti byly vystaveny násilí či špatnému zacházení, případně byl zjištěn nedostatek citového zázemí nebo znepokojivý zdravotní stav rodičů. Odnětí dítěte z péče matky tak představuje až nejkrajnější opatření, které lze uplatnit pouze v nejzávažnějších případech, a musí se opírat o dostatečně závažné argumenty motivované zájmem dítěte. Jak je uvedeno v judikátu Ústavního soudu pod sp. zn. **ÚS II ÚS 2546/2010, 150/2011 Usn.**, neosvědčení řádných bytových a sociálních podmínek a nepřizpůsobivá osobnost rodiče jsou okolnosti, které automaticky neznačí neschopnost zajistit dítěti adekvátní péči a nesvědčí o vážném ohrožení příznivého vývoje dítěte. Ani případné zjištění o nevyhovujících sociálních a bytových podmínkách bez patřičně nabídnuté pomoci příslušných orgánů, v souladu s ust. čl. 18 odst. 2 Úmluv o právech dítěte, by však samo o sobě nenaplnilo předpoklady pro odejmutí dítěte.

Obecná právní úprava možnosti nařízení předběžného opatření je upravena OSŘ, který popisuje procesní stránku věci, tedy - kdo je oprávněn nařídit předběžné opatření,

za jakých podmínek, kdo je účastníkem řízení a v jakých situacích lze tohoto institutu využít. Jedním z prvních ustanovení charakterizujících možnost nařídit předběžné opatření je upraveno v § 74 odst. 1 OSŘ a to takto: „*Před zahájením řízení může předseda senátu nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen.*“ Za **účastníky řízení** je označen ten, kdo podal návrh na předběžné opatření a ti, kteří by jimi byli, pokud by ve věci byla podána žaloba. Příslušným k nařízení takového obecného předběžného opatření je soud, který je příslušný k řízení o žalobě. Speciální právní úprava předběžných opatření však může místní příslušnost upravit jinak. Toto ustanovení je významné v okamžiku, kdy se OSPOD či některý z účastníků rozhoduje v jaké věci a k jakému soudu návrh na vydání předběžného opatření směřovat.

Předběžná opatření lze v obecné rovině charakterizovat tak, že se jedná o **institut předběžný, dočasný a zatímní**. Nelze tedy připustit, aby na základě předběžného opatření byla práva dotčených osob omezena dlouhodobě či dokonce trvale. Při rozhodnutí, zda návrhu na vydání předběžného opatření vyhovět musí příslušný soudce zvažovat, že pokud jej vydá, významným způsobem zasáhne do práv účastníků na základě předběžného úsudku v situaci, kdy ještě nebylo provedeno dokazování ve věci samé, které se běžně provádí na základě řádně podané žaloby. Využitím tohoto mimořádného institutu **nelze předjímat tak konečné rozhodnutí ve věci samé**. Vždy musí mít soudce na paměti dle Jirsy et al. (2015a), že je nutné zatímně upravit poměry účastníků, přičemž se jedná o rozhodnutí dočasné, kterým lze navodit stav popsany v návrhu.

10.2.3.2. Druhy předběžných opatření

Charakter předběžného opatření se liší podle toho, zda se jedná o **rychlé předběžné opatření nebo prosté (obyčejné) předběžné opatření**. Za rychlé předběžné opatření lze v praxi považovat speciální předběžné opatření podle ust. § 405 ZŘS, které se týká ochrany před domácím násilím nebo dle ust. § 452 ZŘS, který upravuje možnost vydání předběžného opatření upravujícího poměry dítěte a dále vyhlášené předběžné opatření podle ust. § 76c OSŘ, které soudce zpravidla vyhláší na místě samém a jeho účelem je bezodkladně seznámit povinného s obsahem rozhodnutí. Speciální předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí a upravující poměry dítěte se liší zejména omezenou možností odmítnout návrh, jsou osvobozena od zaplacení jistoty (§ 407, 457 ZŘS) a přísnějšími, nejzazšími lhůtami pro rozhodnutí (§ 404, 456 ZŘS) a okamžikem vykonatelnosti (§ 407, 457 ZŘS). Jako prostá předběžná opatření se pak označují všechna

ostatní, která se vydávají dle ust. § 76 OSŘ. Zpravidla je **místní příslušnost soudu** k nařízení předběžného opatření shodná s místní příslušností soudu k řízení ve věci samé, tedy tam, kde se podává žaloba. Je tedy nutné k posouzení místní a věcné příslušnosti soudu, pokud není přímo žaloba či návrh ve věci samé připojen, předat také informace, v jaké věci a kam bude žaloba směřovat, což by mělo být v návrhu na vydání předběžného opatření uvedeno.

Běžná předběžná opatření dle OSŘ

Z hlediska procesního musí být k zahájení řízení o vydání předběžného opatření vypracován **návrh**. Soudce je oprávněn nařídit vydání předběžného opatření pouze na základě doručeného návrhu. Obecně je upraven obsah podání návrhu na vydání předběžného opatření **v ust. § 75 OSŘ** „*Návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76 musí kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4 OSŘ) obsahovat jméno, příjmení a bydliště účastníků, popřípadě též jejich zástupců, vyličení skutečností o tom, že je třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo že je tu obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, vyličení skutečností, které odůvodňují předběžné opatření, a musí být z něj patrné, jakého předběžného opatření se navrhovatel domáhá.*“ Učiněný odkaz na obecné náležitosti, které jsou uvedeny **v § 42 odst. 4 OSŘ**, zahrnují úpravu návrhu na vydání předběžného opatření v tomto rozsahu: „*Pokud zákon pro podání určitého druhu nevyžaduje další náležitosti, musí být z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Povinnost podpisu a datování se nevztahuje na podání v elektronické podobě podle zvláštního právního předpisu. Podání v listinné podobě je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba. Podání v jiných formách se činí pouze jedním stejnopisem. K podání učiněnému elektronicky lze připojit také všechny jeho přílohy v elektronické podobě.*“

Při zpracování návrhu na vydání předběžného opatření je nutné se zaměřit na prokázání tvrzení, která osvědčují:

- a) **proč je třeba zatímně upravit poměry**
- b) **proč je třeba upravit určitým způsobem, který navrhovatel uvádí**

V těchto směrech musí dojít k **vyličení rozhodných skutečností**. Pokud jde o předběžné opatření podané před zahájení řízení ve věci samé, musí z něj být patrné také to, **jakou**

žalobu či návrh hodlá žalobce či navrhovatel po vyhovujícím usnesení následně podat. Soud je povinen v souladu s ust. § 76 odst. 3 OSŘ uložit navrhovateli, aby podal v určité lhůtě návrh na zahájení řízení, a z návrhu na nařízení předběžného opatření musí být zřejmé, jakou žalobu chce navrhovatel následně podat a současně podle uvedených důvodů také musí posoudit příslušnost soudu a následně zvážit, zda navrhované předběžné opatření má vztah k věci samé a předmět sporu zatímně upravit. Jde tedy o nedílnou součást návrhu na předběžné opatření, která v něm musí být obsažena, aby návrh nebyl odmítnut. Současně v návrhu musí být uveden také **konečný návrh (tzv. petit)**, ze kterého je zřejmé, čeho se navrhovatel domáhá. Je nutno alespoň popsat, čeho chce navrhovatel dosáhnout, protože pro posouzení soudu, zda vyhovět návrhu na vydání předběžného opatření či nikoliv, je **rozhodný obsah návrhu a ne formální podoba.** Pokud je petit uveden, je návrh přehlednější a navrhovatel neriskuje, že jeho návrh soud nesprávně pochopí. Pokud je návrh na vydání předběžného opatření podán spolu s žalobou, je nutno jej od ní odlišit. V jednom podání se v takovém případě skrývají fakticky jak žaloba, tak i návrh na vydání předběžného opatření. V tomto případě musí být jasně zdůrazněno, že jde o dvě věci a samostatná pasáž by měla být věnována pouze tomu, v čem je spatřována nutnost zatímně poměry. V praxi dochází k situaci, že návrh na předběžné opatření je žalobcem pojat jako nedílná součást žaloby, včetně jeho odůvodnění, které na její důvody pouze odkazuje. Takto odůvodněný návrh je však předem odsouzený k neúspěchu, protože pouhou existencí žaloby a řízení žalobou zahájeného nelze osvědčit nutnost vydání předběžného opatření. Vylíčení rozhodných skutečností v návrhu se musí vztahovat především k nutnosti zatímní úpravy poměrů. Mimo výše uvedené však z návrhu musí vyplývat, že následné žalobě bude pravděpodobně vyhověno. K tomu srovnej např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 1. 2012, čj. 2 Cmo 370/2011-294: *„Z vymezení podmínek pro nařízení předběžného opatření plyne, že je třeba, aby s dostatečnou mírou pravděpodobnosti bylo možno usuzovat na to, že v řízení ve věci samé bude jednání žalovaného posouzeno jako jednání protiprávní, a dále že zatímní úprava poměrů účastníků se jeví jako nezbytná.“* **Pokud je návrh vadný, soud jej bez předchozí výzvy na doplnění návrhu odmítne,** s výjimkou předběžných opatření proti domácímu násilí. To platí i tehdy, pokud nejsou přesně označeni účastníci řízení, chybí či je nedostatečné vylíčení rozhodných skutečností, není zřejmé, čeho se navrhovatel domáhá, ale i tehdy pokud návrh podaný před zahájením řízení ve věci samé neobsahuje pasáž, z níž vyplývá, jaký návrh či žalobu ve věci samé hodlá navrhovatel po vyhovění jeho žádosti na vydání předběžného opatření

podat. Rovněž je nutné **připojit k návrhu listinné důkazy a písemnosti**, které jsou v řízení o návrhu na předběžné opatření klíčovými důkazními prostředky. O návrhu se rozhoduje bez nařízení jednání - tedy tzv. „od stolu“ a soud vychází pouze z obsahu spisu a návrhovatelem přiložených listin. Odmítnutí návrhu upravuje ust. § 75a OSŘ: „*Návrh na předběžné opatření, který neobsahuje všechny náležitosti nebo který je nesrozumitelný anebo neurčitý, předseda senátu odmítne, jestliže pro tyto nedostatky nelze pokračovat v řízení.*“ **Účastník řízení se nevyzývá k doplnění.** Řízení ve věcech péče o nezletilé jsou osvobozeny od soudního poplatku i od složení jistiny, kterou je jinak návrhovateli povinen složit na účet soudu před podáním návrhu na vydání předběžného opatření. Postup soudu dále upravuje ust. § 75c OSŘ, který stanovuje, že soud vyhoví návrhu na vydání předběžného opatření, jestliže bude prokázáno, že je třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, pokud budou osvědčeny skutečnosti, které jsou rozhodující pro uložení povinnosti předběžným opatřením.

O návrhu se rozhoduje bez slyšení účastníků bezodkladně, pokud hrozí nebezpečí z prodlení jinak **až do uplynutí 7 dnů** poté, co byl návrh podán. Pro vydání předběžného opatření je **rozhodující stav v době, kdy je vyhlášeno usnesením.** Soud vychází při svých úvahách v souvislosti s nařízením předběžného opatření ze situace, že se jedná o výjimečný procesní institut, jehož nařízení se vždy musí pečlivě zvažovat a porovnávat s intenzitou zásahu do práv toho, proti němuž směřuje, nemůže-li se navíc vydání předběžného opatření tento účastník bránit například formou vyjádření k věci. Může využít podání odvolání, ale rozhodnutí soudu I. stupně je již vykonatelné vydáním. Lze tedy předpokládat, že do doby rozhodnutí odvolacího soudu, bude předběžné opatření vykonatelné a účastník se jím bude muset řídit. Soud v této situaci rozhoduje pouze na základě tvrzení návrhovatele a přiložených zpravidla listinných důkazů a navíc v časové tísní. Hraje tady velmi důležitou roli **obsahová jasnost a přesvědčivost návrhu**, protože pokud soudce bude mít pochybnosti o nezbytnosti vydání předběžného opatření, bez dalšího doplnění návrh zatímní úpravy zamítne. Lhůty pro rozhodování soudu jsou stanoveny tak, že na prvním místě se zkoumá nutnost rozhodnout bezodkladně, nelze-li takto rozhodnout, nejpozději do 7 dnů, nehrozí-li nebezpečí z prodlení. Soud musí tedy zajistit přijetí návrhu i v době mimopracovní. Soud zjišťuje dosažitelnost soudce, který drží pohotovost pro účely rozhodování o návrzích na předběžná opatření. Nutnost zajistit dosažitelnost soudce se vztahuje k rozhodování o předběžných opatřeních v tomto rozsahu:

1. návrh na prosté předběžné opatření dle ust. § 76 OSŘ (lhůta pro rozhodnutí nejpozději do 7 dnů),
2. návrh na speciální předběžné opatření dle ust. § 452 ZŘS k zajištění ochrany nezletilého dítěte v kritické situaci (lhůta pro rozhodnutí nejpozději do 24 hodin),
3. návrh na speciální předběžné opatření podle ustanovení § 400 ZŘS k zajištění ochrany před „domácím násilím“, které lze vztáhnout i k dětem (lhůta pro rozhodnutí nejpozději do 48 hodin).

Režim rozhodování se liší podle naléhavosti, přičemž nejnaléhavější je podle lhůty, ve které nejpozději musí být o návrhu rozhodnuto, je lhůta dle ust. § 452 ZŘS tedy 24 hodin, prostřednictvím něhož má být bezprostředně ochráněn život, zdraví či zdárný vývoj nezletilého dítěte. Je zákonnou povinností soudu zajistit možnost vydávání návrhů na předběžná opatření mimo pracovní dobu. Jedním z důvodů je i institut **vyhlášení předběžného opatření** dle ust. § 76c OSŘ, který v praxi znamená, že po nařízení předběžného opatření sám soudce, v roli vykonavatele, odebere na potřebné místo a tady vyhlásí předběžné opatření tomu, komu je ukládána určitá povinnost. Fakticky může nastat situace, kdy se rodina s dětmi ocitne v důsledku svévolného protiprávního jednání pronajímatele bytu bez elektřiny, vody, někdy ani nebude mít zajištěn přístup do domu, v němž se nájemní byt nachází. Je-li v této situaci navrženo předběžné opatření, jde právě o případ, kdy soud na místě samém vyhlásí pronajímateli předběžné opatření a upozorní jej přitom na možné důsledky jeho protiprávního jednání. V této situaci by měl rodině pomoci zejména OSPOD, který buď sám pomůže návrh na vydání předběžného opatření vypracovat, či rodině poradí, jak postupovat v těchto případech. Bezodkladnost řešení vydávání předběžných opatření je podpořena i výkladem Nejvyššího soudu, kde ve stanovisku ze dne 13. 6.2 007, sp. zn. Cpjn 19/2006 uvádí: „*O návrhu na předběžné opatření je soud prvního stupně povinen rozhodnout bezodkladně (§ 75c odst. 2, věta první, OSŘ), tj. v takové době, do jejíhož uplynutí nemůže dojít ke zmaření požadovaného předběžného opatření a ani k poškození práv, kterým má být nařízením předběžného opatření poskytnuta ochrana. Není-li tu nebezpečí z prodlení, lze nejpozději rozhodnout o předběžném opatření podle ust. § 76a OSŘ (nyní dle § 404, 456 ZŘS – pozn. aut.) a o předběžném opatření podle ust. § 76 OSŘ. do 7 dnů od podání návrhu.*“ Takto **jasně stanovené lhůty** jsou uvedeny také proto, aby byla zřejmá hranice odpovědnosti za nesprávný úřední postup, protože nejsou-li tyto lhůty dodrženy, lze logicky dovodit

odpovědnost státu za případnou škodu, která opožděným rozhodnutím vznikne. Stejně tak bezodkladně by mělo být rozhodováno o odvolání proti předběžnému opatření. Zákon stanoví maximálně 7 dnů lhůtu u speciálních předběžných opatření. Je však nutné, aby navrhovatel zvážil, zda je výhodnější podat odvolání proti nevyhovění návrhu na vydání předběžného opatření nebo se poučit z odůvodnění zamítnutí návrhu, tyto důvody eliminovat a podat návrh nový. Tento postup se jeví jako vhodnější zejména v situaci, kdy není možné návrh po obsahové stránce doplňovat, protože pro vydání předběžného opatření je rozhodující stav v době podání. Výhodnost lze spatřovat i z hlediska časového. Vypracování nového návrhu s doplněním např. chybějících listin je otázkou několika dnů. Odvolací řízení může trvat i několik týdnů.

Při rozhodování o návrhu na vydání předběžného opatření se soud řídí určitými **pravidly**, která je vhodné znát, aby byl návrh podán v takové podobě, aby bylo možné návrhu ze strany soudu vyhovět. Základním pravidlem je, že soud se zabývá návrhem pouze v takovém rozsahu, aby posoudil, zda jsou **splněny předpoklady pro vydání předběžného opatření**. Návrh na vydání předběžného opatření je samostatným návrhem, který musí být také samostatně odůvodněn. Je-li návrh podán spolu s žalobou, soud nezkoumá důvody žaloby, ale soustředí se na tu část, kde je zpracován návrh na vydání předběžného opatření a pokud není samostatně odůvodněn, soud návrh zpravidla odmítne či zamítne. Zabývá se návrhem zejména z toho hlediska, zda je **nezbytně nutná zatímní úprava poměrů**. Návrh je posuzován po stránce procesní (skutkové) a nikoliv hmotněprávní. Předjímání meritorního výsledku (jak bude věc na základě žaloby rozhodnuta) je však v rámci návrhu na předběžné opatření zásadně nepřipustné. Ústavní soud konstatoval např. ve svých rozhodnutích sp. zn. IV ÚS 488/99, sp. Zn. IV ÚS 43/94, sp. zn. IV. ÚS 115/2000, že při rozhodování o nařízení předběžného opatření se nerozhoduje o právech a povinnostech účastníků, ale jde o opatření, které má jen dočasný charakter, kterým není prejudikován konečný výsledek sporu. Právní úprava dané problematiky je upravena v § 76 odst. 1 OS tak, že *„Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby:*

- a) platil výživné v nezbytné míře,*
- b) poskytl alespoň část pracovní odměny, jde-li o trvání pracovního poměru a navrhovatel ze závažných důvodů nepracuje,*
- c) složil peněžitou částku či věc do úschovy soudu,*
- d) nenakládal s určitými věcmi nebo právy,*

e) něco vykonal, něčeho se zdržel, něco snášel.“

Je zřejmé, že výčet možností podání návrhu na vydání předběžného opatření je v § 76 uveden pouze demonstrativně, lze je obsahově upravovat tak, aby návrh na vydání předběžného opatření byl podřazen pod některý z uvedených případů. Pod písmeny a) – c) jsou uvedena předběžná opatření určená pro zvláštní účely, pod body d) a e) jsou uvedena ta, která mají obecný charakter. V rámci předběžné úpravy poměrů k nezletilému dítěti se zpravidla může jednat o zajištění finančních prostředků pro nezletilého složením do úschovy, zajištění placení výživného pro nezletilého, zákaz dispozice s jeho majetkem.

Právní úprava vydávání předběžných opatření - vztáhneme-li situaci přímo k hájení práv nezletilých dětí, byla do 31. 12. 2013 upravena tato problematika pouze v OSŘ a to původním zněním ust. § 76 odst. 1 písm. b), podle kterého postupovaly soudy také ve věcech péče o nezletilé děti v situacích, kdy bylo nutné rychle (původně tedy dle ust. § 75c odst. 2) a zatímně upravit běžným předběžným opatřením poměry k nezletilému dítěti a mohly tedy uložit nejčastěji na návrh jednoho z rodičů, případně OSPOD, zpravidla druhému rodiči, aby odevzdal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče toho, koho označí soud, často do péče prarodiče či zletilého sourozence, případně osoby blízké. Jak uvádí Jirsa at al. (2015a) v komentáři k tomuto ustanovení, soudy typicky tímto ustanovením řešily situace, kdy jeden (tzv. nerezidentní) rodič – nejčastěji otec - s dostatečným předstihem zajistil a zaplatil zahraniční dovolenou, na kterou měl v úmyslu odjet se svým dítětem, a krátce před odjezdem se dozvěděl o pochybných důvodech, pro něž dle tvrzení druhého (rezidentního) rodiče – nejčastěji matky – nemůže dítě odcestovat. Soud pak formou vydání předběžného opatření umožnil realizaci styku otce s dítětem, aby s dítětem dovolenou trávit mohl a případně i vycestovat. Lze uvést i případ, kdy se rodič v důsledku závislosti na alkoholu či jiných návykových látkách ocitl v takovém stavu, že nemohl zajistit každodenní péči o dítě a OSPOD, druhý rodič, prarodič či sourozenec podal návrh, aby soud předběžným opatřením odevzdal dítě do péče uvedené osobě. Nově přijatý zákon o zvláštních řízeních soudních upravil tuto možnost s účinností od 1. 1. 2014 v § 452 a násl. tak, že **o urgentních změnách v péči o nezletilé dítě se může rozhodovat jen speciálním předběžným opatřením** a nikoliv na návrh rodiče či jiné osoby, ale **pouze na návrh OSPOD**. Takto koncipovaná právní úprava by mohla být považována za zjevně diskriminující jednoho z rodičů, proti zájmu nezletilých dětí a z tohoto důvodu také protiústavní. Tento nedostatek v současné době

Lze překlenout výkladem procesních předpisů, což není ideální stav v situaci, kdy vydání předběžného opatření k úpravě poměrů nezletilého dítěte zasahuje nejcitlivěji ze všech instrumentů procesního práva do přirozených rodinných vztahů, vazeb i ústavních práv dětí a rodičů. Konkrétně uložit povinnost jiné osobě, např. odevzdání dítěte do péče jiné osoby, než je účastník řízení, lze opřít o ust. § 76 odst. 2 OSŘ, a dále dle ust. § 76 odst. 1 písm. b) OSŘ lze uložit, aby něco vykonal, něčeho se zdržel a něco snášel. Návrh tak může podat jak rodič, prarodič, zletilý sourozenec či jiný jiná osoba blízká a soud se takovým návrhem musí zabývat. Je však nutné mít stále na paměti, že odevzdání dítěte do péče jiného je krajním opatřením, ke kterému soudce musí přistupovat s vědomím, že může být následně vykonáno, což vždy znamená citelný zásah zejména do psychiky dítěte. K uvedené problematice lze vztáhnout i judikát ústavního soudu ve věci, jehož výkladem lze dospět k závěru, že právě výkon předběžných opatření může citelně zasáhnout do vzájemných práv a povinností rodičů a dětí.

Usnesení ze dne 5. 4. 2007, sp. zn. I ÚS 348/06: „Ústavní soud je přesvědčen, že zájem dítěte vyžaduje, aby se na jeho výchově výrazněji podílel i otec – tedy mužský prvek – který je schopen pomáhat dítěti vhodnou formou i se školní prací a nezastupitelným způsobem se podílet na jeho postupně se vyvíjející životní orientaci. To znamená, že nelze připustit, aby úprava styku závisela pouze na libovůli či na momentálních možnostech a ochotě či neochotě jednoho z rodičů. Na straně druhé je však třeba respektovat i takové situace, kdy styk s otcem dítě odmítá a má takovou míru vyspělosti, že již je schopno posoudit následky svého jednání.“

Z hlediska **placení výživného pro nezletilé děti** je zde přímý odkaz na ust. § 76 odst. 1 písm. a) OSŘ, kde se výslovně hovoří o výživném v nezbytné míře. Takovéto předběžné opatření patří k nejčastěji využívaným na návrh jednoho z rodičů, výjimečně jiné osoby, která o dítě pečuje, nebo OSPOD. Kritérium „nezbytné míry“ lze dle Jirsy et. al. (2015a) v praxi posuzovat tak, že má být uloženo platit výživné ve výši, která je zpravidla nižší a odráží vyživovací minimum, než je následně meritorně stanovené výživné. Jedná se o pokrytí nezbytných základních životních potřeb, jako je jídlo, ošacení, léky, které nejsou hrazeny pojišťovnou. Náklady na mimoškolní činnost nelze považovat za základní potřeby dítěte ve vztahu k nařízení předběžného opatření v této věci. Nelze do nezbytných potřeb vztáhnout ani spořicí složku výživného pro nezletilého. Za zásadní lze považovat skutečnost, že předběžným opatřením nelze výživné snížit. V této věci lze odkázat na

rozhodovací činnost Krajského soudu v Ostravě:

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 2. 2010, sp. Zn.: 14 Co 64/2010: „Předběžným opatřením nelze snížit výživné. Povinný, u něhož došlo od poslední soudní úpravy výživného k takové změně poměrů, že by placení výživného v naposledy stanovené výši do rozhodnutí o změně výživného pro něj mělo zvláště nepříznivé následky, se může domáhat pouze odkladu výkonu rozhodnutí podle ust. § 266 odst. 1 OSŘ.“

Nově je upraven i **institut vyhlášení předběžného opatření**, což není fakticky spojeno s jeho vydáním, ale faktické oznámení rozhodnutí o předběžném opatření povinnému, zpravidla na místě samém. Tento institut je upraven v ust. § 76c odst. 1 OSŘ., kde je uvedeno: *„Vyžadují-li to okolnosti případu nebo je-li tu nebezpečí z prodlení, předseda senátu usnesení o předběžném opatření podle ust. § 76, o němž rozhodl bezodkladně, ihned vyhlásí účastníku, kterému ukládá povinnost, popřípadě též někomu jinému než účastníku řízení, pokud je mu povinnost uložena, ukazuje-li se to potřebné, přistoupí k vyhlášení usnesení na místě samém.“* O tento způsob vyhlášení na místě samém může účastník požádat přímo v návrhu na vydání předběžného opatření, pokud jde o návrh skutečně akutní. **Návrh v tomto případě musí obsahovat nejen obecné, ale také zvláštní náležitosti a dále také vylíčení skutečností, v čem navrhovatel spatřuje nutnost faktické a většinou okamžitého oznámení předběžného opatření povinnému.** Jako příklad uvedeného postupu uvádí Jirsa et al. (2015a, s. 465) popis situace, kdy v případě, že matka s nezletilými dětmi se ocitne v důsledku chování majitele bytu, který zamezil přístup do svého domu a nájemního bytu, bez možnosti bydlení. Nutnost zatímně upravit poměry je tak skutečně akutní, protože chováním žalovaného jsou skutečně ohroženy bezprostředně nezletilé děti a matka nemá finanční prostředky na to, aby se ubytovala v hotelu. Protože majitel nemovitosti s matkou nekomunikuje, je třeba, aby mu soud své předběžné opatření neprodleně vyhlásil a na místě uložil, aby umožnil matce užívání bytu do doby, než dojde k vyřešení sporu o existenci nájemního vztahu. Zákonné podmínky pro vyhlášení jsou dvě a mohou být splněny alternativně: **okolnosti případu a nebezpečí z prodlení.**

Vykonatelnost a závaznost předběžného opatření jsou velmi důležitými vlastnostmi předběžného opatření, které umožňují, aby v předběžném opatření stanovené povinnosti v situaci, že povinný nesplní povinnosti stanovené v předběžném opatření dobrovolně, mohly být na povinném vynuceny. Právní úprava je uvedena v § 76d OSŘ a to tak, že

„Usnesení, kterým bylo nařízeno předběžné opatření, je vykonatelné vyhlášením. Nedošlo-li k vyhlášení, je vykonatelné, jakmile bylo doručeno tomu, komu ukládá povinnost.“ Speciální předběžná opatření jsou vykonatelná okamžikem, kdy jsou vydána, protože soud je musí bezodkladně vykonat. S odkazem na ust. § 76e odst. 1, 2 OSŘ je výrok vykonatelného usnesení závazný pro účastníky řízení, osoby, jímž je stanovena povinnost, ale také pro všechny orgány. U speciálních předběžných opatření, která jsou vydána dle ust. § 452 ZŘS je výrok závazný pro každého. Výrok ve věci zajištění péče o nezletilé podle § 457 z. ř. s. je závazný i pro toho, kdo není účastníkem řízení o předběžném opatření. Dle Jirsy et al. (2015a) je v praxi možné, že v situaci, kdy je ohrožené dítě odebíráno z bytu, v němž momentálně nejsou přítomni jeho rodiče, proti kterým rozhodnutí směřuje, musí je respektovat také osoby, které v bytě přítomny jsou, a proti jejich vůli lze dítě odebrat.

Zánik předběžného opatření vyjadřuje především zatímní a dočasný charakter předběžného opatření. Právní úprava trvání a zániku předběžného opatření je uvedena v § 77 OSŘ, kde je stanoveno, že předběžné opatření zanikne, **nepodal-li návrh v zákonné lhůtě nebo ve lhůtě stanovené soudem návrh na zahájení řízení.** V tomto případě, aby byla lhůta zachována, musí alespoň v poslední den lhůty doručena k soudu žaloba, zde nepostačí jen podání k poštovní přepravě. Pokud je návrh podán po lhůtě, předběžné opatření zaniklo. Žalovaný tak může u soudu žádat potvrzení o zániku předběžného opatření a soud je povinen takové potvrzení vydat. Dalším případem zániku předběžného opatření je situace, kdy **nebylo návrhu ve věci samé vyhověno.** Pokud byl návrh zamítnut, automaticky zaniká i předběžné opatření. Rovněž dojde k zániku předběžného opatření v situaci, kdy **bylo návrhu vyhověno, a uplynula lhůta patnáct dnů od vykonatelnosti rozhodnutí ve věci.** Posledním důvodem zániku předběžného opatření je situace, kdy **uplynula určená doba, po kterou mělo trvat.** Ve věci například úpravy poměrů k nezletilým dětem soud může stanovit lhůtu do doby pravomocného rozhodnutí ve věci úpravy poměrů k nezletilému. Případně lze uvést lhůtu určenou konkrétním dnem.

Speciální předběžná opatření dle ZŘS

Jedná se o předběžná opatření upravená ZŘS jednak v § 400 - 414 ZŘS ve vztahu k ochraně proti domácímu násilí a dále v ust. § 452 – 456 ZŘS ve věci předběžných opatření upravujících poměry dítěte. Při jejich aplikaci se podpůrně použije občanský

soudní řád zejména ve věci obsahových náležitostí návrhu. Jirsa et al. (2015a) provedl výklad možnosti použití i jiných ustanovení OSŘ pro předběžnou úpravu poměrů nezletilých. Dle ustanovení § 12 odst. 1 ZŘS umožňuje soudu v tzv. beznávrhových řízeních naříditi i předběžné opatření i bez jakéhokoliv návrhu, tedy nutně nemusí podat návrh jen OSPOD, dokonce je k tomu v rámci uplatnění vyšetřovací zásady povinen, pokud se vyskytne situace, kdy bude nutné naříditi předběžné opatření ve věci péče o nezletilé děti i bez návrhu OSPOD. Dle ust. § 1 odst. 2, 3 ZŘS, je v souvislosti s předběžným opatřením povoleno podpůrné užití občanského soudního řádu, který upravuje v ust. § 76 OSŘ demonstrativní výčet případů, kdy soud může uložit povinnost i jiné osobě, než je účastník řízení. K rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je příslušný obecný soud navrhovatele. Tato **místní příslušnost** je charakterizována jako výlučná u předběžných opatření upravujícím poměry dítěte. Navrhovatelem je s odkazem na ust. § 454 jen OSPOD. K podání návrhu na nařízení předběžného opatření je dle ust. § 16 zák. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění a současně dle ust. § 454 odst. 1 ZŘS obecní úřad obce s rozšířenou působností (OSPOD). Místní příslušnost OSPOD k podání návrhu u soudu je pak dána místem, kde se dítě nachází. Místně příslušným soudem tedy bude v souladu s ust. § 85 odst. 5 OSŘ okresní soud, v jehož obvodu má obec své území. Níže uvedená tabulka shrnuje možnosti využití příslušných ustanovení OSŘ, jako podpůrná ustanovení obecného charakteru vedle postupu daného ZŘS, jako speciální právní úpravy, která má vždy přednost před obecnou právní úpravou.

Tabulka č. 10 Ustanovení OSŘ použitelná pro předběžné opatření podle § 12 ZŘS

Zaměření:	Ustanovení OSŘ:
Pravidla pro účastenství	§ 74 odst. 2 OSŘ
Pravidla příslušnosti	§ 74 odst. 3 OSŘ
Náležitosti návrhu	§ 75 OSŘ
Odmítnutí vadného návrhu bez výzvy k odstranění vad	§ 75a OSŘ
Nutnost zatímní úpravy poměrů nebo odvrácení hrozby zmaření budoucí exekuce	§ 75c OSŘ
Bezodkladná lhůta pro rozhodnutí o návrhu	§ 75c odst. 2 OSŘ
Podpůrná, maximálně sedmidenní lhůta pro rozhodnutí, nehrozí-li nebezpečí z prodlení	§ 75c odst. 2 OSŘ
Vyhlášení předběžného opatření	§ 76c odst. 1 OSŘ
Zákonná předběžná vykonatelnost předběžného opatření	§ 76d OSŘ

Závaznost předběžného opatření	§ 76e OSŘ
Zvláštní ustanovení o neplatnosti právního úkonu nerespektujícího předběžné opatření	§ 76f OSŘ
Zvláštní ustanovení o nedoručování negativního rozhodnutí povinnému	§ 76g OSŘ
Ustanovení o zániku předběžného opatření	§ 77 OSŘ
Bezodkladná lhůta i pro rozhodnutí o odvolání	§ 211 OSŘ

Zdroj: vlastní zpracování

První skupinu tvoří právní úprava **předběžných opatření k ochraně proti domácímu násilí**. Pravomoc obrátit se na soud jménem nezletilého dítě s návrhem na vydání předběžného opatření na uložení opatření k ochraně dítěte před domácím násilím je dána OSPOD v případě, že je dítě vystaveno tělesnému nebo duševnímu násilí ze strany rodiče nebo jiné osoby, která žije s dítětem ve společné domácnosti, je založena v ust. § 16 odst. 2 zák. ZSPOD. Je však definována pouze možnost podat návrh v této věci, ale nikoliv povinnost OSPOD takto postupovat. Nezletilý se tedy může na OSPOD obrátit s žádostí o radu a na základě této skutečnosti může OSPOD, pokud vyhodnotí situaci jako dítě ohrožující, návrh na vydání předběžného opatření podat. Nezletilý může být v této situaci jak v roli oběti, tak i v roli svědka. V této rovině by měl každý pracovník OSPOD zvládnout vyhodnocení situace tak, zda je takový návrh možno podat úspěšně, případně zda situaci oznámit Policii ČR k dalšímu šetření, zda nebyla naplněna skutková podstata trestného činu. V řízení na ochranu proti domácímu násilí jsou účastníky řízení navrhovatel, odpůrce, případně oběť domácího násilí. Tato předběžná opatření se vydávají pouze na návrh účastníka, který musí v souladu s ust. § 402 ZŘS - nad rámec obecných náležitostí - obsahovat také vyličení skutečností, které potvrzují, že společné bydlení a soužití v jednom bytě je pro navrhovatele nesnesitelné z důvodu tělesného či duševního násilí či jiného obtěžování vůči navrhovateli případně jiné osobě, která ve společné domácnosti žije, případně, že dochází k nežádoucímu obtěžujícímu pronásledování. Pokud **návrh neobsahuje všechny náležitosti**, soud vyzve navrhovatele k **doplnění návrhu** a stanoví lhůtu pro doplnění. Toto ustanovení přesahuje rámec běžné úpravy předběžných opatření, protože v ostatních případech soud pro vady návrhu předběžné opatření zamítne. S odkazem na ust. § 403 ZŘS předběžná úprava poměrů ve věcech domácího násilí specificky upravuje i možnost, kde navrhovatelem je nezletilé dítě. V tom případě podá návrh jménem nezletilého dítěte jeho zákonný zástupce či OSPOD. Způsobnost nezletilého před soudem samostatně jednat v obecné rovině je

upravena v ust. § 20 OSŘ, kde je uvedeno, že tuto způsobilost má fyzická osoba v rozsahu, v jakém je svéprávná. Plné svéprávnosti nabývá člověk zletilostí, kdy dosáhne 18 let. Nezletilý však může nabýt zletilosti již ve věku 16 let – např. uzavřením sňatku či rozhodnutím soudu o nabytí svéprávnosti z jiných důvodů (např. ust. § 31 zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění). Nezletilému staršímu 16 let je přiznána procesní způsobilost ve věcech předběžných opatření proti domácímu násilí, jak v roli návrhatele, tak i odpůrce, v takové míře, že je schopen v tomto věku vyhodnotit, co je domácí násilí a může se proti němu samostatně bránit. Je však nutné mít na zřeteli skutečnost, jak uvádí Jirsa et. al. (2015c), zda se dítě svým podáním nerozhodlo potrestat své rodiče za výchovné opatření, které se mu nelíbí, že kontaktuje linku bezpečí a oznámí zde domácí násilí. V tomto případě je nutné postupovat velmi obezřetně jak na straně soudu tak i OSPOD. Je nutné v případě, že domácí násilí oznámí nezletilý, aby soud neprodleně kontaktoval OSPOD, školu dítěte, školního psychologa výchovného poradce a takto čerpat objektivní zjištění pro své rozhodnutí. Tato šetření je nutné provést i přes skutečnost, že na rozhodnutí má soudce pouze 48 hodin. Tato právní úprava vylučuje povinnost soudu ustanovit nezletilému předem kolizního opatrovníka. Je ustanoven až následně. Je přímo dána možnost nezletilému podat návrh prostřednictvím zákonného zástupce, OSPOD, případně zvoleného právního zástupce, kterému sám nezletilý udělí plnou moc.

K tomu, aby návrhu na vydání předběžného opatření ve věcech domácího násilí mohlo být vyhověno při splnění formálních a obsahových náležitostí, musí být z návrhu také patrné, že došlo k **naplnění znaků domácího násilí**. Mezi tyto znaky řadí odborná literatura dle Jirsa et al. (2015c):

- a) opakování a dlouhodobost – z jednoho útoku jakéhokoliv charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí, může to být však začátek,
- b) eskalace - stupňování chování od urážek, psychického snižování lidské důstojnosti až po násilné trestné činy ohrožujícím život a zdraví,
- c) jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a násilné – domácí násilí nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role střídají,
- d) neveřejnost – probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stanou společenské kontroly.

Soud může násilníkovi uložit, aby dočasně opustil společné obydlí, případně i jeho

bezprostřední okolí, pokud se zde zdržuje, dále aby do tohoto obydlí nevstupovala, a to ať už se zde zdržuje, či nikoliv z jiného důvodu. Specifikace společného obydlí zpravidla nečiní problémy navrhovateli ani soudu. Situace však není jednoznačná při výkladu pojmu bezprostředního okolí. V návrzích často tento pojem nebývá vymezen a může vyvstat pochybnost, zda jít nad rámec návrhu a toto okolí blíže specifikovat. Soud tak učinit může, protože se rozhoduje dle ZŘS, kde řízení je ovládáno zásadou vyšetřovací. Z rozhodovací činnosti soudů je zřejmé, že jejich postup lze shrnout do dvou způsobů - buď ve výroku rozhodnutí uvedou jen "*bezprostřední okolí*", nebo "*bezprostřední okolí - tj. ve vzdálenosti 100 (50, 80) metrů od společného obydlí*". Tato praxe kopíruje praxi policie, která při vykázání specifikovala bezprostřední okolí vymezením vzdálenosti od společného obydlí v metrech. Protože však většina návrhů a poté i rozhodnutí soudu obsahuje také výrok, kterým se násilné osobě zakazuje setkávání s ohroženou osobou a navazování kontaktů s ní, není specifikace bezprostředního okolí tak důležitá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Je však vhodné v rámci návrhu alespoň částečnou specifikaci uvést. Násilníkovi je možné uložit, aby se zdržel setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním, i když ohrožená a násilná osoba nemají společné obydlí. Jde o případy, kdy násilná osoba ohroženou osobu vyhledává a obtěžuje svou přítomností, sleduje ji, případně napadá nejen v soukromí. Pokud soud vyhoví návrhu na vydání předběžného opatření, **je vykonatelné vydáním rozhodnutí.**

V případě tohoto rozhodnutí o vyhovění návrhu na vydání předběžného opatření fakticky tedy nemá doručení písemného vyhotovení účastníkům řízení žádný vliv, protože soud musí bezprostředně rozhodnutí vykonat. K tomuto účelu je tento nástroj určen. Z hlediska doby trvání předběžného opatření na ochranu proti násilí je lhůta určena **1 měsíc od jeho vykonatelnosti**, pokud není ještě před uplynutím lhůty podán návrh na prodloužení tohoto opatření v souladu s ust. § 410 ZŘS, čímž se lhůta prodlouží až do doby, než soud o prodloužení lhůty rozhodne. Lhůta pro toto rozhodnutí je stanovena do 2 měsíců od jeho podání. Zpravidla je k tomuto rozhodnutí nařízeno soudem jednání. Lze ji prodloužit maximálně na dobu nezbytně nutnou. Pokud však navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických či jiných vztahů ke společnému bydlení, soud může prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných. I přes skutečnost, že rozhodnutí o předběžném opatření je vykonatelné, může vůči němu podat kterýkoliv z účastníků řízení ve lhůtě 15 dnů od převzetí písemného vyhotovení rozhodnutí odvolání. K podání odvolání se

vztahuje podpůrně celá řada ustanovení občanského soudního řádu (např. § 201 – 226 OSŘ). Ve lhůtě 15 dnů od podání odvolání předloží soud prvního stupně věc odvolacímu soud. O odvolání odvolací soud rozhodne do 7 dnů od předání věci. Je nutné rozlišit od této lhůty k rozhodnutí odvolacího soudu, které se týká vydaného předběžného opatření, které bylo napadeno odvoláním. Je nutné mít na zřeteli, že se stále jedná o mimořádný nástroj k okamžitému zásahu při ochraně před domácím násilím. Z tohoto důvodu je upraven i zánik předběžného opatření a to v ust. § 413 ZŘS, který pro zánik vadného opatření stanovuje nejpozději lhůtu 6 měsíců od jeho vykonatelnosti. Soud rovněž může rozhodnout o návrhu na zrušení předběžného opatření. Je-li tento návrh zamítnut, může být opakovaně podán až po uplynutí lhůty 3 měsíců od zamítavého rozhodnutí. Na **počítání lhůt** se v této souvislosti podpůrně použije ust. § 57 odst. 2 OSŘ, podle něhož lhůty určené dle týdnů, měsíců či let končí uplynutím toho dne, který se svým označením shoduje se dnem, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty, a není-li ho v měsíci, jeho posledním dnem. Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem nejbližší následující pracovní den.

Vzhledem ke složitosti orientace zejména ve lhůtách, které jsou v rámci řízení o předběžných opatřeních ve věcech domácího násilí, autorka vytvořila přehlednou tabulku s odkazy na příslušná ustanovení ZŘS, kterými jsou dané lhůty upraveny.

Tabulka č. 11 Přehled lhůt v řízení o předběžných opatřeních ve věci ochrany před domácím násilím dle ZŘS

Lhůta	Obsahová charakteristika jednání	Ustanovení ZŘS
48 hodin	pro navrhovatele k doplnění vadného návrhu	§ 402 odst. 2
48 hodin	pro rozhodnutí o prvním návrhu	§ 404
1 měsíc od vykonatelnosti	doba základního trvání předběžného opatření	§ 409 odst. 1.
do 15 dnů od převzetí rozhodnutí	účastník se může odvolat	§ 409
15 dnů od podání odvolání	pro předložení spisu odvolacímu soudu	§ 409 odst. 1
7 dnů od předložení věci	pro rozhodnutí odvolacího soudu	§ 409 odst. 2
než soud rozhodne o návrhu na pokračování	trvání předběžného opatření v případě podání návrhu na prodloužení doby trvání takového opatření	§ 410 odst. 2

nejméně 3 dny předem	pro předvolání k jednání pro rozhodnutí o návrhu na prodloužení doby trvání	§ 411 odst. 1
max. 2 měsíce od podání návrhu	pro rozhodnutí o návrhu na prodloužení doby trvání	§ 412 odst. 1
doba „nezbytně nutná“	po kterou může být doba trvání prodloužena	§ 412 odst. 2
6 měsíců od vykonatelnosti	maximální doba trvání předběžného opatření	§ 413
3 měsíce od právní moci zamítavého rozhodnutí	pro podání nového návrhu na zrušení předběžného opatření	§ 414 odst. 3

Zdroj: vlastní zpracování

Dalším druhem speciálních předběžných opatření jsou **předběžná opatření upravující poměry dítěte**. Jedná se o speciální předběžné opatření, která mohou být vydána soudem pouze na návrh OSPOD, která jsou upravena v ust. § 452 – 465 ZŘS. Předběžné upravit poměry nezletilých dětí je možné i dle ust. § 76 OSŘ, kde návrh může podat vedle OSPOD i zákonný zástupce nezletilého, opatrovník, případně jiná osoba, které bylo svěřeno dítě do péče. Podrobnější rozlišení je uvedeno v předchozích částech této práce. Jak uvádí Svoboda et al. (2015), prostřednictvím speciálního předběžného opatření, které je nutné ve lhůtě do 24 hodin po obdržení návrhu, poskytne soud na návrh OSPOD okamžitou ochranu dítěti, které se ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče, je-li vážně ohrožen život dítěte, případně narušen jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem. **Nedostatkem řádné péče** o dítě se rozumí jednak absence péče o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj nebo ochrany dítěte. Lze uvést, že po obsahové stránce se za nedostatek řádné péče považuje absence některé z vyjmenovaných povinností v rámci rodičovské odpovědnosti, které je uvedeno v § 858 zák. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění. K tomu může dojít opuštěním dítěte, úmrtím rodiče, náhlou nemocí či úrazem rodiče, kdy se dítě stane bezprizorním. S odkazem na výraz „řádná péče“, je umožněno využití předběžného opatření i v těch případech, kdy je sice péče o dítě vykonávána, ale ne v dostatečné míře či kvalitě. Lze sem zařadit i případy, kdy rodiče odmítají nutnou léčbu dítěte, případně dítě umístěné v zařízení ústavní výchovy je ohroženo daným prostředím a je třeba okamžitého zásahu. **Normální vývoj dítěte** je pojmem dosti vágním shodně jako jiný zájem dítěte. Pod tyto pojmy je nutné zařadit všechny obecné a individuální nároky na vývoj osobnosti dítěte, jako je mentální rozvoj dítětem morální stránka výchovy, socializační proces dítěte, zájem na dostačujícím sociálním zázemí dítěte a mnoho dalších příkladů. Jak uvádí Macela et al. (2015), nová právní úprava stanovila jako jeden z předpokladů pro vydání předběžného stav, kdy došlo

k ohrožení či narušení „*normálního vývoje*“ dítěte. Tato interpretace nahradila původní právní úpravu, kde muselo být prokázáno, že došlo k ohrožení nebo narušení „*příznivého vývoje dítěte*“. V praxi by však při posuzování toho, zda je naplněn uvedený předpoklad pro nařízení předběžného opatření soudu, nemělo dojít k podstatným změnám. Lze předpokládat, že pokud OSPOD a soud dojdou ke společnému závěru, že se dítě nevyvíjí příznivě, lze z toho zároveň dovodit, že se nevyvíjí normálně, neboť příznivý vývoj dítěte po stránce tělesné, rozumové, citové a mravní je třeba považovat za normální vývoj dítěte. Vážné ohrožení nebo narušení zdraví dítěte sice není výslovně uvedeno jako důvod pro nařízení předběžného opatření soud, ale lze jej podřadit pod širší kategorii ohrožení či narušení „*jiného důležitého zájmu*“ dítěte. Soud upraví předběžně poměry na nezbytně nutno dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí. **Za vhodné prostředí** soud s odkazem na ust. § 452 odst. 2 ZŘS považuje výchovné prostředí u osoby (nejčastěji jde o příbuzného dítěte) nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost. Lze dítě předběžně svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu, po kterou ho rodič nemůže ze závažných důvodů vychovávat, případně po jejím uplynutí lze dítě svěřit do péče před osvojením. Seznam vhodných prostředí pro umístění nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život či příznivý vývoj narušen, je stanoven ve sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. 8. 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96. Dítě však může být umístěno i do jiného vhodného prostředí, které zajistí potřebnou péči. O tom však musí rozhodnout soud zpravidla vydání předběžného opatření a následně rozhodnout ve věci samé, komu bude dítě svěřeno.

Z výše popsané situace vyplývá, že návrhem na vydání předběžného opatření je povinen se zabývat každý OSPOD, na který se kdokoliv obrátí s žádostí o pomoc nezletilému dítěti, při splnění podmínky, že se dítě ocitlo-li ve stavu nedostatku řádné péče, je-li vážně ohrožen jeho život, případně narušen jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem. Fakt, který OSPOD je k podání tohoto předběžného opatření příslušný, není v tento okamžik rozhodující. Příslušnost soudu, ke kterému směřuje návrh na vydání předběžného opatření je však dána obecným soudem navrhovatele, což je místo, kde má OSPOD sídlo.

Tabulka č. 12 Přehled předběžných opatření ve věcech péče o nezletilé děti

Typ předběžného opatření	Obsahová charakteristika institutu	Ustanovení
speciální předběžná opatření	umístění dítěte ve vhodném prostředí na návrh OSPOD	§ 452 odst. 1 ZŘS
běžné předběžné opatření	odevzdání dítěte do péče druhého rodiče nebo třetí osoby bez návrhu	§ 76 odst. 1 OSŘ
běžné předběžné opatření	odevzdání dítěte do péče druhého rodiče nebo třetí osoby na návrhu	§ 76 odst. 1 OSŘ
běžné předběžné opatření	placení výživného v nezbytné míře bez návrhu	§ 76 odst. 1 písm. a) OSŘ
běžné předběžné opatření	placení výživného v nezbytné míře na návrh	§ 76 odst. 1 písm. a) OSŘ

Zdroj: vlastní zpracování

Výše uvedená tabulka je souhrnem nejčastějších možností, kdy a v jaké situaci může být využito institutu předběžného opatření v rámci předběžné úpravy poměrů ve vztahu k nezletilému dítěti. Je zde stanoven druh předběžného opatření, jeho právní úprava a stručný popis obsahové charakteristiky podání.

Pravomoc OSPOD k podání návrhu na vydání předběžného opatření je založena rovněž ust. § 16 zák. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, kde ve znění tohoto ustanovení „*Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, je obecní úřad obce s rozšířenou působností (OSPOD) povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření*“. Výše uvedená procesní úprava navazuje na hmotněprávní, která je upravena v ust. § 924 zák. č. 89/2013 Sb., občanský zákoník v platném znění, kde nad rámec procesní úpravy, která je stanoven v § 452 ZŘS, je upraven téměř shodně postup soudu s tím, že § 924 obč. zák. stanovuje situaci tak, že „*Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, ... soud předběžně upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu. Rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.*“ Naproti tomu v ust. § 452 ZŘS se pak stanoví „*ocitlo-li se dítě*“ a umožňuje soudu poskytnout ochranu dítěti bezodkladně. Logicky lze dovodit, úprava občanského zákoníku stanovuje, jak postupovat, pokud takový stav nastane, tedy jedná se o stav možný, kdežto ust. § 452

ZŘS řeší situaci, která již nastala. Pro rozhodnutí soudu není podstatné, zda je dítě zastoupeno rodičem, poručníkem nebo opatrovníkem. Na základě ust. § 455 ZŘS je soudem jmenován jako opatrovník příslušný OSPOD. V této souvislosti byla Česká republika kritizována (judikatura ESPL Havelka a ostatní proti České republice, č. 23499/06, § 26 a § 62) za kolizi zájmů navrhovatele předběžného opatření (OSPOD) a kolizního opatrovníka dítěte (shodný OSPOD). Zvýše uvedeného judikátu je zřejmé, že je nežádoucí, aby OSPOD v jedné věci figuroval jako navrhovatel předběžného opatření a současně ve věci pak hájil zájmy nezletilého jako soudem jmenovaný kolizní opatrovník. Soud má tedy v ust. § 455 ZŘS právo na návrh či z vlastní iniciativy jmenovat jiného kolizního opatrovníka či advokáta, který hájí zájmy nezletilého dítěte nezávisle. Tato skutečnost se potvrdila i v rámci provedeného výzkumu u soudů okresních soudů. Všichni oslovení soudci reagovali tak, že změnu kolizního opatrování realizují ve výše uvedených případech, vznesli však námitku, že v těchto případech je nutné jmenovat kolizním OSPOD, který zpravidla není místně příslušný dle trvalého bydliště nezletilého a v tomto případě je nutné, aby takto jmenovaný OSPOD se seznámil na základě vyžádání opatrovnické spisu u příslušného OSPOD a mohl tak řádně hájit ve věci zájmy nezletilého dítěte.

Náležitosti podání návrhu na předběžné opatření ve věci péče o nezletilé musí obsahovat **jak obecné, tak i speciální náležitosti**. Obecných náležitostí návrhu jsou upraveny v § 42 odst. 4 OSŘ, které jsou:

- a) kterému soudu je návrh určen,
- b) kdo jej činí,
- c) které věci se týká a co sleduje,
- d) podpis a datum, pokud není učiněn návrh v elektronické podobě, podání v listinné podobě musí být soudu předloženo v potřebném počtu stejnopisů a příloh tak, aby 1 výtisk zůstal soudu a každý z účastníků obdržel jeden stejnopis.

Mezi **specifické náležitosti**, výslovně upravené ve věci předběžné úpravy péče o nezletilé v **ust. § 454 ZŘS** patří:

- a) jméno nezletilého,
- b) jména, povolání, bydliště ostatních účastníků řízení, jsou-li navrhovateli známa,
- c) vyličení rozhodných skutečností odůvodňujících nařízení předběžného opatření,
- d) označení osoby, které má být dítě předáno do péče.

Z výše uvedeného vyplývá, že neobsahuje-li návrh všechny uvedené náležitosti, a pro tyto vady není možné o návrhu rozhodnout ve lhůtě k tomu stanovené, soud návrh odmítne. Výslovně je uvedeno, že se navrhovatel nevyzývá k odstranění nedostatků návrhu a rovnou je rozhodnuto, že se návrh z výše uvedených důvodů odmítá.

Odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření samo o sobě neznamená, že by soud neměl povinnost zakročit v zájmu nezletilého dítěte, je-li toho jinak potřeba. Svoboda et al. (2015) odkazuje v této na rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn: 26 Co 228/2001, kde je uvedeno že: „*Pokud okolnosti případu sice nenasvědčují provedení zatímní úpravy poměrů nezletilého dítěte, avšak podmínky uvedené v § 76a odst. 1 OSŘ (nyní § 452 ZŘS) nejsou splněny, může soud nařídit předběžné opatření podle ust. § 76 odst. 1 písm. b) OSŘ. a to z moci úřední*“.

Pokud je stanoveno v ust. § 454 odst. 1 ZŘS., že předběžné opatření může soud nařídit jen na návrh OSPOD, lze předpokládat, že cílem této nové právní úpravy bylo, dle záměru zákonodárců, rozšířit postavení OSPOD takovým způsobem, aby jeho postavení účastníka řízení v této věci bylo nesporné, v tomto případě založené přímo zákonem.

Zastoupení nezletilého v této situaci řeší ust. § 455 v odst. 1 ZŘS, kde je stanoveno, že dítě v této věci nemusí být zastoupeno. Nemá-li nezletilý zákonného zástupce nebo nemůže-li jej zákonný zástupce zastupovat, je mu bezodkladně po dojití návrhu soudu ustanoven opatrovník, který soud zpravidla jmenuje OSPOD. Lhůta pro rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření je v tomto případě **24 hodin**. Jak uvádí Svoboda et al. (2015), nezletilý při řešení tohoto návrhu nemusí být zastoupen. Dítě také nemohou pro kolizi zájmu v této situaci zastoupit rodiče jako jeho zákonní zástupci, neboť jim je dítě zpravidla odebíráno. Toto speciální předběžné opatření je **vykonatelné vydáním** a výrok rozhodnutí, kterým bylo návrhu vyhověno, je **závazný pro každého**. Vykonatelnost je vlastností rozhodnutí, která se projevuje v tom, že účastníka lze donutit ke splnění povinností, které jsou v něm vysloveny, pomocí donucovacích prostředků i proti jeho vůli. Pro určení vykonatelnosti tedy není rozhodující doručení rozhodnutí účastníkovi ani nabytí právní moci rozhodnutí či uplynutí lhůty pro plnění, ale již okamžik vydání rozhodnutí. Pokud je závazné pro každého, fakticky to znamená, že každý má povinnost respektovat toto rozhodnutí a neprotivit se mu. Pokud by např. dítě předběžným opatřením bylo odňato rodičům a umístěno do vhodného prostředí např. do péče své tety, mají nejen rodiče dítěte, ale i všichni ostatní povinnost nezasahovat do takto předběžně upravených poměrů dítěte a nemohou tedy dítě svévolně z péče této osoby odebrat či jinak narušovat tento stav.

Z hlediska **trvání předběžného opatření** je předběžné opatření omezeno na dobu **1 měsíce od jeho vykonatelnosti**. Lze jej prodloužit **až na 6 měsíců**, což je maximální délka trvání. Mimořádně lze prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů či objektivních příčin možné v této věci řízení ukončit. Pokud se jedná o předběžné opatření, kterým se dítě svěřuje do pěstounské péče na přechodnou dobu, trvá toto opatření 3 měsíce od jeho vykonatelnosti. Pokud však bylo před uplynutím doby trvání tohoto předběžného opatření zahájeno řízení ve věci samé, pak trvá až do doby, než se stane vykonatelným rozhodnutí, kterým se toto řízení končí, nebo rozhodnutí, kterým bylo předběžné opatření zrušeno. **Zrušení předběžného opatření** může nastat, pokud pominou důvody trvání předběžného opatření, s odkazem na ust. § 462 mohou rodiče nezletilého, OSPOD, a opatrovník kdykoliv soudu navrhnout zrušení předběžného opatření. O takovém návrhu soud musí rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 7 dnů. Dojde-li k zamítnutí tohoto návrhu, lze jej zopakovat až po uplynutí lhůty 14 dnů od právní moci zamítnutí návrhu. Proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření se může účastník řízení **odvolat ve lhůtě 15 dnů** od doručení písemného vyhotovení tohoto rozhodnutí i přes skutečnost, že rozhodnutí je již vykonatelné. Bylo-li podáno ve lhůtě odvolání proti rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů dítěte příslušnému soudu, nemůže být odmítnuto pro opožděnost. V této úpravě se liší od ust. § 204 odst. 1 OSŘ. Pro další jednání soudu po podání odvolání účastníkem řízení je v ust. § 464 ZŘS stanoven zvláštní postup, který v případě, že zcela a v plném rozsahu vyhoví odvolání, může předběžné opatření na základě podaného odvolání změnit soud I. stupně sám. Tento postup se nazývá autoremedura. Je to zcela jistě rychlejší cesta k napravení nesprávného rozhodnutí, než je jeho přezkum v rámci řízení před odvolacím soudem. V případě podaného odvolání je soud I. stupně, pokud nevyužil k nápravě autoremedury, postoupit spis nadřízenému soudu ve lhůtě 15 dnů od podání odvolání. Odvolací soud pak musí rozhodnout o odvolání ve lhůtě do 7 dnů od předložení věci.

Předběžné opatření s mezinárodním prvkem mají pro činnost OSPOD (v tomto případě Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí) své důležité místo z hlediska určení místní příslušnosti podání předběžného opatření skutečnost, že nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „nařízení č. 44/2001“) v řízeních, v nichž je příslušnost soudu k projednání a rozhodnutí občanskoprávní a obchodní věci upravena tímto

nařízením ve prospěch soudu jiné země, lze podle ust. čl. 31 této normy návrh na vydání předběžného opatření podat i u českého soudu. Obdobnou právní úpravu jako je úprava čl. 31 „nařízení 44/2001“ obsahuje ve věcech vyživovacích povinností čl. 14 „nařízení (ES) č. 4/2009“. Také ve věcech rodičovské zodpovědnosti a manželských čl. 20 „nařízení č. 2201/2003“ upravuje pravomoc soudů České republiky obdobně. V naléhavých případech umožňuje toto nařízení soudům členského státu, pokud jde o osobu či majetek, který se v tomto státě nachází, přijmou předběžná a zajišťující opatření přípustná podle práva tohoto členského státu, a to i v případě, pokud je dle tohoto nařízení k projednání a rozhodnutí ve věci samé soud jiného členského státu. Taková předběžná opatření zůstávají účinná do okamžiku přijetí vhodných opatření příslušným soudem.

Příkladem aplikace výše uvedeného nařízení je rozsudek Soudního dvora ze dne 2. 4. 2009, věc C -523/07:., *Vnitrostátní soud je oprávněn rozhodnout o převzetí dítěte do péče v rámci předběžného či zajišťovacího opatření dle čl. 20 nařízení č. 2201/2003, jsou-li splněny tyto podmínky: 1. opatření je naléhavé, 2. týká se osob nacházejících se v dotyčném členském státě a 3. mají dočasnou povahu. Provádění tohoto opatření, přijatého v nejlepším zájmu dítěte, i jeho závaznost jsou upraveny vnitrostátním právem. Po provedení takového opatření není vnitrostátní soud povinen postoupit věc příslušnému soudu jiného členského státu. Avšak vzhledem k tomu, že předběžná nebo zajišťovací opatření mají dočasnou povahu, může vzhledem k okolnostem fyzického, psychického a intelektuálního vývoje dítě vyvstat potřeba včasného zásahu příslušného soudu za účelem přijetí konečného opatření ve věci. Je-li to v nejlepším zájmu dítěte, je třeba, aby vnitrostátní soud, který předběžná či zajišťovací opatření přijal, informoval o jejich přijetí, přímo nebo prostřednictvím ústředního orgánu určeného podle článku 53 nařízení 2201/20093, příslušný soud jiného členského státu.*“

Dalším příkladem je rozsudek Soudního dvora ze dne 11. 7. 2008, Inga Rinau, věc C-195/08 PPU:

„ Článek 20 nařízení č. 2201/2003 neopravňuje soud jedné členské země přijmout dočasné opatření ve věci rodičovské zodpovědnosti směřující ke svěření péče o dítě nacházející se na území této země jednomu z rodičů, když soud jiné členské země, který je příslušný podle tohoto nařízení k projednání otázky péče o toto dítě ve věci samé, již rozhodl o dočasném svěření tohoto dítěte do péče druhého rodiče a toto rozhodnutí je vykonatelné na území prvního členského státu. Postačovala-li by změna okolností daná postupným procesem, jako je integrace dítěte v novém prostředí, k založení příslušnosti

soudu jedné členské země, která není příslušná k rozhodnutí o věci samé, k přijetí dočasného opatření modifikujícího opatření ve věci rodičovské zodpovědnosti, které bylo přijato soudem jiné členské země, kde se nachází soud, který je příslušný k rozhodnutí o věci samé a které je vykonatelné na území prvního státu, případná zdlouhavost vykonávacího řízení v tomto státě by přispěla k vytvoření podmínek umožňujících soudu této země zabránit výkonu již vykonatelného rozhodnutí. Takový výklad by vedl ke zpochybnění zásad, na kterých je toto řízení založeno, zejména pak zásady vzájemného uznávání rozhodnutí vydaných v členských státech (čl. 21 preambule). Je rovněž v rozporu s cílem tohoto nařízení, spočívajícím v zájmu na zamezení neoprávněného odebrání nebo zadržení dítěte v rámci členských stát, přiznat charakter naléhavého případu situaci, kdy změna v poměrech dítěte je důsledkem neoprávněného odebrání ve smyslu čl. 2 odst. 1 tohoto nařízení, vedlo by ke konsolidaci faktického stavu způsobeného nezákonným jednáním k posílení postavení rodiče zodpovědného za neoprávněné odebrání.“

Dalším příkladem je rozsudek Soudního dvora ze dne 23. 12. 2009, Jasna Detiček v. Maurizio Sgueglia, věc C-403/09 PPU: „*Jak vyplývá ze znění čl. 20 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, předběžná opatření musí být přijata ve vztahu k osobám nebo majetku nacházejícím se v členském státě, v němž je sídlo soudu příslušného k přijetí takových opatření. Předběžná opatření ve věci rodičovské zodpovědnosti směřující ke změně v péči o dítě se přitom nepřijímá pouze ve vztahu k samotnému dítěti, ale rovněž ve vztahu k rodiči, jemuž je péče o dítě nově svěřena, jakož i ve vztahu k druhému rodiči, jemuž je tato péče v důsledku přijetí takového opatření upřena. Nařízení č. 2201/2003 zachovává zásady potvrzené Listinou základních práv EU (čl. 33 preambule) tím, že dbá mimo jiné o zajištění ochrany základních práv dítěte tak, jak jsou vyjádřena v čl. 24 této listiny. Článek 20 proto nelze interpretovat tak, aby sloužil jako nástroj rodič, který dítě nezákonně odňal, k prodlužování skutkového stavu nastoleného jeho nezákonným jednáním nebo k legitimizaci důsledků takového jednání. Opatření zamezující pravidelnému udržování osobních vztahů a přímých kontaktů s oběma rodiči lze odůvodnit pouze jiným zájmem dítěte, který stojí nad tímto základním právem dítěte. Nicméně vyvážené a přiměřené zhodnocení všech zájmů, které jsou ve hře, jež se musí opírat o objektivní úvahy týkající se osoby dítěte, jakož i sociálního prostředí, v němž žije, je třeba provést v rámci řízení před soudem příslušným dle nařízení č. 2201/2003 k rozhodnutí o věci samé.“*

K odkazu na ust. § 461 ZŘS je stanoveno, že byl-li podán návrh na vydání předběžného opatření podle § 452 a ve věci samé není dána pravomoc českých soudů podle jiného právního předpisu, může celková doba trvání předběžného opatření stanovena maximálně na 6 měsíců. Je-li dána pro řízení ve věci samé pravomoc cizozemskému soud, pak český soud dle Svobody at. al. 2015 může zakročit v zájmu dítěte vydáním předběžného opatření. Nesmí však překročit lhůtu 6 měsíců. Není-li upraveno jinak přímo použitelnými předpisy EU (např. nařízení Rady (ES č. 2201/2003, ze dne 28.11.2003 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti) je ve věcech výživy, výchovy a dalších věcech péče o nezletilé, včetně opatření k ochraně jejich osoby a majetku, dána pravomoc českých soudů, pokud nezletilý má obvyklý pobyt v České republice nebo jestliže je státním občanem České republiky, i když má obvyklý pobyt v cizině.

10.2.3.3. Dopad judikatury a zhodnocení praxe pro činnost OSPOD

Dle Macely at. al. 2015 je nezbytné, aby OSPOD při podávání návrhu soudu na nařízení předběžného opatření podle ust. § 924 zák. 89/2013Sb., občanský zákoník, v platném znění, zohledňovaly nejen znění zákona, ale i konstantní judikaturu Ústavního soud ČR, nálezn. sp.zn. IV. ÚS 2244/09 ze dne 20.7.2010 a nálezn. sp. zn. ÚS 2546/10 ze dne 6. 9. 2011, dále judikaturu Nejvyššího soudu ČR, zejména stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR Cpjn 202/2010 ze dne 8.12.2010 a dále pak judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který se opakovaně zabýval stížnostmi proti České republice na porušení práva na ochranu rodinného života, zejména rozsudek Wallová a Walla proti České republice ze dne 26.10.2006 a ve věci Havelka a ostatní pro Českou republiku ze dne 21.7.2007. Ze zmíněné judikatury a zhodnocení praxe vyplývají následující závěry pro činnost OSPOD a soudu při podávání návrhů na nařízení předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte při rozhodování o těchto návrzích:

a) Na základě podání návrhu „rychlého“ předběžného opatření soudu podle ust. § 924 OZ a § 452 ZŘS, je přípustné odebrat dítě z péče rodičů pouze v situaci, kdy **je prokázána naléhavá potřeba rychlého operativního zákroku k ochraně života nebo příznivého vývoje dítěte kdy nelze dítěti zajistit potřebnou ochranu jinými prostředky** (např. rozhodnutí soudu o výchovném opatření podle ust. § 13 nebo 13a zák. 359/1999 sb., o sociálně právní ochraně dětí, případně jiným rozhodnutím soudu ve věci samé). Vydání „rychlého“ předběžného opatření lze využít k ochraně dětí v případě, že

zjištěné skutečnosti svědčí o jeho bezprostředním ohrožení, a nikoliv tehdy, když se rozhodné skutečnosti nedaří zjistit a existují o nich pochybnosti.

b) Rozhodnutí o odebrání dítěte z péče rodičů nemůže vycházet pouze z pochybností o tom, v jakých podmínkách bude rodič dítě vychovávat, jestliže jsou tyto pochybnosti založeny na poznacích o dosavadním způsobu života rodiče nebo nespolehlivě zjištěno, že rodič skutečně nemá zabezpečeny základní podmínky nezbytné pro výchovu dítěte. **Nedostatek informací o poměrech rodiče nelze automaticky vykládat v jeho neprospěch a vyvozovat z něj stav ohrožení dítěte a nezpůsobilost rodiče zajistit péči o dítě.**

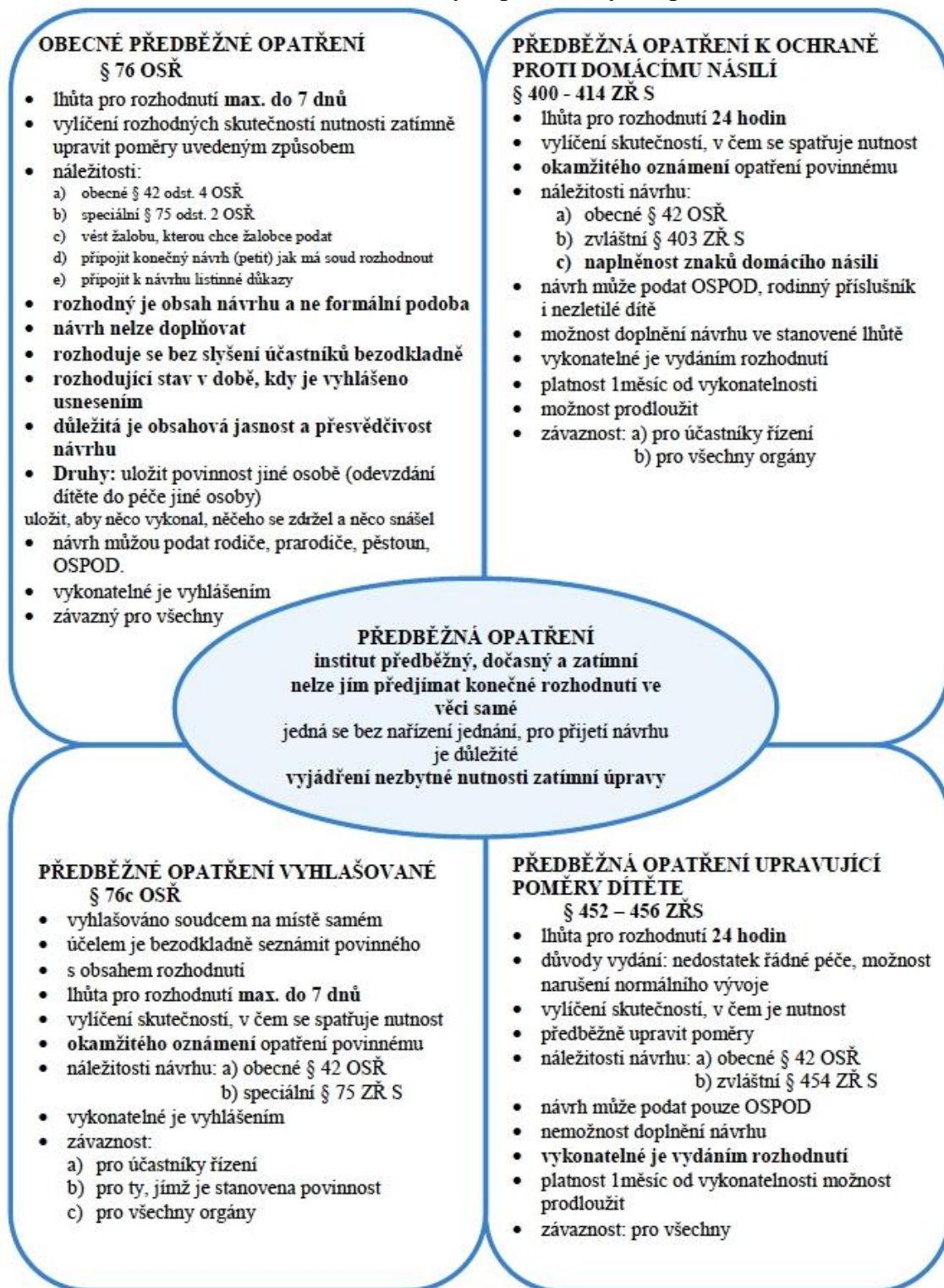
c) Rozdělení rodiny představuje až nejzazší opatření, které je možné k ochraně dítěte přijmout, a proto je nezbytné, aby byly doloženy závažné skutečnosti, které rozdělení rodiny odůvodňují. Takovou skutečností nikdy nemůže být samo o sobě jen majetková nedostatečnost rodiny (zejména rodičů) projevující se především nevhodnými nebo nedostatečnými podmínkami k bydlení. Pouhá „chudoba“ nebo nedostatek bydlení jsou řešitelné, za pomoci orgánů státu či orgánů územní samosprávy. Je-li však tato okolnost doprovázena dalšími skutečnostmi, jako je např. psychický rodičů, nebo jejich nedostatečné citové, výchovné a pedagogické schopnosti apod., může takto kumulovaně být materiální nedostatečnost rodiny, zvláště pak její špatné bytové poměry, rovněž důvodem pro odejmutí dítěte z péče rodičů. Obdobně může jít také o případ, kdy majetková nedostatečnost rodiny, zvláště pak její špatné bytové poměry jsou důsledkem zviněného jednání rodičů (např. špatné hospodaření, hazardní hry, alkohol apod.) a nezájmu a odmítání uvedenou situaci řešit zejména za pomoci státu či obce, jejichž náplní je právě tato pomoc.

d) Skutečnost, že se kvůli postoji rodiče opakovaně nedařilo a nedaří ověřit bytové a sociální podmínky, ve kterých hodlá rodič o dítě pečovat, nemůže samo o sobě vést k výkladu, že je vážně ohrožen normální vývoj dítěte nebo jiný důležitý zájem. **K případnému odebrání dítěte z péče rodiče lze přistoupit v situaci, kdy jsou pozitivně zjištěny skutečnosti svědčící o vážném ohrožení či narušení výchovy dítěte či jeho příznivého vývoje, a nikoliv tehdy, když s rozhodné skutečnosti nedaří zjistit a existují o nich pochybnosti.** Opačný výklad znamená nepřijatelné přenesení důkazního břemene na rodiče v tom smyslu, že pokud neprokáže vhodné podmínky k zajištění péče o dítě, má se za to, že je dítě ohroženo ve svém příznivém vývoji a že rodič není schopen uspokojivě zabezpečit potřeby dítěte.

e) Z faktu, že se rodič staví odmítavě ke komunikaci se soudem, s OSPOD nebo jinými orgány, nelze usuzovat, že rodič nebude schopen se o dítě řádně postarat a že k němu nebude mít kladný vztah. **Nespolupráce rodičů s OSPOD nebo jinými orgány nelze považovat za legitimní důvod pro odejmutí dítěte z péče rodičů a jeho další setrvání v náhradní péči.**

f) **Horší materiální podmínky rodiny, v porovnání s obecným standardem materiálního zabezpečení, nemohou samy o sobě odůvodňovat ohrožení dítěte a následné svěření dítěte do náhradní péče mimo jeho vlastní rodinu.** Tento závěr je nutné zohlednit zejména při výkladu zákonné podmínky vážného ohrožení či narušení normálního vývoje dítěte, který v úpravě § 924 OZ nahradil původně platný pojem „příznivý vývoj“ dítěte.

Obrázek č. 7 – Orientační schéma možných předběžných opatření

Zdroj: Vlastní zpracování

Okresní soudu v Táboře
Náměstí Mikoláše Z Husi 43
391 16 Tábor

V Táboře dne

NAVRHOVATELK : Jaroslava Nováková, nar. 5. 5. 1980, bytem Tábor, Berlínská 2755

ODPŮRCE: Jiří Sovák, nar. 19.10.1977, bytem t.č. jako navrhovatelka

NÁVRH NA VYKÁNÁNÍ ODPŮRCE ZE SPOLEČNÉH OBYDLÍ

I.

S odpůrcem žije navrhovatelka 7 let ve společné domácnosti v bytě, který nabyta darem od rodičů, ale nejsou manželé. Přibližně 5 let bylo soužití zcela v pořádku a narodila se z něj dcera Miroslava (21. 5. 2011).

Důkaz: výpis z katastru nemovitostí

rodný list nezletilé Miroslavy Sovákové, nar. 21. 5. 2011

II.

Přibližně před 3 léty e začal projevovat závislost odpůrce na alkoholu, návykových látkách a hracích automatech. Zadlužuje se, utrácí peníze, které najde doma, rozprodává cenné věci, které patří navrhovatelce a její dceři. Pod vlivem alkoholu a návykových látek se chová agresivně, ale léčení odmítá. Za posledního půlroku odpůrce navrhovatelku celkem 3x napadl. I přes veškeré sliby, že s alkoholem a návykovými látkami přestane, dne uzamkla v ložnici, následně při dalším napadení dne volala navrhovatelka tísňovou linku 158 a po posledním napadení (včera) byla nucena vyhledat lékařské ošetření. Odpůrce způsobil navrhovatelce na těle i na obličeji četné podlitiny a oděrky.

Důkaz: lékařská zpráva o ošetření

záznam o výslechu na policii ČR

fotografie pořízená navrhovatelkou po napadení

III.

Před blížícím se státní svátkem, kde je prodloužený víkend, má navrhovatelka vážné a důvodné obavy, že odpůrce bude opět pít s kamarády, protože si již tuto akci domlouval. Navrhovatelka se obává jeho stále se stupňujícího agresivního chování, kde je přítomna většinou i nezletilá dcera. Navrhovatelka žádala odpůrce, aby se odstěhoval z bytu, zaslal výhružnou SMS. Soužití s odpůrcem se rozhodla kategoricky ukončit a je připravena podat žalobu o jeho vyklizení bytu.

Důkaz: SMS zpráva, jejíž přepis připojuje a je uložena v mobilu

IV.

Na základě výše uvedených skutečností navrhovatelka navrhuje, aby Okresní soud v Táboře Nařídil bezodkladně toto předběžné opatření:

Odpůrci se ukládá, aby opustil byt o velikosti 3KK, situovaný ve třetím podlaží domu 2755, na adrese Berlínská 2755, Tábor, jakož i jeho bezprostřední okolí, nevstupoval do bezprostředního okolí tohoto bytu nebo navrhovatelky, zdržel se setkávání a obtěžování navrhovatelky kdekoliv a jakýmkoliv způsobem.

(petit)

Jaroslava Nováková

Pokud soud takovému návrhu vyhová, zpravidla rozhodne takto:

I. Okresní soud v Táboře nařizuje toto předběžné opatření:

Odpůrce je povinen opustit byt o velikosti 3KK, situovaný ve třetím podlaží domu 2755, na adrese Berlínská 2755, Tábor, zdržet se vstupu do tohoto bytu a jeho bezprostřední okolí, zdržet se setkávání a obtěžování navrhovatelky jakýmkoliv způsobem a navazování jakýchkoliv kontaktů s ní. Toto předběžné opatření trvá do

II. Odpůrce je povinen nahradit navrhovatelce k rukám jejího právního zástupce do tří dnů od právní moci tohoto usnesení náklady řízení náklady řízení ve výši Kč

III. Odpůrce je povinen zaplatit České republice na účet okresního soudu v Táboře, do tří dnů od právní moci tohoto usnesení soudní poplatek z návrhu na nařízení předběžného opatření ve výši 1000,-- Kč.

IV. Nařizuje se výkon tohoto usnesení. "

Soud připojí zpravidla poučení v tomto rozsahu:

Proti tomuto usnesení lze podat odvolání do 15 dnů od jeho doručení u Okresního soudu v Táboře a o odvolání bude rozhodovat Krajský soud v Českých Budějovicích.

Nebude-li splněna povinnost uložená tímto usnesením, zajistí soud jeho výkon.

Odpůrce má právo odnést si při opuštění bytu, ze kterého je vykazován, své osobní věci a své osobní dokumenty, jakož i věci, které slouží jeho osobní potřebě.

Odpůrce se umožňuje, aby si z bytu vyzvedl dne, v době od 10.00 hod. d 12.00 hod. věci nezbytné k výkonu jeho podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání, případně věci nezbytné z jiného vážného důvodu.

Navrhovatel může v případě nesplnění povinnosti uložené tímto usnesením navrhnout jeho výkon.

Předběžné opatření trvá do:, před uplynutím této lhůty může navrhovatel podat návrh na její prodloužení, trvá-li stav jeho ohrožení. K návrhu na jeho prodloužení musí navrhovatel také doložit, jaké jsou jeho majetkové a jiné poměry.

Podáním návrhu se prodlužuje doba trvání předběžného opatření do doby, než soud o návrhu na prodloužení rozhodne.

Dále se může navrhovatel obrátit na orgán činný v trestním řízení (Policie ČR, státní zastupitelství) a podat zde trestní oznámení.

Nařízené předběžné opatření je dočasným procesním institutem a neřeší situaci navrhovatele trvale. Proto je nutné, aby se navrhovatel obrátil na soud s žalobou, jejímž prostřednictvím se bude domáhat definitivního vyřešení konfliktu sporu s odpůrcem (žaloba na vyklizení bytu, návrh na rozvod manželství)

Zdroj: vlastní zpracování

Výše uvedené návrhy rozhodnutí soudu ve věci vyhověn návrhu na vydání předběžného opatření a dále popsaného poučení v rámci vyhovění návrhu na vydání předběžného opatření jsou uvedeny pouze z informativního důvodu, kdy orgány OSPOD v rámci své poradní činnosti by měly znát i základní informace o dalším postupu soudu po podání návrhu na předběžné opatření a zejména poučení zahrnuje další možný postup navrhovatele o vydání předběžného opatření.

Obrázek č. 9

Vzor: **SPECIÁLNÍ PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ VE VĚCI PÉČE O NEZLETILÉ**

Okresnímu soudu v Táboře
Náměstí Mikoláše z Husi 43
390 16 Tábor,

V Táboře dne

NAVRHOVATEL: Městský úřad Tábor, Žižkovo náměstí 3, 390 01 Tábor

NEZLETILÝ: Petr Novotný, nar. 16.1.2000, trvale Tábor, Berlínská 2757, dítě Aleny Novotné, nar. 10.4.1976, t.č. bez zaměstnání a Jiřího Novotného, nar. 30.9.1975, dělníka, oba bytem jako nezletilý

NÁVRH NA UMÍSTĚNÍ NEZLETILÉHO

Petra Novotného, nar. 16. 1. 2000 do vhodného prostředí podle ust. § 452 a násl. ZŘS

I.

Policie ČR zadržela dne 22. 3. 2016 na nádraží v Táboře nezl. Petra Novotného, nr. 16. 1. 2000, trvale bytem Tábor, Berlínská 2757, nezletilý byl zadržen při kapesní krádeži, přičemž z poslední měsíc jde o jeho již 4. zadržení. Rodinu zadrženého vede výše uvedený orgán sociálně-právní ochrany dětí dlouhodobě v evidenci. Matka má problémy s drogami, otec je alkoholik a hraje na automatech. Při posledním zadržení Petr přiznal, že ho rodiče posílají krást, protože u nich doma je trvalý nedostatek finančních prostředků. Nezletilý zanedbává školní docházku, jeho prospěch je velmi slabý, je u něj podezření, že experimentuje s lehkými drogami a peníze si obstarává prostitucí. Zatím je Petr na pracovišti OSPOD, kde s ním byl proveden pohovor.

Důkaz: záznamy Policie ČR

kopie části spisu OSPOD

čestné prohlášení třídní učitelky, školní psycholožky

protokol pohovoru s nezletilým Petrem

II.

Jedinou osobou, která má na nezletilého pozitivní vliv, je jeho babička, Jaroslava Vomáčková, nar. 4. 6. 1954, bytem Tábor, Budovatelů 2653, kterou má chlapec rád, pravidelně k ní utíká, když je napaden svým opilým otcem. V minulosti byl již Petr na dobu 3 let do výchovy babičce svěřen. Dle výpovědi třídní učitelky, se babička zajímá o Petrův prospěch ve škole, stará se o něj a pokouší se s ním řešit jeho problémy.

Důkaz: spis Okresního soudu v Táboře č.j.:

III.

Než bude zahájeno řízení o opětovném svěřením nezletilého do výchovy babičky, případně o nařízení ústavní výchovy, navrhuje, aby soud bezodkladně vydal toto předběžné opatření, protože v současné době sám má zájem o to, aby u babičky mohl být, a babička souhlasí s jeho prozatímním převzetím, neboť zdraví a normální vývoj Petra jsou ohroženy vážným způsobem:

Nezletilý per Novotný nar. 16. 1. 2000, trvale Tábor, Berlínská 2757, se umísťuje do vhodného prostředí u jeho babičky Jaroslavy Vomáčkové, nar.: 4. 6. 1954, bytem Tábor, Budovatelů 2653.

.....
Podpis a razítko
OSPOD

Zdroj: vlastní zpracování

10.3. ROZDÍLNÁ MÍSTNÍ PŘÍSLUŠNOST OSPOD a SOUDŮ

10.3.1. Charakteristika zkoumaného jevu

Problematika **rozdílné místní příslušnosti OSPOD**, která je stanovena dle trvalého bydliště nezletilého a **místní příslušnosti soudů**, která je stanovena dle místa, kde se dítě zdržuje, je dlouhodobě diskutovaným problémem v odborné i laické veřejnosti, který v praxi **přináší problémy zejména OSPOD** jako soudem jmenovanému koliznímu opatrovníku. Ten je povinen hájit zájmy nezletilého dítěte v každém procesu před soudem, kde nedílnou součástí je zejména účast při jednání soudu a znalost situace nezletilého. Kolizním opatrovníkem je **jmenován soudem OSPOD na základě trvalého bydliště nezletilého** a v případě rozdílného místa pobytu a trvalého bydliště nezletilého musí se účastnit soudního řízení v místě jednání soudu a plně nese náklady na přepravu do místa, kde se soud koná, případně je oprávněn **dožádat OSPOD v místě, kde se nezletilý zdržuje**, aby se za něj jednání účastnil a případně provedl žádaná šetření v rodině, pohovor s nezletilým apod. Fakticky to však znamená zaslat kopie spisu s názorem na danou situaci a odeslat jej do místa dožádaného OSPOD. Institut dožádání je jasně vymezen ZSPOD a dožádaný **OSPOD je povinen takové dožádání přijmout**, provést všechny úkony zdarma a dále informovat příslušný OSPOD o skutečnostech, které z šetření či rozhovoru zjistil. Znalost problematiky místní příslušnosti a souvisejících možných postupů s přenášením místní příslušnosti jak OSPOD a soudů umožňuje koliznímu opatrovníkovi ještě v době před zahájením soudního řízení ve věci zvolit postup, který je v nejlepším zájmu nezletilých dětí. Právě aplikační problémy, které plynou z rozdílné místní příslušnosti a návazného dožádání jiného OSPOD, jsou předmětem výzkumu, jehož obsahem je získat pohled samotných kolizních opatrovníků a soudců okresních soudů na danou problematiku.

10.3.2. Cíl a zvolená metodika výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit postoj a popsat problémy OSPOD a soudců okresních soudů spojené s řešením problematiky rozdílné místní příslušnosti obou těchto orgánů a na základě zjištěných poznatků z praxe zpracovat podrobnou analýzu právní úpravy s důrazem na dopady v praxi se zpracováním poznatků autorů dostupných komentářů k platné právní úpravě a judikatury v dané oblasti.

Pro naplnění cíle výzkum v této části práce byly zvoleny 2 dílčí cíle:

a) Prvním dílčím cílem výzkumu v této oblasti bylo zjistit a popsat názory cílové

skupiny 1 - vedoucích pracovníků OSPOD na rozdílnou právní úpravu místní příslušnosti OSPOD a soudů, znalost právní úpravy a její aplikace v praxi se zaměřením na faktické dopady tohoto problému v činnosti OSPOD v roli kolizního opatrovníka jmenovaného soudem v zájmu nezletilých dětí, včetně vymezení dopadů institutu dožádání jiného OSPOD k zastoupení či provedení úkonů v konkrétním řízení před soudem. Dále zjistit a popsat názory cílové skupiny č. 2 - soudců okresních soudů, jako subjektů jmenujících v daném řízení konkrétní místně příslušného OSPOD jako kolizního opatrovníka nezletilého dítěte, na řešení problémů plynoucích z rozdílně stanovené místní příslušnosti OSPOD a soudů. K naplnění tohoto cíle byla zvolena metodika tak, aby názor cílové skupiny 1 – vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 a cílové skupiny 2 – soudců okresních soudů S 1 – 10 byl zjišťován formou vedených hloubkových rozhovorů. Zaznamenané odpovědi obou cílových skupin byly následně přepsány do záznamových archů a z nich pak jednotlivé odpovědi byly setříděny a seřazeny v bodech do přehledných tabulek pro každou cílovou skupinu samostatně. Samostatně byly vyhodnoceny odpovědi cílové skupiny 1 na využívání a faktické dopady aplikace institutu dožádání mezi jednotlivými OSPOD. Na základě tohoto rozčlenění byly všechny odpovědi vyhodnoceny dle kritérií, která byla stanovena samostatně u každé cílové skupiny tak, aby bylo možné názory obou cílových skupin analyzovat, vyhodnotit a odpovědi strukturovat tak, aby byl stanovený cíl naplněn.

b) Druhým dílčím cílem bylo zpracovat podrobnou analýzu právní úpravy se zaměřením na definování rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudu z pohledu právní úpravy ZŘS a OSŘ z dosud dostupných komentářů, platné judikatury ÚS, NS, krajských soudů vytvořit ucelený přehled dané problematiky se zaměřením na definici pojmů trvalého bydliště a místa, kde se dítě zdržuje, způsoby stanovení místní příslušnosti kolizního opatrovníka, dopady možného přenášení místní příslušnosti mezi soudy ve vazbě na dopady na činnost jmenovaného kolizního opatrovníka a následné vyhodnocení uvedených poznatků s podrobným výkladem jednotlivých právních termínů. Účelem zpracování právního rozboru dané problematiky je zlepšení orientace pracovníků OSPOD v dané problematice.

Vyhodnocení provedeného výzkumu v oblasti zjišťování názorů OSPOD na rozdílnou místní příslušnost OSPOD a soudů

Výzkum v této oblasti byl proveden u vedoucích pracovníků OSPOD položením

výzkumných otázek:

1) „Jak vnímáte rozdílnou místní příslušnost OSPOD dle ZSPOD a soudů dle ZŘS při hájení zájmů nezletilých dětí?“

2) „Jak pohlížíte na institut „dožádání“ jiných OSPODů případně vyžádání provedení úkonů k jednání soudem?“

Následně byly odpovědi vedoucích pracovníků OSPOD, jako výsledky výzkumu v oblasti zjišťování názorů vedoucích pracovníků OSPOD na problematiku rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů a související problémy spojené s dožádáním jiného OSPOD v rámci hájení zájmů nezletilých dětí jsou v bodech roztříděny dle obsahu jednotlivých odpovědí (OS 1 – OS 10) v bodech do přehledných tabulek.

Tabulka č. 13 Hodnocení názorů vedoucích pracovníků OSPOD k rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů

Označení OSPOD	Odpovědi cílové skupiny 1 OS 1 – 10 k vnímání rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů
OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none"> rozdílné nastavení místní příslušnosti vyplývá ze zákona dožádání je poměrně dost, ale nevidujeme je samostatně dítě u nás není příslušné, musíme ho zavést do <i>Nom</i> evidence, uvést stejné údaje, jako v <i>Om</i>, práce stejná, nepočítá se do výkonů soud by nás neměl ustanovit opatrovníky, pokud zde není dítě trvale hlášeno pokud nás ustanoví proti místní příslušnosti, odvoláváme se v návaznosti na povinnost vést <i>Om</i> spisy příslušným OSPOD jsme dokonce povinni informovat místně příslušný OSPOD o tom, že jsme ustaveni my, ale to nestíháme jsme pro sjednocení místní příslušnosti dle místa trvalého pobytu dítěte
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none"> přináší nám to problémy v účasti při jednání soudu zvýší se nám náklady, nebo musíme dožádat jiný OSPOD není to nijak finančně kompenzované, zvýšené náklady jdou za námi jsem pro sjednocení místní příslušnosti dle místa trvalého pobytu dítěte řešit to musí stát, volené zastupitelstvo nemá zájem na hrazení práce za jiné úřady
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none"> je to problém, potýkáme se s tím neustále u stěhujících se dětí je to často neřešitelný problém OSPOD formou dožádání reaguje rychleji, nejsou zde takové formální náležitosti jako u soudu jsem pro příslušnost dle trvalého pobytu

OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none"> • řešíme to neustále zejména poslední dobou • zejména v souvislosti s náhradní rodinnou péčí • zde je přenos příslušnosti soudu nežádoucí, odvoláváme se • u osvojení či náhradní péče by se nemělo využívat dožádání, tady je důležitá znalost dítěte, rodiny i poměrů • jsem pro sjednocení příslušnosti dle místa trvalého pobytu je to dohledatelný údaj
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none"> • vnímám to jako velký problém • nelze to řešit přenesením odpovědnosti na OSPOD tak, že musí se účastnit jednání v jiném regionu • využíváme dožádání, ale zastupují jen podle spisu, děti neznají • jsem pro sjednocení příslušnosti dle místa trvalého pobytu
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none"> • rozdílnou místní příslušnost OSPOD a soudů vnímám jako paradox • problém je s těmi, kdo mají trvalé bydliště na úřadě, tady to ztrácí smysl, spis sice vedeme, ale děti fakticky neznáme • sjednocení příslušnosti by přispělo ke zjednodušení evidence dětí • jsem pro sjednocení dle místa trvalého pobytu
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none"> • rozdílná místní příslušnost je jen částí chaosu, který nastal s novou právní úpravou • problémy k řešení však jsou přeneseny na OSPOD, případně zákonné zástupce dětí, to přeci není účelem jakékoliv změny • jsem pro sjednocení místní příslušnosti dle místa trvalého pobytu
OSPOD 8 (OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • rozdílná místní příslušnost je poměrně velký problém • zasahuje v širším měřítku i do příslušnosti Policie ČR, Státního zastupitelství • řešení rozdílné místní příslušnosti mělo být řešeno v souvislosti se zrušením okresních úřadů • chystaná novela uvažuje o sjednocení dle faktického bydliště • je to nestabilní údaj, nedá se ze strany OSPOD ověřit • vhodnější a stabilnější je sjednocení dle trvalého pobytu dítěte • chybí výklad soudu, jak dlouho se má dítě zdržovat na určitém místě, aby bylo možné změnit místní příslušnost soudu
OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • jsou s tím problémy a potíže • dožádání vyžaduje čas na namnožení spisu, odeslání žádosti a spisu • opět se zvyšuje administrativa • k soudu tam, kde děti známe, se snažíme jezdit • jsme pro sjednocení místní příslušnosti dle trvalého pobytu dítěte
OSPOD 10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • je to problém, který se musí řešit na úrovni parlamentu • dopadá na nás po obsahové stránce • jsem pro sjednocení příslušnosti dle místa trvalého pobytu

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení odpovědí na položenou otázku č. 1 u cílové skupiny 1 probíhalo dle stanovených kritérií:

- a) stanovisko ke sjednocení místní příslušnosti soudu a OSPOD
- b) problémy spojené s aplikací rozdílné místní příslušnosti
- c) návrh úpravy místní příslušnosti

Odpovědi oslovených vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 dle prvního kritéria, a to zjištění názoru této cílové skupiny na případné sjednocení právní úpravy místní příslušnosti obou orgánů byly vyhodnoceny takto:

a) stanovisko ke sjednocení místní příslušnosti soudu a OSPOD

Z provedeného vyhodnocení odpovědí u všech dotázaných OSPOD je zřejmé, že **rozdílná místní příslušnost soudů a OSPOD k řízení o nezletilých dětech je vnímána všemi dotázanými vedoucími pracovníky OSPOD negativně jako skutečnost, která v širších souvislostech zatěžuje činnost obou orgánů.** Všechny oslovené OSPOD vyjádřily názor, že vidí rozdílnou místní příslušnost jako nevhodnou a zatěžující.

b) problémy spojené s aplikací rozdílné místní příslušnosti

Z odpovědí vedoucí pracovníci OS 1 a OS 6 na položenou otázku lze dovodit, že mezi problémy související s rozdílnou místní příslušností lze obecně zařadit situaci, kdy **pracnost s dožádanými úkony je stejná a časově ještě náročnější než u případů dětí v jejich evidenci, samostatně se nevykazuje a nelze ho zařadit do výkonů OSPOD.** Navíc je zde povinnost zpětně informovat o provedených úkonech místně příslušný OSPOD. Vedoucí pracovník OS 1 uvedl, že: *„Fakticky dítě v naší evidenci není, ale veškeré úkony provádíme v Nom evidenci, musíme zvládat vyplnit veškeré dokumenty jako u dětí v naší evidenci Om - tedy řádně evidované, práce je stejná, ale nepočítá se nám do výkonů a nemáme na to dotaci a ani dostatek zaměstnanců. Soud by nás neměl ustanovit kolizními opatrovníky, pokud dítě tady nemá trvalé bydliště. Jsme dokonce povinni informovat místně příslušný OSPOD o tom, že jsme ustaveni my, ale to nestíháme.“* Vedoucí pracovník OS 6 zmiňuje situaci, kdy **děti patří do jejich evidence, ale fakticky je nikdy neviděli a neznají je.** Ve své odpovědi uvedl: *„Je to paradoxní, kolikrát dochází k situaci v rámci naší místní příslušnosti, kdy k nám spadají děti, které jsme v životě neviděli, protože tady také nikdy nebydli. Matka je porodí u nás, má zde trvalé bydliště na úřadě. Dochází pak logicky k jednání v místě, kde se matka skutečně zdržuje. Sjednocení by zcela jistě přispělo k jednoduššímu vedení evidence.“* Vedoucí pracovník OS 2 uvedl: *„Zejména nám komplikuje rozdílná místní příslušnost účast při jednání soudu, kde musíme dojíždět, případně dožádat jiný OSPOD, zvyšují se náklady. A dožádáním zjišťovat pouze informace, pokud se dítě zdržuje jinde. Není to ani nijak*

finančně kompenzované. Práci děláme, ale není zaplácena a ani ji nelze hodnotit v našich výkonech.“ Vedoucí pracovník OS 3 uvedl: „*U nás to funguje jednodušeji, zavoláme kolegyni na příslušném OSPOD, „Omkový“ spis si vyžádáme, doplníme údaje a máme aktuální informace a můžeme dále jednat. U soudů je procedura přenosu spisu složitější.*“ Tady lze ocenit pozitivní přístup k řešení situace rozdílné místní příslušnosti, která zatěžuje všechny OSPOD. Je příkladem, že i složitě situace lze řešit pozitivním přístupem. Vedoucí pracovník OS 4 uvádí svůj názor v této věci: „*Při osvojení je nutno, aby celé řízení proběhlo u místně příslušného soudu a tam, kde je příslušný OSPOD, protože známe situaci v budoucí rodině, máme podchycené dítě, známe matku dítěte, víme vše o osvojitelích. Opakovaně se nám stalo, že soud nám přenesl místní příslušnost v průběhu řízení do jiného místa. Krátkodobě třeba do místa bydliště pěstounů, nebo potom nám byla přenesena příslušnost do místa trvalého bydliště matky, která rodila v utajeném režimu atd. V těchto případech se odvoláváme samozřejmě, protože z našeho pohledu je v zájmu nezletilého, aby bylo jednáno v místě, kde lze podat informace uceleně a se znalostí věci. Potom se však řízení zbytečně prodlužuje až o dobu do rozhodnutí odvolacího soudu.*“ Vedoucí pracovník OS 5 zaujal podměrně radikální postoj, že: „*Nelze řešit situaci rozdílné místní příslušnosti **přenášením odpovědnosti na OSPOD** s tím, že se musí účastnit jednání v jiném regionu, **jak k tomu přijdou děti, které zastupují lidé, kteří je nikdy neviděli.** Kde je nejlepší zájem dítěte. Na řadu věcí lze reagovat až při soudním jednání a skutečně můžete zasáhnout jen se znalostí věci. Pokud využijete dožádání u jiného OSPOD, je to stejné, jako když někoho zastupuje advokát, který klienta nikdy neviděl.*“ Vedoucí pracovníci OSPOD OS 7 a OS 8 shodně vyjadřují názor na budoucí uspořádání místní příslušnosti takto: „*Chystaná novela zákona o sociálně právní ochraně dětí uvažuje o příslušnosti podle faktického bydliště dítěte, což si myslím je absolutně nestabilní údaj, protože fakticky ze strany OSPODu nelze tuto skutečnost jak ověřit, jednak faktické bydliště může být na 14 dní a my budeme opatrovníkem dítěte, které jsme nikdy předtím neviděli a neznali a možná se s ním ani nestačíme potkat a už se jím staneme a nebudeme vědět, kam máme přenést příslušnost, určitou stabilitu vidím v příslušnosti dle trvalého pobytu. Je zřejmé, že často nesouvisí s faktickým bydlištěm, ale nicméně je to alespoň dohledatelný údaj.*“ Vedoucí pracovník OS 8 ve své odpovědi zmiňuje situaci, kdy: „*Je nutné zmínit další vazby na trvalé bydliště, jako je činnost státního zastupitelství, Policie ČR atd. Je problematický i výklad soudu v této věci, jak dlouho se má dítě v místě zdržovat, aby konkrétní soud byl příslušný. Dělá nám „binec“ v evidenci.*“ Shodně se vyjadřuje také vedoucí pracovník OS 9: „

Trvalé bydliště je stabilnější údaj pro určení místní příslušnosti, neumím si představit, jak by to bylo s určením místní příslušnosti dle skutečného pobytu dítěte. Je to nedohledatelný údaj, neeviduje se. Závisí jen na tvrzení rodičů.“ Vedoucí pracovník OS 10 pak shrnuje „*Mohu jen konstatovat, že tato právní úprava rozdílné místní příslušnosti je problémem, který se musí řešit na úrovni parlamentu, změnou právní úpravy. Na nás dopadá po obsahové stránce naplnění právní úpravy a musíme se podřídít. Sjednocením úpravy místní příslušnosti by odpadlo neustálé žádání o zástup formou dožadání, který není dosud nijak finančně kompenzován zastupujícímu OSPOD.“* Názor vedoucího pracovníka OS 2 směřuje k situaci, kdy: „*Tady by měl zasáhnout stát a snažit se alespoň tuto činnost zohlednit stanoveným počtem zaměstnanců ve vazbě na skutečný počet dětí, které jsou v evidenci jak Nom tak i Om a počtu otevřených spisů. Eliminovala by se tak nutnost žádat o zvýšení počtu zaměstnanců a mzdových prostředků zastupitelstvo obce. Volené zastupitelstvo obce nemá zájem na hrazení práce za jiné úřady.*“ Je tedy zřejmé, že rozdílná místní příslušnost přináší řadu problémů v praxi, které mají přímý dopad na financování státní správy této oblasti a nechť obce financovat práci za jiné obvody.

c) návrh úpravy místní příslušnosti

Všichni dotazovaní vedoucí pracovníci OSPOD se přiklánějí ke **sjednocení místní příslušnosti OSPOD a soudů dle místa trvalého bydliště nezletilého dítěte**. Svůj postoj odůvodňují tak, že trvalé bydliště je dohledatelný údaj, na který se váže příslušnost i ostatních orgánů státní správy. Místo, kde se dítě zdržuje, není nijak evidované, navíc může být několik míst, kde se člověk zdržuje a je otázkou, jak by se takto zvolená místní příslušnost měla posuzovat. Problém by byl s rodiči, kteří migrují, kteří by se stali nedohledatelnými.

Jako další část výzkumu bylo provedeno **vyhodnocení odpovědí cílové skupiny 1 na institut dožadání**, který velmi úzce souvisí s rozdílnou místní příslušností obou orgánů, případně s přenosem místní příslušnosti na jiný soud.

Tabulka č. 14 Hodnocení využívání institutu „dožadání“ jiného OSPOD či soudu

Označení OSPOD	Jak pohlížíte na institut „dožadání“ jiných OSPODů případně vyžádání provedení úkonů k jednání soudem?
-----------------------	---

OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none"> • dožádání je mnoho, samostatně se neevidují • jsou v evidenci <i>Nom</i> spolu s ostatními případy, které nepatří k nám • celkový počet dožádání nezjistíte ze statistik, jde o skrytý údaj • nelze dožádání odmítnout, není finančně ohodnoceno • okresní a krajská města jsou v nevýhodě – dožádání přibývá • počet dožádaných věcí vůči těm, kdy žádáme my je 2/3 ku 1/3 • soud nás využívá i ke zjištění názoru dítěte, k soudu je moc nezvou
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none"> • přináší nám to problémy v účasti při jednání soudu • převažují dožádání, kdy my zastupujeme (2/3), my žádáme zastoupení dožádáním tak v nižším počtu (1/3) • s vlastními případy nedojíždíme, je to nerentabilní a nemožné zejména z personálních důvodů • dožádání musíme přijmout, není finančně kompenzované
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none"> • případů dožádání přibývá • více případů obdržíme, než dožádáme • zdržuje-li se dítě u nás, dáváme na vědomí info příslušnému OSPOD • využívají dožádání více menší OSPOD • nevykazuje se samostatně, ale jako <i>Nom</i> s ostatními případy, které nám nepatří, není nijak finančně kompenzováno, nelze odmítnout • soudy mohou vyžadovat informace přímo, zpravidla dožadují OSPOD např. při zjištění názoru nezletilého • to nás opravdu velmi zatěžuje
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none"> • snažíme se dožádání využívat minimálně • se svými případy dojíždíme, pokud je to možné • převládají dožádání došlá ($\frac{3}{4}$), my dožadujeme tak v ($\frac{1}{4}$) • je mnoho dožádání i od soudu, jsou přetíženy, ale výslech musí provést i oni, pokud je dítě starší 12 let, tady supluje jejich práci
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none"> • my využíváme minimálně z (9/10) jsme dožádání, 1/10 žádáme my • docela nás to zatěžuje, nemůžeme odmítnout, není finančně kompenzováno • soudy nás až zneužívají, nemůžeme zjistit např. majetkové poměry v rodině, nemáme na to prostředky
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none"> • jsme povinni vyhovět dožádání ze zákona, nelze odmítnout • nepotřebujeme k tomu ani zmocnění • při dožádání si většinou stihneme vyžádat i spis, ale není výjimkou, že k soudu jdeme bez spisu • převládá naše dožádání před tím, že my žádáme • ročně je to tak odhadem 25 případů měsíčně poměr 1:3
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none"> • povinnost vyhovět dožádání, je jich měsíčně 15 • jsme v sídle okresního soudu, musíme s tím počítat • tuto práci nevykazujeme samostatně, ale pouze v <i>Nom</i> evidenci • je to časově poměrně náročné, jsme povinni vést stejnou evidenci jako u <i>Om</i> spisu - nestíháme
OSPOD 8 (OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • dožádání musíme vyhovět, nemáme možnost odmítnout • není finančně kompenzováno • minimálně 25 dožádání měsíčně obdržíme

	<ul style="list-style-type: none"> • poměrně dost přichází z Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí, kteří zpravidla k jednání nejezdí • problém je i v situaci, kdy nás žádají soudy o provedení úkonů, zjednodušují si tak práci, mohou žádat přímo, ale žádají nás
OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • jsou s tím problémy a potíže • máme velmi dobrou spolupráci se sousedními OSPOD, neděláme si navzájem problémy, pomáháme si i v dožádání, domlouváme se navzájem přímo • dožádání přibývá, máme jich tak cca 10 měsíčně 1:4 • dojížděním se zvyšují náklady na cestovné • převažují dožádání, která k nám dojdou než ta, která dáváme my statisticky se samostatně nevykazuje
OSPOD10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • dožádání využíváme, více přijmeme, než dožádáme 1:3 • dožádaný OSPOD odmítl účast na případové konferenci z důvodu nedostatku informací • pokud soud žádá o zjištění názoru dítěte, nemáme možnost odmítnout tato praxe převažuje

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení odpovědi na položenou otázku č. 2 u cílové skupiny 1 probíhalo dle stanovených kritérií:

a) charakteristika dožádání

b) postoj OSPOD k dožádání jiných OSPOD

c) problémy spojené s realizací dožádání soudem

Odpovědi oslovených vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 dle prvního kritéria, a to charakteristika dožádání byly vyhodnoceny takto:

a) charakteristika dožádání

Z vyhodnocení odpovědi oslovených všech vedoucích pracovníků OSPOD vyplynulo, že dožádání hodnotí všechny OSPOD tak, že dožádání **nelze odmítnout**, dožádaný OSPOD **musí povinně dožádání přijmout, samostatně se neeviduje, není to statisticky samostatně vyhodnotitelný údaj**, je evidováno společně s dalšími případy dětí, které nepatří do evidence tohoto OSPOD v *Nom* evidenci, **není nijak finančně kompenzováno, nepočítá se do výkonů příslušného OSPOD.**

b) postoj OSPOD k dožádání jiných OSPOD a soudu

Postoj jednotlivých vedoucích pracovníků OSPOD lze shrnout v části dožádání tak, že poměr dožádání přijatých a vydaných je takový, že všichni uvádějí **větší počet přijatých dožádání než vydaných.** Vedoucí pracovníci OS 1 a OS 2 uvádějí poměr přijatých a

vydaných dožádání 1/3 dožádání vydaných a 2/3 přijatých. Vedoucí pracovníci OS 4 a OS 6 uvádějí poměr dožádání přijatých $\frac{3}{4}$ a poměr vydaných $\frac{1}{4}$. Vedoucí pracovník OS 5 uvádí poměr přijatých 9/10 a vydaných dožádání 1/10. Někteří z vedoucích pracovníků OSPOD vyjádřili také počet přijatých dožádání v absolutním počtu a to, OS 7 celkem 15 přijatých dožádání měsíčně, OS 8 25 přijatých dožádání měsíčně, OS 9 pouze 4 dožádání přijatá měsíčně. Je však nutné dodat, že uvedená čísla jsou pouhým odhadem dotázaných, protože se dožádání statisticky samostatně nevykazují. **K dožádání mezi jednotlivými OSPOD** se vyjádřil vedoucí pracovník OS 1 tak, že: „ *Okresní a krajská města jsou v nevýhodě, protože zde sídlí soudy a dožádání přibývá.* “ Vedoucí pracovník OS 2 uvedl: „ *S vlastními případy do sídla soudu, kde se neshoduje trvalé bydliště a místo, kde se děti zdržují, nedojíždíme. Je to nerentabilní a nemožné zejména z personálních důvodů. Ale využíváme dožádání.* “ Vedoucí pracovník OS 3 uvedl, že: „ *Dožádání využívají zejména menší OSPOD, pokud se dítě zdržuje u nás, dáváme informaci o úkonech příslušnému OSPOD. Opravdu nás to zatěžuje.* “ Vedoucí pracovník OS 6 uvedl, že: „ *Zpravidla si při dožádání stihneme většinou vyžádat i spis, ale není výjimkou, že k soudu jdeme bez spisu.* “ Vedoucí pracovník OS 7 uvádí: „ *Řádné provedení dožádaného úkonu je stejně časově náročné, jako když jdeme se svými případy k soudu. Je nutné se připravit, dojít na místo, provést šetření. Jsme povinni vést evidenci ve stejném rozsahu jako u Om spisů – tedy našich případů. Nikdo se časovou náročností nezabývá, ale do hodnocených výkonů se nám to nepočítá.* “ Vedoucí pracovník OS 8 uvedl, že: „ *Přibývá případů dožádání od Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí, kde jejich zaměstnanci zpravidla k jednání nejezdí.* “ Vedoucí pracovník OS 9 uvedl, že: „ ***Pokud dožádáme zastoupení, nemáme žádné náklady, pouze na namnožení spisu, pokud dojíždíme sami k případu, který projednává jiný soud, musíme se účastnit, tedy vynaložit náš vlastní čas a zvyšují se náklady na cestovné.*** “

c) problémy spojené s realizací dožádání soudem

Vedoucí pracovníci OS 1, OS 3, OS 4, OS 5, OS 8, OS 10 vidí problém v přístupu soudu, který si buď přímo či prostřednictvím příslušného OSPOD vyžádá další úkony, pohovory s nezletilými dětmi, případně další zjištění v rodině, která jsou nutná k rozhodnutí ve věci. Vedoucí pracovník OS 1 zaujal názor, že: „ *Soudy nás využívají i ke zjištění názoru nezletilých dětí, je to téměř ve všech případech, soudy zvou děti do soudní síně jen velmi omezeně. Ale pokud nás požádají, nemůžeme odmítnout.* “ Vedoucí pracovník z OS 3 uvedl: „ *Nelze ani odmítnout vyžádání zjištění soudem, kde soudy mohou vyžadovat*

informace přímo od zákonných zástupců, jejich zaměstnavatelů apod. Stejně tak mohou provést výslechy i mladších dětí, ale nedělají to. To nás opravdu zatěžuje.“ Vedoucí pracovník OS 4 uvedl.: „, Pokud nás žádají soudy, chápeme, že jsou přetíženy, ale to my také. Ale přeci výslech dítěte musí provést také oni, jedná-li se o dítě starší 12 let, někdy i mladšího, pokud to dítě chce. **Tady suplujeme jejich práci. Ale jak se zachovat a soudce nenaštvat. Odmítnout s tím, že je to jejich práce nemůžeme.**“ Vedoucí pracovník z OS 8 zajal mírnější postoj: „Vyžadují se také úkony přímo ze strany soudu, ale tady **navazujeme na svoji práci, jen prohloubíme informace, tady je situace vyžádání pochopitelná, ale že by toho byla „přešel“, to není, ale běžně se tento postup vyskytuje.**“ Vedoucí pracovník z OS 10 k věci uvedl.: „, Pokud nás soud požádá o zjištění názoru nezletilého dítěte, nemáme možnost odmítnout. Někteří soudci si s dítětem promluví sami, klidně mimo „jednačku“, bez taláru a to je pozitivní, protože to dítě vnímá jinak, než když já tam tlumočím, co jsem zjistila, ale když si to poslechne soudce sám, většinou to má z hlediska hájení zájmu nezletilého pozitivní vliv na vedení soudního jednání a vnímání dítěte. **Ale převažuje praxe, že si soud vyžádá v tomto zprávu od OSPOD, takže má pouze zprostředkované informace.**“ Z výše vedených rozhovorů je zřejmé, že vedoucí pracovníci OSPOD nevnímají vyžádání dalších údajů o nezletilém dítěti, tedy zejména zjišťování jejich názoru na danou věc, jako úkony, které provádějí za soud, dokonce vyžadují soudy zjištění dalších okolností, které podle názoru vedoucích pracovníků vůbec do jejich kompetence nepatří (např. zjištění majetkových poměrů rodičů).

10.3.3. Výzkum v oblasti názoru soudců na problematiku rozdílné místní příslušnosti

Výzkum v této oblasti dále navazuje vyhodnocením názorů soudců okresních soudů na rozdílnou místní příslušnost soudů a OSPOD, kde soudcům S 1 – 10 byla položena výzkumná otázka:

1) „**Jak vnímáte rozdílnou místní příslušnost OSPOD dle ZSPOD a soudů dle ZŘS při hájení zájmů nezletilých dětí?**“

Tabulka č. 15 Hodnocení názorů soudců okresních soudů k rozdílné místní příslušnosti soudů a OSPOD

Označení soudu	Jak vnímáte rozdílnou místní příslušnost OSPOD dle ZSPOD a soudů dle ZŘS při hájení zájmů nezletilých dětí?
Soud 1	<ul style="list-style-type: none"> je nutné synchronizovat místní příslušnost

(S 1)	<ul style="list-style-type: none"> • rozdílná místní příslušnost není v zájmu nezletilého • příslušný OSPOD je daleko • zpravidla dožádá jiný OSPOD, je to nepraktické, informace jsou zprostředkované • OSPODY na to nemají dostatek lidí, je to pro ně nehodnocená práce navíc • musí zastoupení přijmout, ale neodpovídá to kvalitě zastoupení • byl bych pro sjednocení příslušnosti dle faktického bydliště
Soud 2 (S 2)	<ul style="list-style-type: none"> • je to skutečný problém • je problém i přenášení příslušnosti v rámci různých soudů • byl bych pro příslušnost dle trvalého bydliště • oba orgány mají své důvody, proč je zachována rozdílná příslušnost soudu a OSPOD
Soud 3 (S 3)	<ul style="list-style-type: none"> • jsem pro sjednocení příslušnosti OSPOD a soudu • preferuji místní příslušnost dle faktického bydliště • je to problém i u přenášení příslušnosti mezi soudy, trvá to dlouho přenášení příslušnosti je usnesením s možností odvolání
Soud 4 (S 4)	<ul style="list-style-type: none"> • je to opravdu problém, není to logické • preferuji místní příslušnost dle faktického bydliště dítěte • kde dítě žije, tam by měli být také zainteresované orgány
Soud 5 (S 5)	<ul style="list-style-type: none"> • místní příslušnost nevnímám jako problém, jsme malý okres • řeší ji soudní úřednice • občas je omylem jmenován jiný OSPOD a ten se brání
Soud 6 (S 6)	<ul style="list-style-type: none"> • vnímám rozdílnou místní příslušnost špatně, je to problém • příslušnost OSPOD dle trvalého bydliště zaručuje, že se dítě neztratí, je stále v něčí „dohledatelné“ evidenci • příslušný OSPOD „dožádá“ k zatupování ten, kde se dítě zdržuje • jsem pro příslušnost dle faktického bydliště dítěte
Soud 7 (S 7)	<ul style="list-style-type: none"> • rozdílnou příslušnost vnímám jako nedostatek a handicap, jsem pro sjednocení příslušností • ustanovuji opatrovníka dle návrhu, pokud zde není trvalé bydliště, ale pouze zdržuje se, jmenuji OSPOD dle místa, kde se zdržuje dítě • pokud dohledám trvalé bydliště dítěte, jmenuji tento OSPOD • kdo přijde k jednání je věcí OSPODů • vyžadujeme provedení úkonů i po nepříslušných OSPOD • jsem pro příslušnost dle místa faktického pobytu dítěte
Soud 8 (S 8)	<ul style="list-style-type: none"> • to je velký problém • jsem pro sjednocení místní příslušnosti, zcela jistě by ubylo problémů s přenášením příslušnosti a dožádáním k provedení úkonu • finanční zátěž by se však přenesla na zákonné zástupce, teď ji nesou OSPODY a soudy • příkláním se k místní příslušnosti podle toho, kde se dítě zdržuje • pokud je rozdíl mezi trvalým bydlištěm a faktickým u dítěte, OSPOD stále jen přenáší a dožaduje se zastoupení u OSPOD v místě, kde se dítě zdržuje
Soud 9 (S 9)	<ul style="list-style-type: none"> • je to opravdu problém • OSPOD musí se přeposílat spisy, dožadovat zprávy, provádět šetření,

	<p>účastnit se jednání u jiných soudů</p> <ul style="list-style-type: none"> • pro soud je to jednodušší • rozdílná místní příslušnost nepřispívá ke kvalitě jednání soudu a zjišťování údajů o nezletilých dětech • neumím nyní vyjádřit názor, jaká úprava by byla vhodnější
Soud 10 (S 10)	<ul style="list-style-type: none"> • je to již dlouhodobý problém, nedošlo k dohodě mezi ministerstvy • příslušný OSPOD dítě v evidenci má, ale nic o něm neví, musí dožádat OSPOD v místě, kde se dítě zdržuje, musí zpracovat zprávu i provést šetření na základě dožádání • jejich postup je zdoluhavý, má zbytečně 3 části • pokud mění místní příslušnost soud, jsou zde formální náležitosti, lhůty k odvolání, uplyne i půl roku než se začne jednat • je jedno, jaká příslušnost bude zvolena, ale měla by být jednotná

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení odpovědí na položenou otázku č. 1 u cílové skupiny 2 probíhalo dle cíleně stanovených kritérií:

a) stanovisko ke sjednocení místní příslušnosti soudu a OSPOD

b) problémy spojené s aplikací rozdílné místní příslušnosti

c) návrh úpravy místní příslušnosti

Odpovědi oslovených soudců okresních soudů S 1 – 10 dle prvního kritéria, a to charakteristika dožádání - byly vyhodnoceny takto:

a) Stanovisko soudců ke sjednocení místní příslušnosti soudu a OSPOD

Všichni soudci, s výjimkou soudce ze soudu S 5, se vyjádřili k nutnosti synchronizace a sjednocení úpravy místní příslušnosti soudů a OSPOD. Soudce ze soudu S 1 odůvodňuje svůj postoj k jednotné právní úpravě místní příslušnosti tak, že: „...*rozdílná místní příslušnost není v zájmu nezletilého a příslušný OSPOD dle současné právní úpravy je daleko.*“ Soudce ze soudu S 4 vnímá rozdílnou právní úpravu tak, že: „*je to opravdu nevhodné a není to logické.*“ Soudce ze soudu S 7 uvedl: „...*rozdílnou příslušnost vnímám jako nedostatek a handicap, jsem pro sjednocení příslušností.*“ Soudce ze soudu S 8 uvedl: „*Jsem pro sjednocení místní příslušnosti, zcela jistě by ubylo problémů s přenášením příslušnosti a dožádáním k provedení úkonu.*“ Soudce ze soudu S 9 uvedl: „*Rozdílná místní příslušnost nepřispívá ke kvalitě jednání soudu a zjišťování údajů o nezletilých dětech.*“ Soudce ze soudu S 10 se vyjádřil k pravděpodobnému důvodu rozdílné místní příslušnosti a uvedl: „*Je to již dlouhodobý problém, nedošlo k dohodě mezi ministerstvy.*“

b) Problémy spojené s aplikací rozdílné místní příslušnosti

Soudci rovněž vyjádřili svůj názor spojený s aplikací současné právní úpravy, zejména k problematice **dožádání OSPOD** takto: Soudce ze soudu S 1 uvedl: „*Zpravidla místně*

příslušný OSPOD dožádá jiný OSPOD, pokud se neshoduje místo trvalého a faktického pobytu dítěte. Je to nepraktické, informace jsou zprostředkované, OSPODy na to nemají dostatek lidí, je to pro ně nehodnocená práce navíc musí zastoupení přijmout, ale často to neodpovídá kvalitě zastoupení.“ Soudce ze soudu S 7 uvedl: *„Ustanovuji opatrovníka dle návrhu, pokud zde není trvalé bydliště nezletilého dítěte, ale pouze se v místě zdržuje, jmenuji OSPOD dle místa, kde se zdržuje dítě, pokud dohledám trvalé bydliště dítěte, jmenuji tento OSPOD. Vyžadujeme provedení úkonů i po nepříslušných OSPOD.“* Soudce ze soudu S 8 v této věci uvedl: *„Finanční zátěž by se však přenesla na zákonné zástupce, teď ji nesou OSPODy a soudy, pokud je rozdíl mezi trvalým bydlištěm a faktickým bydlištěm u dítěte, OSPOD stále jen přenáší příslušnost a dožaduje se zastoupení u OSPOD v místě, kde se dítě zdržuje.“* Z jiného pohledu na dožádání pohlíží soudce ze soudu S 10 uvedl: *„Příslušný OSPOD dítě v evidenci má, ale pokud o něm nic neví, musí dožádat OSPOD v místě, kde se dítě zdržuje, musí zpracovat zprávu i provést šetření na základě dožádání.“* Zde nastiňuje soudce situaci, kdy je dítě vedeno dle trvalého bydliště, ale v místě se nezdržuje. Soudce ze soudu S 3 zmiňuje situaci: *„Je to problém i u přenášení příslušnosti mezi soudy, trvá to dlouho, přenášení příslušnosti se provádí usnesením s možností odvolání. Takový přenos může trvat i 3 a více měsíců.“*

c) Návrh úpravy místní příslušnosti

Se stanovením místní příslušnosti dle skutečného místa bydliště nezletilého dítěte souhlasí soudci ze soudů S 1, S 3, S 4, S 6, S 7, S 8. Jednotliví soudci spojují své stanovisko také s odůvodněním, proč se jim jeví zvolená příslušnost vhodnější. Soudce ze soudu S 1 se vyjadřuje tak, že: *„Byl bych pro sjednocení místní příslušnosti podle faktického bydliště, zpravidla příslušný OSPOD je daleko a dožádání OSPODu v místě sídla soudu je nepraktické.“* Soudce ze soudu S 3 uvádí: *„Já bych byl pro sjednocení příslušnosti samozřejmě soudu, ta by byla výhodnější, protože je to stav aktuální a konkrétní OSPOD v místě bydliště nezletilého dítěte samozřejmě má daleko lepší podmínky pro zjištění těch skutečností, které potřebujeme k rozhodnutí a pokud už tam byl nějaký úkon OSPODu z dřívější doby, byl z titulu té příslušnosti podle místa bydliště, tak by nebyl žádný problém si to předat.“* Soudce ze soudu S 4 uvedl: *„Já bych se přikláněl k faktickému bydlišti dítěte. Kde žije to dítě, kde bydlí, a tam by měly být i ty orgány zúčastněné, nebo zainteresované.“* Soudce ze soudu S 6 uvedl: *„Zprávu mi napíše vždy ten OSPOD v tom místě, kde se to dítě fakticky zdržuje, takže tohle je problém, na který upozorňujeme léta, a já se obávám, že asi to, že OSPOD je příslušný podle trvalého bydliště, je v podstatě z toho důvodu, aby se nám to dítě tzv. neztratilo – protože pokud*

maminky opravdu s těmi dětmi migrují, nemá pak nikdo šanci zjistit, kde vlastně ta máma je s tím dítětem.“ Soudce ze soudu S 7 uvedl: „To vnímám jako největší nedostatek a velký handicap. Pokud já mám vycházet z faktického bydliště dítěte, tzn. pro mne je obvyklý pobyt dítěte rozhodující, proč by totéž nemělo být rozhodující pro OSPOD? V případě rozdílného místa trvalého a faktického pobytu jmenujeme kolizním opatrovníkem OSPOD dle trvalého bydliště. Případné neshody OSPODů, kdo přijde na jednání, neřeším, co se týče toho vztahu mezi tím, kdo je podle trvalého bydliště příslušný a tím, kdo tam skutečně přijde k jednání, tak o tom, co je mezi nimi, tím oni mě nezatěžují.“ Soudce ze soudu S 8 uvedl: „Jednání se jmenovaný kolizní opatrovník účastní tak, že zpravidla požádá o zastoupení ten OSPOD, který koresponduje s faktickým bydlištěm. Pokud jim uložíme zjištění dalších okolností např. prošetřením poměrů, pohovory s dětmi z důvodu schválení právního jednání spočívajícího v ochraně majetku dětí, jako je výpověď ze stavebního spoření dětí apod. a je-li již dítě školou povinné, a jedná-li se o jeho majetek, tak stejně provádí pohovor většinou dožádaný OSPOD, který pak u soudu vystupuje se znalostí věci. Ale je pravdou, že není příslušný dle zákona o sociálně právní ochraně dětí. Jsou v tom zbytečné zmatky. Jsem jednoznačně pro sjednocení místní příslušnosti podle místa, kde se dítě zdržuje.“ **Rozdílnou místní příslušnost nevnímá jako problém** soudce ze soudu S 5 „...nemám žádnou zkušenost, že by mi to dělalo nějaký problém, protože u nás je praxe taková, že opatrovníka v řízení ustanovuje, nebo jmenuje dneska už vyšší soudní úřednice, takže mně se to vlastně dostane na stůl až v momentě, kdy opatrovník už je jmenovaný, takže já vlastně nad tím nepřemýšlím.“ Soudce ze soudu S 9 se vyjádřil tak, že: „Opatrovnický spis je veden v místě trvalého pobytu nezletilého. Rozhodně tato rozdílná příslušnost nepřispívá ke kvalitě jednání soudu. Neumím vyjádřit nyní názor, jaká právní úprava je vhodnější, ale sjednocení je vhodné.“ Soudce ze soudu S 10 k věci uvedl: „Vyvolává to problém, pokud příslušný OSPOD sice dítě v evidenci má, ale nic o něm neví, musí si dožádat zprávu v místě, kde se dítě zdržuje. Pokud dítě vůbec neznají, musí vypracovat zprávu i provést šetření na základě dožádání OSPOD, kde se dítě fakticky zdržuje. Mohou ještě požádat o zastupování dítěte u soudu. Takto jejich dožádání má celkem 3 části. Zbytečně to zdržuje. Soud má možnost přenést místní příslušnost na základě prokázání rodiče, že se zdržuje v konkrétním místě s úmyslem zdržovat se zde trvale. Ale naše přenášení místní příslušnosti má formální náležitosti a lhůty k odvolání, které je nutné dodržet a než se začne skutečně ve věci jednat, uplyne i půl roku, pokud nastane ještě řešení odvolání u nadřízeného soudu. Je jedno, jaká příslušnost bude zvolena, ale měla by být jednotná.“

Jako **vhodnější se jeví příslušnost podle místa trvalého bydliště nezletilého dítěte** soudci ze soudu S 2: „*Oba orgány mají své důvody, proč je zachována místní příslušnost oddělená. Byl bych pro příslušnost dle místa trvalého bydliště. Ale v rámci koncentrace řízení u soudů by příslušnost měla být zachována jednotná po zahájení řízení, což se snažíme praktikovat.*“

10.3.4. Právní úprava rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů

10.3.4.1. Charakteristika právní úpravy

K naplnění 2. dílčího cíle byla zpracována podrobná analýza právní úpravy se zaměřením na rozdílnost místní příslušnosti OSPOD a soudů rozbořem dostupných právních textů z pohledu speciální právní úpravy ZŘS a provázanosti právní úpravy obecné OSŘ, ZSPOD, z dosud dostupných komentářů, platné judikatury ÚS, NS, krajských soudů. Byl vytvořen ucelený přehled dané problematiky se zaměřením na definici pojmů trvalého bydliště dítěte a místa, kde se dítě zdržuje, způsoby stanovení místní příslušnosti kolizního opatrovníka, dopady možného přenášení místní příslušnosti mezi soudy ve vazbě na dopady činnosti jmenovaného kolizního opatrovníka a následné vyhodnocení uvedených poznatků s dopady na aplikační praxi. Zpracovaný dokument by měl sloužit ke zlepšení orientace pracovníků OSPOD v dané problematice a možnosti využití aplikačních příkladů v jejich praxi.

10.3.4.2. Charakteristika právní úpravy

Mezi základní články soustavy orgánů zajišťujících péči o nezletilé jsou OSPOD a soudy. Postavení, úloha, pravomoc a působnost každého z nich se liší podle jejich rozsahu oprávnění při zajištění práv a oprávněných zájmů nezletilých a je vzájemně velmi úzce provázána. OSPOD zajišťuje konkrétní realizaci ochrany nezletilých dětí v jejich zájmu a soudy fakticky rozhodují o jejich ochraně a oprávněných zájmech nezletilých dětí. Jejich postavení a úloha v soustavě orgánů výkonu státní správy a soudní moci jsou zakotveny v zákonech. Činnost OSPOD je zakotvena v ZSPOD. Výkon státní správy na úseku péče o nezletilé děti je zde svěřen **pověřeným obecním úřadům obcí s rozšířenou působností**, které jsou začleněny do sociálních odborů v pověřených obecních úřadech v územním členění tak, aby byla zajištěna na nejnižším stupni komplexní péče o nezletilé děti v rozsahu stanoveném ZSPOD. **Místní příslušnost těchto orgánů je stanovena dle trvalého bydliště nezletilého dítěte.** Faktické rozhodování o ochraně zejména práv nezletilých dětí je svěřeno do pravomoci okresních soudů, které jmenují místně příslušný

OSPOD jako kolizního opatrovníka, který v řízení hájí zájmy nezletilých dětí. Místní příslušnost soudů se však řídí ZŘS, kde příslušným k jednání je obecný soud nezletilého, kterým je zpravidla soud, kde má nezletilé dítě faktické bydliště. **Ne vždy se místo trvalého pobytu a faktické bydliště shodují.** Právě z rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů plyne v praxi řada problémů, jejichž dopad se projevuje zejména v činnosti OSPOD a jejich řešení plyne z výkladové praxe.

10.3.4.3. Místní příslušnost OSPOD

OSPOD jsou v rámci výkonu státní správy začleněny do pověřených obecních úřadů obce s rozšířenou působností, kde tuto agendu vykonávají odbory sociálních věcí, kde je většinou začleněno oddělení sociálně právní ochrany dětí. Obecně pro poskytování sociálně-právní ochrany nezletilým platí zásada, že **místní příslušnost těchto orgánů se řídí místem trvalého pobytu dítěte.** Z této zásady umožňuje právní úprava se odchýlit v případech, kde se jedná o prospěch dětí, případně vhodnějších podmínek pro rodiče, ve vazbě na zajištění prospěchu dětí, případně vhodnějších podmínek pro samotné rodiče či žadatele o osvojení či pěstounskou péči. Místní příslušnost je stanovena v § 61 ZSPOD tak, že: „ *Místní příslušnost krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a obecního úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte, není-li dále stanoveno jinak.*“ Dle Novotné (2014) toto ustanovení představuje speciální úpravu ve vztahu k obecné úpravě určování místní příslušnosti správních orgánů, která je upravena v § 11 odst. 1 SŘ. **Výjimku** z uvedené příslušnosti tvoří například situace, kdy je příslušným OSPOD, v jehož obvodu se dítě nachází, jde-li o situaci, že matka dítě po narození opustila a zanechala jej ve zdravotnickém zařízení. V takové situaci je místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož územním obvodu se nachází zdravotnické zařízení, kde se nachází opuštěné dítě. Dále jde o situaci, kdy obec s rozšířenou působností je povinna podat soudu **návrh na vydání předběžného opatření**, případně se postarat o dítě, které se ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte či jeho normální vývoj, případně z jiného vážného důvodu ohrožen, pak **je příslušný rovněž OSPOD, kde se dítě zdržuje.** Jedná se zejména o situaci, kdy se **dítě ocitlo bez péče přiměřené jeho věku** a je nutné situaci okamžitě řešit vydáním příslušného opatření v pravomoci obecního úřadu či již výše zmíněným předběžným opatřením. Dále do této výjimky z místní příslušnosti lze zařadit také situaci, kdy dítě, jehož rodiče zemřeli, případně neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, anebo nevykonávají povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti vůbec či ji

zneužívají. Místem trvalého pobytu osoby, která má zájem stát se osvojitelem či přijmout dítě do pěstounské péče, pokud se jedná o poradenskou pomoc v této oblasti, se řídí příslušnost OSPOD, který poradenství poskytne. Snahou je přiblížit těmto osobám, které mají zájem o svěřeni do pěstounské péče, co nejbliže jejich místu pobytu, aby nebyli nuceni dojíždět s žádostí o poradenskou činnost do místa, kde se dítě nachází. Dle Vedrala (2006), pokud jsou žadatelé přihlášení k trvalému pobytu na různých místech a **místně příslušné jsou tak dva správní úřady**, je na místě subsidiárně uplatnit zásadu dle ust. § 11 odst. 2 SŘ, tj. **zásada přednosti dohody více příslušných správních úřadů**. Pokud však mezi správními úřady k dohodě nedojde, v řízení pokračuje ten z nich, který zahájil řízení jako první a učinil tedy první úkon, případně, u něhož byla jako u prvního podána žadatelem žádost. Pokud se místní příslušnost nepodaří stanovit ani výše uvedeným způsobem, stanoví místní příslušnost nejbližší společný instančně nadřazený orgán formou usnesení. Za výjimku z uvedeného stanovení místní příslušnosti lze považovat i skutečnost, kdy je dítě nalezeno v babyboxu, protože u nalezeného dítě není trvalý pobyt znám. Za příslušný správní orgán lze tedy považovat OSPOD stanovený dle místa, kde se babybox nachází.

Dožádání jiného OSPOD

Velmi často využívaným institutem v souvislosti se zajištěním ochrany práv nezletilých dětí je institut **dožádání**. Jak uvádí Novotná et al. (2014), s odkazem na ust. § 62 ZSPOD, může úřad obce s rozšířenou působností, byl-li ustanoven opatrovníkem dítěte v řízení, které se koná u jiného soudu, než je soud příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte, požádat obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu je věc soudem projednávána, o zastoupení dítěte a postoupit mu spisovou dokumentaci dítěte spolu se stanoviskem. Dožádaný obecní úřad je povinen dožádání vyhovět a dítě v řízení zastoupit. Stejně tak, lze využít dožádání v případě, že se jedná o zajištění dítěte v rodině za účelem provedení šetření u jiných osob, případně je povinen vyhovět i v případě, že se jedná o zprostředkování poradenství pro rodiče, jehož dítě je umístěno do zařízení pro výkon ústavní výchovy. Dožádání lze využít přiměřeně také tehdy, jde-li o trestní řízení proti dítěti či správní řízení, jehož je dítě účastníkem. Dožádání nelze využít pro vykonání návštěvy dítěte s nařízenou ústavní výchovou. **Institut dožádání charakterizuje situaci, kdy je upřednostněn princip hospodárnosti a efektivnosti výkonu veřejné správy.** Umožňuje správnímu úřadu uspořít finanční prostředky za jízdu do místa, které je mimo územní dosah výkonu státní správy a čas strávený na cestě a při provedení úkonu. Je však

faktem, že dožádaný úřad nemůže dožádání odmítnout a je tak nucen vykonávat dožádané úkony bez nároku na možnost jakékoliv finanční kompenzace a představuje vysoké pracovní zatížení vedle jejich běžné činnosti. Počet zaměstnanců je stanoven ve vztahu k počtu dětí v regionu a počtu živých spisů. Počet dožádání není zahrnut ve sledovaných ukazatelích pro přidělení dotace.

Určení trvalého pobytu nezletilého dítěte

Místem trvalého pobytu se dle ust. § 10 zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, rozumí adresa pobytu občana ČR, kterou si zvolí, zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání a to v objektu, označeném číslem popisným nebo evidenčním, který je určen pro bydlení, ubytování nebo individuální rekreaci. Dle Macely et al. (2015), za místo trvalého pobytu dítěte v době jeho narození se ze zákona považuje místo trvalého pobytu matky dítěte, pokud zákonní zástupci dítěte neoznámí jinou adresu trvalého pobytu dítěte. Nemá-li matka dítěte státní občanství ČR, je místem trvalého pobytu v době jeho narození místo trvalého pobytu otce. Za dítě mladší 15 let mohou změnu místa trvalého pobytu dítěte provést jeho zákonní zástupci. V případě dětí-cizinců, které nejsou na území ČR hlášeny k trvalému pobytu dle zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, je pro určení místní příslušnosti orgánu sociálně právní ochrany dětí rozhodující místo pobytu, na kterém dítě pobývá v souladu se svým oprávněním k trvalému nebo přechodnému pobytu na území ČR.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, kterému je adresováno dožádání místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který má dítě zařazeno ve své základní evidenci, zapisuje dítě do pomocného rejstříku *Nom*, tedy spis *Nom* podle čl. 11 a 12 Směrnice o vedení spisové dokumentace. Předmětem takového dožádání, s povinností vést spisy *Nom*, může být s odkazem na ust. § 62 ZSPOD, zejména:

- a) zastupování dítěte v řízení u soudu, v trestním řízení nebo správním řízení v obvodu dožádaného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kde předmětem nemusí být pouze zastupování nezletilého dítěte jako pachatele trestného činu či přestupku, ale také jeho zastupování v roli svědka či poškozeného
- b) dlouhodobější sledování poměrů dítěte, které fakticky pobývá mimo adresu místa trvalého pobytu
- c) podání zprávy o poměrech dítěte nebo rodičů žijících v obvodu dožádaného obecního úřadu s rozšířenou působností

- d) vykonání návštěvy dítěte v rodině nebo u jiných osob, které se nacházejí v obvodu dožádaného obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- e) dožádání o zprostředkování odborné poradenské pomoci pro rodiče, jehož dítě bylo umístěno do zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy
- f) dožádání o vykonání návštěvy dítěte, které bylo svěřeno do výchovy jiné osoby, která je odpovědná za jeho výchovu a zdržuje se v obvodu dožádaného úřadu
- g) často je tento institut využíván Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí, se sídlem v Brně, který zastupuje zájmy nezletilých, tam, kde se v řízení objevuje mezinárodní prvek.

10.3.4.5. Místní příslušnost soudů k jednání o nezletilých dětech

Příslušnost „opatrovnických“ soudů, které jsou začleněny v rámci vnitřní organizace u okresních soudů, je procesně upravena jako speciální právní úprava dle ZŘS. Dle Svobody et al. (2015) se jedná o speciální právní úpravu, která má přednost před obecnou právní příslušností soudů, která je dána OSŘ. Tato nová právní úprava reagovala na přijetí OZ, který nově upravuje komplexně rodinné právo a dále navazuje na novelu ZSPOD z roku 2013. Místní příslušnost soudů je v tomto případě upravena obecně ust. § 4, odst. 1 ZŘS takto: **“ Pro řízení je příslušný obecný soud osob, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li tento zákon jinak. “** Pro zjištění místní příslušnosti ve vztahu k zákonnému zástupci nezletilého je důležité znát obsah pojmu obecný soud, který je definován tak, že obecným soudem fyzické osoby je soud, v jehož obvodu má člověk bydliště, což je místo, kde se osoba usadila v úmyslu tam trvale pobývat, nikoliv tedy pouze na přechodnou dobu, ať už plyne jeho pobyt v určeném místě z nutnosti zde pracovat, či z jiného důvodu. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2.6.2005 pod sp.zn. 30 Cdo 444/2004 je uvedeno, že *„... obsah pojmu „bydliště“ není totožný s obsahem pojmu „trvalý pobyt“, kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, případně kde pracuje, jestliže tam bydlí. Místo, kde se fyzická osoba pouze zdržuje, je, na rozdíl od místa bydliště, místem, kde se tato osoba zdržuje bez úmyslu zdržovat se tam trvale. Fyzická osoba se může zdržovat nebo mít bydliště na více místech.“* V této souvislosti není primárně tak důležitý stav evidenční, tedy skutečnost, kde je fyzická osoba evidována k trvalému pobytu. Vedle tohoto

ustanovení, které má obecnou povahu, je pro určení místní příslušnosti soudu u nezletilých dětí speciálním ustanovením § 4 odst. 2 ZŘS, který zakládá místní příslušnost soudu k nezletilým takto: „ **Obecným soudem nezletilého účastníka, který není plně svéprávný, je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, případě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště**“. Jedná se o soud, v jehož obvodu se dítě fakticky zdržuje (je mu nejbližší). Toto ustanovení neplatí v případech, kdy je nezletilý bez dohody nebo rozhodnutí soudu „unesen“ jedním z rodičů. O **dohodu rodičů** se však může jednat i tehdy, jestliže o bydlišti rozhodne pouze jeden z nich a druhý tomuto rozhodnutí, ač o něm ví, neodporuje. Nedojde-li však mezi rodiči k dohodě, je za bydliště nezletilého nutno považovat místo, na kterém se rodiče naposledy shodli, protože dohodu lze změnit pouze dohodou či rozhodnutím soudu. Na základě **rozhodnutí soudu** o nezletilých dětech rozhodnutím soudu je bydliště určováno v případech, kdy o bydlišti nerozhodují rodiče oba, ale pouze ten z rodičů, jemuž bylo dítě svěřeno do výchovy, případně třetí osoba, jako je osvojitel či pěstoun. Určení obecného soudu lze stanovit také **na základě jiných rozhodujících skutečností**, např. tehdy, má-li nezletilý jen jednoho rodiče. V usnesení ze dne 31.8.2011, sp.zn. 19 Co 387/2011 Krajský soud v Hradci Králové dovedil, že „ *...jinou rozhodující skutečností určující místní příslušnost soudu pro nezletilé se rozumí např. případ, kdy otec vykázal matku nezletilého dítěte i s dítětem z domu a tím je donutil k přestěhování do místa, kde si matka opatřila společné bydlení s dítětem. Neopustila tedy společné bydliště bez vědomí otce, nýbrž najala si byt k bydlení. Toto lze považovat za jinou rozhodující skutečnost ve smyslu přenesení příslušnosti k tomuto soudu*“. Dle Jirsy et.al. (2015c), za dobu platnosti nové právní úpravy zákona o zvláštních řízeních soudních zatím není přijato mnoho rozsudků, které by bylo možné využít k určení místní příslušnosti k projednání věci péče o nezletilé, ale v případě správy majetku nezletilého lze využít judikátu z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22.8.2014, sp.zn. 93Co 430/2014, který uvádí:“ *Pokud nemá nezletilý bydliště na území české republiky a je-li i přes tuto skutečnost dána pravomoc českých soudů, Nejvyšší soud určí, který soud věc projedná a rozhodne dle ust. § 11 odst. 3 písm. c) občanského soudního řádu*“. Obecně se ve věcech péče o nezletilé, ve kterých je opatrovnický spis veden ode dne zahájení řízení až do zletilosti dítěte, se **místní příslušnost určuje ke dni zahájení řízení a přetrvává až do jeho skončení a ke změně může dojít** pouze podle ust. § 5 ZŘS. Speciální první úprava přenesení místní příslušnosti pak v těchto věcech vylučuje možnost přikázání věci jinému soudu v důvodu vhodnosti dle ust. § 12 odst. 2 OSŘ.

V případech, kdy důvodem pro přikázání věci jinému soudu je trvalá změna okolností, podle nichž se posuzuje místní příslušnost. (Tato skutečnost byla judikována např. v usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 6. 2003 sp.zn 30 Co 352/2003, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.4.2006, sp.zn. 26 Nd 66/2006 a ze dne 24.2.2011, sp.zn. 4 Nd 43/2011) Přenesení příslušnosti řeší ust. § 5 ZŘS, takto: “ *Změnil-li se v řízení ve věcech soudu o nezletilé..., podle nichž se posuzuje příslušnost, může příslušný soud přenést svoji příslušnost na jiný soud, je-li to v zájmu nezletilého... jestliže soud, na nějž byla příslušnost přenesena, s přenesením nesouhlasí, předloží věc k rozhodnutí, pokud otázka přenesení příslušnosti nebyla již odvolacím soudem rozhodnuta, svému nadřízenému soudu, kde rozhodnutím tohoto soudu je vázán i soud, který příslušnost přenesl.* “

Obecně platí, že je v zájmu nezletilého, aby v řízení rozhodoval soud, který je nejbližší a má o nezletilém dítěti k dispozici v nejkratší době co nejúplnější a bezprostřední informace. Proto přenesení místní příslušnosti soud pečlivě zvažuje s ohledem na skutečně podložené informace na základě podání zákonných zástupců případně pracovníků OSPOD, kteří hájí zájmy nezletilých a mají rovněž právo se vždy k takovému přenesení vyjádřit a případně i využít podání odvolání, je-li to v zájmu nezletilého. Rovněž soud velmi pečlivě zkoumá, zda se nejedná pouze o účelové obstrukční jednání. Přenesení příslušnosti v takové rozjednané věci často vzbudí pochybnosti, zda nejde o účelové rozhodnutí v úmyslu či v podvědomé snaze vyhnout se rozhodování. Soud, na který byla takto místní příslušnost přenesena, se bude bránit a zcela zbytečně bude putovat spis tam a zpět a dojde k prodloužení sporu, což zcela jistě není v zájmu nezletilých dětí. **Za nevhodné se jeví přenesení příslušnosti** ve chvíli, kdy je **podán návrh na vydání předběžného opatření**, protože by nemohla být dodržena lhůta pro vydání předběžného opatření, která činí u bezodkladných opatření 24 hodin a u ostatních 7 dnů. Další problém může nastat v situaci, kdy **místně příslušných soudů k jednání je několik**. Pokud rodiče mohou mít více rovnocenných bydlišť, mohou mít po jejich dohodě různá bydliště i jejich děti. Obecně platí, že **první jednání se může konat u kteréhokoliv z nich**. Obdobný případ může nastat, pokud rodiče mají více dětí a každé z nich má jiné bydliště. V zásadě platí, že **ohledně všech dětí jedněch rodičů má být vedeno jedno řízení a jeden spis u jednoho soudu**. Je v zájmu nezletilých dětí, aby v případě výše uvedených skutečností vždy bylo pracovníky OSPOD či zákonnými zástupci při prvním podání zvažováno, který z místně příslušných soudů zvolit. Svou roli zde hraje rovněž příslušný OSPOD, který vede spis o nezletilém dítěti, musí kooperovat

s ostatními příslušnými orgány, aby skutečně bylo učiněno podání v souladu se zájmy nezletilých u soudu, který je jim nejbližší. V případě, že požadavek na přenesení příslušnosti bude navazovat na vývoj situace v rodině v důsledku jejího přemístění, bude následovat návrh na změnu místní příslušnosti k jinému soudu, bude zcela určitě docházet k neúměrnému prodlužování doby k rozhodnutí ve věci, což rozhodně není v zájmu jistoty nezletilých dětí.

Dle Jirsy et al. (2015c) je z hlediska místní příslušnosti soudů u jednotlivých druhů řízení dle ZŘS upravena tak, že například v řízení určení a popření otcovství je příslušný v souladu s ust. § 417 ZŘS obecný soud dítěte a podpůrně pak obecný soud matky. Tomu koresponduje příslušnost OSPOD stanovená dle trvalého bydliště nezletilého dítěte. V případech, kdy se nezletilé dítě ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče, nebo je-li ohrožen život dítěte, či je narušen jeho normální vývoj, nebo jiný důležitý vážný zájem, může soud vydat předběžné opatření v této věci, kde místní příslušnost se řídí ust. § 453 ZŘS, kde k rozhodnutí o návrhu předběžného opatření je příslušný obecný soud navrhovatele. Příslušnost OSPOD, který může podat v této věci návrh na předběžnou úpravu poměru v souvislosti s výše zmíněnými situacemi, zde bude stanovena tak, že pokud se nebude shodovat trvalé a faktické bydliště nezletilého. Zpravidla bude příslušný k podání návrh OSPOD v místě, kde se dítě zdržuje. Na ochranu zájmu dětí v řízení, kde podal návrh OSPOD, je však nutné zvolit OSPOD sousední. Z platné judikatury lze dovodit, že není v zájmu nezletilého dítěte, aby hájil jeho nejlepší zájem OSPOD, který sám podal ve věci předběžného opatření návrh. V řízení péče soudu o nezletilé a výkonu jejich rozhodnutí, které je nejčastějším řízením v této věci, je příslušnost řešena dle ust. § 467 ZŘS, kde příslušný k řízení v těchto věcech je obecný soud nezletilého a není-li příslušný soud znám nebo nemůže-li včas zakročit, zakročí soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje. Jakmile je to však možné, postoupí věc soudu příslušnému. **Za bydliště nezletilého** lze považovat obec, ve které nezletilé dítě převážně uspokojuje potřebu bydlení a nachází se zde byt či obdobný prostor, kde převážně přespává, tráví část volného času a ve kterém má osobní věci. Současně má zde další blízké zázemí, zejména rodinu, sourozence. Za další zázemí lze považovat skutečnost, že zde chodí do školy, k lékaři apod. Stejně jako u dospělých, nemusí se vždy místo skutečného bydliště shodovat s místem trvalého pobytu. Lze dovodit, že pokud nastane taková situace, je místní příslušnost OSPOD dle platné právní úpravy stanovena jednoznačně v místě trvalého bydliště nezletilého i přes skutečnost, že OSPOD dítě nikdy neviděl a dítě se v tomto

místě ani s rodinou svých zákonných zástupců nezdržuje. **Nezletilé dítě však o svém bydlišti nemůže rozhodovat samo.** Jeho bydliště může být **založeno dohodou rodičů, rozhodnutím soudu či jinými rozhodnými skutečnostmi.** Z formálního hlediska lze považovat za významné i usnesení krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30.6.2004, sp.zn. 5 Nc 595/2004 „*Usnesení soudu o přenesení působnosti musí být doručeno i nezletilým dětem, zastoupeným kolizním opatrovníkem. Dokud tomu tak není, nemůže usnesení o přenesení místní příslušnosti nabýt právní moci, protože nebyla pravomocně přenesena*“.

Fakticky pak následuje situace, kdy kolizní opatrovník, kterým je zpravidla místně příslušný OSPOD, který vede spis o nezletilém dítěti podle místa jeho trvalého bydliště, v zájmu hájení nezletilého by měl zvážit, zda přenesení místní příslušnosti je skutečně v zájmu nezletilého a případně využít procesního prostředku - odvolání k vyjádření nesouhlasu s přenesením, pokud jsou zde skutečně důvody, které svědčí ve prospěch nezletilého a úkony jsou činěny v jeho nejlepším zájmu. Pokud však soud pravomocně přeneše místní příslušnost na jiný soud, je nutné se jednání zúčastnit v místě, kam byla příslušnost přenesena, případně využít institutu dožádání u jiného OSPOD, aby zájmy nezletilého zastoupil v místě, kde je nově příslušnost přenesena. Zde však musí zaslat rovněž spisovou dokumentaci, případně požádat o došetření situace v místě, kde se nezletilý se svým zákonným zástupcem zdržuje. Pokud se zúčastní jednání sám místně příslušný OSPOD, hájí zde zájmy nezletilého pracovník, který po celou dobu s rodinou jednal, nezletilého osobně zná, prováděl místní šetření v rodině a plně tak může hájit zájmy nezletilého se znalostí věci. Zvýší se náklady na činnost tím, že se musí přepravit do sídla soudu, kam byla přenesena místní příslušnost a je nutné zmínit i čas, který stráví na cestě. Postoupí-li však spis cestou dožádání jinému OSPOD, vyjádří současně i svůj názor na věc, ale zájmy nezletilého zde hájí zaměstnanec dožádaného OSPOD, který nikdy před tím rodinu neviděl a informace čerpá pouze ze spisu, který mu byl předložen. Je otázkou, jak efektivně může zájmy nezletilého hájit, pokud s ním osobně nejednal a nezná širší souvislosti případu. Dožádané úřady jsou zpravidla úřady v místě sídla soudu. Fakticky se však v ročních výkazech počty dožádání nevykazují samostatně, ale pouze v rámci evidence spisů *Nom*, spolu s dalšími případy například poradenské činnosti pro nezletilé, které nepatří do jejich evidence. Dožádání u jiných orgánů se nijak finančně nekompensuje a ani dožádaný OSPOD nemůže tento úkon odmítnout, protože to právní úprava neumožňuje. Zejména pro dožádané úřady je tato činnost velmi zatěžující

vzhledem ke skutečnosti, že ji nelze zařadit do výkonu běžně plánované agendy pracovníků OSPOD, je vykonávána navíc k činnosti každého z nich, často nemají ani možnost si případně vyžádat doplnění informací od pracovníka, který spis u příslušného OSPOD vedl a s rodinou jednal.

Pro rychlou orientaci v problematice určení místní příslušnosti soudu dle ZŘS ve vazbě na obecný soud nezletilého může sloužit zejména pro pracovníky OSPOD níže uvedená tabulka:

Tabulka č. 16 Úprava místní příslušnosti soudu v řízení dle ZŘS

Charakteristika:	Ust.ZŘS
Obecný soud dítěte, podpůrně matky, v řízení o určení a popření otcovství	§ 417
Obecný soud OSPOD v řízení o předběžném opatření upravujícím poměry dítěte a jeho výkonu, případně obecný soud dítěte	§ 453 § 498
Obecný soud nezletilého ve věcech péče o něj i výkonu rozhodnutí	§ 467 § 500, 511
Soud podle sídla Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v řízení o navrácení dítěte – tedy Městský soud v Brně	§ 479

Zdroj: vlastní zpracování

10.4. PODJATOST

10.4.1. Charakteristika zkoumaného problému

Z vyhodnocení kazuistik vyplynulo, že **řešení námítky podjatosti** je sice právně poměrně jasně upraveno, ale z hlediska aplikační praxe vyplynula řada problémů, které otevírají prostor pro ujasnění přístupu k řešení dané problematiky. Obecně je podjatost správního orgánu upravena zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, v platné znění, (dále jen SŘ). Každý účastník správního řízení, např. zákonný zástupce, rodič, příbuzný nezletilého, osoba, již je svěřeno dítě do péče, má právo **namítat podjatost úřední osoby v okamžiku, kdy se o ní dozví**. Z rozboru kazuistik však vyplývá, že většina občanů nezná správný způsob aplikace tohoto institutu a lze zaznamenat i rozdílný přístup OSPOD k řešení dané problematiky zejména v situaci, kdy účastník řízení sice nazve své podání námítkou podjatosti, ale obsahově směřuje spíše k řešení podání formou stížnosti na postup řešení konkrétního případu pracovníkem OSPOD ve vztahu ke stěžovateli. Vzhledem k možnosti vznesení námítky podjatosti vůči správnímu orgánu i při jednání soudu, kde OSPOD vystupuje v roli kolizního opatrovníka, lze z osobní praxe dovodit,

že ani soud v tomto případě neřeší tuto situaci jednotně. Vznesení námitky účastníkem až při jednání soudu odráží specifickou právní úpravu ustanovení institutu kolizního opatrovníka, který je soudem jmenován při každém rozhodování o nezletilých dětech v soudním řízení. Námitka podjatosti může být vznesena v jakékoliv fázi správního řízení, ale i mimo správní řízení v situaci, kdy jednání úředníka OSPOD v konkrétní věci nebo vůči některým dalším účastníkům řízení vykazuje takové znaky, pro něž lze mít pochybnost o jejich nepodjatém jednání. Fakticky se jednání úředníka může jevit tak, že přednostně nehájí zájmy nezletilého dítěte, ale straní jednomu z rodičů. Podmínkou úspěšného vznesení námitky podjatosti je řádné odůvodnění vznesené námitky vůči osobě či ve vztahu k projednávané věci. Správní orgán je povinen v této věci jednat, posoudit obsah podání a rozhodnout zda konkrétní podání občana bude řešit jako stížnosti či jako vznesenou námitku podjatosti. Postup řešení stížnosti a vznesené námitky podjatosti je odlišný. Je důležité se v dané problematice dobře orientovat, aby postup správního orgánu, v tomto případě OSPOD, byl v souladu s platnou právní úpravou. Řešení podání občana je důležitou součástí kontroly veřejné správy těmi, jichž se konkrétní výkon státní správy týká. Podmínkou úspěšného vznesení námitky podjatosti je řádné odůvodnění vznesené námitky vůči osobě či ve vztahu k projednávané věci. Správní orgán je povinen v této věci jednat, vydat správní rozhodnutí a posoudit v rámci hodnocení důkazů tvrzení účastníků, zda vznesená námitka je důvodná či nikoliv. Z výše popsané situace v oblasti řešení podjatosti lze dovodit, že občané se v této věci neumí účinně bránit prostředky, které jim právní úprava nabízí. Nerozlišují po obsahové stránce řešení nespokojenosti s činností OSPOD formou stížnosti či vznesením námitky podjatosti. V konečné fázi může dojít k situaci, kde díky nejednotnému přístupu k řešení dané problematiky může dojít k situaci, kdy nejsou respektována práva dítěte, kde právě OSPOD, jako specifický správní orgán, který je zřízen za účelem hájení práv nezletilých dětí, sám porušuje svým postupem zákon a nejedná při hájení práv nezletilých dětí v souvislosti s řešením námitky podjatosti v jejich nejlepším zájmu například z toho důvodu, že preferuje zájem jednoho z rodičů nad nejlepším zájmem dítěte.

10.4.2. Cíl a zvolená metodika výzkumu

Cílem výzkumu v této oblasti bylo zjistit postup jednotlivých OSPOD a soudců okresních soudů při řešení problematiky podjatosti OSPOD a na základě zjištěných poznatků zpracovat podrobnou analýzu právní úpravy s důrazem na komplexnost právní úpravy se zpracováním poznatků autorů dostupných komentářů k platné

právní úpravě, judikatury v dané oblasti a příkladů z praxe vytvořit orientační schéma řešení dané problematiky jednotlivými OSPOD.

Pro naplnění cíle výzkum v této části práce byly zvoleny 2 dílčí cíle:

a) Prvním dílčím cílem výzkumu v této oblasti bylo zjistit a popsat názory cílové skupiny 1 - vedoucích pracovníků OSPOD na danou problematiku, znalost právní úpravy a postupy správního orgánu při vznesení námítky podjatosti účastníkem řízení. Dále zjistit a popsat názory cílové skupiny č. 2 - soudců okresních soudů na řešení problematiky vznesené námítky podjatosti vůči OSPOD přímo při jednání soudu, kdy vystupuje jako jmenovaný kolizní opatrovník a hájí zde zájmy nezletilých dětí. K naplnění tohoto cíle byla zvolena metodika tak, aby názor cílové skupiny 1 – vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 a cílové skupiny 2 – soudců okresních soudů S 1 – 10 byl zjišťován formou vedených hloubkových rozhovorů. Následně byly nahrané odpovědi obou cílových přepsány do záznamových archů a z nich pak jednotlivé odpovědi byly seříděny a následně seřazeny v bodech do přehledných tabulek pro každou cílovou skupinu samostatně. Na základě tohoto rozčlenění byly všechny odpovědi vyhodnoceny dle kritérií, která byla stanovena samostatně u každé cílové skupiny tak, aby bylo možné názory obou cílových skupiny analyzovat, vyhodnotit a odpovědi strukturovat tak, aby byl stanovený cíl naplněn.

b) Druhým dílčím cílem bylo posoudit problematiku řešení podjatosti sociálních pracovníků z pohledu komplexní právní úpravy problematiky podjatosti s promítnutím praktických aspektů aplikace právní úpravy, posouzení obsahu podání účastníka řízení, vyhodnocení postupu při řešení stížnosti na činnost sociálního pracovníka či postup správního orgánu a vyhodnocení postupu při řešení vznesené námítky podjatosti vůči sociálnímu pracovníku v průběhu správního řízení a mimo správní řízení. Na základě provedené podrobné právní analýzy názorů autorů dostupných komentovaných zákonů, platné judikatury a příkladů z praxe v oblasti řešení postupu při vznesení námítky podjatosti sociálního pracovníka a provedeného výzkumu zpracovat přehledný orientační postup pro pracovníky OSPOD při řešení a posouzení podání občana v situaci, kdy je nespokojen s postupem OSPOD při hájení zájmů nezletilých dětí v jeho případě.

Vyhodnocení provedeného výzkumu v oblasti zjišťování názorů OSPOD na vznesenou námítku podjatosti

Výzkum v této oblasti byl proveden u vedoucích pracovníků OSPOD položením výzkumné otázky:

„Jak řešíte vznesenou námitku podjatosti?“

Odpovědi dotázaných vedoucích pracovníků OSPOD jsou v níže uvedené tabulce.

Tabulka č. 17 Vyhodnocení výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD v oblasti řešení podjatosti vznesené účastníkem řízení

Označení OSPOD	Jak řešíte vznesenou námitku podjatosti?
OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none">• máme 8 případů do roka, ani v jednom případě se však vznesená námitka podjatosti nepotvrdila• počet vznesených námitek podjatosti zvláště nevykazujeme• klienti mohou tímto způsobem neustále prodlužovat řízení• pokud není pravomocně ve věci rozhodnuto o podjatosti konkrétního pracovníka, nemůže jít k soudu jako kolizní opatrovník• podjatost řešíme tak, že v rámci podané stížnosti na konkrétního pracovníka zpravidla klientovi vyhovíme, je to kratší, než rozhodovat o podjatosti ve správním řízení• námitku podjatosti vznesenou až u soudu vůči koliznímu opatrovníkovi jsme dosud neřešili
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none">• nemáme mnoho případů, tak 2 případy do roka• pokud vidíme problém u klienta ve vzájemné součinnosti• podjatost řešíme tak, že v rámci podané stížnosti na konkrétního pracovníka zpravidla klientovi vyhovíme, je to kratší, než rozhodovat o podjatosti ve správním řízení
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none">• neřešili jsme až dosud žádný případ podjatosti• nyní jsme řešili zcela nově situaci, kdy v souvislosti s domácím násilím si klient stěžoval, že pracovnice nepostupovala podle něj nezaujatě• pracovnice v tomto případě sama požádala o zproštění zastupování• vznesenou námitku podjatosti vůči našemu zaměstnanci přímo při jednání soudu jsme dosud neřešili
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none">• nemáme mnoho případů, tak 5 do roka, nevykazují se samostatně• klienti nerozlišují podjatost a stížnost• zažili jsme podjatost vznesenou přímo při jednání soudu• soud řízení nepřerušil, ale jednání odročil
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none">• řeším velmi málo případů, tak 1 ročně• každý tu každého zná, tady se podjatost těžko prokazuje• podjatost vznesenou při soudním řízení vůči OSPOD jsme nezažili
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none">• podjatost řešíme, ale jsme malé město, každý každého zná• není mnoho případů, tak 3 do roka• musí se zkoumat vždy vztah k osobě či případu• námitku vznesenou přímo v soudní síni vůči OSPOD jsme nezažili
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none">• řešíme tak 2 případy do roka• námitku podjatosti vznesenou vůči konkrétnímu zaměstnanci řešíme jeho výměnou i bez správního řízení

	<ul style="list-style-type: none"> • podjatost vznesenou vůči celému úřadu musíme postoupit nadřízenému orgánu k rozhodnutí, to jsme již zažili, byl ustanoven kolizním opatrovníkem jiný OSPOD • námitku podjatosti vznesenou vůči OSPOD při soudním řízení jsme dosud neřešili
OSPOD 8 (OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • řešíme tak 1 případ do roka • zatím se však podjatost našich lidí ani v jednom případě nepotvrdila • rozhoduje se ve správním řízení, dvojinstanční, po dobu řízení o podjatosti nemůže tento pracovník ve věci jednat • považují za důležité najít si na lidi čas a jejich problém s nimi vydiskutovat • pokud je vznesena námitka podjatosti u soudu, to jsme zatím neřešili
OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • řešíme tak 2 případy do roka • postupujeme podle správního řádu • ani jeden případ nebyl opodstatněný
OSPOD10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • řešíme tak 4 případy do roka, dokonce jsme měli i odvolací řízení v této věci • v jednom případě pracovnice sama požádala o zproštění případu, že se cítí podjatá, jednalo se o případ našeho opozičního zastupitele. Příslušnost byla na naši žádost přenesena na jiný OSPOD, byli jsme tlačeni k určitému postupu • námitku vznesenou vůči OSPOD přímo u soudu jsme dosud neřešili

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení výzkumu v dané oblasti

Pro vyhodnocení výzkumu u cílové skupiny 1 – vedoucích pracovníků OSPOD byla na základě setřídění odpovědí ze záznamových archů do výše uvedené tabulky pro vyhodnocení odpovědí zvolena následující hodnotící kritéria:

a) četnost výskytu jevu vznesení námitky podjatosti

b) zjištění stanovisek OSPODů k dané problematice

K rozboru počtu projednávaných případů, které byly v absolutním počtu vyhodnoceny v souvislosti s počtem zaměstnanců daného OSPOD, byly výsledky sumarizovány v níže uvedené tabulce:

Tabulka č. 18 Vyhodnocení četnosti výskytu vznesení námitky podjatosti u jednotlivých OSPOD

OSPOD	Počet zaměstnanců	Počet řešených případů ročně	Přepočet na 1 zam.
OS 1	30	8	0,27
OS 2	6	2	0,33

OS 3	10	1	0,10
OS 4	12	5	0,42
OS 5	10	1	0,10
OS 6	13	3	0,23
OS 7	12	2	0,16
OS 8	30	1	0,03
OS 9	13	2	0,15
OS 10	5	4	0,80

Zdroj: Vlastní zpracování

Z uvedeného výzkumu vyplývá, že oslovení vedoucí pracovníci OSPOD postup při řešení vznesené námitky podjatosti znají, každý z dotázaných již námitku podjatosti řešil. Počet řešených případů se liší a pohybuje se v absolutním v rozmezí od 8 až po 1 případ, které jsou řešeny dotázanými OSPOD v jednom roce. Z odpovědí vedoucích pracovníků OSPOD vyplynulo, že se případy vznesené námitky podjatosti a případně stížností evidují pouze tak, že dostanou své č.j., **ale nikde se nepromítají jako hodnotící kritériu z hlediska sledování kvality jejich práce.** Proto počty případů projednávaných ročně sdělovali dotázaní vedoucí pracovníci OSPOD v rámci vedených rozhovorů pouze odhadem. V přepočtu na jednoho zaměstnance počet ročně podaných námitek podjatosti byl nejnižší u OSPOD OS 8, kde byla podána pouze 1 námitka při celkovém počtu zaměstnanců 30, kde podíl počtu případů vznesené námitky podjatosti v přepočtu na jednoho zaměstnance činil 0,03. Nejvyšší průměr na jednoho zaměstnance zaznamenal OSPOD OS 10, kde naopak byly podány celkem 4 námitky podjatosti při celkovém počtu 5 zaměstnanců, kde podíl počtu případů vznesené námitky podjatosti v přepočtu na jednoho zaměstnance činil 0,80. Podíl počtu případů vznesené námitky podjatosti v přepočtu na jednoho zaměstnance se u celkem čtyř OSPOD pohyboval v rozmezí 0,10 – 0,20, ve dvou případech v rozmezí 0,21 – 0,30, a v jednom případě v rozmezí 0,31 – 0,40, a rovněž v jednom případě v rozmezí 0,41 – 0,50.

b) zjištění stanovisek OSPOD k dané problematice

Hlubší znalost dané problematiky prokázali vedoucí pracovníci OSPOD z OS 1, OS 8, kde vedoucí pracovníci správně uvádějí, že pokud není pravomocně ve věci rozhodnuto, nemůže konkrétní pracovník za OSPOD jako kolizní opatrovník jednat ve věci a ani chodit zastupovat zájmy nezletilého k soudu. OS 4 jako jediný rozlišuje situaci, kdy: „... klienti nerozlišují **podjatost a stížnost**. Takže zašlou nám podání nazvané podnět, nebo své podání nazvou podjatost a ve finále z toho vlastního kontextu obsahu podání vyjde najevo, že je to stížnost. Takže řešíme to podle správního řádu, zda se jedná o podjatost nebo stížnost, konkrétně na vyřizování stížnosti má náš úřad zvláštní vnitřní předpis, který řeší případně další postup.“ Toto rozlišení je projevem profesionálního přístupu, protože takto by mělo být postupována v každém případě při dodržování obsahového postupu posouzení, zda se jedná o stížnost či vznesení námítky podjatosti. Za znepokojující z právního hlediska lze považovat postup vedoucích pracovníků OS 1, OS 2, OS 7, kteří i bez zkoumání faktického prokázání podjatosti raději klientovi vyhoví, aby nemuseli situaci řešit formou správního řízení se všemi procesními prostředky obrany vůči tomuto nařčení. Vedoucí pracovník OSPOD OS 2 navíc situaci komentuje takto: „*Pokud vidíme problém u klienta a pracovníka ve vzájemné součinnosti, řešíme to tak, že jako v rámci stížnosti na konkrétního pracovníka vyhovíme klientovi a přidělíme ho k jinému pracovníkovi. Je to jednodušší než ve správním řízení dlouhosáhle rozhodovat o podjatosti, pak se zbytečně zdržuje jednání, protože rozhodnutí není pravomocné atd. Vyhovět klientovi je rychlejší touto formou. Je pravdou, že se občas některý pracovník cítí poškozený, protože podle jeho názoru klient nemá pravdu. Ale zbytečně strávíme čas s tím, že budeme zkoumat situaci a nakonec se strávený čas nad prokazováním podjatosti může využít ve prospěch klientů. Takto si alespoň ušetříme čas a máme prostor pro běžnou práci.*“ Tento postup může v pracovnících OSPOD jednoznačně pocít, že jejich vedoucí se jich nezastane a vidí v tomto postupu často nespravedlivost a také nezákonnost, pokud nebyla celá záležitost řádně projednána a uzavřena po provedeném šetření. Jejich pocit lze považovat za opodstatněný, pokud celá záležitost nebyla řádně prošetřena. Je však otázkou, zda zaměstnanec, který se cítí výše uvedeným postupem poškozen, dokáže v tomto případě svému nadřízenému odporovat a nesouhlasit s tímto postupem. Každý úředník má právo (dle příslušných ustanovení zákoníku práce) nesplnit uloženou povinnost, pokud je v rozporu se zákonem a svého nadřízeného na tuto skutečnost upozornit. Je však otázkou, zda pracovníci OSPOD takovou možnost na svou obranu jsou ochotni použít. Z odpovědí vedoucích pracovníků OS 2, OS 3, OS 10 vyplývá, že i sami pracovníci OSPOD žádají zproštění zastupování OSPOD při hájení

zájmů nezletilého dítěte v konkrétním případě. Z příkladu uvedeného v odpovědi OS 10, kde z rozhovoru s vedoucím pracovníkem bylo zjištěno, že: „ *...byla řešena podjatost, dokonce i v odvolacím řízení. Ale tady se pak připojila sama zaměstnankyně s žádostí o zproštění zastupování vzhledem k dané situaci a sdělila, že se cítí podjatá. Jednalo se o rodiče, který byl místním opozičním zastupitelem. Příslušnost byla přenesena na jiný OSPOD je však zřejmé, že se konkrétní pracovnice obávala dalšího postupu ve vztahu k zastupiteli města.*“ I v tomto případě měla být situace řádně prošetřena. Pokud se zaměstnanec cítí podjatý, sám požádá o zproštění zastupování nezletilého dítěte v roli kolizního opatrovníka při jednání před soudem, je i přes tuto skutečnost oznámení podjatosti nutné řádně jako podnět prošetřit a nelze považovat za správný postup, kdy bez dalšího prošetření celé záležitosti je žádosti pracovníka o zproštění hájení zájmu nezletilého dítěte v tomto případě vyhověno. Z uvedeného případu však vyplývá, že vedoucí pracovník OSPOD své zaměstnankyni bez dalšího prošetření celé záležitosti vyhověl v její žádosti o zproštění zastupování nezletilého. Dále je zajímavý názor vedoucích pracovníků OS 5 a OS 6, kteří váží možnost prokázání podjatosti na velikost města s tím, že se podjatost v tomto případě velmi těžce prokazuje v malém městě, kde každý každého zná.

Pouze vedoucí pracovník OS 4 uvedl, že řešil námitku podjatosti vznesenou přímo u jednání soudů vůči koliznímu opatrovníkovi, kde soud řízení nepřerušil, ale pouze jednání odročil, aby mohl k jednání přijít jiný pracovník OSPOD, vůči němuž tato námitka vznesena nebyla. Tento postup je možné považovat za správný a v souladu s platnou právní úpravou. Vedoucí pracovník z OS 8 zaujal k dané problematice následující názor: „*Já jsem toho názoru, že je lépe klientům problém spojený s řešením jejich situace vysvětlit a prodiskutovat, je možné pak předejít dalším problémům s nespokojeným přístupem klientů. Vždy se mi vyplatilo najít si na lidi čas a mluvit s nimi o jejich problému.*“ Tento přístup odráží profesionální jednání vedoucího pracovníka, který tímto postupem patrně dokáže situaci s klienty vykomunikovat natolik, že mají absolutně nejnižší počet vznesených námitek na jednoho zaměstnance.

Vyhodnocení provedeného výzkumu v oblasti zjišťování názorů soudců okresních soudů na vznesenou námitku podjatosti vůči koliznímu opatrovníkovi při jednání soudu

Názor oslovených soudců okresních soudů na situaci, kdy je vznesena námitka podjatosti vůči pracovníku OSPOD, v roli kolizního opatrovníka, přímo při jednání soudu, byl zkoumán položením výzkumné otázky:

„Řešili jste již námitku podjatosti vznesenou účastníkem vůči pracovníku OSPOD přímo u jednání soudu?“

Odpovědi jednotlivých soudců jsou seříděny v následující tabulce.

Tabulka č. 19 Vyhodnocení výzkumu provedeného u soudců okresních soudů v oblasti řešení podjatosti vznesené účastníkem řízení vůči OSPOD při jednání soudu

Označení soudu	Řešili jste již námitku podjatosti vznesenou účastníkem vůči pracovníku OSPOD přímo u jednání soudu?
Soud 1 (S 1)	<ul style="list-style-type: none"> • nezažil jsem tuto situaci ve své soudní praxi • nejsme oprávněni řešit tuto námitku vůči koliznímu opatrovníkovi • kolizní opatrovník je povinen hájit zájmy nezletilého i proti vůli jeho zákonných zástupců, to není důvod pro podjatost • řízení bych nepřerušila, pouze odročila, není v zájmu nezletilého zbytečně prodlužovat řízení • pokud zjistím nadřzování jednomu z rodičů, potup OSPOD proti zájmu nezletilého, sama bych učinila podnět k výměně konkrétního sociálního pracovníka • krajní možnost je výměna kolizního opatrovníka (jiného OSPOD) v průběhu řízení • i soud hájí zájmy nezletilého, mohu případně po zvážení okolností rozhodnout proti vůli kolizního opatrovníka • hodnotím pravdivost, věrohodnost vznášených důkazů, případná podjatost kolizního opatrovníka není stěžejní důvod pro přerušování řízení
Soud 2 (S 2)	<ul style="list-style-type: none"> • nestalo se mi to za dobu mé praxe • podjatost byla řešena mimo jednání soudu, pouze jsem se vyjadřovala k postupu hájení zájmů nezletilého konkrétní sociální pracovnící • řízení se z těchto důvodů u našeho soudu nepřerušuje
Soud 3 (S 3)	<ul style="list-style-type: none"> • stalo se to jednou za celou mou praxi • řešil jsem to tak, že nejsem příslušný řešit podjatost OSPOD • řízení jsem přerušil • zpravidla důvodem ke vznesení námitky je situace, že až při jednání soudu se rodiče dozví o obsahu zprávy podávané kolizním opatrovníkem a neztotožňuje se s jejím obsahem • otázkou je rozsah vznesené podjatosti, zda je namítána podjatost konkrétního pracovníka nebo celého OSPOD, řeší si to obecní úřad s rozšířenou působností sám, sdělí nám výsledek

Soud 4 (S 4)	<ul style="list-style-type: none"> • řešil jsem to již 2x, ve věci jsem rozhodl, krajský soud zrušil naše usnesení s názorem, že soud není příslušný řešit podjatost OSPOD • kolizním opatrovníkem se ustaví obecní úřad obce s rozšířenou působností dle místní příslušnosti (OSPOD), koho vyšle k jednání ze svých zaměstnanců je jeho záležitost • řízení po dobu vyřešení námítky podjatosti vůči koliznímu opatrovníkovi nepřerušuji
Soud 5 (S 5)	<ul style="list-style-type: none"> • já osobně jsem to neřešila, u našeho soudu se to stalo, obsahem námítky byla vazba sociální pracovnice na matku, nebyla namítána podjatost celého OSPOD • úřad řešil námítku tak, že vyslal k jednání jiného pracovníka • řízení jsme nepřerušovali, bylo pouze odročeno jednání • nebylo by správné pokračovat v jednání s podjatým pracovníkem OSPOD
Soud 6 (S 6)	<ul style="list-style-type: none"> • nikdy jsme takový případ neřešili • pokusila bych se na místě objasnit, v čem spatřuje účastník řízení podjatost a podle jeho vyjádření bych reagovala, případně bych odkázala na správní řízení u obecního úřadu • pokud bych necítila námítku důvodnou, řízení bych nepřerušovala, pokračovala bych v řízení • v případě podezření z podjatosti bych nepřerušovala, ale pouze odročila
Soud 7 (S 7)	<ul style="list-style-type: none"> • ano, zažila jsem tuto situaci • většinou rodič, v jehož neprospěch vyzní zpráva se tak brání, musí však své tvrzení prokázat • řízení jsem nepřerušila, ale odročila jsem jednání do doby vyřešení námítky • předcházím těmto situacím tak, že pokud ze spisu vyplývá možnost řešení námítky podjatosti, jmenuji rovnou kolizním opatrovníkem jiný OSPOD i když místně nepřísušný • je nutné, aby řízení probíhalo hladce, bez zbytečného odročování
Soud 8 (S 8)	<ul style="list-style-type: none"> • tuto situaci jsem nikdy neřešila • postup bych si musela promyslet
Soud 9 (S 9)	<ul style="list-style-type: none"> • zatím jsem tuto situaci neřešila • řízení bych nepřerušila, pouze odročila • podjatost kolizního opatrovníka patří do působnosti úřadu a řeší se dle správního řádu, krajský soud k tomu stanovisko zaujal • tato námítka se může vyskytnout v souvislosti s výsledkem šetření v rodině, kde se liší názor OSPOD od názoru rodičů • soud jmenuje kolizního opatrovníka, účastníci mají právo se proti konkrétnímu OSPOD odvolat, pak to řeší nadřízený soud, případně my autoremedurou. Rozhodnutím odvolacího soudu o případné změně opatrovníka jsme vázáni
Soud 10 (S 10)	<ul style="list-style-type: none"> • takový případ jsem neřešila • musela bych si promyslet, jak dál postupovat • vytvořila bych si prostor tím, že bych jednání odročila

Zdroj. Vlastní zpracování

Pro vyhodnocení odpovědí sumarizovaných ve výše uvedené tabulce, **byla zvolena následující kritéria:**

- a) zda se jedná o osobní zkušenost dotázaného soudce
- b) způsob řešení procesního postupu za dané situace
- c) důvody vedoucí účastníky k vyslovení této námitky přímo při jednání soudu
- d) případně soudci navržené postupy řešení

Výzkum byl vyhodnocován z hlediska osobní zkušenosti soudce se vznesením námitky podjatosti vůči koliznímu opatrovníkovi přímo při jednání soudu. Z oslovených soudců svůj názor ve věci nevyjádřili soudci ze soudů S 8 a S 10. Tito soudci se vyjádřili pouze k bodu osobní zkušenosti vznášení námitky podjatosti přímo při jednání soudu. K ostatním bodům nezaujali žádný postoj. Dle výše uvedených kritérií lze provést vyhodnocení výzkumu v dané oblasti u oslovených respondentů takto:

a) Osobní zkušenost soudce se vznesením námitky podjatosti přímo při jednání soudu

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že z oslovených soudců osobní zkušenost s řešením námitky podjatosti kolizního opatrovníka mají pouze soudci ze soudů S 3, S 4 a S 7 a soudci ze soudu S 2 a S 5 mají pouze zprostředkovanou zkušenost. Soudce ze soudu S 2 se k námitce podjatosti vznesené účastníkem vůči OSPOD pouze na žádost tohoto orgánu vyjadřoval z hlediska postupu kolizního opatrovníka při hájení zájmů nezletilého při soudním jednání, přičemž námitka byla uplatněna přímo u obecního řádu obce s rozšířenou působností. Soudce tedy pouze komentoval přístup konkrétního pracovníka OSPOD při hájení zájmu nezletilého v roli kolizního opatrovníka, ale sám ji neřešil. Soudce ze soudu S 5 uvedl, že: „*Podjatost byla řešena jiným kolegou, jednalo se o situaci vazby sociální pracovnice na matku a vyřešena byla tak, že byla vyslána k jednání jiná pracovnice.*“ Celkem mají tedy osobní zkušenost s postupem řešení námitky podjatosti přímo při jednání soudu celkem 2 soudci z 10 dotázaných soudců a 2 mají pouze zkušenost zprostředkovaně z jejich soudu. **Ostatních 6 soudců z 10 oslovených soudců se vyslovalo tak, že uvedenou situaci osobně při své soudní praxi nezažili.** Lze z uvedeného dovodit, že námitka podjatosti vznesená účastníkem řízení přímo při jednání soudu se sice objevuje, ale není příliš častá. I přes skutečnost, že přímo postup soudců nemůže kolizní opatrovník ovlivnit, lze považovat za důležité, aby i pracovníci OSPOD znali tuto právní úpravu a případně mohli při jednání soudu zasáhnout tak, aby

vystupovali v zájmu nezletilého. Soudce ze soudu S 4 řešil námitku podjatosti vznesenou při jednání soudu dokonce 2x, a popisuje svou zkušenost takto: „*V prvním případě se jednalo o situaci, kdy jsem rozhodl o podjatosti kolizního opatrovníka na základě vznesené námitky podjatosti jedním z rodičů přímo při jednání soudu tak, že námitce jsem nevyhověl a následně na základě odvolání rodiče Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl, že soud není oprávněn námitku podjatosti kolizního opatrovníka v řízení před soudem řešit, ale musí postoupit podnět k řešení námitky podjatosti příslušnému správnému orgánu, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností. V druhém případě si stěžoval účastník u odvolacího soudu, že jsem ve věci jeho vznesené námitky podjatosti vůči OSPOD nepřijal žádné rozhodnutí. Odvolací soud potvrdil správnost našeho postupu s tím, že řešení námitky podjatosti vůči konkrétnímu sociálnímu pracovníku je v kompetenci obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který byl jmenován v konkrétní věci kolizním opatrovníkem.*“ Jedná se o popis situace, kdy právě rozhodnutí tohoto soudce a následný výklad odvolacího soudu se stalo vodítkem pro ostatní soudy, jak v této věci postupovat a právě na toto rozhodnutí se ostatní soudci ve svých rozvorech odkazují.

b) způsob řešení procesního postupu za dané situace

Dále byla zkoumána situace, jak soudy postupují z procesního hlediska v případě, že námitka pojatosti je uplatněna právě při jednání soudu. Z oslovených soudců pouze soudce ze soudu S 4 uvedl, že v případě, že je tato námitka vznesena, **řízení přerušuje**. Ostatní soudci se vyslovili tak, že v případě dalšího postupu soudu řízení nepřerušují, ale volí postup pouhého **odročení jednání**, což je podle nich postačující prostředek k vyřešení situace a není nutné složitě využívat institut přerušování řízení se všemi souvisejícími povinnostmi účastníků řízení. Odročit lze na konkrétní datum dalšího jednání a zbytečně se jednání neprodlužuje, není nutné ve věci vydávat usnesení o přerušování řízení, doručovat jej všem účastníkům a následně sledovat, jak se situace vyvíjí. Soudce ze soudu S 1 ke zvolenému postupu uvedl: „... *není v zájmu nezletilého zbytečně jednání prodlužovat přerušením, plně postačí odročení jednání tak na 2 měsíce, než OSPOD s účastníkem namítanou podjatost vyřeší.*“ Soudce ze soudu S 3 uvádí svou zkušenost: „... *je otázkou, zda je namítána podjatost celého OSPODu, nebo podjatost konkrétní osoby z toho zařízení, ale to je věcí úřadu, aby si to vyřešil sám, to já samozřejmě řešit nemohu.*“ Soudce ze soudu S 4 k tomuto bodu uvedl: „*Kolizním opatrovníkem se ustanoví pověřený obecní úřad obce s rozšířenou působností dle místní*

příslušnosti OSPOD, koho vyšle k jednání ze svých zaměstnanců je jeho záležitost, to my neřešíme. Tady má prostor k řešení případné náhrady za zaměstnance, který byl pro podjatost účastníkem napaden a do doby pravomocného rozhodnutí ve věci se nemůže řízení účastnit.“ Obdobnou zkušenost má také soudce ze soudu S 5, který navíc uvedl: „*...nebylo by správné pokračovat v jednání s podjatým pracovníkem OSPOD.*“ Soudce ze soudu S 6 uvedl: „*I když jsem sama takovou zkušenost neměla, pokusila bych se na místě objasnit, v čem spatřuje účastník řízení podjatost kolizního opatrovníka a podle jeho vyjádření bych reagovala, případně bych ho odkázala na vznesení námítky u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kam OSPOD spadá.*“ To je krokem navíc, který není soudce povinen činit, ale zcela jistě přispěje tento postup k urychlení řízení. Konkrétnímu pracovníku OSPOD v roli kolizního opatrovníka nepostupuje automaticky obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, ale odkáže účastníka řízení k podání námítky podjatosti přímo u OSPOD, jako správního orgánu, který byl pověřen k hájení zájmů nezletilého dítěte soudem a většinou tuto skutečnost zaznamená do protokolu z jednání u soudu.

c) důvody vedoucí účastníky k vyslovení této námítky přímo při jednání soudu

K důvodům vznesení námítky podjatosti až při jednání soudu se vyjádřili soudci ze soudů S 1, S 3, S 7 a S 9. Soudce ze soudu S 1 v rozhovoru uvedl: „*Kolizní opatrovník je povinen hájit zájmy nezletilého i proti vůli jeho zákonných zástupců, to není důvod pro podjatost. Pokud bych zjistila nadržování jednomu z rodičů postupem OSPOD proti zájmu nezletilého, sama bych podala podnět k výměně konkrétního sociálního pracovníka.*“ K dalšímu postupu soudu pak tento soudce uvádí: „*...za krajní možnost řešení situace bych považovala výměnu kolizního opatrovníka za jiného, tuto možnost v průběhu řízení mám. Soud však má za povinnost hájit zájmy nezletilého, mohu tak při zvážení všech okolností případu rozhodnout i proti vůli kolizního opatrovníka. Hodnotím vždy pravdivost, věrohodnost vznášených důkazů, **podjatost kolizního opatrovníka nepovažuji za stěžejní důvod pro přerušování řízení.***“ Zejména poslední věta odkazuje na skutečnost, že soudce je „pánem sporu“, i když v tomto případě se jedná o řízení nesporné. Má právo se se vši odpovědností rozhodnout o postupu, že podjatost kolizního opatrovníka nemá vliv na jeho rozhodování, protože má v rámci uplatnění vyšetřovací zásady vedení nesporného řízení právo vytvořit si vlastní obraz situace včetně hodnocení předkládaných důkazů a práva sám si obstarat důkazní prostředky. Pokud uváží, že případná podjatost nemá vliv na jeho rozhodování a řádně své rozhodnutí odůvodní, jeho rozsudek zcela jistě u odvolacího řízení obstojí. Soudce ze soudu S 3 uvedl k důvodům

námítky při jednání soudu: „ Zpravidla důvodem ke vznesení námítky je situace, že až při jednání soudu se rodiče dozví o obsahu zprávy podávané kolizním opatrovníkem a neztotožňuje se s jejím obsahem.“ Soudce ze soudu S 7 uvedl jako nejčastější důvod vznesení námítky podjatosti situaci: „ Většinou rodič, v jehož neprospěch vyzní zpráva kolizního opatrovníka, se tímto způsobem brání, musí však své tvrzení prokázat. Zpravidla je to způsob, jak se snaží některý z rodičů prodloužit řízení ve věci.“ Soudce ze soudu S 9 v této věci uvedl: „ Námítka podjatosti vůči koliznímu opatrovníku se může vyskytnout v souvislosti s výsledkem šetření v rodině, kde se liší zjištěný názor OSPOD od názoru rodičů.“

d) Soudci navržené postupy řešení

Ze zajímavých názorů, které byly zjištěny při jednotlivých rozhovorech se soudci okresních soudů, lze upozornit na rozhovor se soudcem ze soudu S 7, který uvedl svůj názor na **předcházení možnosti vznesení námítky podjatosti** takto: „ Předcházím těmto situacím tak, že pokud ze spisu vyplývá možnost vznesení námítky podjatosti některým z účastníků, už rovnou jmenuji jiného kolizního opatrovníka (tedy jiný OSPOD) i když není místně příslušný dle trvalého bydliště nezletilého. Odůvodním to skutečností, že je nutné, aby průběh řízení byl co nejsnazší, je důležité, aby účastníci měli pocit, že jednání probíhá objektivně a že soudíme spravedlivě. Proto jim raději vyhovím.“ Tento postup soudu je však nutné považovat za extrémní. Je zde předjímana situace, že potenciální námítka podjatosti by mohla být důvodná a oprávněná pouze s odkazem na skutečnost, že je nutné, aby účastníci měli pocit, že je souzeno objektivně a spravedlivě. Vzhledem k tomu, že kolizní opatrovník je rovněž účastníkem řízení a pokud je rovnou vyloučen z řízení z výše uvedených důvodů, může tento postup považovat za odporující platné právní úpravě. Tento postup soudce rozhodně nelze považovat za postup v souladu se zákonem, dokonce ho lze považovat za postup odporující základnímu lidskému právu na spravedlivý proces, pokud je odňata možnost účasti místně příslušného OSPOD. Pouze jediný soudce, a to soudce ze soudu S 9, zmiňuje ještě další postup řešení této situace a to přímo formou odvolání do usnesení soudu o jmenování kolizního opatrovníka v konkrétním řízení o nezletilých dětech. Soudce v této věci uvádí: „ Soud usnesením v konkrétní věci jmenuje kolizního opatrovníka, zpravidla dle místa trvalého pobytu nezletilého. Účastníci mají procesní právo se proti tomuto usnesení řádně odvolat ve lhůtě 15 dnů, následně je odvolání řešeno nadřízeným soudem, případně má právo okresní soud v I. stupni, tedy soud, který opatrovník jmenoval, rozhodnout o odvolání zkrácenou formou autoremedury (vyhovění odvolání účastníka soudem I. stupně bez

postoupení nadřízenému orgánu). *Podmínkou však je, že zcela účastníkovi vyhoví v jeho požadavcích uvedených v odvolání. Rozhodnutím odvolacího soudu o případné změně kolizního opatrovníka jsme vázáni.*“ Jedná o postup, který na rozdíl o vznesení námítky podjatosti, má právo řešit soud. Zaujatý postoj kolizního opatrovníka, opírající se o přechodí zkušenosti s OSPOD ale patrně nebudou tím zásadním důvodem pro odvolání účastníka - rodiče - do usnesení soudu o jmenování kolizního opatrovníka ve věci.

10.4.3. Právní úprava problematiky podjatosti úředníků OSPOD

Právní úprava řešení námítky podjatosti je v obecné rovině upravena v ust. § 14 zákona 500/2004 Sb., správní řád v platném znění (dále jen SŘ), dále pak Stanoviskem Ministerstva práce a sociálních věcí k vyřizování námítek podjatosti vůči zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochran dětí ze dne 20.2.2012 č.j. 2012/15432-214. Vzhledem k situaci, kdy je každý správní orgán povinen řešit každé podání občana podle jeho obsahu, je nutné také zmínit, že ne každé podání, které je nazváno vznesením námítky podjatosti se skutečně řeší dle výše zmíněného ustanovení. Může se jednat o situaci, kdy je podání občana řešeno jako stížnost na postup konkrétního správního orgánu. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen vytvořit s odkazem na Přílohu č. 1 vyhl. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí, v souladu se Standardy kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně- právní ochrany orgány sociálně-právní ochrany, dokument, kde jedním z hodnotících kritérií je i Kritérium 13, které řeší vyřizování a podávání stížností a OSPOD si v rámci tohoto kritéria stanoví postup pro vyřizování a přijímání stížností jak pro klienty, tak i pro další osoby. Právě do této oblasti lze zařadit i podrobnější řešení právní úpravy nespokojenosti občana s postupem OSPOD při řešení jeho případu. Součástí právní úpravy je i platná judikatura v dané oblasti, kam lze zařadit např. nález Ústavního soudu ze dne 27.6.1996, sp.zn. III.ÚS 289/95.

Podnět klienta

Každý má právo obracet se na správní orgán se svými podněty, jejichž forma není právně upravena. Lze hovořit o neformálních úkonech, pro které správní řád **nevyžaduje žádné formální ani obsahové náležitosti**. Takové podněty nelze posuzovat jako podáními ve smyslu § 37 SŘ a nevztahují se na ně formální a obsahové požadavky pro podání ve věci. Každý podnět se posuzuje podle svého obsahu. Pokud si klient stěžuje na postup řešení sociálního pracovníka v jeho věci, je nutné po obsahové stránce rozlišit, jaký postoj

k tomuto podnětu úřad zaujme a jaký postup řešení podnětu účastníka zvolí. Z obsahového hlediska může jít o **stížnost na postup sociálního pracovníka** nebo vnesenou **námítku podjatosti**. Řešení takového podnětu se liší podle zvoleného postupu řešení správním úřadem.

Stížnost

Právní ukotvení stížnosti je upraveno v ust. § 175 odst. 1 SŘ, kde je uvedeno, že: „*Dotčené osoby mají právo obracet se na správní orgány se stížnostmi proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu, neposkytuje-li tento zákon jiný prostředek ochrany.*“ Podle Vedrala (2006) nelze považovat stížnost za řádný a ani mimořádný opravný prostředek ve správním řízení. Stížnost může směřovat jednak **proti postupu správního orgánu** jednak **proti nevhodnému chování úředníka**. Možnost podávat stížnosti proti nevhodnému chování úředních osob vychází především z toho, že dle ust. § 4 odst 1 SŘ je každý, kdo plní úkoly vyplývající z působnosti správního orgánu, povinen se k dotčeným osobám chovat zdvořile a podle možností jim vycházet vstříc. Stížnost podle tohoto ustanovení je možné podávat v případě všech procesních postupů, které jsou správním řádem upraveny a v těch případech, kdy je nevhodné chování úřední osoby součástí takového postupu. Právní úprava stížností rovněž navazuje na ust. § 16 odst. 4 písm. b) zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, podle kterého je úředník povinen zachovávat pravidla slušnosti při úředním jednání a vůči ostatním zaměstnancům působícím ve veřejné správě. Dále je úředník povinen dodržovat právní předpisy vztahující se k jím vykonávané práci. Úředníkem je podle tohoto zákona zaměstnanec územního samosprávného celku, který se podílí na výkonu správních činností a je zařazen do úřadu územně samosprávného celku. Je tedy nepochybné, že sociální pracovník, který vykonává správní činnosti orgánu sociálně právní ochrany dětí, je rovněž úředníkem, na kterého se v plném rozsahu tato právní úprava vztahuje. Dotčené osoby mohou podávat stížnosti proti postupu správního orgánu tehdy, neposkytuje-li správní řád jiný prostředek ochrany. Mezi tyto **jiné prostředky ochrany** lze zahrnout zejména žádost o uplatnění opatření proti nečinnosti (upraveno § 80 odst. 3 SŘ), odvolání proti rozhodnutí, námítky proti usnesení, námítky proti obsahu protokolu (upraveno v § 18 odst.. 3 SŘ). Toto ustanovení fakticky znamená, že správní orgán se touto stížností nebude zabývat, pokud může být zvolen jiný prostředek ochrany, který správní řád poskytuje. Právní úprava vyřizování stížností pamatuje na skutečnost, že **podání stížnosti nesmí být stěžovateli na újmu**. Podání stížnosti a ani její obsah nesmí být

důvodem k tomu, aby správní orgán postupoval vůči stěžovateli způsobem, který by byl v rozporu se základními zásadami činnosti správního orgánu. Podání stížnosti je upraveno ust. § 175 odst. 3 a 4 SŘ tak, že: „ *Stížnost lze podat písemně nebo ústně; je-li podána ústně stížnost, kterou nelze ihned vyřídit, sepíše o ní správní orgán písemný záznam. Stížnost se podává u toho správního orgánu, který vede řízení. Tento správní orgán je povinen prošetřit skutečnosti ve stížnosti uvedené. Považuje-li to za vhodné, vyslechne stěžovatele, osoby, proti nimž stížnost směřuje, popřípadě další osoby, které mohou přispět k objasnění věci.*“ Ze stížnosti musí být patrné:

- a) kdo ji činí
- b) které věci se týká
- c) co, tedy jaký postup v dané věci, se správnímu orgánu navrhuje

Stížnost je povinen správní orgán vyřídit ve lhůtě 60 dnů ode dne, kdy mu byla doručena a stěžovatel musí být písemně o této lhůtě vyrozuměn. Pokud je stížnost důvodná zcela či zčásti, je **správní orgán povinen přijmout opatření k nápravě**. Rozsah přijatých opatření závisí na vyřízení stížnosti v souladu s jejím obsahem. Pokud si dotčená osoba stěžovala na chování úředníka, přijatým opatřením v případě, že je stížnost oprávněná, by měla být sankce dle příslušných ustanovení zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění. Pokud stěžovatel požádá o informaci, jakým způsobem byla zjednána náprava, správní orgán je povinen mu tuto informaci poskytnout. Oblast vyřizování stížnosti je pro odbor sociálních věcí, konkrétně OSPOD, upravena v rámci Standardů kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany orgány sociálně-právní ochrany, kde Kritérium č. 13 výslovně upravuje postup pro vyřizování a přijímání stížností jak pro klienty, tak i pro další osoby. Standardy kvality jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je určena úroveň kvality poskytované sociálně-právní ochrany při postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k dětem, rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu, včetně stanovení vnitřních postupů. Podle stanovených kritérií je hodnocena úroveň práce OSPOD. Charakter tohoto dokumentu by se dal přirovnat po stránce závaznosti tohoto dokumentu k dodržování povinností stanovených právním předpisem, který upravuje vnitřně činnost správních orgánů. Porušení povinností stanovených ve Standardech by mohlo být posuzováno z právního hlediska jako porušení pracovní kázně. Pokud je dotčená osoba nespokojena s vyřízením stížnosti správním orgánem, může v souladu s ust. § 175 odst. 7 SŘ požádat o přešetření vyřízení stížnosti nadřízený orgán.

Podjatost úředníků

Jak uvádí Vopálka at. al. (2003), principem chráněným zákonnou úpravou podjatosti úředníků je zachování objektivity a nestrannosti v rozhodovací činnosti správních orgánů, posílení důvěry ve správnost rozhodování, naplnění zásady materiální pravdy, naplnění zásady zákonnosti a naplnění zásady rovnosti účastníků řízení. Je nutné doplnit, že by měl mít správní orgán zájem na rozhodování v souladu s veřejným zájmem a nikoliv se soukromým zájmem úředníka (obecního funkcionáře či zaměstnavatele). S odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 27.6.1996, sp.zn. III.ÚS 289/95 lze doplnit, že takového rozhodování nelze dosáhnout v případech, kdy existuje pochybnost, že případná podjatost úředníka může mít značné dopady na výsledek řízení a jeho zákonnost. Dle stanoviska MPSV (2012) se zaměstnanci OSPOD často setkávají s tím, že některý z rodičů, případně jiné osoby odpovědné za výchovu nezletilého nesouhlasí s postupem OSPOD, zejména při řešení rodičovských sporů o výchově a výživě nezletilého dítěte, styku nezletilého dítěte s nerezidentním rodičem. Ale situaci, kdy nastane rozpor mezi názorem rodiče a OSPOD nelze automaticky vyhodnotit tak, že zde ze strany OSPOD nastane podjatost. Často je zcela nemožné docílit spokojenosti všech zainteresovaných osob, tedy sladění ochrany oprávněných zájmů nezletilého při současném respektování práv rodičů. Při posuzování případné podjatosti je nutné mít na paměti, že **předním hlediskem při práci OSPOD je ochrana zájmů a blaha dítě, nikoliv ochrana zájmů rodičů či jiných osob.**

Definice podjaté osoby

Právní úprava je zakotvena v ust. § 14 odst. 1, SŘ, kde je uvedeno: „*Každá osoba bezprostředně se podílející na výkonu pravomoci správního orgánu (dále jen "úřední osoba"), o níž lze důvodně předpokládat, že má s ohledem na svůj poměr k věci, k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům takový zájem na výsledku řízení, pro nějž lze pochybovat o její nepodjatosti, je vyloučena ze všech úkonů v řízení, při jejichž provádění by mohla výsledek řízení ovlivnit.*“ Je zde stanoven okruh potenciálně podjatých osob, ale současně jsou zde upraveny i některé procesní aspekty. Jak uvádí Vedral (2006), úřední osobu lze považovat za podjatou, pokud lze o ní důvodně předpokládat, že má s ohledem na svůj poměr k věci, k účastníkům či jejich zástupcům takový zájem na výsledku řízení, pro nějž lze pochybovat o její nepodjatosti. Je tedy nutné nalézt vždy ještě určitý konkrétní zájem (ať už pozitivní či negativní) úřední osoby na výsledku řízení,

který vede k pochybnostem o její nepodjatosti. Takovou úřední osobou nesporně pracovník orgánu sociálně-právní ochrany je. Dle Vedrala (2006) pracovník takového orgánu v dané věci nevystupuje prvotně jako zaměstnanec, nýbrž jako úředník územně samosprávného celku, mezi jehož základní povinnosti podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, v platném znění, patří zejména dodržování ústavního pořádku, právních předpisů souvisejících s výkonem jeho práce, hájit při výkonu správních činností veřejný zájem (v tomto případě jednat vždy v zájmu nezletilého), jednat a rozhodovat nestranně bez ohledu na své přesvědčení a zdržet se při výkonu práce všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v nestrannost rozhodování. Tyto povinnosti pak má úředník i při výkonu státní správy, která byla zákonem přenesena. Právní úprava stanovuje, že podjatá osoba není vyloučena „z projednávání a rozhodování věci“, ale pouze ze všech úkonů v řízení, při jejichž provádění by mohla výsledek řízení ovlivnit. Dle Stanoviska MPSV (2012) není podstatné při rozhodování o podjatosti konkrétního sociálního pracovníka, zda skutečně má vztah k osobě či věci, ale skutečnost, zda mohou o jeho nepodjatosti vzniknout **důvodné pochybnosti**. Takovou skutečností může být např. známost sociálního pracovníka s jedním z rodičů, případně osobní spory s jedním z rodičů, ale i situace, že sociální pracovník bydlí ve stejném domě, případně se s rodinou stýká. Dalším důvodem může být situace, kdy je jedním z rodičů podáno trestní oznámení na sociálního pracovníka v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí neobsahuje speciální ustanovení k řešení vyloučení sociálního pracovníka, pouze odkazuje na řešení námítky podjatosti dle ust. § 14 SŘ ve spojení s ust. § 154 a § 158 SŘ. Pokud je námitka vznesena v rámci správního řízení, které OSPOD vede, nevznikají pochybnosti o řešení způsobu a formy rozhodnutí o námitce. Je-li námitka vznesena mimo správní řízení (například při zastupování zájmu nezletilého jmenovaným kolizním opatrovníkem při jednání soudu), je často řešena pouze neformálně, např. dopisem představeného, což není v souladu s platnou právní úpravou, protože se tak účastníkovi řízení bere možnost se takovému postupu bránit formou stížnosti či vznesením námítky podjatosti na postup správního orgánu. Výkon sociálně-právní ochrany je velice citlivou agendou, která se dotýká práv a povinností dětí, rodičů a jiných zúčastněných osob, je tedy třeba apelovat na použití ust. § 14 SŘ i v případě vyřizování námitek podjatosti mimo správní řízení, jak ostatně stanovuje ust. § 154, resp. 158 SŘ.

Námítka podjatosti vznesená účastníkem řízení

Námítka podjatosti je upravena v ust. § 14 odst. 2, SŘ, „*Účastník řízení může namítat podjatost úřední osoby, jakmile se o ní dozví. K námítce se nepřihlédne, pokud účastník řízení o důvodu vyloučení prokazatelně věděl, ale bez zbytečného odkladu námítku neuplatnil. O námítce rozhodne bezodkladně usnesením služebně nadřízený úřední osoby nebo ten, kdo má obdobné postavení (dále jen "představený").*“ Námítku může podat kterýkoliv z účastníků řízení, kde podmínkou však je, že je podána v okamžiku, kdy se o důvodu podjatosti účastník dozví. Toto ustanovení má své opodstatnění, protože pokud účastník o důvodech podjatosti věděl již v minulosti a námítku nevznesl, lze dovodit, že se jedná o účelové tvrzení účastníka, jehož cílem může být činit obstrukce a prodlužovat tak zbytečně jednání. Námítka podjatosti má své obsahové náležitosti, které jsou upraveny obecně v ust. § 37 SŘ, kde podání může být učiněno písemně nebo ústně do protokolu, v elektronické podobě s elektronickým podpisem, případně lze podání učinit jinými elektronickými prostředky, zejména prostřednictvím dálkopisu, telefaxu, nebo veřejné datové sítě bez elektronického podpisu, ale v tomto případě musí být podání do 5 dnů potvrzeno. Z obsahového hlediska musí být z podání patrné:

- a) kdo jej činí
- b) které věci se týká
- c) co navrhuje
- d) fyzická osoba uvede jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu případně doručovací adresu

O námítce rozhoduje usnesením ten orgán, který vede řízení. Náležitosti takového usnesení musí povinně obsahovat výrok, odůvodnění a poučení o opravných prostředcích. Za zásadní lze považovat skutečnost, že účastník řízení **musí uplatnit námítku, jakmile se o ní dozví**. K námítce podjatosti se dle Vedrala (2006) nepřihlédne, pokud účastník řízení o důvodu vyloučení úřední osoby prokazatelně věděl, ale neuplatnil námítku bez zbytečného odkladu. Pokud nastane situace, že účastník nepodal námítku bez zbytečného odkladu, nerozhoduje se v této fázi řízení usnesením, ale pouze se účastník vyrozumí a provede se záznam do spisu.

Dle Stanoviska MPSV 2012, u OSPOD může nastat tato konkrétní situace řešení **vznesení námítky podjatosti účastníkem řízení** a je z tohoto důvodu nutné zvolit následující postup:

Pokud námitku podjatosti konkrétního sociálního pracovníka uplatnil rodič, případně jiná osoba zodpovědná za výchovu dítěte, námitka musí být uplatněna bezodkladně po zjištění okolností nasvědčujících vyloučení sociálního pracovníka. O důvodnosti námítky rozhoduje usnesením nadřízený sociálního pracovníka s odkazem na ust. § 14 odst. 2 SŘ, a to i v případech, kdy se jedná o postupy mimo správní řízení (postupy dle ust. § 154, 158 SŘ). V této fázi je nutné rovněž posoudit po obsahové stránce, zda jde o stížnost nebo vznesenou námitku podjatosti. Pokud nadřízený sociálního pracovníka vyhodnotí námitku podjatosti vůči konkrétní osobě jako odůvodněnou, rozhodne usnesením o vyloučení takového pracovníka a bezodkladně za něj určí jinou úřední osobu, které není k vyloučenému pracovníku ve vztahu podřízenosti. Pokud však námitka podjatosti směřuje vůči všem pracovníkům OSPOD a vyloučeny jsou tak všechny úřední osoby daného OSPOD, musí věc být (s odkazem na ust. § 131 odst. 4 SŘ) předána nadřízenému správnímu orgánu. Ten pak usnesením pověří výkonem sociálně-právní ochrany jiný OSPOD, který sousedí s obvodem nezpůsobilého OSPOD. Usnesení o přenesení místní příslušnosti se oznamuje dotčeným OSPOD, rodičům či jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte. Tyto osoby mohou podat proti usnesení o změně místní příslušnosti odvolání, které však nemá odkladný účinek.

Námitka podjatosti sdělená úřední osobou

Podjatost může uplatnit také přímo sám sociální pracovník dle ust. § 175 odst. 3 SŘ, kde je stanoveno: „ *Úřední osoba, která se dozví o okolnostech nasvědčujících, že je vyloučena, je povinna o nich bezodkladně uvědomit svého představeného. Do doby, než představený posoudí, zda je úřední osoba vyloučena, a provede potřebné úkony, může tato osoba provádět jen takové úkony, které nesnesou odkladu.* “ Jedná se o situaci, kdy sám úředník se cítí podjatý ve vztahu k osobě účastníka či projednávanému případu. O této skutečnosti je povinen neprodleně uvědomit svého nadřízeného. Do doby posouzení nadřízeného, zda uvedené důvody podjatosti jsou opodstatněné, může úředník provádět jen takové úkony, které nesnesou odkladu. Je však nutné se důvody zabývat a posoudit jejich opodstatněnost, protože samo tvrzení úředníka, že se cítí podjatý, nepostačí. Jeho tvrzení musí být podloženo důkazy. Dojde-li však nadřízený k závěru, dle sdělení úředníka o důvodech jeho podjatosti, že důvody jsou opodstatněné a že tedy existují důvody pro jeho vyloučení z úkonů řízení, při nichž by mohl ovlivnit výsledek řízení, bezodkladně určí za něj jinou úřední osobu. Toto usnesení se pouze poznamená do spisu a není možné se proti němu odvolat.

Dle Stanoviska MPSV (2012), u OSPOD může nastat tato konkrétní situace řešení podjatosti v situaci, kdy se **cítí podjatý sám sociální pracovník**:

Sociální pracovník musí bezodkladně poté, kdy se dozví o okolnostech nasvědčující tomu, že je vyloučen z prováděných úkonů, oznámit tuto skutečnost svému přímému nadřízenému. Ten posoudí důvody, které vedly sociálního pracovníka k takovým závěrům a dojde-li k závěru, že jsou zde dány důvody, pro něž lze pochybovat o nepodjatosti sociálního pracovníka, určí k vyřizování případu jiného zaměstnance OSPOD. Tento závěr se pouze poznamená do spisu. Pokud by byli vyloučeni všichni zaměstnanci OSPOD, vedoucí OSPOD, vedoucí sociálního odboru, případně vedoucí celého úřadu, musel by nadřízený krajský úřad postupovat dle ust. § 131 odst. 4 SŘ a přenést výkon sociálně-právní ochrany na sousední OSPOD.

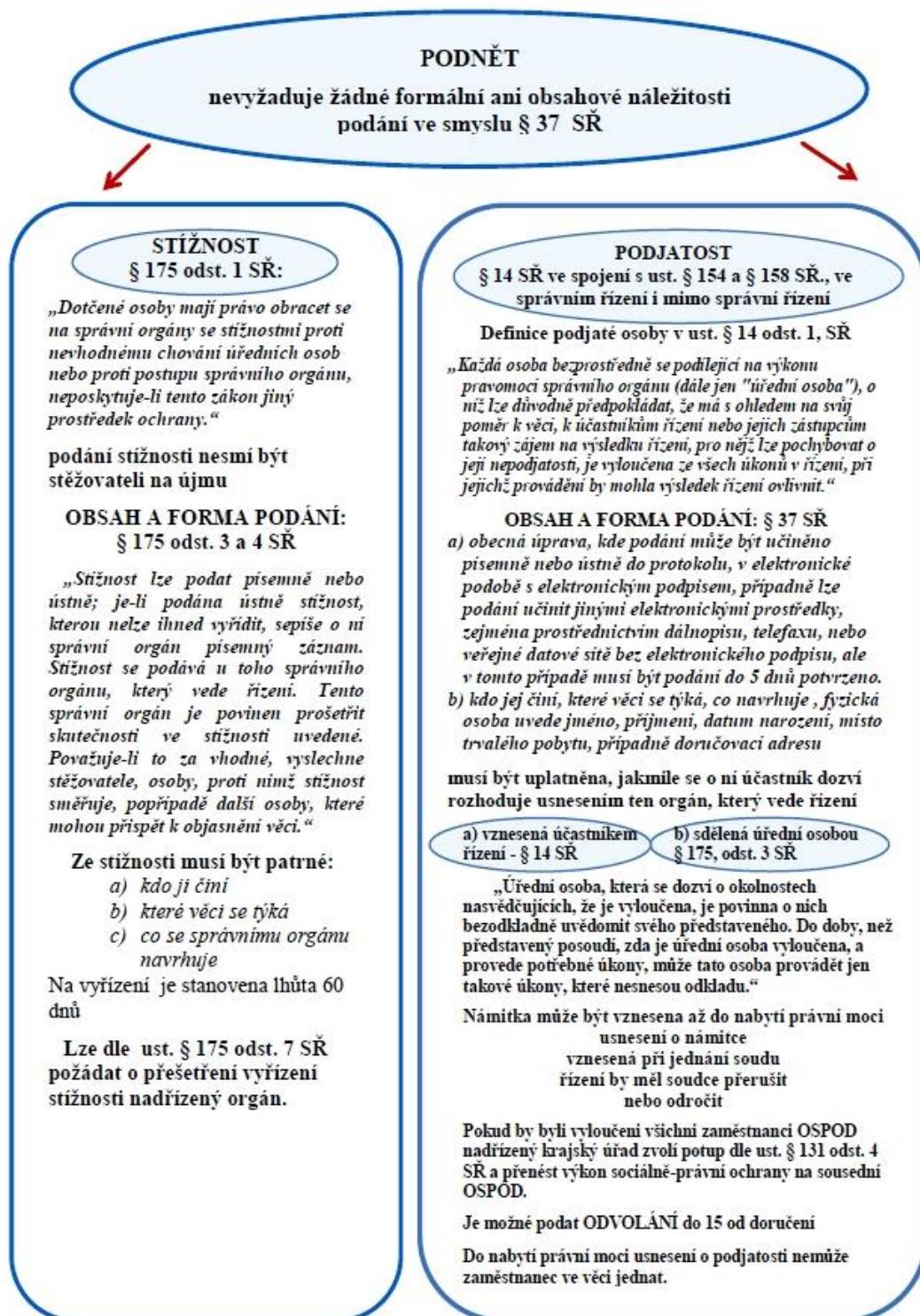
Námítka podjatosti vznesená při soudním řízení

Do oblasti řešení vznesené námítky podjatosti lze zařadit i situaci, kdy **námítka podjatosti je vznesena účastníkem řízení přímo při jednání soudu**, kdy příslušný OSPOD je soudem jmenován kolizním opatrovníkem v daném soudním řízení. Při postupu, jak řešit danou situaci, je vodítkem opět Stanovisko MPSV (2012), kde je pro OSPOD stanoven následující postup:

Rodiče, či jiné osoby odpovědné za výchovu dítě namítají podjatost sociálního pracovníka v soudním řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti, když nesouhlasí se jmenováním OSPOD kolizním opatrovníkem dítěte v jejich případě, případně protestují proti tomu, aby konkrétní zaměstnanec OSPOD vystupoval jako opatrovník dítěte a v této fázi namítal jeho podjatost či podjatost celého OSPOD. Tyto námítky je nutné dle názoru přejetého ze Stanoviska MPSV (2012) v této věci řešit dle občanského soudního řádu (dle nové právní úpravy upravuje tento postup zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních – poznatek autorky), nikoliv podle správního řádu. Pokud účastník soudního řízení nesouhlasí se jmenováním konkrétního OSPOD kolizním opatrovníkem dítěte v konkrétním řízení, může proti usnesení podat opravný prostředek. Pokud tak neučiní nebo odvolací soud odvolání zamítne, je již interní záležitostí OSPOD, kterého ze svých zaměstnanců pověří, aby vystupoval v pozici kolizního opatrovníka. Případné námítky u soudu vůči sociálnímu pracovníku jsou pak již bezpředmětné. Soud neustanovuje **kolizním opatrovníkem** konkrétního sociálního pracovníka, nýbrž **věcně a místně příslušný OSPOD**, kterým je dle ust. § 17 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, **pověřený obecní úřad obce s rozšířenou**

působností. Pokud by rodič namítal podjatost sociálního pracovníka, který vykonává funkci kolizního opatrovníka, musí jeho nadřízený řešit námitku podjatosti dle ust. § 14 SŘ. Pokud je OSPOD ustanoveným opatrovníkem dítěte v soudním řízení vyloučen (celý úřad) a věc je předána nadřízenému krajskému úřadu k pověření jiného OSPOD výkonem sociálně-právní ochrany, je nutno o tom bezodkladně soud uvědomit. Soud by měl v takovém případě přistoupit k ustanovení nového opatrovníka dítěte místo vyloučeného.

Obrázek č. 10 Podnět, stížnost, podjatost

Zdroj: vlastní zpracování

10.5. VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ OSPOD

10.5.1. Charakteristika problému

Povinnost úředníků dále se vzdělávat je neoddelitelnou složkou výkonu státní správy v každé oblasti, tedy i v oblasti zajištění péče o nezletilé děti. Jak uvedl Jean Zermatten, ředitel Mezinárodního institutu pro práva dítěte (*International Institute for the Rights of the Child* – IDE) ve švýcarském Sionu, předseda Výboru OSN pro práva dítěte, v předmluvě ke Studii o právech dětí, Implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice: „Podle našeho mínění je stěžejní otázkou vzdělávání odborníků, kteří pracují s dětmi. Nemůžeme uvažovat o správné a úplné implementaci Úmluvy, jestliže ti, kteří mají práva dětí na starosti (to platí jak pro soukromé osoby, tak pro státní orgány), nemají základní znalosti pro výkon své činnosti. Mimoto je očividně nebezpečné dovolit osobám, které nejsou za tímto účelem odborně vzdělány, s dětmi pracovat.“ V obecném komentáři č. 5 k Úmluvy, kterou zpracoval Výbor OSN pro práva dítěte, je obecně zdůrazněno, že je nutné soustředit se na vzdělávání včetně odborného vzdělávání, které je podstatné pro to, aby všechny děti mohly požívat svá práva... Podle zásad by měla být hodnocena účinnost vzdělávání, a to nejen znalost Úmluvy a jejích ustanovení, ale také rozsah, v jakém Úmluva přispěla k rozvoji postoje a praxe, které aktivně podporují požívání a výkon práv dětmi. Výbor OSN doporučil v roce 1997 v části odst. 31, že je nezbytné vzdělávání všech odborníků pracujících s dětmi a pro děti a současně označil, že klíčovou podmínku k tomu, aby smluvní strany dodržovaly své povinnosti vůči dětem. Za rozhodující je považováno, aby takové vzdělávání bylo soustavné, průběžné, a aby bylo zohledněno v programech odborného vzdělávání, kodexech chování a ve vzdělávacích programech na všech úrovních. Jak uvádí Jílek et al. (2011), za rozhodující je považováno, aby takové vzdělávání bylo soustavné, průběžné, a aby bylo zohledněno v programech odborného vzdělávání, kodexech chování a ve vzdělávacích programech na všech úrovních.

10.5.2. Cíl a metodika výzkumu v oblasti zajištění dalšího odborného vzdělávání pro sociální pracovníky v oboru zajištění péče o nezletilé děti.

Pro výzkum v této části práce byly zvoleny 2 cíle. Prvním cílem výzkumu v této oblasti bylo zachytit a vyhodnotit názory cílové skupin 1 - vedoucích pracovníků OSPOD na

danou problematiku zajištění povinného školení pro pracovníky OSPOD a jeho finanční náročnost. Dále byl zkoumán názor cílové skupiny 2 - soudů okresních soudů na možnost řešení zvýšení odborné úrovně pracovníků OSPOD a možnosti jejich zapojení do dalšího vzdělávání prostřednictvím krajských úřadů. Následně byly odpovědi vedoucích pracovníků OSPOD rozříděny podle jednotlivých odpovědí (se zkratkou OS 1 – 10) a odpovědi soudců okresní soudů s rozříděním dle odpovědí (S 1 – 10) a všechny odpovědi byly seřazeny v bodech do přehledných tabulek. Z těchto setříděných odpovědí následně bylo provedeno vyhodnocení podle stanovených kritérií zvláště pro každou ze skupin oslovených respondentů podle předem stanovených kritérií, která jsou samostatně uvedena pro hodnocení odpovědí oslovených vedoucích pracovníků OSPOD a oslovených soudců okresních soudů.

Vyhodnocení rozhovorů cílové skupiny 1

V souladu s právní úpravou, která je uvedena v ZSPOD, je zaměstnavatel u sociálních pracovníků povinen umožnit a uhradit svým zaměstnancům odborné proškolení v rozsahu 6 dnů v roce nad rámec jiných povinných školení, které vyplývají z pracovně-právního vztahu a souvisejících předpisů v rámci pracovního poměru. Zaměstnavatel měl mít zpracován plán individuálního růstu každého zaměstnance, jehož součástí je plán školení. Dále je tato povinnost zakotvena ve standardech, které slouží k hodnocení úrovně činnosti každého OSPOD.

Cílem výzkumu, který byl proveden v této oblasti, je zjistit přístup cílové skupiny 1, tedy jednotlivých vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 k zajištění účasti svých zaměstnanců na povinných školeních, jak je tato povinnost ze strany OSPOD dodržována, způsob organizačního zajištění školení. Ke zkoumání názorů vedoucích pracovníků OSPOD k tomuto tématu jim byly položeny následující otázky:

1) Jak se vám daří naplňovat povinnou kvótu školení 6 dnů pro každého zaměstnance ročně?

2) Je zajištění takového školení finančně náročná záležitost?

Tabulka č. 20 Hodnocení zajištění povinného školení zaměstnanců OSPOD zaměstnavatelem

Označení OSPOD	Jak se vám daří naplňovat povinnou kvótu školení 6 dnů pro každého zaměstnance ročně?
-----------------------	--

OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none"> • zatím zcela nesplňujeme, nestíháme z časových důvodů • je problém také z hlediska finančního pokrytí • školení vybíráme dle ceny a lektora • zveme tak 1x ročně lektory k nám • školení hradíme z dotace
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none"> • snažíme se dodržet, zatím tak 5 školení na jednoho zaměstnance • vyjet však může pouze 1 zaměstnanec na 1 školení, ostatní informuje • školení vybíráme na základě požadavku sociálního pracovníka • další kritérium je lektor, pak cena • školení hradíme z dotace
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none"> • splňujeme • máme směrnici pro vzdělávání zaměstnanců • máme to i ve standardech • na základě zaslané nabídky vybereme školení • vybíráme spíše podle lektora, kterého známe • jako další kritérium je cena • školení hradíme z dotace
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none"> • stanovenou kvótu školení pro zaměstnance zajišťujeme • školení se řídí směnicemi a standardami • vedení nám umožňuje nadstandartní účast na školení, pokud nám dojdou peníze, finančně nám naše potřeby pokryjí • vypracováváme plány školení individuálně na každý rok • sociální pracovníci si mohou vybrat, jaké školení absolvují • řídíme se především potřebami lidí • povolujeme účast 2 sociálním pracovníkům na 1 školení • přednostně musíme zajistit chod oddělení
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none"> • všichni zaměstnanci absolvují školení dle požadavků na jejich další vzdělávání • jedeme dle standardů a dle plánu osobního vzdělávání zaměstnanců • bohužel i cena je určující • školení pokrýváme z vlastních prostředků
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none"> • v plném rozsahu nestíháme – tak 3 dny na každého zaměstnance • raději si platíme supervizi, využíváme ji jak pro jednotlivé případy, ale i pro samotné zaměstnance (např. riziko syndromu vyhoření) • máme individuální plán vzdělávání pro každého ze zaměstnanců, průběžně kontrolujeme naplnění • školení vybírám zejména dle finančních možností • přednostně je nutné zajistit plnění pracovních povinností • školení platíme z dotace
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none"> • povinné školení splníme • vybíráme si kvalitní cílená školení pro konkrétního zaměstnance • za výhodné, vzhledem k ceně, považujeme organizaci školení v místě se zvoleným lektorem – ušetříme cestovné cena je příznivá • kraj nás školení 5x do roka, zpravidla k osvojení a pěstounské péči • ale tato školení nebývají akreditovaná, nelze je počítat do povinného • školení platíme z dotace
OSPOD 8	<ul style="list-style-type: none"> • splňujeme a překračujeme povinné kvóty školení

(OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • je zpracován individuální plán vzdělávání u každého zaměstnance • zaměstnanci si školení sami vybírají z nabídek dle své potřeby jejich specializace a možnosti růstu • vliv má i dobrý lektor • částečně organizuje školení i kraj, zpravidla osvojení a pěstounské péče, nejsou ale všechna akreditovaná • školení hradíme jak z dotace, tak i ze svých prostředků
OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • nyní už povinnou kvótu školení splňujeme • máme zpracovaný individuální plán vzdělávání, řeší personální odd. • školení organizuje i kraj k osvojení a pěstounské péči, nejsou však zpravidla akreditovaná, nelze je započítat • občas udělá školení pro spádové OSPOD i soud • určující je lektor, cena, přání zaměstnance • prostředky na školení hradíme z dotace, pokud se nedostává, dofinancujeme
OSPOD10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • povinnou kvótu školení splňujeme • problém je s akreditovaným školením (uznává se akreditace MPSV ne akreditace MŠMT) • vyhledáváme školení dle osvědčených lektorů, cena, přání zaměstnance • vždy může vyjet jen 1 zaměstnanec, nelze jinak zajistit chod oddělení • informace si předáváme • účastníme se i neakreditovaných školení, pokud se týkají činnosti OSPOD, vyplatí se to, každá informace je vítaná • školení hradíme z dotace, případně ze svých prostředků • vysokou položku nákladů tvoří cestovné, jsme na okraji republiky

Na základě setřídění odpovědí vedených rozhovorů v této oblasti probíhalo vyhodnocení dle následujících kritérií

- a) **Splnění povinnosti zajištění školení v požadovaném rozsahu**
- b) **Podmínky výběru vhodného školení pro zaměstnance**
- c) **Účast úřadu na financování školení**

Vyhodnocení rozhovorů vedených s vedoucími pracovníky OSPOD OS 1 – 10 přičemž prvním kritériem hodnocení bylo:

a) Splnění povinnosti zajištění školení v požadovaném rozsahu

Vedoucí pracovníci OSPOD OS 1, OS 2, OS 6 stanovené povinnosti zajištění povinné kvóty školení pro jejich zaměstnance **částečně nesplňují**, přičemž OS 1 odůvodňuje nesplnění časovými důvody a finančním pokrytím nákladů na školení, OS 2 nesplňuje částečně v rozsahu, že zajišťují pouze 5 školení pro své zaměstnance, OS 6 uvádí dokonce pouze zajištění školení v rozsahu pouze 3 dny na jednoho pracovníka, což je polovina stanovené povinnosti. Ze shromážděných podkladů lze tedy konstatovat, že **7 vedoucích pracovníků OSPOD z 10 oslovených tuto povinnost splňuje a 3 vedoucí pracovníci**

OSPOD splňují tuto povinnost pouze částečně. Velmi pozitivně lze hodnotit přístup vedoucích pracovníků OS 8 a OS 10, kteří umožňují a hradí svým zaměstnancům účast i na dalších byť i neakreditovaných školeních, pokud se týkají problematiky ochrany práv dětí, protože i takto získané informace od dobrých lektorů jsou vítány a rozšiřují znalosti jejich zaměstnanců. Vedoucí pracovník OS 8 uvedl, že „ *Často jsme využívali vzdělávání, které taky organizovala v rámci projektu vyšší odborná škola sociálně-teologická Charitas, na kterou je navázáno pokračující studium bakalářské - sociální práce na Cyrilometodějské fakultě univerzity Palackého, účastnili jsme se několik let po sobě, byla možnost se přihlásit do kurzu, který pro nás byl i bezplatný a bylo možné jej zařadit do počtu hodin povinného školení. Takže to bylo výborné. Jinak samozřejmě každá ušetřená koruna je přínosem.*“ Vedoucí pracovník OS 3 uvádí, že „**Školení pořádá i pravidelně kraj, dokonce dvoudenní setkání sociálních pracovníků Jihočeského kraje na Jestřábí.** *Toto školení však nelze zahrnout do povinného rozsahu 6 dnů, neprovádí ho akreditovaná firma. Ale i přes tuto skutečnost považujeme setkání za přínosné, protože tady často prodiskutujeme záležitosti, které nás společně trápí.*“ Každý OSPOD by měl mít zpracovaný individuální plán vzdělávání zaměstnance a zde by mělo být školení naplánované. K tomu uvádí OS 4, že „ *... plány školení zpracováváme na každý rok, zpracovává ho vedoucí oddělení OSPOD a je vytvářen ve spolupráci s konkrétním sociálním pracovníkem a s vedoucí odboru, kdy se snažíme zařadit témata školení, která jsou vhodná pro konkrétního zaměstnance. Reflektujeme na potřeby konkrétní pracovnice a ona sama si může vyžádat školení, které jí pomůže vyplnit nějaké mezery, v čem by se chtěla doškolit. Podle takto sestaveného objednáváme ta školení.*“ Vedoucí pracovník OS 9 uvedl, že „ *... občas udělá pro spádové OSPOD školení i soud.*“ Vedoucí pracovník OS 6 uvedl, že: „ *... na místo školení z dotace platíme supervizi, využíváme ji jak pro konzultaci jednotlivých případů, tak i pro samotné zaměstnance (riziko syndromu vyhoření). Snažíme se pravidelně supervizi cílit zejména na zaměstnance. Je tu u nás převážně ženský kolektiv a ženy, které jsou empatictější, které jsou prostě citlivější, takovouto pomoc potřebují.*“

V další části byly rozhovory vyhodnocovány dle dalšího kritéria, kterým bylo:

b) Podmínky výběru vhodného školení pro zaměstnance

Celkem byly uvedeny 3 kritéria výběru školení a to: cena, lektor a požadavek zaměstnance.

V níže uvedené tabulce jsou vyhodnocena kritéria výběru školení:

Vedoucí pracovníci OSPOD OS 5, OS 6, uvádějí jako jediné určující kritérium cenu školení.

Tabulka č. 21 Kritéria výběru školení pro zaměstnance

OSPOD (OS)	Kritéria výběru		
	Cena	Lektor	Požadavek zaměstnance
OS 1	1	2	3
OS 2	3	2	1
OS 3	2	1	3
OS 4	3	2	1
OS 5	1	–	–
OS 6	1	–	–
OS 7	2	1	3
OS 8	3	2	1
OS 9	2	1	3
OS 10	2	1	3

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výše uvedeného vyhodnocení kritérií výběru školení pro zaměstnance je zřejmé, že určujícím hlediskem pro výběr školení je cena, která ve 2 případech z 10 byla vyhodnocena jako jediné kritérium výběru, cena byla v 1 případě nad rámec výše uvedené na 1. místě, 4x byla vyhodnocena jako určující kritérium na 2. místě a 3x na 3. místě. Kritérium výběru dle lektora bylo vyhodnoceno tak, že 4x se umístilo na 1. místě a 4x na druhém místě. Kritérium výběru „požadavek zaměstnance“ je 3x uvedeno na 1. místě a 5x na 3. místě.

Vedoucí pracovníci OS 4 a OS 6 upřednostňují před účastí na školení zajištění plnění pracovních povinností a chodu oddělení. Dokonce vedoucí pracovník z OS 6 uvedl, že *„Ale pokud je zaměstnanec vyslán na školení, musí být vyslán tak, aby to nezasáhlo jeho agendu, v té době ho nikdo nezastoupí a ani za něj nikdo práci neudělá. Jsme velmi personálně poddimenzovaní.“*

Dalším hodnotícím kritériem byla zvolena:

c) Účast úřadu na financování školení

Z provedené výzkumu v této části je zřejmé, že hrazení povinné kvóty školení pro sociální pracovníky je v převážné míře hrazeno z dotace, případně z projektu MPSV. Úřad je ochoten se podílet či zcela financovat školení zaměstnanců se projevilo pouze u OS 8, OS 9, OS 10 (3 z 10 dotázaných). Toto jsou OSPODy, kde umožňují také účast na jiných školeních, případně přesahují základní povinnou kvótu školení. Tento přístup lze považovat za velmi dobrý, odpovídá požadavkům na další vývoj a směřování činnosti OSPOD. Dále se v rozhovoru vyjádřil vedoucí pracovník OS 9 tak, že: „*Jednou jsme na námi pořádaném školení pozvali i sousední OSPODy, bylo to přínosné. Dříve takovéto aktivity organizovaly okresní úřady, v této části aktivity na krajský úřad nepřešly a jinak nahrazeny nebyly.*“ Vedoucí pracovník OS 1 uvedl návrh na další možnou spolupráci v rámci dalšího vzdělávání sociálních pracovníků v oblasti péče o nezletilé a to, že: „*Bylo by možné přizvat na námi pořádané školení i zaměstnance z dalších OSPODů, pokud by byli ochotni se finančně podílet.*“

10.5.3. Vyhodnocení finanční náročnosti školení

Vyhodnocení této části rozhovorů navazuje z hlediska cíle na za cíl č. 1, zvolený u cílové skupiny 1 OSPOD 1 – 10 zjistit, jak je finančně náročné pro úřady zajištění školení pro stanovený počet zaměstnanců OSPOD. Názory vedoucích pracovníků OSPOD byly zkoumány položením otázky:

„Je zajištění takového školení finančně náročná záležitost?“

Následně byly odpovědi vedoucích pracovníků OSPOD roztříděny do přehledné tabulky (se zkratkou OS 1 – 10),

Vyhodnocení odpovědí oslovených vedoucích pracovníků OSPOD na otázku: Je zajištění takového školení finančně náročná záležitost?

Tabulka č. 22 Hodnocení finanční náročnosti školení

Označení OSPOD	Odpovědi oslovených vedoucích pracovníků OSPOD na otázku: Je zajištění takového školení finančně náročná záležitost?
OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none"> • zveme si lektory 45000,-- Kč 1x za rok • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1700,- - až 2400,- mimo region bez cestovného • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none"> • lektory si nezveme, je nás málo, bylo by to drahé • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,-- až 1900,-- mimo region bez cestovného • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč • využíváme supervize a ta se musí platit

OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none"> • pozveme 1x ročně lektora na konkrétní téma cena 40000,-- Kč • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,- - až 2000,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none"> • 2x si pozvali lektora (1 školení cca 10000,-- Kč) • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,-- až 1900 mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none"> • lektory si nezveme, nevyplatí se to • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,- - až 1900,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none"> • lektora nezveme, individuálně školení neorganizujeme • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,-- až 1900,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none"> • lektora zveme tak 1x ročně cena je 20 000,-- Kč • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,-- až 1900,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 8 (OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • organizujeme si školní i sami 1x do roka, pozveme si lektora cena je cca 40 000,-- Kč (ušetříme cestovné) • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,-- až 1900,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • 1x ročně organizujeme školení sami, zveme lektora s konkrétním programem cena 16 000,-- Kč • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1800,-- až 2400,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč
OSPOD10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • sami školení nepořádáme, nevyplatí se to • výjezdy na školení pro jednoho zaměstnance 1500,-- až 1900,-- mimo region bez cestovního • školení pořádané v Praze 2400,-- Kč

Odpovědi byly roztříděny podle následujících hodnotících kritérií:

a) Formy zajištění školení

b) Finanční náročnost zvolených forem školení

Vyhodnocení odpovědí vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 je provedeno dle výše stanovených kritérií:

a) Formy zajištění školení

Z odpovědí jednotlivých oslovených vedoucích pracovníků vyplynulo, že všechny OSPOD OS 1, OS 3, OS 4, OS 5, OS 6, OS 10, (tedy 6 z 10 dotázaných) zajišťují splnění

povinné kvóty školení pro své zaměstnance **kombinovaný způsobem** tak, že si zpravidla jednou ročně pozvou lektory do jejich sídla a zde na konkrétní téma školení proběhne pro všechny zaměstnance v rámci OSPOD. Všichni zmiňují jako pozitivní stránku úsporu cestovného, které musí vynaložit jako vedlejší výdaj při zajištění školení pro zaměstnance. Cena tohoto školení se pohybuje v rozmezí 10 000,-- Kč až 45 000,-- Kč. Tato forma školení má své výhody, protože zde mohou řešit individuálně konkrétní problémy a vzhledem k počtu účastníků je zde zpravidla vedena bohatá diskuze problému. Vzhledem k finanční náročnosti se však vyplatí jen OSPOD s větším počtem zaměstnanců. Ostatní vedoucí pracovníci OSPOD OS 2, OS 7, OS 8, OS 9, (tedy 4 z 10 dotázaných) uvedli, že zajišťují povinné školení pro své zaměstnance **externí formou** účasti na školení, které je organizováno akreditovanou firmou. Cena zajištění externí formy školení se pohybuje v rozmezí 1 500,-- Kč až 2 400,-- Kč. Nezahrnuje částku cestovného, které se liší vzdáleností místa konání školení.

Dalším hodnotícím kritériem odpovědi jednotlivých vedoucích pracovníků OSPOD je:

b) Finanční náročnost zvolených forem školení

Tabulka č. 23 Vyhodnocení finanční náročnosti školení pro zaměstnance

OSPO D č.:	Počet zaměst. :	Zvaný lektor cena v Kč:	Externí školení – mimo Prahu v Kč:	Externí školení průměr v Kč:	Externí školení Praha v Kč:	Částka za školení celkem v Kč:	Částka za školení na 1 zaměstnance za rok v Kč:
OS 1	30	45 000	1700-2400	2050	2400	352 500	11 750
OS 2	6	0	1500-1900	1700	2400	65 400	10 900
OS 3	10	40 000	1500-2000	1750	2400	134 000	13 400
OS 4	12	20 000	1500-1900	1700	2400	110 000	9 167
OS 5	10	0	1500-1900	1700	2400	107 000	10 700
OS 6	13	0	1400-1900	1700	2400	141 500	10 885
OS 7	12	20 000	1400-1900	1700	2400	130 400	10 887
OS 8	30	40 000	1500-1900	1700	2400	316 000	10 533
OS 9	13	16 000	1800-2200	2000	2400	151 200	11 631
OS 10	5	0	1500-1900	1700	2400	63 000	12 600

10.5.4. Vyhodnocení rozhovorů vedených s cílovou skupinou 2

Cílem výzkumu, který byl veden se soudci okresních soudů OS 1 -10 v této oblasti bylo zjistit názor soudců na možnosti zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD, jako jmenovaných kolizních opatrovníků soudem a zjistit názor soudců na participaci při školení těchto pracovníků na základě oslovení krajského úřadu, jako instančně nadřízeného orgánu, který metodicky OSPOD řídí a zda již takováto forma spolupráce existuje. Účelem tohoto výzkumu bylo, na základě vyhodnocení rozhovorů, najít

možnosti dalšího zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD a ověřit možnosti řešení organizace zvyšování jejich odborné úrovně z pohledu soudců. Ke zkoumání názorů soudců okresních soudů k tomuto tématu byly položeny následující otázky:

1) Jak lze zvýšit odbornou úroveň pracovníků OSPOD ?

2) Vyzval vás v této věci ke spolupráci krajský úřad jako nadřízený orgán OSPOD?

Po seřazení odpovědí soudců okresní soudů S 1 – 10 OS do přehledné tabulky budou vyhodnoceny podle předem stanovených kritérií **na otázku č. 1:**

a) Přístup soudců k dané problematice

b) Směrování dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD

Po seřazení odpovědí soudců okresní soudů S 1 – 10 OS do přehledné tabulky budou odpovědi **na otázku č. 2** vyhodnocovány podle těchto kritérií:

a) Vyjádření soudců ke spolupráci s krajským úřadem

b) Postoj soudců k přínosu tohoto způsobu zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD

Tabulka č. 24. Vyhodnocení pohledu soudců na zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD a jejich zapojení do vzdělávání pracovníků OSPOD

Označení soudu	a) Jak lze zvýšit odbornou úroveň pracovníků OSPOD ?
	b) Vyzval vás v této věci ke spolupráci krajský úřad?
Soud 1 (S 1)	<ul style="list-style-type: none"> • práce sociálních pracovníků závisí na jejich zkušenosti • lidský přístup je důležitý – to se nedá naučit • školení provedené soudci by jistě přispělo ke sjednocení přístupu kolizních opatrovníků k různým problémům
	<ul style="list-style-type: none"> • nikdy mne nikdo neoslovil v této věci • organizace školení přes kraj by pomohla ke sjednocení přístupu všech OSPOD v daném kraji
Soud 2 (S 2)	<ul style="list-style-type: none"> • pouze opakovaným školením, kde je vyvážená složka vědomostní a praktická • cíleně na nedostatky upozorňujeme konkrétní OSPOD i jmenovitě • ale není možné to hodnotit jako výtku – nemáme vůči nim žádnou nařizovací pravomoc
	<ul style="list-style-type: none"> • ne, nikdo mne z kraje nikdy nevyzval • bylo by určitě přínosné předat si navzájem informace o možnostech nedostatkách a společně hledat optimální řešení v doplnění znalostí

Soud 3 (S 3)	<ul style="list-style-type: none"> • jedině neustálým doškolováním, ale to snad funguje • upozornění na nedostatky ve zpracování konkrétních zpráv • to ostatně děláme
	<ul style="list-style-type: none"> • ne nikdy mne nikdo z kraje nevyzval ke spolupráci • já bych se školení pro ODPD nebránil • je co školit, naše práce navzájem na sebe navazuje
Soud 4 (S 4)	<ul style="list-style-type: none"> • to není záležitost soudu
	<ul style="list-style-type: none"> • ne, nikdy jsem nebyl osloven • já nejsem ideální typ pro školení
Soud 5 (S 5)	<ul style="list-style-type: none"> • stálým doškolováním stejně jako u nás • je nutné sledovat aktuální judikaturu, která doplňuje platnou úpravu • kvalitní školení jsou důležitá • je vhodné navzájem se informovat o vzájemných postupech
	<ul style="list-style-type: none"> • ne nikdy mne nikdo neoslovil • na to vážně nemáme čas • to si musí zajistit po své linii
Soud 6 (S 6)	<ul style="list-style-type: none"> • jenom dalším doškolováním a praxí • zorganizovali jsme školení k nové právní úpravě pro spádové OSPODY • jen cílená školení se zaměřením na konkrétní nedostatky • je důležité, aby OSPOD věděl, co po nich chceme a můžeme chtít a jak to má vypadat • dosud tak jejich školení neprobíhá • soudci ke školení zváni nejsou
	<ul style="list-style-type: none"> • zatím mne nikdo nevyzval • školím pro justiční akademii soudce • pokud mne kraj vyzve, nemám s tím, problém • líbí se mi iniciativa možnosti koordinace školení přes kraj
Soud 7 (S 7)	<ul style="list-style-type: none"> • jen soustavným školením a z toho plynoucí praxe • spolupráce se spádovými OSPODY je na velmi dobré úrovni • jejich slabé místo je v psaní návrhu na předběžná opatření • dá se to naučit, ale měl by je to učit soudce
	<ul style="list-style-type: none"> • ne, to jsem opravdu nezažila • pokud mne někdo vyzve, jsem ochotna se zapojit • je to i v našem zájmu
Soud 8 (S 8)	<ul style="list-style-type: none"> • jenom opakovaným školením a upozorňováním na nedostatky při jednání soudu, ale i mimo soud • ale jen soud to nevyřeší, je nutné provádět kvalitní školení po jejich linii
	<ul style="list-style-type: none"> • ne, zatím mne niko neoslovil • jistě bych si čas na školení našla
Soud 9 (S 9)	<ul style="list-style-type: none"> • vím, že jsou povinni se vzdělávat, zaměstnavatel jim účast na školení musí umožnit • důležitá je informovanost o návazné judikatuře EU, ÚS, NS • školili jsme OSPODY v souvislosti s novou právní úpravou • setkáváme se neformálně tak 1x ročně

	<ul style="list-style-type: none"> • kraj s námi v tomto směr nekomunikuje • určitě bych si našla čas i přes vysoké pracovní vytížení • takto cíleně vynaložený čas se jistě vyplatí a zúročí se ve znalostech kolizních opatrovníků
Soud 10 (S 10)	<ul style="list-style-type: none"> • jenom dalším proškolením • školení by mělo být zaměřeno víceoborově a mělo by být prováděno s důrazem na praktické dopady • měli by se účastnit soudci a psychologové • dosud provedená školení asi nebyla příliš kvalitní
	<ul style="list-style-type: none"> • ne, nevyzval • určitě bych si čas našla i přes pracovní vytížení • byl by to dobře a cíleně investovaný čas, vrátí se ve zvýšené odbornosti OSPOD, budou dělat méně chyb, které musíme opravovat

Z roztříděných odpovědí bylo provedeno vyhodnocení dle výše uvedených kritérií.

První kritériem hodnocení výzkumu u této cílové skupiny je:

a) Přístup soudců k dané problematice

Z oslovených soudců okresních soudů se nevyjádřil k této problematice pouze soudce ze soudu S 4, který uvedl: „ Školení OSPOD není naše záležitost, to si musí vyřešit po své linii.“ Z hlediska přístupu soudců e možné pozitivně hodnotit přístup soudce ze sodu S 9, který uvedl: „ Setkáváme se spádovými OSPOD zpravidla 1x za rok. Je zde však problém vznesení námitky podjatosti, kterou by mohl vznést účastník, pokud by jeho případ byl probírán mezi soudcem a kolizním opatrovníkem bez přítomnosti účastníků. Proto se snažíme probírat případy spíše v obecné rovině, abychom mohli případným námitkám čelit. To je však problém asi všech menších soudů, kde jsou si lidé blíže.“ Soudci ze soudů S 6 a S 9 provedli školení spádových OSPOD v souvislosti s novou právní úpravou, ale pravidelně se nesetkávají. Pravidelně organizuje školení pouze 1 z 10 dotázaných soudců, obecně školení k nové právní úpravě provedli 2 soudci, lze tedy vyhodnotit, že **3 z 10 oslovených soudců provedli osobně školení pro spádové OSPOD.** Soudci ze soudů S 2, S 3, S 8 zvolili přístup upozornění na nedostatky v činnosti kolizního opatrovníka konkrétně a někteří i jmenovitě, celkem tedy 3 z 10 **oslovených soudců upozorňuje na nedostatky v činnosti,** konkrétní OSPOD či jmenovitě pracovníky, kterých se to týká. Je však nutné vzít v potaz i vyjádření soudce ze soudu S 2, který uvádí: „ **Naše připomínky vůči činnosti OSPOD však není možné hodnotit jako výtky, nemáme vůči nim žádnou nařizovací pravomoc a naše připomínky k činnosti je nutné brát spíše jako přátelskou radu.**“ Tento přístup vyjadřuje kolegiální

vztah postupu soudců a pracovníků OSPOD při hájení zájmu nezletilých a rozhodování v jejich nejlepším zájmu.

b) Směrování dalšího vzdělávání pracovníků OSPOD

Soudci ze soudů S 2, S 3, S 4, S 5, S 6, S 7, S 8, S 10 zmiňují jako nejdůležitější složku dalšího směrování zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD, tedy 8 z 10 oslovených soudců, vidí stěžejní směrování dalšího školení v **upozorňování na nedostatky v činnosti**. Soudce ze soudu S 2 zmiňuje důležitost **vyváženosti vědomostní složky a praktické**, soudci ze soudů S 6, S 7, S 10, tedy 3 z 10 oslovených soudců, vyzdvihují nutnost směřovat školení **do praxe**. Soudci ze soudů S 5, S 9, tedy 2 z 10 oslovených soudců, uvádějí **důležitost sledování aktuální judikatury EU, ÚS, NS**. Soudce ze soudu S 10 považuje za důležité, aby: „... *školení bylo zaměřeno víceborově s praktickými provázanými dopady a měli by se ho účastnit soudci i psychologové.*“ Z obsahové stránky organizace školení je nutné vzít v úvahu, že: „... *práce sociálních pracovníků závisí na jejich zkušenosti a důležitý je lidský přístup – to se však nedá naučit žádným školením, to musí mít sociální pracovník v sobě.*“ Soudce ze soudu S 5 uvádí, že: „... *bylo by vhodné zařadit jako součást školení zařadit informaci o vzájemných postupech v různých situacích.*“ Soudce ze soudu S 6 doplňuje, že: „... *považuji za důležité, aby OSPOD věděl, co po nich chceme a můžeme chtít, a jak to má vypadat.*“ Na výše vyhodnocený výzkum první otázky u soudců okresních navazuje další vyhodnocení odpovědí na položenou otázku:

2) Vyzval vás v této věci ke spolupráci krajský úřad jako nadřízený orgán OSPOD?

Odpovědi oslovených soudců okresní soudů S 1 – 10 OS byly setříděny do přehledné tabulky (viz výše) a odpovědi byly vyhodnoceny podle kritéria:

a) Vyjádření soudců ke spolupráci s krajským úřadem

K osobní účasti na školení OSPOD, které by bylo organizováno krajem, se nevyjádřili soudci ze soudů S 1, S 2. Soudci ze soudů S 3, S 6, S 7, S 8, S 9, S 10, tedy 6 z 10 oslovených soudců, se vyjádřilo tak, že i přes vysoké vytížení by si na školení organizované touto formou našli čas. Dokonce soudce ze soudu S 6 uvedl: „*Školím pro justiční akademii, pokud by mne kraj vyzval, nemám s tím problém. Líbí se mi iniciativa koordinace školení přes krajské úřady. Je to obrovský krok k tomu, aby ta spolupráce byla mnohem lepší.*“ Soudci ze soudů S 4, S 5, tedy 2 z 10 oslovených soudců, zaujali negativní postoj k takovéto formě organizace školení, soudce S 4 odůvodnil svůj postoj

tak, že: „...já nejsem ideální typ pro školení.“ Soudce ze soudu S 5 uvedl: „... na to vážně nemáme čas, to si musí zajistit po své linii.“

Dále byly odpovědi na otázku č. 2 vyhodnocovány dle tohoto kritéria:

b) Postoj soudců k přínosu tohoto způsobu zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD

Z hlediska přínosu zvolení tohoto způsobu zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD soudci zajali takovýto postoj: soudce ze soudu S 1, vidí přínos v situaci: „... organizace školení přes kraj by pomohla ke sjednocení přístupu všech OSPOD v daném kraji.“ Soudce ze soudu S 2 vedl: „...bylo by určitě přínosné předat si navzájem informace o možnostech nedostatcích a společně hledat optimální řešení v doplnění znalostí.“ Soudci ze soudů S 6, S 7 se shodují ve svém názoru: „... líbí se mi iniciativa možnosti koordinace školení přes kraj. Je to i v našem zájmu.“ Soudce ze soudu S 9 uvedl: „...takto cíleně vynaložený čas se jistě vyplatí a zúročí se ve znalostech kolizních opatrovníků.“ Soudce ze soudu S 10 uvedl: „... byl by to dobře a cíleně investovaný čas, vrátí se ve zvýšené odbornosti OSPOD, budou dělat méně chyb, které musíme opravovat.“ Je tedy zřejmé, že 6 z 10 oslovených soudců v toto způsobu zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD přínos vidí.

10.6. ZPRÁVY ZPRACOVANÉ OSPOD

10.6.1. Charakteristika zkoumaného problému

Příslušný OSPOD, jako soudem jmenovaný kolizní opatrovník, je povinen na základě vyžádání soudu zpracovat zprávu o zjištění poměrů v dané rodině, finanční, majetkové, bytové situaci, a dalších okolnostech např. při svěření do péče, určení styku dítěte s rodiči a případně dalšími příbuznými, stanovení výživného pro nezletilé dítě. Vypracování zprávy se neřídí režimem správního řádu, je předkládána kolizním opatrovníkem přímo k jednání soudu a zákonní zástupci nejsou s touto zprávou seznámeni před jednáním soudu. Případné námitky proti ní mohou vznést účastníci řízení až při jednání soudu, kdy je tato zpráva jako důkaz provedena před soudem. Soud může vyzvat OSPOD k doplnění zprávy s konkrétními připomínkami a vytýčenými body, co je nutné došetřit. Zpráva kolizního opatrovníka je velmi důležitým důkazním prostředkem, který osvědčuje situaci v rodině a názor kolizního opatrovníka na danou situaci, kde kolizní opatrovník, jako účastník řízení, má právo navrhnout, jak má být ve věci rozhodnuto, má zcela zásadní

význam. Soudci názor kolizního opatrovníka považují za objektivně zjištěný, pravdivý a ve svém rozhodnutí se tuto zprávu opírají. Proto obsah a zejména kvalita zpracované zprávy zcela zásadním způsobem může ovlivnit rozhodnutí soudu v daném případě.

Výzkum byl proveden u cílové 1 – vedoucích pracovníků OSPOD tak i u cílové skupiny 2 – soudců okresních soudů formu položených výzkumných otázek a současně stanovením kritérií, podle kterých budou informace zjištěné v rámci výzkumu roztrženy a následně vyhodnoceny a to u každé cílové skupiny samostatně.

10.6.2. Cíl a metodika výzkum provedeného u cílové skupiny č. 2 za účelem zjištění názoru soudců okresních soudů na kvalitu zpracování zprávy podávané OSPOD

Pro výzkum v této části práce byl zvolen cíl zachytit a vyhodnotit činnost kolizního opatrovníka v situaci, kdy je soudem jmenován kolizním opatrovníkem v konkrétním řízení a je vyzván k podání zprávy o situaci v rodině ve vztahu k projednávané věci.

K naplnění výše uvedeného cíle byl v této oblasti proveden výzkum formou hloubkových rozhovorů s vybranými soudci okresních soudů S 1 – 10, kde jednotlivým soudcům byly položeny ke zjištění jejich názoru k dané problematice 2 výzkumné otázky:

1) Jste spokojen/a s kvalitou podávaných zpráv OSPOD, jsou strukturované dle vašeho názoru tak, jak vyhovuje soudu při konkrétním jednání o nezletilých dětech?

2) Lze vymezit, v jaké oblasti mají podávané zprávy OSPOD nedostatky a co je podle vás může ovlivnit?

Názory oslovených soudců okresních soudů S 1 – 10 byly roztrženy podle jednotlivých odpovědí v bodech do přehledných tabulek. Z těchto setříděných odpovědí následně bylo provedeno vyhodnocení podle předem stanovených kritérií, která jsou samostatně uvedena pro hodnocení odpovědí na každou položenou otázku:

Odpovědi dotázaných vedoucích pracovníků OSPOD jsou vyhodnoceny v níže uvedené tabulce.

Tabulka č. 25 Vyhodnocení výzkumu kvality zpracovávaných zpráv OSPOD s vymezením nedostatků

Označení soudu	Jste spokojena s kvalitou podávaných zpráv, jsou strukturované dle vašeho názoru tak, jak vyhovuje soudu při konkrétním jednání o nezletilých dětech? Lze vymezit, v jaké oblasti mají podávané zprávy OSPOD nedostatky a co je, podle vás, může ovlivnit?
Soud 1 (S 1)	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita zpracovaných zpráv se liší podle zkušenosti zpracovatele • existuje přímá úměra mezi kvalitou zpracovaného stanoviska a počtem zaměstnanců • větší OSPODy mají více prostředků na vzdělávání, vzájemné zastoupení, aby se mohla konkrétní pracovnice školení zúčastnit <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • rezervy vidím v popisu vztahů v rodině • je nutné zaměřit se na praxi, teoretické poznatky ze školení nestačí
Soud 2 (S 2)	<ul style="list-style-type: none"> • celkem jsem spokojena s kvalitou podávaných zpráv spádových OSPOD • pokud je zpráva nedostatečná, vyžádám si doplnění cílenými dotazy • kvalita závisí na konkrétních lidech, nelze paušalizovat celý OSPOD • kvalita je odlišná OSPOD v místním regionu a dožádaných OSPOD <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • OSPODy jsou personálně poddimenzované, tomu občas odpovídá kvalita jejich práce • přetíženy naprosto zbytečnou administrativou • je nutné soustředit se na práci v terénu, tady je nelze nahradit
Soud 3 (S 3)	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita je závislá na odborné úrovni a zkušenosti konkrétního pracovníka OSPOD • výhodou je, pokud zprávu zpracuje zkušená pracovnice <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • zprávy by měly být cíleně rozčleněny s popisem postřehů OSPOD • konkrétnější popis zejména vztahů v rodině s postřehy, které signalizují určitou situaci • rozhodně mi nepomůže, v lednici měli šunku, salám, ovoce a zeleninu
Soud 4 (S 4)	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita se liší dle zkušenosti a odbornosti zpracovatele • ohodnotil bych tak polovinu kvalitních zpráv, zbytek je nedostatečný <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • liší se kvalitou zpracování úměrně zkušenostem sociální pracovnice • zprávy cílit ke konkrétnímu řízení

	<ul style="list-style-type: none"> • nekonkrétní zprávy musím došetřovat výsledkem účastníků či dožádáním k doplnění – to zbytečně zdržuje
Soud 5 (S 5)	<ul style="list-style-type: none"> • spádové OSPODy mají dlouholetou praxi, odpovídající zkušenosti • jejich zprávám se dá věřit, opírám se o ně • je znát, že se navzájem známe • mohu se na ně spolehnout, vím, co od nich mohu očekávat • pokud potřebuji něco doplnit, reaguji rychle <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • s výraznými nedostatky jsem se nesetkala • konkrétní pracovníce by měly být aktivnější při obhajobě dětí • nekladou mnoho otázek • případně specifikuji konkrétní nedostatky a projednám • je vhodné doškolovat přímo odborníky z praxe
Soud 6 (S 6)	<ul style="list-style-type: none"> • spokojenost nelze vyjádřit obecně, vždy záleží na konkrétní zprávě • OSPODy ve zpracovaných zprávách mají rezervy • o zprávy se opírám, pokud nekorespondují zjištěné situaci, vždy žádám o doplnění zprávy a specifikuji cíleně dotazy <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • mají obrovské rezervy v práci v terénu, tato práce nejde dělat od stolu • jsou přetíženy administrativou, vykazování dětem nepomůže • neumí zjistit názor skutečný názor dítěte tak, aby dítě moc nepoškodili • podané zprávy jsou v této oblasti vágní, požadují zpravidla doplnění a to znamená odročit jednání – zdržuje to • účast u soudu je podle rozpisu služeb, nejdou se svým spisem • nespolupracují uvnitř oddělení, sociální pracovníce neznají problémy dítěte, které řeší kurátor • je nutné pravidelně proškolovat odborníky z praxe
Soud 7 (S 7)	<ul style="list-style-type: none"> • se všemi spádovými OSPODy je výborná spolupráce • o jejich zprávách nemusím pochybovat • obsahu zjištění mohu věřit <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH PRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • strukturu zpráv jim odpustím, došetřím sama • je však nutné se soustředit na popis vztahů v rodině, to nahradit neumíme • řádně popsat reakci nezletilých na položené otázky • sledovat a popsat bezprostřednost chování, případně „naučené“ chování dětí, jako výsledek manipulace rodičů
Soud 8 (S 8)	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita podávaných zpráv se liší, lze rozlišit, zda podává zprávu OSPOD z okresního města nebo OSPOD z menšího pověřeného úřadu • větší OSPODy mají lepší organizaci práce, dělí práci dle odbornosti

	<ul style="list-style-type: none"> • menší OSPODY jsou nedostatečně personálně obsazené, mají méně peněz na školení <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • nesprávně uchopená terénní práce, zde je OSPOD nezastupitelný • propracovanost zpráv, jasné vyjádření názoru nezletilého • není důležitá forma, ale obsah zprávy • zprávy by měly být konkrétní, ne frázovité
Soud 9 (S 9)	<ul style="list-style-type: none"> • spokojena jsem pouze částečně • OSPOD si strukturu zprávy stanovuje sám konkrétně k jednání, metodicky patrně vedeny nadřízenými orgány • předložené zprávy obvykle zachycují bytové poměry, popis situace v rodině, potřeby dětí, reakce rodičů <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatečně popsaná charakteristika vztahů v rodině, nepomůže zpráva, co mají v lednici, ale kdo vaří, jak se podílejí děti atd • opatrovník by měl mít psychologickou přípravu a klást cílené otázky, zachytit průběh odpovědí a vyslovit svůj názor • odborné znalosti lze nahradit, nelze nahradit zjištění skutečného stavu na místě, tedy v rodině • zpráva OSPOD je velmi důležitá, odráží práci s rodinou
Soud 10 (S 10)	<ul style="list-style-type: none"> • spokojena jsem pouze částečně • struktura zprávy je obvykle dle nějaké šablony, a nemůže tak odrážet konkrétní obsah jednání ve věci • OSPODY jsou přetížené, nedostatečně personálně obsazené <p style="text-align: center;">NEDOSTATKY VE ZPRACOVANÝCH ZPRÁVÁCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatečné zaměření na zjištění názoru dítěte a jeho popis ve zprávě • časté zjišťování názoru dítěte ve škole, což není nejšťastnější, zvyšuje to stres dítěte • nedostatečná charakteristika vztahů v rodině

Pro vyhodnocení položené otázky č. 1 byla na základě shrnutí odpovědí soudců okresních soudů S 1 – 10 stanovena následující hodnotící kritéria

a) Posouzení kvality zpracovaných zpráv zpracovaných OSPOD

Pro vyhodnocení odpovědí na otázku č. 2 byla na základě shrnutí odpovědí soudců okresních soudů S 1 – 10 stanovena následující hodnotící kritéria

a) Specifikace nedostatků v podávaných zprávách OSPOD

b) Co je důvodem zjištěných nedostatků

c) Jak zlepšit kvalitu podávaných zpráv ze strany OSPOD

d) Posouzení kvality zpracovaných zpráv zpracovaných OSPOD

Z provedené výzkumu je zřejmé, že zprávy, které podávají OSPOD soudům mají nedostatky, které ovlivňují řízení před soudem. Podle názor oslovených soudů u soudů S1, S3, S4, S8, se **kvalita zpracovaných zpráv liší** podle zkušenosti zpracovatele, je závislá na odborné úrovni a zkušenosti konkrétního zpracovatele. Soudce ze soudu S 8 váže kvalitu podávaných zpráv na zkušenost tak, že, „... lze rozlišit, zda zprávu podává OSPOD z okresního města nebo z menšího pověřeného úřadu. Liší se kvalitou zpracování, kdy OSPOD z okresních měst mají rozhodně vyšší kvalitu zpracování.“ Soudce ze soudu S 2 z hlediska hodnocení kvality uvádí, že „ kvalita závisí na konkrétních lidech, nelze paušalizovat úroveň kvality pro celý OSPOD a kvalita je odlišná u spádových OSPOD a dožádaných.“ Své stanovisko odůvodňuje tak, že větší úřad, s vyšším počtem zaměstnanců, má více peněz na zvyšování odborné úrovně a možnost specializovat se. Lze tedy vyhodnotit, že kvalita podávaných zpráv je závislá na individualitě konkrétního pracovníka OSPOD s tím, že je možné vztáhnout kvalitu i k velikosti, počtu zaměstnanců a finančním možnostem OSPOD. Soudce ze soudu S6 se vyjádřil tak, že „spokojenost nelze vyjádřit obecně, vždy závisí na konkrétní zprávě“. Soudci ze soudů S2, S5, S7 se vyjádřili tak, že jsou spokojeni s činností a spoluprací s OSPOD, ale váží spokojenost k práci spádových OSPOD. Soudci ze soudů S4,S10 jsou spokojeni s obsahem zpráv pouze částečně. Dle názoru soudce ze soudu S 10: „... mají spádové OSPODy jednotnou šablonu pro zpracování zpráv, která nemůže odrážet potřebu konkrétního šetření pro obsahově rozdílná jednání o nezletilých dětech.“ Naproti tomu soudce ze soudu S 9 hodnotí, že: „... strukturu zprávy si každý pracovník patrně zpracovává sám s metodickou pomocí nadřízeného orgánu.“ S názorem, že větší OSPODy mají z hlediska zvyšování odborné úrovně svých zaměstnanců více možností a lepší finanční zajištění souhlasí soudce ze soudu S1, který dokonce „...vidím existenci přímé úměry mezi kvalitou zpracovaného stanoviska a počtem zaměstnanců, kde větší OSPODy mají více prostředků na vzdělávání, mohou se lépe vzájemně nahradit z důvodu účasti na školení.“ Obdobně se vyjádřil i soudce ze soudu S 8, jak je uvedeno výše. Soudci ze soudů S 5, S 7 hodnotí práci OSPOD při zpracování zpráv tak, že: „... většinou jde o zkušené pracovnice a obsahu jejich zpráv se dá věřit, mohou se na ně spolehnout jejich zprávách nemusí pochybovat.“ Soudce ze soudu S 6 rovněž zmiňuje, že „... o zprávu OSPOD se lze opřít, ale pokud zpráva nekoresponduje zjištěnému stavu, vždy si vyžádá doplnění zprávy a specifikuje cíleně dotazy.“ **Je tedy zřejmé, že předkládané zprávy jsou důležitým podkladem pro rozhodnutí soudu a soudy je považují za objektivní zjištění.**

10.6.3. Vyhodnocení provedeného výzkumu u cílové skupiny č. 2, odpovědi na otázku č. 2 dle stanovených kritérií

a) Specifikace nedostatků v podávaných zprávách OSPOD

Z hlediska vyhodnocení tohoto kritéria - **specifikace nedostatků ve zpracovaných zprávách**, jen jediný soudce ze soudu S 5 uvedl, že se s výraznějšími nedostatky nesešel, všichni ostatní se vyjádřili svůj názor v odpovědích, kde získané poznatky je možné strukturovat takto:

1) Nedostatečný popis vztahů v rodině uvádí soudci ze soudů S 1, S 3, S 7, S 6, S 9, S 10, **tedy 6 z 10 dotázaných soudců**. Soudce ze soudu S 3 vyjadřuje svůj názor, že v rámci popisu vztahových poměrů je nutné také „... *zmínit postřehy, které signalizují určitou situaci. Rozhodně nepomůže popis obsahu lednice.*“ Shodný názor zastává soudce ze soudu S7, který ve svém vyjádření uvedl: „*Charakteristika popisu vztahů v rodině by měla být ve zprávě podrobně rozvedena, jedná se sice o dokreslující informace, ale z popisu, co má rodině ve spižárně či ledničce, rozhodně nelze vytvořit obraz o vztazích v rodině, zda matka či otec pravidelně vaří, zda se děti na práci v rodině podílejí a jak.*“

2) Nutnost zaměření se na práci v terénu, která je nezastupitelná, na úkor přebujelé administrativy, zmiňují ve svých odpovědích soudci ze soudů S 1, S 2, S 6, S 8, **tedy 4 z 10 dotázaných soudců**.

3) Nedostatečné zjišťování názoru ze strany kolizního opatrovníka a nedostatečné hájení jeho zájmů před soudem, jako nedostatky specifikují soudci ze soudů S 5, S 6, S 7, S 8, S 10, **tedy 5 z 10 dotázaných soudců**. Soudce ze soudu S 5 spatřuje nedostatek v situaci: „... *pracovnice OSPOD by měly být aktivnější při obhajobě dětí, kladou při jednání minimum otázek, fakticky jenom naslouchají.*“ Soudce ze soudu S 6 uvádí, že „... *neumí zjistit skutečný názor dítěte tak, aby ho nepoškodili při jednání, zprávy jsou v této oblasti vágní, požadují zpravidla došetření a to znamená odročit jednání.*“ Soudce ze soudu S7 uvedl, že „... *je nutné řádně popsat reakci nezletilých dětí na položené otázky a sledovat a popsat bezprostřední chování, ze kterého by bylo zřejmé, zda se nejedná o „naučené“ chování dětí, jako výsledek manipulace rodičů.*“ Soudce ze soudu S10 uvedl, že za nedostatek považuje: „... *nedostatečné zaměření na zjištění názoru nezletilého a popis tohoto názoru ve zprávě. Často dochází k situaci, kdy pracovník OSPOD zjišťuje názor nezletilého ve škole, což není nejšťastnější možnost vzhledem k situaci, kdy je dítě vystaveno stresu a dotazům spolužáků.*“

Vyhodnocení odpovědí soudců okresních soudů dle zvoleného kritéria:

b) Co je důvodem zjištěných nedostatků

Mezi důvody, které vedou k nedostatkům v obsahu podávaných zpráv podávané kolizními opatrovníky soudu a jejich nedostatečné propracování je spatřován **zejména v personální poddimenzovanosti OSPOD**, dále je kritizována **nekonkrétnost podávaných zpráv**, je nutné **soustředit se na obsah a nikoliv na formu zprávy**, je nutné, aby zprávy byly konkrétní a nikoliv frázovité, měl by být rovněž cíleně rozčleněné s popisem specifických postřehů pracovníků OSPOD, neměly by být vágní, aby nebylo nutné vyžadovat doplnění šetření. Z hlediska zajištění kvality zastupování nezletilých kritizuje soudce ze soudu S6 situaci, kdy je k jednání dochází pracovníci OSPOD podle stanovených služeb a nikoliv každý se svým případem. Podle názoru této soudkyně: *..by se mělo spíše pracovat v rodinách a tam, kde jsou výchovné problémy. Jako jeden z příkladu lze uvést situaci, kdy jedna pracovnice spádového OSPOD přišla k jednání s případem, který neměla ani prostudovaný a ona sama s rodinou nepracovala a ani neměla k dispozici informace od kurátora, který s nezletilým pracoval v jiné oblasti. Za naprosto nezbytné považují vzájemnou informovanost o případu jednoho dítěte ve všech oblastech, ve kterých s ním a jeho rodinou OSPOD pracuje. To je to nejmenší, co by měl OSPOD udělat.*“

Vyhodnocení odpovědí soudců okresních soudů dle zvoleného kritéria:

c) Jak zlepšit kvalitu podávaných zpráv ze strany OSPOD

Všichni oslovení soudci vidí jediný způsob, jak se s nedostatky v činnosti podávání zpráv OSPOD vypořádat, a to upozorňovat konkrétní sociální pracovníky a OSPOD vůbec na nedostatky, které se v jednání před soudem objevily a dále organizovat cílené odborné vzdělávání s důrazem na praktické aspekty, teoretické školení nestačí. Jak uvádí soudce ze soudu S9: *„ Pracovník OSPOD by měl mít také psychologickou přípravu a klást cílené otázky, zachytit průběh odpovědí a vyslovit svůj názor.*“ Dále soudce ze soudu S2 v rozhovoru uvedl: *„ Práce pracovníků OSPOD je v terénu nezastupitelná. Nedostatky ve znalostech právní úpravy u pracovníků OSPOD umíme nahradit. Naše práce je vedena vyšetřovací zásadou, sami si můžeme došetřit. Ale skutečnou situaci v rodině, plynoucí v dlouhodobé práci v terénu, tu opravdu nahradit neumíme a pro rozhodování o nezletilých je zcela zásadní. Odborné vzdělávání pracovníků OSPOD je nutné cílit zejména tímto směrem.*“

10.6.4. Výzkum provedený u cílové skupiny č. 1 za účelem zjištění názoru vedoucích

pracovníků OSPOD na zpracování zpráv pro soud

Pro výzkum v této části práce byl zvolen cíl zachytit a vyhodnotit činnost OSPOD, při zpracování zprávy pro soud, která reaguje na požadavky soudu v konkrétním řízení.

K naplnění výše uvedeného cíle byl v této oblasti proveden výzkum formou hloubkových rozhovorů s vybranými vedoucími pracovníky OSPOD OS 1 – 10, kde jednotlivým vybraným vedoucím pracovníkům byla položena ke zjištění jejich názoru k dané problematice tato výzkumná otázka:

1) Zprávy na žádost soudu tvoříte podle shodných kritérií v návaznosti na metodiku MPSV či máte doplněná kritéria?

Názory vedoucích pracovníků OSPOD na zpracování zpráv podávaných soudu jsou shrnuty v následující tabulce:

Tabulka č. 26 Hodnocení podávaných zpráv OSPOD

Označení OSPOD	Zprávy na žádost soudu tvoříte podle shodných kritérií v návaznosti na metodiku MPSV či máte doplněná kritéria?
OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none">• zprávu zpracujeme ve standartní struktuře dle požadavku soudu• vlastní pokyny pro zpracování zprávy nemáme.
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none">• zprávu zpracujeme ve standartní struktuře podle požadavku soudu• vlastní pokyny nemáme, každý pracovník si za zpracované zprávy ručí
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none">• žádná vlastní kritéria nemáme• snažíme se, aby naše vyjádření byla věcná• dle požadavku soudu ve stanovené lhůtě případně stanovisko doplníme
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none">• zpráva závisí na odborné úrovni každého pracovníka• každý nový pracovník má zácvik a dohled nad vypracováním zprávy• žádná vlastní kritéria pro zpracování zprávy nemáme• pokud soud potřebuje, na jeho žádost došetříme, zprávu doplníme
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none">• postupujeme podle toho, o jakou věc se jedná• děti osobně známe, vycházíme ze zkušenosti s rodinou• žádná vlastní kritéria nemáme, snažíme se o maximální věcnost
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none">• postupujeme podle toho, o jakou věc se jedná• snažíme se být co nejkonkrétnější• vycházíme z osobní zkušenosti s rodinou• žádná vlastní kritéria nemáme• snažíme se o co nejvěrnější zachycení situace a věcnost
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none">• jako vedoucí často hodnotím i úroveň zpracování zprávy• novým kolegyním vždy někdo ze zkušenějších pomůže

	<ul style="list-style-type: none"> • obsahově zpráva zaměřena na konkrétní jednání • stanovisko se vždy musí dotknout konkrétního problému • stanoviska mají určitou formu, kdy se vystihne, co chceme soudu sdělit a co navrhujeme
OSPOD 8 (OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • závisí vždy od toho, co soud žádá • standartní zpráva obsahuje obvyklé části • nemáme šanci prozkoumat majetkové poměry v rodině • vlastní kritéria nemáme
OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • postupujeme vždy dle požadavku soudu • žádná vlastní kritéria pro zpracování nemáme • zcela jistě jsou kvalitnější zprávy zkušenějších pracovníků • zprávu rodičům před jednáním neukazujeme, pokud ji chtějí vidět, musí si zajít k soudu a nahlédnout do spisu
OSPOD10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • nemáme žádná vlastní kritéria pro zpracování zpráv pro soud • každý zpracuje zprávu sám nebo po poradě s kolegy • snažíme se zachytit ucelenou situaci v rodině, to se popisuje nejhůře • na žádost soudu případně zprávy doplníme

Vyhodnocení provedeného výzkumu u cílové skupiny č. 1, odpovědi na otázku č. 1 dle stanovených kritérií:

Pro vyhodnocení položené otázky v této oblasti byla zvolena následující kritéria:

a) postup při zpracování zprávy

b) korespondují požadavky soudu v žádostech o doplnění možnostem OSPOD

Tato kritéria byla stanovena výše a následně vyhodnocení proběhlo:

a) Postup při zpracování zprávy

Z provedené výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD je zřejmé, že zprávy a stanoviska, která jsou OSPOD předkládána soudům jsou zpracovávány podle jednotných kritérií, liší se po obsahové stránce podle druhu řízení, které je před soudem vedeno. Žádný z oslovených vedoucích pracovníků nepotvrdil, že by pro zpracovávání a předkládání zpráv a stanovisek k soudu měly nějaká doplňující vlastní kritéria. Z uvedených odpovědí oslovených vedoucích pracovníků OS 1, OS 2, OS 8 (tedy 3 z 10 dotázaných) vyplývá, že zpracování zprávy či stanoviska probíhá **dle standartních požadavků soudu**, OS 3, OS 4, OS 8, OS 9 (tedy 4 z 10 dotázaných) postupuje při zpracování zprávy či stanoviska podle toho, co soud ve svém požadavku uvede. Vedoucí pracovníci OS 3, OS 5, OS 6 (tedy 3 z 10 dotázaných) uvádí, že se snaží, aby **stanoviska byla věcná**. Dále oslovení vedoucí pracovníci OS 3, OS 4, OS 10 (tedy 3 z 10 dotázaných) uvádí, že na žádost soudu zpravidla zprávu dle jeho požadavku **doplní či došetří** v terénu. Jinak OS 5, OS 10 (tedy 2 z 10 dotázaných) uvádí, že při zpracování zprávy vychází z osobní zkušenosti s rodinou, vedoucí pracovník z OS 10 uvádí, že každý si zprávu zpracovává sám či po poradě

s kolegy, OS 4, OS 9 uvádí, že kvalita zpracovaných zpráv závisí na odborné úrovni každého jednotlivého pracovníka. Pouze u OS 4, OS 7 zmiňují **specifický přístup k novým kolegům**, kde novým kolegyním vždy někdo ze zkušenějších při zpracování zprávy pomůže, případně, že každý nový pracovník má zácvik a dohled nad vypracováním zprávy. Pouze v jediném případě u rozhovoru s vedoucím pracovníkem OS 7 je zmínka o tom, že vedoucí pracovník hodnotí úroveň podávané zprávy soudu a vyjadřuje se k ní ještě před jejím odesláním k soudu. To by mělo být automaticky součástí práce každého vedoucího pracovníka.

Vyhodnocení odpovědí vedoucích pracovníků OSPOD dle zvoleného kritéria:

b) Korespondují požadavky soudu v žádostech o doplnění možnostem OSPOD

Za zajímavý lze považovat postřeh vedoucího pracovníka OS 8, který uvádí: „*Nemáme šanci prozkoumat majetkové poměry v rodině, i když to soud po nás soud vyžaduje. Podle mého názoru, takové doplnění ani není možné po nás žádat...*“ OS 7 dále uvádí, že: „*stanoviska mají určitou formu, kdy se vystihne, co chceme soudu sdělit a také co navrhuje v zájmu nezletilého, ale zjišťování názoru nezletilého po podání naší zprávy by si měl soud dle platné legislativy zjišťovat sám.*“ OS 6, OS 10 se snaží o co nejvěrnější zachycení situace v rodině, ucelenost pohledu a to se také nejhůře popisuje. Za zajímavý názor lze rovněž označit stanovisko vedoucího pracovníka OS 9, který uvádí: „*Zprávu rodičům před jednáním soudu neukazujeme, vyžádal si je soud a není proto důvod, abychom je s obsahem zprávy seznamovali ještě před jednáním soudu. Rozhodně to není naší povinností. Nemyslím si, že to nějak ovlivní jednání soudu, zjištění je sděleno soudem při jednání a tímto postupem možná předejdeme situaci, kdy se rodič bude snažit s nezletilým dítětem manipulovat, aby jeho názor případně korigoval.*“ Právě nesdělování obsahu zprávy rodičům bývá zpravidla podnětem k situaci, kdy rodič až při jednání soudu se začne bránit a tvrdit, že je zpráva nepravdivá, protože jeho dítě doma reaguje jinak, případně vznese námitku podjatosti až přímo u jednání soudu. Postup soudu v takovém případě je zkoumán, samostatně je začleněn v kapitole, která zahrnuje výzkum a popis podjatosti, kterou řeší orgány OSPOD. Dále vedoucí pracovník z OS 8 k žádosti soudu o doplnění stanoviska uvedl: „*Náš soud málokdy vyslýchá děti, většinou nám to deleguje, tzn. žádá provést pohovor s dítětem a i to šetření v té domácnosti, ať už u jednoho, nebo druhého rodiče, nebo u obou. Záleží, v jakém uspořádání aktuálně bydlí, nebo žijí, tak to je tam asi také důležité zachytit podmínky, v jakých to dítě vyrůstá. Což třeba u té úpravy výživného až tak podstatné není, podstatné jsou náklady, zdravotní stav dítěte apod. K odvolacímu řízení chodíme rovněž jen tehdy, pokud se jedná o sporné*

případy. Tady zpracováváme pouze stanoviska a zprávy, případně na požádání soudu provedeme místní šetření v rodině či ve škole.“ Tato část stanoviska OSPOD odráží situaci, že v řadě případů soud přímo nezjišťuje názor nezletilého výsledkem při jednání soudu, ale odkáže se na OSPOD, aby konkrétní stanovisko nezletilého zjistil. Tento postoj by mohl být hodnocen jako rozpor s platnou právní úpravou a podrobnější rozbor je zahrnut v kapitole o uplatňování participačních práv dětí.

Zpráva, kterou předkládá OSPOD v roli kolizního opatrovníka soudu, je velmi důležitým důkazním prostředkem. Jak je vidět z provedeného výzkumu, řada soudců spoléhá na zkušenost a odbornost sociálních pracovníků, kde hodnotí jejich práci tak, že se „**můžeme se na jejich zprávy spolehnout**“ a dále „**jsou kvalitně zpracované**“ při rozhodování jsou tyto zprávy důležitým podkladem pro objektivní zjištění skutečných poměrů v rodině.

10.7. ÚČAST KOLIZNÍHO OPATROVNÍKA PŘI JEDNÁNÍ SOUDU A HÁJENÍ ZÁJMU NEZLETILÝCH DĚTÍ

10.7.1. Charakteristika zkoumaného problému

Dalším zkoumaným problémem u cílové skupiny 1, tedy vedoucích pracovníků OSPOD, je jejich vnitřní organizace účasti při zajištění hájení zájmů nezletilých při jednání soudu v případech, kdy jsou ustanoveni kolizními opatrovníky nezletilých dětí ve všech soudních řízeních, které se nezletilých týkají, jako je úprava poměrů k nezletilým dětem, úprava styku s rodiči, prarodiči, sourozenci, plnění vyživovací povinnosti vůči nezletilým, včetně hájení zájmů nezletilých dětí při schvalování majetkových úkonů ve vztahu k nezletilým, jako je dispozice a hospodaření s majetkem nezletilých, dispozice s finančními prostředky na účtech na jméno nezletilého, jednání ve věcech přijetí či odmítnutí dědictví, darování ve prospěch dětí atd. Ve všech těchto případech dochází ke kolizi zájmů mezi zákonnými zástupci nezletilých dětí a jejich dětmi, případně osob, které jsou zodpovědné za jejich výchovu. Kolizním opatrovníkem je fakticky jmenován pověřený obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde je OSPOD tím orgánem, který vykonává v rámci tohoto úřadu funkci orgánu sociálně právní ochrany dětí. U soudu jednají jménem pověřeného obecního úřadu obce s rozšířenou působností jeho zaměstnanci, kteří vystupují a jednají jeho jménem na základě písemného pověření.

10.7.2. Cíl a zvolené postupy hodnocení výzkumu v oblasti zjišťování názorů OSPOD

na účast při jednání soudu

Pro výzkum v této části práce byl zvolen cíl zachytit a vyhodnotit činnost kolizního opatrovníka v dané situaci a jakým způsobem obecní úřad obce s rozšířenou působností jako kolizní opatrovník, je připraven, prostřednictvím svých zaměstnanců – sociálních pracovníků, hájit zájmy nezletilých dětí v situaci, kdy je soudem jmenován kolizním opatrovníkem a jednou z jeho stanovených povinností je účastnit se jednání soudu, s cílem hájit nejlepší zájem a blaho dítěte.

K naplnění výše uvedeného cíle byly vedoucím pracovníků OSPOD OS 1 – 10 položeny v rámci vedeného hloubkového rozhovoru 2 otázky:

- 1) **Jak zajišťujete účast při jednání soudu, jste-li ustanoveni kolizními opatrovníky nezletilého?**

- 2) **Jak postupujete při hájení zájmu nezletilých při schvalování majetkových úkonů vůči dětem, účastníte se jednání soudu?**

Následně byly odpovědi vedoucích pracovníků OSPODOS 1 – 10 rozříděny podle jednotlivých odpovědí v bodech do přehledných tabulek. Z těchto seříděných odpovědí následně bylo provedeno vyhodnocení podle předem stanovených kritérií, která jsou samostatně uvedena pro hodnocení odpovědí oslovených vedoucích pracovníků OSPOD. Výzkum v této oblasti byl proveden formou hloubkových rozhovorů u vedoucích pracovníků OSPOD OS 1 – 10 položením 2 výzkumných otázek. Jejich vyhodnocení probíhalo podle předem stanovených kritérií:

Odpovědi dotázaných vedoucích pracovníků OSPOD jsou vyhodnoceny v níže uvedené tabulce.

Tabulka č. 27 Hodnocení zajištění účasti OSPOD, jako jmenovaného kolizního opatrovníka při jednání soudu

Označení OSPOD	Jak zajišťujete účast při jednání soudu, jste-li ustanoveni kolizními opatrovníky nezletilého? Jak postupujete při hájení zájmu nezletilých při schvalování majetkových úkonů vůči dětem, účastníte se jednání soudu?
OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none">• každá sociální pracovnice má svoje klienty, vede jejich spisy, komunikuje s rodinami• chodí k soudu se svými věcmi, služby nemáme (jako, že by šla jedna pracovnice k soudu na celý den i za ostatní kolegy)

	<ul style="list-style-type: none"> výjimku tvoří zastoupení nemocného, případně kolize jednání chodíme i k odvolacímu řízení
	<ul style="list-style-type: none"> účastníme, ale na advokátní zastoupení nemáme úkony se mohou týkat dispozice s majetkem, dědictví občas využíváme služeb právního oddělení úřadu potřebovali bychom právníka, ale na OSPOD ho nemáme
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none"> soud je v místě, každý si chodí se svými klienty, zná je, ví o jejich problémech, může je lépe hájit u dohody rodičů o výchově, výživě (jednodušší věci) umožňujeme vzájemný zástup dále je nutné vykrýt nemoci, školení, střet zájmů k odvolacímu řízení chodíme minimálně, spíše zasíláme pouze zprávu
	<ul style="list-style-type: none"> těchto jednání se účastníme vždy, jde o užití stavebního spoření dítěte, nabytí dědictví, dispozice s majetkem odbornou poradu řešíme s právníkem úřadu, ale k soudu nechodí najmout si advokáta – na to nemáme právníka bychom na OSPOD potřebovali
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none"> každý chodí se svými případy osobně ke všem nařízeným jednáním, náš soud to vyžaduje, výjimečně se můžeme omluvit dojíždíme i k soudu v jiném míst, pokud jde o děti, které známe a pracujeme s nimi, dožádání užíváme minimálně k odvolacímu soudu chodíme minimálně pouze na vyžádání, nebo podáváme písemnou zprávu
	<ul style="list-style-type: none"> u majetkových věcí se účastníme bez výjimky nevyužíváme advokátních služeb na úřadě jsou 2 právničky, s nimi se radíme, k soudu s námi nechodí
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none"> chodíme skutečně ke všem jednáním, soud to vyžaduje každý si chodí se svými případem, nejvíce o něm ví vzájemné zastoupení umožňuji v kolizi zájmů, nemoci pokud je nová kolegyně, většinou ji někdo doprovází z důvodu zácvičku k odvolacímu soudu chodíme na vyžádání, nebo pokud se odvoláváme my, případně podáváme písemnou zprávu
	<ul style="list-style-type: none"> majetkových věcí nezletilých se účastníme bez výjimky na advokátní služby nemáme pomáhá nám právník úřadu, poradí s vypracováním návrhu, jak postupovat nejlépe
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none"> každý chodí se svými věcmi, pokud není nemocný či nemá práci jinde tento postup se nám jeví jako správný, zatím to stíháme k odvolacímu soudu jezdíme výjimečně u složitých případech, jinak pouze zasíláme písemnou zprávu
	<ul style="list-style-type: none"> tady k soudu chodíme vždy, bez nás soud nejedná zatím jsme si advokátní služby nenajali snažíme se sami máme právníků úřadu, ale je příliš vytížen, většinou nás odmítá

<p>OSPOD 6 (OS 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • držíme služby, máme katastrofální nedostatek lidí • není to ideální, ale nezvládneme to jinak • máme 1000 případů do roka • k odvolacímu řízení chodíme jen ve složitých případech, pokud vyjde čas, jinak spíše podáváme písemnou zprávu
<p>OSPOD 7 (OS 7)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • k jednání chodí ten, kdo s rodinou pracuje • služby neuznáváme • chodíme i v případě, že se rodiče dohodnou, může se u soudu situace změnit a soudce pak musí zbytečně odročovat jednání • zástup uznávám jen za nemoc, kolizi, školení • k odvolacímu soudu chodíme, pokud nastala změna okolností, případně nahrazujeme neúčast doplňující zprávou odrážející změny od posledního jednání
<p>OSPOD 8 (OS 8)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • k majetkovým věcem ve prospěch dětí chodíme • tato agenda vyžaduje odborné posouzení věci • advokáta jsme si najali jen lx, nemáme peníze • většinou nám pomáhá právník úřadu • majetkových úkonů u nás mnoho nebylo
<p>OSPOD 9 (OS 9)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • v 90 % chodí ten, kdo provedl šetření nebo případ vede • pokud kolega nemůže, zastoupí ho jiný, nežádáme z tohoto důvodu odročení jednání • nechodíme k dohodám, to nestíháme, fyzicky neproveditelné • neúčastníme se zvýšení či snížení výživného, tady soud musí vést jednání, my tady jsme skoro zbyteční • kde se neúčastníme, předkládáme podrobné zprávy • k odvolacímu řízení spíše nechodíme, podáváme písemnou zprávu
<p>OSPOD10</p>	<ul style="list-style-type: none"> • každý zaměstnanec chodí se svými případy • výjimečně se zastupujeme v případě kolize zájmů, nemoci, školení • u dohod občas zastupuje kolega, který je zrovna u soudu • pokud soud ve věci potřebuje nějaké doplnění, vyžádá si u nás další zprávu s cílenými dotazy • k odvolacímu řízení nechodíme pravidelně, podáváme písemnou zprávu
	<ul style="list-style-type: none"> • k jednání o majetku nezletilých chodíme vždy • advokátních služeb jsme nevyužili, ale máme možnost si najmout advokáta
	<ul style="list-style-type: none"> • každý jezdí k soudu se svým případem

(OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • výjimkou je nemoc, kolize zájmů • jezdíme i k odvolacímu soudu
	<ul style="list-style-type: none"> • jezdíme k soudu v těchto věcech, nejvíce máme případů spoření dětí • je to tak 5 soudů navíc měsíčně • radíme se s právníčkou úřadu • advokátních služeb jsme zatím nevyužili

Jejich vyhodnocení probíhalo podle předem stanovených kritérií:

- 1) Vyhodnocení odpovědí na otázku č. 1 podle kritérií:
 - a) **Organizace účasti zaměstnanců pověřeného obecního úřadu obce s rozšířenou působností při jednání soudu v situaci, kdy jsou jmenování kolizními opatrovníky nezletilých dětí**
 - b) **Účast při jednání odvolacího soudu**
- 2) Vyhodnocení odpovědí na otázku č. 2
 - a) **Organizace účasti zaměstnanců pověřeného obecního úřadu obce s rozšířenou působností u jednání soudu při schvalování majetkových úkonů nezletilých**
 - b) **Řešení odborné stránky zastupování v této problematice**

Vyhodnocení odpovědí na otázku č. 1

Z vyhodnocených odpovědí cílové skupiny 1 v položené otázce „**Jak zajišťujete účast při jednání soudu, jste-li ustanoveni kolizními opatrovníky nezletilého?**“, vyplývá, že oslovení vedoucí pracovníci OSPOD odpovídali dle stanovených kritérií takto:

- a) **Organizace účasti zaměstnanců pověřeného obecního úřadu obce s rozšířenou působností při jednání soudu v situaci, kdy jsou jmenování kolizními opatrovníky nezletilých dětí**

Oslovení vedoucí pracovníci OSPOD uvedli v 9 případech, že jejich zaměstnanci se účastní jednání dle principu „**každý si jde se svým případem**“. Výjimku tvoří vedoucí pracovník OS 6, kde jejich OSPOD zajišťuje účast svých zaměstnanců formou „**držení služeb**“. Z vyhodnocených odpovědí tedy vyplývá, že fakticky 9 z 10 oslovených vedoucích pracovníků organizuje účast u soudu tak, že vysílá k jednání zaměstnance, který s rodinou pracuje, či vede spisovou dokumentaci, provedl místní šetření, pouze 1 z 10 oslovených vedoucích pracovníků organizuje účast u soudu tak, že drží služby. Účast jiného zaměstnance umožňují všichni oslovení jen z důvodu nemoci, účasti na školení, případně kolize zájmů (dvě řízení najednou u rozdílných soudů, podjatost apod.). Jako důvod zvolení účasti konkrétního sociálního pracovníka při jednání soudu jednotliví

vedoucí pracovníci uvádějí: vedoucí pracovník OS 1 „*Každá sociální pracovnice má své klienty, vede jejich spisy a komunikuje s nimi.*“ Vedoucí pracovník OS 2 uvádí, že „... *soud je v místě, proto každý chodí se svými klienty, zná je, ví o jejich problémech, lépe je může hájit. Výjimku děláme pouze u dohod a jednodušších případů, tam nemusí být ten, kdo s rodinou pracuje, ale může ho zastoupit kolega.*“ Vedoucí pracovník OS 3 uvedl: „ *Každý chodí se svými případy osobně, náš soud to vyžaduje, výjimečně se můžeme omluvit.*“ Vedoucí pracovník OS 4 uvedl: „ *Chodíme skutečně ke všem jednáním, kde jsme ustanoveni kolizními opatrovníky, soudu to vyžaduje.*“ Vedoucí pracovník OS 5 uvedl: „ *Každý chodí se svými věcmi, pokud není nemocný či nemá práci jinde, tento postup se nám jeví jako správný, zatím to stíháme.*“ Vedoucí pracovník OS 6 jako důvod svého postupu uvedl: „ *Držíme služby, máme katastrofální nedostatek lidí, není to ideální, ale nezvládneme to jinak, máme 1000 případů v roce.*“ Fakticky to znamená, že k soudu chodí hájit zájmy nezletilých v roli kolizního opatrovníka vždy konkrétní zaměstnanec, na kterého vyšla služba dle rozpisu účasti u soudu a v tento den zastupuje ve všech případech, kde byl jejich pověřený obecní úřad obce s rozšířenou působností jmenován kolizním opatrovníkem. Vedoucí pracovník OS 7 uvedl: „ *K jednání soudu chodí vždy ten, kdo s rodinou pracuje, služby neuznáváme. Chodíme i v případě, že se rodiče dohodnou, může se u soudu situace změnit a soudce pak musí zbytečně odročovat jednání.*“ Vedoucí pracovník OS 8 uvedl: „ *V 90 % chodí ten, kdo provedl šetření nebo případ vede, pokud kolega nemůže, zastoupí ho jiný, nežádáme z tohoto důvodu odročení jednání, nechodíme k dohodám, to nestíháme, fyzicky je to neproveditelné, neúčastníme se zvýšení či snížení výživného, tady soud musí vést jednání, my tady jsme skoro zbyteční.*“ Vedoucí pracovník z OS 9 uvedl: „ *Každý si chodí se svými případy, u dohod rodičů občas zastupuje kolega, který je zrovna u soudu. Pokud soud ve věci potřebuje nějaké doplnění, vyžádá si u nás další zprávu s cílenými dotazy.*“ Vedoucí pracovník z OS 10 uvedl: „ *Každý chodí k soudu se svými případy. Jezdíme dokonce i k jednání odvolacího soudu, je to podle nás správné, jak jinak hájit zájem nezletilého, pokud bychom u jednání nebyli.*“ Důležitost účasti pracovníka, který s rodinou pracuje nebo prováděl místní šetření uznává 9 z 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD a také účast tohoto pracovníka organizačně zajišťují, ale vedoucí pracovníci OS 2, OS 8, OS 9, tedy 3 z 10 dotázaných přiznávají, že nechodí k jednání soudů v případech, kdy v návrhu na rozhodnutí ve věci rodiče uvádějí dohodu. Za správný lze označit i přístup vedoucího pracovníka OS 3, který v rozhovoru uvedl: „ *Snažíme se dojíždět i k soudu v jiném místě, pokud jsou to děti, které se u nás mají trvalé bydliště, a známe je. Je to sice finančně*

náročnější o cestáky, ale pro dítě je to určitě lepší, pokud ho zastupuje sociální pracovník, který ho skutečně zná a nemá o něm informaci pouze ze spisu. “ Vedoucí pracovník OS 7 odůvodňuje svůj postoj při zajištění účasti svých zaměstnanců u soudu takto: „Tak zvané „ služby“ jednoho zaměstnance pro všechny případy v jeden den neuznávám. Účast pracovníka, který vede spis má své výhody, zná rodinu, ví jak funguje, byl na několika šetřeních, rodina za ním dochází. Jinak to ani být snad nemůže. Pouze v případě mimořádného zastupování nemocného či jinak nepřítomného zaměstnance, umožním část jiného zastupujícího zaměstnance, ale trvám na tom, aby se spisem seznámil a případně zkonzultoval postup s tím, kdo s rodinou pracuje. “

Dalším sledovaným kritériem byla situace účasti OSPOD u jednání, v případě, že se některý z účastníků řízení odvolá a je nutné zajistit hájení zájmu nezletilých i při jednání odvolacího soudu ve stejném rozsahu, jako u soudu I. stupně. Dalším hodnotícím kritériem je tedy:

b) Účast při jednání odvolacího soudu

V obecné rovině lze uvést, že k základním povinnostem kolizního opatrovníka, při hájení zájmu nezletilých, patří také účast při jednání odvolacího soudu. Neúčast při tomto jednání by bylo možné kvalifikovat jako jednání, které je v rozporu se zájmy nezletilého. V rámci informací získaných rozhovory s vedoucími pracovníky OSPOD je zřejmé, jednání u odvolacího soudu se **pravidelně** účastní zástupci OS 1, OS 7, OS 10, tedy své **zástupce k soudu pravidelně vysílají 3 z 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD**. Lze tedy dovodit, že 7 z 10 oslovených OSPOD zajišťuje účast při jednání odvolacího soudu **nepravidelně**. Účast pouze „na vyžádání“ uvádí zástupci OS 3, OS 4, účast pouze „ u složitějších případů“ uvádí zástupci OS 5, OS 6, OS 8, obecně nepravidelnou účast bez konkretizace uvádí zástupce OS 9, minimální účast pak zástupce OS 2 a účast při jednání odvolacího soudu pouze v případě, že nastala v mezidobí nějaká změna v případě, případně neúčast nahrazují doplňující zprávou odrážející změny od posledního jednání, uvádí zástupce OS 7. Lze tedy obecně vyhodnotit, že se jednání odvolacího soudu zástupci OSPOD v roli kolizních opatrovníků neúčastní 7 z 10 oslovených. Sice zpravidla vypracují písemnou zprávu, která však odráží pouze případnou změnu situaci v mezidobí mezi jednáním soudu I. stupně a jednáním odvolacího soudu. Pokud se však zástupce OSPOD nezúčastní osobně, nemůže hájit adekvátně zájmy nezletilého vzhledem k důkazům, které mohou být předloženy až na místě při jednání

odvolacího soudu a nemohou reagovat ani na názory zákonných zástupců při jednání. Není tedy možné objektivně při absenci osobní účasti při jednání hájit zájmy nezletilých. Pouhé podání písemné zprávy nemůže nahradit výše uvedené úkony kolizního opatrovníka.

Vyhodnocení odpovědí na otázku č. 2

V obecné rovině je nutné uvést, že k povinnostem kolizního opatrovníka hájení zájmů nezletilých u majetkových úkonů nezletilých, kde je specificky stanoveno, že k takovému jednání musí být vždy zjištěn názor nezletilého. Jedná se zpravidla o tyto úkony: dispozice a hospodaření s majetkem nezletilých, dispozice s finančními prostředky na účtech na jméno nezletilého, jednání ve věcech přijetí či odmítnutí dědictví, darování ve prospěch dětí atd. Musí být schváleny soudem všechny případné související úkony nezletilých, jinak je dispozice s majetkem nezletilých neplatná. Z vyhodnocených odpovědí cílové skupiny 1 v položené otázce **„Jak postupujete při hájení zájmu nezletilých při schvalování majetkových úkonů vůči dětem, účastníte se jednání soudu?“** vyplývá, že oslovení vedoucí pracovníci OSPOD odpovídali dle stanovených kritérií, přičemž prvním **hodnotícím** kritériem byla:

- a) **Organizace účasti zaměstnanců pověřeného obecního úřadu obce s rozšířenou působností u jednání soudu při schvalování majetkových úkonů nezletilých**

Většina oslovených vedoucích pracovníků OSPOD se k věci vyjádřila tak, že **„jednání se vždy účastní“**. Výjimku tvoří vedoucí pracovník OS 6, který uvedl, že: *„K majetkovým věcem chodíme jen ve složitých případech, nestíháme se účastnit všude.“* Obecně lze vztáhnout k účasti kolizního opatrovníka při jednání soudu o schválení majetkových úkonů nezletilých výsledky výzkumu o osobní účasti konkrétních sociálních pracovníků, kteří jsou obeznámeni se situací v rodině dítěte, tedy že 9 z 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD zajišťuje při jednání soudu účast konkrétního zaměstnance, který s rodinou pracuje, případně se účastnil místního šetření v rodině za účelem zjištění skutečností nutný k adekvátní obhajobě zájmu nezletilého při soudním jednání.

Dalším hodnotícím kritériem bylo řešení odborné stránky zastupování kolizním opatrovníkem v situaci, kdy se po obsahové a zejména odborné stránce liší činnost kolizního opatrovníka od jeho vystupování v rámci běžného hájení zájmů nezletilého

v ostatních situacích. Vzhledem ke specifičnosti majetkových úkonů je otázkou, zda sociální pracovníci v roli soudem jmenovaných kolizních opatrovníků jsou schopni posoudit odbornou stránku řešené problematiky tak, aby jednali v zájmu nezletilého. Ke zjištění postupu jednotlivých OSPOD v těchto věcech bylo zvoleno další kritérium hodnocení rozhovorů, a to:

b)Řešení odborné stránky zastupování v této problematice

Oslovení vedoucí pracovníci OSPOD ve svých odpovědích uvedli celkem 2 způsoby řešení odborné úrovně zastupování, a to „**najmou si advokátní kancelář**“ případně řeší situaci tak, že si zajistí odbornou poradu a doporučený postup při hájení zájmů nezletilého „**zaměstnancem s právním vzděláním v rámci úřadu**“, zpravidla poradou u právníků zaměstnaných v rámci pověřeného obecního úřadu obce s rozšířenou působností na jiném odboru. Nikdo z dotázaných OSPOD nemá k dispozici právníky, kteří by byli zaměstnanci jejich oddělení a byli by využíváni pouze pro potřebu zajištění agendy OSPOD. Vedoucí pracovníci OS 6, OS 7, OS 8 využili k zajištění povinností kolizního opatrovníka při schvalování majetkových úkonů nezletilých advokátní kanceláře. Tedy celkem u 3 z 10 oslovených OSPOD bylo využito k zajištění povinností kolizního opatrovníka v majetkových úkonech nezletilých dětí služeb advokátních kanceláří. Ostatní OSPOD, tedy 7 z 10 oslovených, si zajišťuje odbornou pomoc pro zajištění hájení zájmů nezletilých při schvalování majetkových úkonů formou právní rady právníků úřadu, zaměstnanců s právním vzděláním u jiných odborů. Zajištěno je tak pouze poradenství v oblasti dispozice s majetkem, nikoliv zastoupení přímo při jednání u soudu. Vedoucí pracovník OS 8 dokonce uvedl, že: „*Podle mého názoru by měli k tomu být výsostně využíváni soudem advokáti. Protože to je tak složité, myslím si, že i ne všichni právníci mají specializaci v majetkových věcech. Po zaměstnancích OSPODů se žádá, aby byli právníky, sociálními pracovníky, psychology a ještě se vyznali ve všech druzích práva, takže stává se, že opravdu v těchto složitých věcech se necháváme zastupovat advokátní kanceláří. Najímáme si advokátní kanceláře (v současné době spolupracujeme se třemi) Cenově se vždy dohodneme. Platíme je podle provedené práce. Záleží na tom, kolik toho dělají a jak to zastupování je náročné. Měli jsme kauzu, kdy jsme byli majetkovým opatrovníkem, kde se soudilo odškodnění v hodnotě asi 4 milionů Kč, kde za několika leté zastupování a tam jsme v průměru ročně byla nejméně 2 soudní stání, příprava jednání, předcházel pokus o soudní mimosoudní vrovňání. Cena byla slušná, zaplatili jsme celkem 40 000,-- Kč.*“ Vedoucí pracovník OS 7 uvedl, že si najali

advokátní kancelář v případě, kdy: „ *Jednání se týkalo schválení právního jednání, kdy dítě nabylo majetek darem od rodičů a posléze se zjistilo, že tento majetek byl zadlužený a že rodiče převedli majetek na nezletilého účelově, což bylo možné z provedených důkazů dovodit. Převod majetku se nezrušil, ale stalo se neúčinné pouze k tomu jednomu věřiteli, který neúčinnost namítal a cítil se darováním majetku krácen na svých právech. Ale majetkových úkonů mnoho u nás zatím nebylo.*“ V takovýchto kauzách je nutná vysoká odborná znalost v majetkovém právu.

Všichni zástupci OSPOD se vyjádřili tak, že nemají na to, aby mohli zaplatit při schvalování majetkových úkonů nezletilých advokátní služby. Vedoucí pracovník OS 8 uvádí, že advokátní služby platí z dotace. Je však nutné vzít v úvahu skutečnost, že tento OSPOD má nejvyšší počet zaměstnanců (celkem 30) a také adekvátně tomu je vysoká i dotace, která je určena na zajištění činnosti OSPOD. OSPOD OS 6 využil advokátního zastoupení z důvodu nedostatku zaměstnanců. Využití advokátních kanceláří k zajištění odborné úrovně zastupování nezletilých v majetkových úkonech je závislé na výši dotace, kterou OSPOD obdrží od MPSV na činnost. Obecně lze říci, že tedy závisí možnost advokátního zastoupení na finančních možnostech pověřeného úřadu obce s rozšířenou působností, která mimo jiné odráží i počet zaměstnanců daného OSPOD.

10.8. VYTÍŽENOST ZAMĚSTNANCŮ A ŘEŠENÍ STRESOVÝCH SITUACÍ

10.8.1. Charakteristika zkoumaného jevu

Výkon profesí v oblasti sociální práce a vůbec práce s lidmi, přináší specifickou zátěž, které je nutné věnovat pozornost a se kterou je nutné pracovat. Jak uvádí Pemová et al. (2012), řada odborných studií uvádí, že a ž pětina osob produktivního věku je přetížena a téměř deset procent trpí syndromem vyhoření. Nejvíce se vyskytuje tento problém u profesí souvisejících s mezilidských komunikací a kontaktem s lidmi obecně. Lze tedy dovodit, že všechny profese oblasti sociální práce patří mezi výrazně ohrožené profese. Z hlediska pracovního, a to jak fyzického tak i psychického, zatížení patří sociální pracovníci mezi skupinu nejohroženější rozvojem syndromu vyhoření. Neustálý kontakt s lidmi, nutnost rozhodovat se a reagovat, vysoká zodpovědnost, vysoké pracovní tempo a řada dalších faktorů se kumulují v možné onemocnění. Syndrom vyhoření má vliv na kvalitu práce i přístup ke klientům.

10.8.2. Cíl a zvolená metodika práce v oblasti hodnocení vyčerpání a nárůstu stresových situací u sociálních pracovníků

Cílem výzkumu v této oblasti bylo zjistit postup jednotlivých vedoucích pracovníků OSPOD při hodnocení vyčerpání a řešení nárůstu stresových situací a na základě zjištěných poznatků vyhodnotit získané poznat. K naplnění cíle byla zvolena metoda hloubkových rozhovorů vedených s cílovou skupinou 1 OS 1 – OS 10 a následné vyhodnocení získaných odpovědí od informantů do přehledných tabulek a následné rozřazení odpovědí podle následně zvolených sjednocujících kritérií.

Shrnutí odpovědí do přehledné tabulky je uvedeno níže.

Tabulka č. 28 Hodnocení vyčerpání zaměstnanců a řešení stresových situací

Označení OSPOD	Jak vnímáte pracovní vyčerpání vašich zaměstnanců? Jak řešíte nárůst stresových situací?
OSPOD 1 (OS 1)	<ul style="list-style-type: none"> • pracovní přetížení je opravdu vysoké • kolegyně jsou unavené, máme zvýšenou pracovní neschopnost • starší kolegyně trpí pocitem bezmoci, vzdávají to předem • mladší kolegyně mají vysoké pracovní nasazení, brzy vyprchá • fluktuaci jsem zaznamenala u mladých kolegů • se syndromem vyhoření jsme se přímo nesetkaly • za důležitou považují psychohygienu
	<ul style="list-style-type: none"> • využíváme občas supervize, je placená a tak musíme šetřit • každý si sám může psychologa najít • zatím jsem tuto problematiku se svými lidmi neprobírala
OSPOD 2 (OS 2)	<ul style="list-style-type: none"> • přetížení je vidět ve zvýšené nemocnosti • problém jsou matky s dětmi, které jsou často nemocné • rozsah znalostí, povinnost se dále vzdělávat to není předpoklad klidné práce úředníka • vnímáme tuto práci jako poslání, je nutné něco překonat a mít úctu k tomuto povolání
	<ul style="list-style-type: none"> • projevuje se fluktuace, máme 50 % obměny lidí, zaučí se a odcházejí • supervizi využíváme minimálně, pro zaměstnance spíše ne
OSPOD 3 (OS 3)	<ul style="list-style-type: none"> • projevuje se přetížení, objevují se symptomy na fyzické úrovni • je znát přepracovanost • je více nemocných lidí • máme mladší kolektiv, vliv má i nemocnost dětí
	<ul style="list-style-type: none"> • supervizi příliš nevyužíváme, musíme to zvládnout samy
OSPOD 4 (OS 4)	<ul style="list-style-type: none"> • jde o velmi psychicky náročnou práci • snažíme se předcházet přepracovanosti • vzájemně konzultujeme případy • udržujeme velmi dobré pracovní i osobní vztahy, to považují za velmi důležité, pomáhá to překonat různé problémy

	<ul style="list-style-type: none"> • využíváme hodně supervizi profesní, osobní i skupinovou každé ti měsíce • máme díky tomu mezi sebou zdravé vztahy, lépe se zvládají stresové situace
OSPOD 5 (OS 5)	<ul style="list-style-type: none"> • máme stále zvýšenou nemocnost • lidé jsou unavení a přetížení • ale jsme zvyklé, nikdo nám práci neubere za 24 let mého působení zde nikdo neodešel z toho důvodu, že by nezvládal
	<ul style="list-style-type: none"> • supervizi využíváme spíše profesní
OSPOD 6 (OS 6)	<ul style="list-style-type: none"> • stresové situace na zdraví působí • zvýšenou nemocnost nemáme, jde však o paradox • nárůst práce vede lidi k tomu nemarodit, protože nemá, kdo by zastupoval • práce na člověka počká a musí ji pak zvládnout sám, nikdo mu nepomůže • jedná se tedy o skrytou nemocnost • je to časovaná bomba, to není možné dlouho vydržet • takovéto pracovní přetížení má vliv na kvalitu práce • může se projevit později, zejména u mladších kolegů, kteří více vydrží obávám se, že zde všichni spějeme k syndromu vyhoření
	<ul style="list-style-type: none"> • supervizi děláme jen profesní a to ve velmi omezené míře
OSPOD 7 (OS 7)	<ul style="list-style-type: none"> • je to velmi náročné povolání z hlediska rozsahu znalostí a řešení konfliktních situací, je zde permanentní stres • lidé jsou více nemocní, ale statistiku si neděláme • snažíme se řešit psychohygienu • doba je nemilosrdná, práce je stále náročnější
	<ul style="list-style-type: none"> • supervizi využíváme, i když je to poměrně drahé • dokonce jsme zorganizovali speciální školení k psychohygieně a zvládání stresu
OSPOD 8 (OS 8)	<ul style="list-style-type: none"> • pracovní vytížení je opravdu vysoké • máme zvýšený počet nemocných lidí, roli hraje i nemocnost dětí • práce na něj však počká, nemá kdo ji udělat • řešíme pouze zastoupení nemocného pracovníka u soudu a neodkladné záležitosti • nelze zvládnou v současném počtu pracovníků více • brigádníci nic neřeší – jedná se o úzce odbornou práci • řešíme i fluktuaci
	<ul style="list-style-type: none"> • mladí lidé chtějí všechny děti „zachránit“ osobně se angažují • starší kolegyně jsou dlouhodobě unavené z neustálých konfliktů syndrom vyhoření a průvodní jevy se objevují, ale většina lidí své problémy skrývá, nechce je řešit veřejně před ostatními • využíváme supervizi zejména profesní • supervize s osobním zaměřením není příliš využívána je však nutné šetřit, je málo peněz

OSPOD 9 (OS 9)	<ul style="list-style-type: none"> • práce je velmi psychicky náročná • zvýšenou nemocnost nezaznamenáváme • máme však vysokou fluktuaci může souviset se zvýšeným pracovním vytížením a psychickým nasazením mladí lidé tak ze 2/3 odcházejí na jiná pracoviště
	<ul style="list-style-type: none"> • využíváme supervizi skupinové i individuální 2x ročně • potřebovali bychom častěji, ale není však dostatek finančních prostředků
OSPOD10 (OS 10)	<ul style="list-style-type: none"> • je to velmi náročné zaměstnání, musíme se vyznat v mnoha profesích • nemocnost nezaznamenávám vyšší oproti jiným odborům • patrně je to tím, že jsou tu mladí lidé – více vydrží • cítí se nedocenění, což může mít vliv na pracovní výkon zaměstnance • máme však vysokou fluktuaci • je způsobena převážně tím, že většina mladých děvčat odchází na mateřskou a řeší se za ně zástup, ty pak odcházejí • supervizi využíváme maximálně 2x do roka a převažuje profesní

Vyhodnocení provedeného výzkumu u cílové skupiny č. 1, odpovědi na položené otázky bude probíhat dle následujících kritérií:

- a) pohled na práci a pracovní vytížení zaměstnanců
- b) zaznamenání zvýšené nemocnosti zaměstnanců
- c) využití supervize
- d) vyhodnocení projevů fluktuace

Odpovědi na otázku č. 1 byly vyhodnoceny takto:

a) pohled na práci a pracovní vytížení zaměstnanců

Z provedeného výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD je zřejmé, že všichni vnímají práci svých zaměstnanců velmi podobným způsobem jako **velmi náročnou z hlediska rozsahu znalostí, psychicky náročnou a plnou stresových situací**. Z uvedených odpovědí oslovených vedoucích pracovníků k výše zmíněnému kritériu uvedl vedoucí pracovník OS 1, který byl ve funkci čtyři měsíce, že zatím s lidmi o této věci nehovořil, ale uvedl: „ *Pracovní přetížení je opravdu vysoké, děvčata jsou unavená, starší kolegyně trpí pocitem bezmoci, vzdávají to předem, jako by neměly už sílu bojovat, mladší kolegyně mají vysoké pracovní nasazení, které brzy vyprchá*. Vedoucí pracovník OS 2 uvedl: „ *Přetížení lidí je vidět, rozsah znalostí, povinnost neustále se vzdělávat, neustálé stresy – to není dobrý předpoklad pro klidný výkon funkce úředníka. Vnímáme však tuto práci jako poslání, je nutné potíže překonat a mít úctu k tomuto povolání*.“ Vedoucí pracovník OS 3 uvedl: „ *Projevuje se přetížení a projevuje se symptomy na fyzické úrovni, kde je*

jednoznačně znát přepracovanost.“ Vedoucí pracovník OS 4 uvedl: „ Je to hodně psychicky náročná práce.“ Vedoucí pracovník OS 5 uvedl: „ *Naši lidé jsou unaveni a přetížení, každá další změna přináší další pracovní vypětí. Ale jsme zvyklé a nikdo nám práci neubere. Za 24 let mého působení nikdo neodešel proto, že by práci nezvládal.*“ Vedoucí pracovník OS 6 uvedl: „ *Stresové situace na zdraví působí. Takové pracovní přetížení může mít vliv na kvalitu práce, což bych nechtěl. Mám obavy, že všichni spějeme k syndromu vyhoření.*“ Vedoucí pracovník OS 7 vedl: „ *Je to velmi náročné povolání z hlediska rozsahu znalostí a řešení konfliktních situací, je zde permanentní stres. Doba je nemilosrdná a práce stále náročnější.*“ Vedoucí pracovník OS 8 a OS 9 shodně uvádějí: „ *Pracovní vytížení je opravdu vysoké, je to velmi psychicky náročná práce.*“ Vedoucí pracovník OS 10 uvedl: „ *Je to velmi náročné zaměstnání, musíme se vyznat v mnoha profesích. Finanční ohodnocení neodpovídá nutnému rozsahu znalostí. Musíme znát řadu odborností, policista, lékař, učitel, soudce, psycholog, psychiatr. Vyznat se v jejich práci, pracovat s lékařskými zprávami, vyhodnocovat situaci i z lékařského hlediska. Lidé se cítí nedocenění a může to mít vliv na kvalitu práce.*“

Dalším hodnotícím hlediskem je:

b) zaznamenání zvýšené nemocnosti zaměstnanců

S vysokým pracovním vypětím souvisí i zvýšená nemocnost zaměstnanců. Tu **zaznamenávají** u svých zaměstnanců vedoucí pracovníci OS 1, OS 2, OS 3, OS 5, OS 7, OS 8, **tedy 6 z 10 oslovených**. Navíc vedoucí zaměstnanci OS 1, OS 2, OS 8 zmiňují také nemocnost malých dětí svých zaměstnankyň, která ovlivňuje jejich nepřítomnost v zaměstnání. Vedoucí pracovník OS 7 uvádí, že: „*Jsou u nás lidé v poslední době více nemocní, ale statistiku si nevedeme.*“ Vedoucí pracovník OS 8 uvedl: „ *Pokud je člověk nemocný, práce na něj počká, nemá kdo ji udělat. Řešíme pouze zastoupení nemocného zaměstnance u soudu a nedokladné záležitosti.*“ Vedoucí pracovníci OS 4, OS 6, OS 9 a OS 10, **tedy 4 z 10 oslovených**, zvýšenou pracovní neschopnost svých zaměstnanců **nezaznamenali**. Je však zajímavý názor vedoucího pracovníka OS 6, který uvedl: „ *Zvýšenou nemocnost sice nezaznamenáváme. Jde zde o paradox, že nárůst práce vede lidi k tomu, aby nemarodili, protože je nemá kdo zastupovat. Práce na člověka počká a musí ji pak zvládnout stejně sám ve zvýšeném pracovním tempu, nikdo mu nepomůže. Jedná e tedy o situaci, kdy lidé své zdravotní problémy neřeší, je to tedy skrytá pracovní neschopnost. Je to časovaná bomba a není možné to dlouho vydržet. Problémy se projeví později, zejména u mladších kolegů, kteří více vydrží. Máme tady již jednu kolegyni ve středních letech, která onemocněla rakovinou. Nelze sice říci, že je to z práce, ale jistě to*

souvislost má.“ To, že mladí lidé více vydrží a méně jsou nemocní, uvádí i vedoucí pracovník OS 10. Zcela jiný přístup uvádí vedoucí pracovník OS 4: „*Snažíme se přepracovanosti předcházet, vzájemně si konzultuje případy a případně se i zastoupíme. Udržíme velmi dobré pracovní i osobní vztahy, jsme velmi dobrý kolektiv. Máme díky tomu mezi sebou zdravé vztahy, lépe se zvládají stresové situace.*“

Dalším hodnotícím kritériem je:

c) využití supervize

V souvislosti s využitím supervize vedoucí zaměstnanci OS 1, OS 4, OS 7, tedy 3 vedoucí pracovníci z 10 dotázaných, zmínili v souvislosti maximální pracovním nasazením **potřebu psychohygieny**. Vedoucí pracovník OS 7 dokonce uvedl, že „*Dokonce jsme zorganizovali speciální školení k psychohygieně a zvládání stresu, bylo to velmi pozitivně přijato.*“ **Supervizi** využívají dle vyjádření vedoucích pracovníků u OS 4, OS 7, OS 8, OS 9 a OS 10, tedy celkem **5 z 10 oslovených** vedoucích pracovníků OSPOD. Občas nebo minimálně či omezeně uvedli využívání supervize vedoucí pracovníci OS 1, OS 2, OS 3, OS 5, OS 6, tedy rovněž 5 z 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD. Zcela pravidelně využívají supervizi u OS 4, kde vedoucí pracovník uvedl: „*Supervizi využíváme v hojné míře jak profesní, tak i skupinovou a individuální. Zde vidím také důvod dobrých vztahů na pracovišti.*“ U OS 9 využívají supervize 2x ročně, u OS 10 3x ročně.

d) vyhodnocení projevů fluktuace

Zvýšené projevy fluktuace ve svých odpovědích zmiňují vedoucí pracovníci z OS 1, OS 2, OS 8, OS 9 a OS 10, tedy 5 z 10 dotázaných. Vedoucí pracovník OS 1 uvedl: „*Fluktuaci jsem zaznamenala zejména u mladších kolegů. Jako důvod mohu uvést, že starší kolegyně trpí pocitem bezmoci, vzdávají to předem, mladší kolegyně mají vysoké pracovní nasazení, brzy vyprchá a odcházejí.*“ Vedoucí pracovník OS 2 uvedl: „*Fluktuaci zaznamenáváme až v rozsahu 50 % nově příchozích zaměstnanců, je to dost. Zaučí se a odcházejí.*“ Vedoucí zaměstnanec OS 8 uvedl: „*Řešíme i fluktuaci. Mladí lidé chtějí všechny děti „zachránit“ a osobně se angažují, jsou zklamaní, pokud to nevyjde. Starší jsou unavení z neustálých konfliktů. Brigádníci nic neřeší, jedná se o velmi odbornou práci, kde je nutné zapracování.*“ Vedoucí zaměstnanec OS 10 uvedl: „*Je nás málo a fluktuace je zde poměrně vysoká, Je způsobena zpravidla odchodem mladých kolegyně na mateřskou dovolenou a řeší se za ně zástup na dobu určitou. Pak odcházejí, i když jsou zapracované, nemáme pro ně tabulkové místo.*“

11. Diskuze a vyhodnocení

11.2. Shrnutí a diskuze k problematice předběžných opatření

Předběžná opatření jsou mimořádným prostředky k ochraně zájmu nezletilých, který je rychle vynutitelný a může pomoci v řešení mezních situací dětí. Soudci opatrovnických soudů S 1 – 10 ve vybraných místech **akcentují ve svých postojích mimořádnost tohoto opatření**. Všichni respektují rychlá předběžná opatření k ochraně při ohrožení života nezletilých, a dokonce jsou někteří **ochotni umožnit doplnění návrhu na speciální předběžné opatření na ochranu nezletilého**, i když zákon tuto možnost nedává. Určitou roli hraje i oblíbenost využití tohoto institutu konkrétními soudci, kde 3 z 10 soudců nemají řešení návrhu na předběžné opatření v oblíbě a proti stojí 3 z 10 soudců, kteří naopak velmi často tohoto institutu využívají a zejména oceňují vykonatelnost předběžné úpravy. Lze tedy pouze konstatovat, že záleží na konkrétním soudci, jak s návrhem naloží. **Za nevhodný lze považovat postoj soudce ze soudu S 6**, který stojí proti umožnění doplnění návrhu na předběžné opatření a **již očekává, že v návrhu na předběžné opatření bude nějaká chyba, pro kterou bude moci návrh zamítnout**, s výjimkou rychlých předběžných opatření. Tento názor nepovažuji za správný, popírá svým přístupem základní funkci institut předběžného opatření, i když odůvodňuje svůj postup tak, že v podstatě dříve nařídí jednání ve věci a věcně rozhodne. Z jeho pohledu to ušetří práci s vyhotovením usnesení o předběžném opatření s povinností doručovat účastníkům. Vzhledem k přetíženosti soudů je zřejmé, že tento postup zrychluje řízení, ale šetří práci pouze soudci. Pokud již se účastník obrátí na soud s návrhem na předběžné opatření, je zřejmé, že považuje za nutné řešit situaci tímto způsobem. Ale právě konečné rozhodnutí ve věci zakládá překážku, která po určitou dobu znemožňuje znovu podat návrh na projednání stanovení výživného, případně svěřeni do péče, úpravu styku. Pokud nenastane nějaká mimořádná okolnost, lze změnu poměrů (a tedy nový návrh ve věci) podat znovu až po uplynutí tří let po pravomocném rozhodnutí ve věci. **Pokud soudce neupraví poměry předběžně na určitou dobu a rozhodne rovnou ve věci, není možné v plném rozsahu využít dočasnosti právní úpravy, která pomůže překlenout časově například situaci nejasnosti výdělků na straně povinného rodiče, či problémový styk s nerezistentním rodičem, kde právě doba, na kterou je předběžné opatření omezeno pomůže správnému konečnému rozhodnutí ve věci**. Ve věci stanovení výše výživného je umožněno předběžným opatřením stanovit alespoň minimální výši výživného. Za vhodnější lze považovat řešení nedostatků tak, že návrhovatel vezme návrh zpět a po

úpravě připomínek znovu návrh již bezchybně podá. Někteří soudci dokonce i umožňují konzultace návrhu na vydání předběžného opatření předem s OSPOD je možné chápat tento přístup tak, že se jedná o situaci, kterou by bylo možné označit za postoj soudce na hraně zákona. Mohl by být nařčen účastníky řízení pro podjatost, a jeho snaha pomoci by mohla být vyložena jako napomáhání jedné ze stran. Ale v těchto případech je zjevně v zájmu nezletilého, aby jeho situace byla posouzena co nejobjektivnějším způsobem, a je-li v jeho zájmu takové rychlé předběžné opatření vydat, vzhledem k ohrožení jeho života či zdraví, není možné takové vydání zmařit jen z toho důvodu, že návrh vypracovaný OSPOD má vady, pro které nelze návrhu vyhovět. Z tohoto důvodu je nutné reagovat na situaci všemi soudci prezentovaných nedostatků v návrzích na vydání předběžných opatření ze strany OSPOD a přijmout opatření, která umožní vypracovat návrhy v takové podobě, která před soudy obstojí. Návrh soudce ze soudu S 7 na provedení školení pro OSPOD v regionu na téma předběžných opatření se jeví jako jedna z možností, jak nedostatky odstranit. Bylo by zcela jistě možné oslovit i další soudce, protože tak by školení bylo provedeno opravdu osobami nejpovolanějšími.

11.3. Shrnutí a diskuze k problematice rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů

Rozdílná místní příslušnost k jednání o nezletilých dětech soudů a OSPOD je dlouhodobě diskutovaným problémem a je předmětem kritiky zejména odborné, ale i laické veřejnosti. V každém řízení před soudem, které se týká nezletilých dětí, musí být v zájmu nezletilého dítěte jmenován soudem kolizní opatrovník. Zpravidla je jmenován místně příslušný OSPOD. Příslušnost soudu k podání návrhu se však řídí faktickým bydlištěm dítěte a proti tomu příslušnost OSPOD je stanovena dle trvalého bydliště dítěte. Ne vždy se trvalé a faktické bydliště nezletilého dítěte shodují. Místní příslušnost soudu je určující, kam bude směřovat návrh na projednání věci související s nezletilým dítětem. Příslušných však může být několik soudů vzhledem k okolnosti, že i děti se mohou zdržovat na několika místech a tím pádem mohou mít i několik bydlišť, která jsou určující pro podání návrhu. Dalším krokem soudu je jmenování kolizního opatrovníka (místně příslušného OSPOD), což soud provede vydáním usnesení o jmenování kolizního opatrovníka, které je doručeno všem účastníkům řízení. **V této fázi může OSPOD namítnout, že soud je nepřislušný a podat do usnesení odvolání, čímž může ovlivnit místní příslušnost soudu a místo dalších budoucích jednání.** Tuto situaci zmiňuje ve své odpovědi vedoucí pracovník OS 4 v souvislosti s přenesením místní příslušnosti do bydliště

pěstounů, či byla přenesena místní příslušnost k soudu v místě trvalého bydliště matky, která rodila v utajení. Zde je OSPOD dokonce povinen zasáhnout a lze takový zásah provést pouze jediným prostředkem a to **včas podaným odvoláním do usnesení o jmenování opatrovníkem**. Obecně platí, že je v zájmu nezletilého, aby v řízení rozhodoval soud, který je **nejblíže a má o nezletilém dítěti k dispozici v nejkratší době co nejúplnější a bezprostřední informace**. Takto určená příslušnost soudu je stanovena i pro další jednání o nezletilém dítěti. Existují výjimky z tohoto ustanovení, ale vždy je převažující zájem nezletilého. **Každou změnou místní příslušnosti soudu se znovu rozhoduje o kolizním opatrovníku, kterým je místně příslušný OSPOD**. Soudce ze soudu S 10 k přenosu místní příslušnosti mezi soudy ve svém rozhovoru uvedl: *„Soud má možnost přenést místní příslušnost na základě prokázání rodiče, že se zdržuje v konkrétním místě s úmyslem zdržovat se zde trvale. Ale naše přenášení místní příslušnosti má formální náležitosti a lhůty k odvolání, které je nutné dodržet a než se začne skutečně ve věci jednat, uplyne i půl roku, pokud nastane ještě řešení odvolání u nadřízeného soudu.“* Z uvedeného lze obecně dovodit, že přenášení místní příslušnosti fakticky prodlužuje jednání soudu nepřiměřeným způsobem, což však není způsobeno vinou soudu, ale nutností dodržet procedurální charakter přenosu místní příslušnosti na jiný soud. Pokud soud dodrží minimální lhůty pro předávání věci, nelze z právního hlediska nic namítat. Pokud někdo z účastníků žádá přenesení místní příslušnosti soudu, je nutné celou záležitost prošetřit, aby nedocházelo k podání takového návrhu pouze z obstrukčních důvodů. V této době však není ustanoven kolizní opatrovník, protože toho jmenuje až místně příslušný soud. Nelze tedy z tohoto důvodu jednat ve věci. Jiný postoj zaujal soudce ze soudu S 7, který fakticky uvedl: *„Ustanovuji opatrovníka dle návrhu, pokud zde není trvalé bydliště nezletilého dítěte, ale pouze se v místě zdržuje, jmenuji OSPOD dle místa, kde se zdržuje dítě, pokud dohledám trvalé bydliště dítěte, jmenuji tento OSPOD. Vyžadujeme provedení úkonů i po nepřislušných OSPOD.“* Tento postup soudu ve věci jmenování kolizního opatrovníka lze považovat za výjimečný. Kolizní opatrovník by měl být jmenován dle místa trvalého bydliště. Je však faktem, že jmenování kolizního opatrovníka je plně v režii soudu. OSPOD zbývá v případě, že je místně nepřislušný a nechce zastupovat zájmy nezletilého, podat v této věci odvolání a vyčkat rozhodnutí o případné změně místní příslušnosti.

11.3.1. Názory dotázaných na sjednocení místní příslušnosti OSPOD a soudů

Z provedeného výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD i soudců okresních soudů

vyplývalo, že rozdílná místní příslušnost je **vnímána všemi dotázanými vedoucími pracovníky OSPOD negativně jako nevhodná, nelogická, nesmyslná skutečnost, která v širších souvislostech zatěžuje činnost oboru orgánů**. Jako nezbytnost v zájmu nezletilých dětí je vnímána touto skupinou dotázaných také nutnost sjednocení místní příslušnosti. Všichni vedoucí pracovníci jsou pro **sjednocení místní příslušnosti soudů a OSPOD dle hlediska místa trvalého pobytu nezletilého**. Dle jejich názoru je nevhodné sjednotit místní příslušnost dle faktického bydliště dítěte, protože je to nedohledatelný údaj zejména tam, kde rodiče s dětmi migrují. Důvod řešení místní příslušnosti uvádí ve své odpovědi vedoucí pracovník OS 8: „...*problémy rozdílné místní příslušnosti měly být řešeny v souvislosti se zrušením okresních úřadů, chystaná novela uvažuje o místní příslušnosti dle faktického bydliště dítěte.*“ Toto stanovisko dokládá skutečnost, že problémy rozdílné místní příslušnosti přetrvávají poměrně dlouhou dobu a nevyřešily ji ani novely ZSPOD či nově přijatá právní úprava OZ, ZŘS a OSŘ. Naopak, přijetím ZŘS vznikl další procesní předpis se speciální právní úpravou, kde podpůrně je nutné využívat jednotlivých ustanovení OSŘ, což opět situaci místní příslušnosti zkomplikovalo z hlediska orientace v právní úpravě. Soudce ze soudu S 10 se vyjádřil k pravděpodobnému důvodu rozdílné místní příslušnosti takto: „*Je to již dlouhodobý problém, nedošlo k dohodě mezi ministerstvy.*“ Lze tedy jen doplnit, že snaha o stanovení jednotné místní příslušnosti již v minulosti byla předmětem diskuze MPSV a MS.

Soudci okresních soudů vyjádřili svůj názor na rozdílnou místní příslušnost tak, že 9 z 10 dotázaných soudů uvedlo k současnému stavu: **rozdílná místní příslušnost soudů a OSPOD je nelogická, nevhodná, vidí ji jako handicap, není v zájmu nezletilého, je nutné ji sjednotit a synchronizovat, sjednocením místní příslušnosti ubude dožádání OSPOD o zastoupení jiným OSPOD při jednání soudu**. Jeden z dotázaných soudců nevidí v současné právní úpravě problém. 9 z 10 dotázaných soudců se vyslovilo pro sjednocení místní příslušnosti, z uvedeného počtu 9 je 6 soudců pro sjednocení místní příslušnosti soudů a OSPOD **dle faktického bydliště nezletilého dítěte**, 1 z 9 soudců je pro sjednocení místní příslušnosti **dle trvalého bydliště**. Jako jeden z důvodů pro sjednocení místní příslušnosti dle faktického bydliště nezletilého uvedl soudce ze soudu S 3: „*Já bych byl pro sjednocení příslušnosti samozřejmě soudu, tedy faktického bydliště, ta by byla výhodnější, protože je to stav aktuální a konkrétní OSPOD v místě bydliště nezletilého dítěte samozřejmě má daleko lepší podmínky pro zjištění těch skutečností, které potřebujeme k rozhodnutí.*“ Soudce ze soudu S 8 uvedl: „... *jmenovaný kolizní*

opatrovník ...zpravidla požádá o zastoupení ten OSPOD, který koresponduje s faktickým bydlištěm. Pokud jim uložíme zjištění dalších okolností, **tak stejně provádí pohovor většinou dožádaný OSPOD, který pak u soudu vystupuje se znalostí věci. Ale je pravdou, že není příslušný dle zákona o sociálně právní ochraně dětí. Jsou v tom zbytečné zmatky.**“ Rozdílnou místní příslušnost nevnímá jako problém soudce ze soudu S 5 „...nemám žádnou zkušenost, že by mi to dělalo nějaký problém, protože u nás je praxe taková, že opatrovníka v řízení jmenuje dneska už vyšší soudní úřednice, takže mně se to vlastně dostane na stůl až v momentě, kdy opatrovník už je jmenovaný, takže já vlastně nad tím nepřemýšlím.“ V tomto případě se jedná o soudce, který vykonává činnost opatrovnického soudce velmi krátkou dobu, navíc jen na část pracovního úvazku. Jeho názor na situaci může být ovlivněn délkou jeho praxe. Prezentování tohoto názoru však je důkazem situace současného trendu soudů, přiřazovat vyřízení opatrovnické agendy nikoliv specializovanému soudci, ale na část úvazku ostatním soudcům u okresního soudu. Tento trend zvyšuje náročnost na činnost OSPOD v roli kolizního opatrovníka při sledování postupu soudce při jednání, protože v tento okamžik je na místě, pokud soudce postupuje způsobem, který odporuje rozhodovací praxi, využít všech procesních prostředků k hájení zájmu nezletilého. Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že **u dotázaných OSPOD nikdo nezaměstnává právníky**, je tato situace velmi náročná z hlediska úspěšného zvládnutí profesionálního zastupování zájmů nezletilých dětí.

11.3.2. Problémy s aplikací rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů

Z výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD – tedy 1. cílové skupiny, vyplynulo, že mezi **nejčastěji uváděné důvody negativního vnímání rozdílné místní příslušnosti touto skupinou patří :**

- a) zvýšené náklady na dojíždění do sídla soudu, pokud se neshoduje sídlo soudu a sídlo místně příslušného OSPOD
- b) povinnost přijmout dožádání od jiného OSPOD se všemi důsledky časové a finanční náročnosti zajištění hájení zájmu nezletilého dítěte
- c) přenášení odpovědnosti na OSPOD, aby sám rozhodl, zda se zúčastní jednání soudu i v jiném místě sídla soudu nebo aby si zvolil dožádání se všemi jeho důsledky
- d) je nutné vzít úvahu vazbu na ostatní orgány státní správy – státní zastupitelství a ostatní úřady, polici a jejich místní příslušnost, které rovněž mají své místo v ochraně zájmu nezletilých dětí

Za oprávněný lze považovat názor vedoucího pracovníka OS 5, který uvedl: „Nelze řešit

situaci rozdílné místní příslušnosti **přenášením odpovědnosti na OSPOD** s tím, že se musí účastnit jednání v jiném regionu, **jak k tomu přijdou děti, které zastupují lidé, kteří je nikdy neviděli**. Kde je nejlepší zájem dítěte. Na řadu věcí lze reagovat až při soudním jednání a skutečně můžete zasáhnout jen se znalostí věci... **je to stejné, jako když někoho zastupuje advokát, který klienta nikdy neviděl**.“ Tento názor lze považovat za stanovisko, které vyvolává diskuzi ve věci. Je pravdou, že si jmenovaný OSPOD může zvolit další postup sám, ale je ovlivněn řadou skutečností, jako omezený rozpočet na činnost, kde dojížděním do jiného místa vynaloží úřad finanční prostředky na cestovné, čas strávený na cestě a účasti při jednání. V této situaci je nutné vzít v úvahu i skutečnost, že území, kde je vykonávána státní správa na úseku péče o nezletilé je rozsáhlejší, než území obce, která ze svého rozpočtu financuje nad rámec dotace činnost odboru sociálních věcí. A náklady na cestovné se hradí z těchto prostředků, protože se jedná o běžné náklady na provoz. Z tohoto důvodu je nutné vzít v úvahu i názor vedoucího pracovníka OS 2, který uvedl: „... **zvolené zastupitelstvo nemá zájem na hrazení práce za jiné úřady**“. Je tedy nutné vzít v úvahu, že pokud se nepodaří pokrýt zvýšené výdaje z dotace, musí je uhradit úřad ze svých rozpočtovaných prostředků. I toto hledisko může vést OSPOD ke zvolení varianty dožádání, protože je v tento okamžik levnější a současně však převyší ekonomické hledisko nad nejlepším zájmem nezletilého. Z vyhodnoceného výzkumu vyplývá, že se svými případy se snaží chodit k soudu v případě osvojení a uložení opatření pracovníci OS 3. Vedoucí pracovník OS 4 uvedl: „...**snažíme se dožádání využívat minimálně, se svými případy dojíždíme, pokud je to možné**.“ Naopak, vedoucí pracovník OS 2 uvedl: „... **se svými případy nedojíždíme, je to nerentabilní a nemožné zejména z personálních důvodů**.“ 3 oslovení vedoucí pracovníci z 10 tedy vyslovili svůj názor na zvolenou cestu hájení zájmů nezletilých. Pozitivně lze hodnotit přístup vedoucího pracovníka OS 3, který k problematice rozdílné místní příslušnosti zaujal tento názor: „**U nás to funguje jednodušeji, zavoláme kolegyni na příslušném OSPOD, „Omkový“ spis si vyžádáme, doplníme údaje a máme aktuální informace a můžeme dále jednat. U soudů je procedura přenosu spisu složitější**.“ Je tedy zřejmé, že lze k řešení tohoto problému přistupovat i kolegiálním způsobem, který akceptuje vstřícný přístup k řešení. Ostatní vedoucí pracovníci OSPOD se v této věci přímo nevyjádřili.

Z výzkumu u soudců okresních soudů – tedy 2. cílové skupiny, vyplynulo, že mezi nejčastěji uváděné důvody negativního vnímání rozdílné místní příslušnosti lze zařadit

názor soudce ze soudu S 1, který shrnuje několik zásadních důvodů negativního vnímání rozdílné místní příslušnosti a v odpovědi na položenou otázku uvedl: „*Zpravidla místně příslušný OSPOD dožádá jiný OSPOD, pokud se neshoduje místo trvalého a faktického pobytu dítěte. Je to nepraktické, informace jsou zprostředkované, OSPODy na to nemají dostatek lidí, je to pro ně nehodnocená práce navíc musí zastoupení přijmout, ale často to neodpovídá kvalitě zastoupení.*“ Tento názor akcentuje obecné problémy spočívající zejména **nekvalitní zastoupení a zprostředkovanost informací na základě dožádání**. Nevystupuje zde zpravidla kolizní opatrovník se znalostí věci, který by sám prováděl šetření a zná problematiku nezletilého. Soudce ze soudu S 8 zmínil fakticky situaci, kdy: „*Finanční zátěž by se však sjednocením místní příslušnosti ve svých dopadech přenesla na zákonné zástupce, teď ji nesou OSPODy a soudy, pokud je rozdíl mezi trvalým bydlištěm a faktickým bydlištěm u dítěte, OSPOD stále jen přenáší příslušnost a dožaduje se zastoupení u OSPOD v místě, kde se dítě zdržuje. Sjednocením místní příslušnosti by tento problém částečně odpadl.*“ Zde soudce reaguje na situaci, kdy sjednocením místní příslušnosti by docházelo k přenášení místní příslušnosti v menší míře, zákonní zástupci by tak museli dojíždět k soudu do místa, kde by se nacházel místně příslušný soud a tím i OSPOD. Z výše uvedených rozborů názorů jednotlivých vedoucích pracovníků OSPOD a soudců je zřejmé, že každý z nich vnímá problémy plynoucí z rozdílné místní příslušnosti z vlastního úhlu pohledu. Nelze tedy problémy plynoucí z rozdílné místní příslušnosti sjednotit do konkrétních skupin, ale naopak rozdílnost vnímání jednotlivých cílových skupin umožňuje vnímat rozmanitost dopadů a přístupů jednotlivých dotázaných, což obohacuje výzkum o nové poznatky v této oblasti a současně poukazuje na rozdílnost přístupu obou skupin k řešení místní příslušnosti.

11.3.4. Pohled OSPOD a soudů na institut dožádání mezi OSPOD

Z provedeného výzkumu u cílové skupiny 1 lze dovodit, že institut dožádání hodnotí všichni vedoucí pracovníci OSPOD tak, že dožádání nelze odmítnout, jeho přijetí je stanoveno ZSPOD a musí jej OSPOD přijmout, samostatně se neevduje, nejedná se o samostatně statisticky vyhodnotitelný údaj, dožádání je evidováno společně s dalšími případy nezletilých dětí, které nepatří do evidence příslušného OSPOD, jsou evidovány v *Nom* evidenci, jejíž vyhotovení je stejně časově náročné jako spisy v *Om* evidenci, přijetí dožádání není nijak finančně kompenzováno, nepočítá se do výkonů příslušného OSPOD. Dožádaný OSPOD musí informovat místně příslušný OSPOD o provedených úkonech.

Při hodnocení, zda se účastnit jednání soudu osobně či zvolit dožádání jiného

OSPOD hodnotí:

a) **osobní účast** jmenovaného kolizního opatrovníka (OSPOD) při jednání soudu mimo sídlo OSPOD předpokládá vyšší náklady na cestovné, čas strávený na cestě a čas strávený při jednání soudu. Tento přístup OSPOD v roli kolizního opatrovníka však akcentuje jednání v nejlepším zájmu nezletilého, protože zde OSPOD hájí zájmy se znalostí věci, osobně zná účastníky a může reagovat na situaci přímo u soudu.

b) **dožádání zasláné:** OSPOD zvolí dožádání jiného OSPOD zpravidla v sídle soudu - musí namnožit kopie spisů (nechtějí posílat originály z důvodu rizika možnosti ztráty spisu), napsat stanovisko k věci, zabalit a poslat spisy dožádanému OSPOD. Tento postup sice není patrně v nejlepším zájmu nezletilého, ale je jednoznačně nejlevnější. Převládá zde tedy ekonomické hledisko hospodárnosti nad nejlepším zájmem nezletilého. Ušetří náklady spojené s osobní účastí u jiného soudu.

c) **dožádání přijaté:** dožádaný OSPOD musí spis prostudovat, provést dožádané úkony, připravit se k jednání soudu, účastnit se takového jednání, vytvořit spis *Nom*, zpětně informovat místně příslušný OSPOD o provedených úkonech. Zde převládá stejná časová náročnost na vytvoření spisu, navíc však musí konkrétní pracovník, který půjde k soudu, prostudovat spis a vytvořit si strategii hájení zájmu nezletilého, připravit si otázky k jednání soudu, rozhoduje se pouze na základě spisu, reaguje při jednání soudu pouze na situace tam vytvořené, bez znalosti hlubších souvislostí. Tuto činnost musí zvládnout ke své běžné agendě a nemělo by být toto zastoupení na základě dožádání na újmu nezletilých dětí.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že **převažují u OSPOD dožádání přijatá nad zaslánými**. Celkový poměr přijatých a zasláných dožádání je vyjádřen pouze orientačně na základě odhadu vedoucích pracovníků OSPOD, vzhledem k situaci, že se samostatně statisticky nevykazují. 2 vedoucí pracovníci z 10 dotázaných uvádí poměr 1/3 dožádání zasláných a 2/3 dožádání přijatých. Opět 2 z 10 dotázaných vedoucích pracovníků OSPOD uvedlo poměr zasláných dožádání $\frac{1}{4}$ a $\frac{3}{4}$ přijatých. 1 uvedl poměr 1/10 zasláných a 9/10 přijatých dožádání. Ostatní se vyjádřili k počtu dožádání přijatých v absolutních číslech. Vedoucí pracovník OS 1 potvrdil znevýhodnění krajských a okresních měst v sídlech soudů, protože tady jsou dožádání přijatá nejčtenější. Vedoucí pracovník z OS 3 zmínil, že dožádání zasláné využívají zejména menší města, nedostatečně personálně obsazené, kde nestíhají dojíždět do sídla soudu. K postupu u přijatých dožádání se vyjádřil vedoucí pracovník OS 6 tak, že: „ *Zpravidla si při dožádání stihneme většinou*

vyžádat i spis, ale **není výjimkou, že k soudu jdeme bez spisu.**“ Takový přístup jmenovaného kolizního opatrovníka je naprosto bezprecedentní. Takové zastoupení skutečně nemůže být kvalitní a tato situace by vůbec neměla nastat. Jedná se však o specifický OSPOD, který je nedostatečně personálně vybaven a jeho počet rozpracovaných věcí na jednoho pracovníka převyšuje minimálně 3x doporučený počet otevřených případů. Jen z pohledu této situace lze pochopit takový postup. Lze však jen doufat, že je skutečně ojedinělý. Vedoucí pracovník OS 8 zmiňuje, že přibývá dožádání Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí. Soudci kritizují zejména kvalitu zastoupení na základě dožádání, zprostředkovanost informací, zmiňují však i **důvody**, které vidí zejména v **personální poddimenzovanosti obsazení OSPOD.**

11.3.5. Pohled OSPOD a na vyžádání soudů k provedení úkonů

Součástí vyhodnocení výstupů z provedených rozhovorů s cílovou skupinou č. 1 – vedoucích pracovníků OSPOD, bylo rovněž zaznamenání názorů na situaci, kdy si soud vyžádá u kolizního opatrovníka provedení různých úkonů potřebných k jednání soudu. Z vyhodnocení výzkumu v této části vyplynulo, že 6 z 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD vidí problém v přístupu soudu, který si buď přímo či prostřednictvím jmenovaného kolizního opatrovníka vyžádá další úkony, pohovory s nezletilými dětmi, případně další zjištění v rodině, která považuje za nutné k rozhodnutí ve věci. Všichni vedoucí pracovníci OSPOD namítají, že **takové vyžádání nemůže oslovený OSPOD odmítnout.** Soud má právo vyžadovat tyto údaje po orgánech státní správy a ty jsou povinny bezplatně tyto informace poskytnout. Je však pravdou, že někteří vedoucí pracovníci OSPOD cítí tato vyžádání jako zneužívání pravomoci soudu. Vedoucí pracovník OS 1 uvedl, že: „ *Soudy nás využívají i ke zjištění názoru nezletilých dětí, je to téměř ve všech případech, soudy zvou děti do soudní síně jen velmi omezeně. Ale pokud nás požádají, nemůžeme odmítnout. Názor nezletilého dítěte by měl soud zjišťovat sám.*“ Vedoucí pracovník z OS 3 uvedl: „ *Nelze ani odmítnout vyžádání zjištění soudem, kde soudy mohou vyžadovat informace přímo od zákonných zástupců, jejich zaměstnavatelů apod. Stejně tak mohou provést výslechy i mladších dětí, ale nedělají to. To nás opravdu zatěžuje.*“ Vedoucí pracovník OS 4 doplnil svým pohledem na věc.: „ *Pokud nás žádají soudy, chápeme, že jsou přetíženy, ale to my také. Ale přeci výslech dítěte musí provést také oni, jedná-li se o dítě starší 12 let, někdy i mladšího, pokud to dítě chce. Tady suplujeme jejich práci. Ale jak se zachovat a soudce nenaštvat. Odmítnout s tím, že je to jejich práce nemůžeme.*“ Vedoucí pracovník z OS 10 doplňuje názor svých kolegů

takto: „ *Někteří soudci si s dítětem promluví sami, klidně mimo „jednačku“, bez taláru a to je pozitivní, protože to dítě vnímá jinak, než když já tam tlumočím, co jsem zjistila, ale když si to poslechne soudce sám, většinou to má z hlediska hájení zájmu nezletilého pozitivní vliv na vedení soudního jednání a vnímání dítěte. Ale převažuje praxe, že si soud vyžádá v tomto zprávu od OSPOD, takže má pouze zprostředkované informace.*“

Je tedy zřejmé, že v tomto případě je nutné se přiklonit na stranu cílové skupiny 1. Jejich názor je nutné respektovat, někteří soudci však tento názor nesdílejí. Kolizní opatrovník v tomto případě může žádat o záznam do protokolu z jednání, že tento úkon nemůže provést z konkrétního důvodu, a může vyslovit svůj názor, že v souladu s nutností dodržovat participační práva nezletilých dětí je nutné vyhovět jejich žádosti a děti vyslechnout přímo u soudu. Ze strany OSPOD je vnímáno vyžádání dalších údajů o nezletilém dítěti, tedy zejména zjišťování jejich názoru na danou věc, jako úkony, které provádějí za soud, dokonce vyžadují soudy zjištění dalších okolností, které podle názoru vedoucích pracovníků vůbec do jejich kompetence nepatří (např. zjištění majetkových poměrů rodičů). Kolizní opatrovník má veškerá práva účastníka řízení včetně práva vyjádřit se k návrhu soudu k provedení a získání důkazů. Je však pravdou, že v pozici, v jaké se nacházejí, je jejich situace s odmítnutím provedení určitého úkonu velmi těžká.

V celkovém hodnocení se názor, který uvádí Macela et al. (2015 s. 227), že...“ **konání řízení u jiného soudu než u soudu příslušného podle místa trvalého pobytu dítěte nebude výjimkou, ale je dokonce pravidlem**“, se potvrdil. Dále Macela et al (2015) uvádí, že rigidně stanovená místní příslušnost OSPOD, jako pomocného orgánu soudu, má nespornou výhodu v tom, že se jím předchází sporům o příslušnost známým ze soudního řízení. Dále uvádí, že **odlišnost místa obvyklého bydliště a trvalého pobytu může někdy bránit efektivnímu výkonu opatrovnictví.** Z tohoto důvodu je diskuze o případném sjednocení místní příslušnosti zcela jistě aktuální. Z vyhodnoceného výzkumu je zřejmé, že **všichni oslovení vidí rozdílnou místní příslušnost jako problematickou a přáli by si sjednocení.** Ale každý z orgánů by zachoval příslušnost, která vyplývá z jeho praxe. Zde se tedy projevila rozdílnost názorů respondentů OSPOD a opatrovnických soudů. Každý z nich má pro svůj postoj takto konkrétní důvody. Pouze 1 ze všech oslovených respondentů uvedl, že rozdílná místní příslušnost má své opodstatnění. Současná právní úprava rozdílné místní příslušnosti obou orgánů je snahou přiblížit maximálně výkon státní správy občanům, v tomto případě rodičům nezletilých dětí. OSPOD v roli kolizních opatrovníků může využít institut dožádání, který

upřednostňuje princip hospodárnosti a efektivnosti výkonu veřejné správy. Proti však stojí názor, zda je to skutečně v zájmu nezletilého, aby jeho zájmy zastupoval dožádaný OSPOD se všemi zmíněnými negativními poznatky. I soudy mají možnost flexibilně reagovat na situaci, kdy se rodiče zdržují v jiném místě, než je jejich trvalé bydliště a mohou přenést příslušnost k jinému soudu, je-li to pro dítě vhodné. Oba orgány mají tedy prostředky ke zefektivnění své činnosti. Pokud z uvedeného výzkumu u respondentů OSPOD vyplývá, že by místní příslušnost k jednání měla být zvolena dle místa trvalého pobytu nezletilých dětí, soudy by jednali v tomtéž místě, vznikla by nutnost získat informace tam, kde se fakticky zdržují. Bylo by tak stejně nutné provést dožádání OSPOD ke zjištění požadovaných informací v tomto místě. Náklady na dojíždění k soudu by se tak přenesly na rodiče nezletilých dětí, což zcela jistě není účelem navrhované právní úpravy. Pokud by byla zvolena místní příslušnost dle faktického bydliště, která vychází k místní příslušnosti soudů, jednalo by se v místě, kde se děti skutečně zdržují, OSPOD by nezletilé děti vedl v řádné evidenci a mohl provést šetření v rodině, pohovory dětí a zastupoval by zájmy nezletilých dětí se znalostí věci. Bylo by však velmi těžké zachytit pohyb migrujících rodičů. Do doby změny právní úpravy je však nutné vycházet ze situace, že hájení zájmu nezletilých dětí by mělo být upřednostněno před efektivností výkonu státní správy a institut dožádání by měl být využíván pouze tam, kde je to nezbytně nutné.

Obě navrhovaná řešení mají svá pro a proti. I přes výsledky provedeného výzkumu, kde téměř všichni oslovení vedoucí pracovníci OSPOD a soudci žádají sjednocení místní příslušnosti, by v kontextu zjištěných problémů mohlo být zvoleno řešení **ponechání současné právní úpravy rozdílné místní příslušnosti, protože umožňuje flexibilní řešení dané situace, tedy přiblížení výkonu státní správy lidem při zachování evidenční kontroly dle trvalého bydliště a případného pohybu nezletilého dítěte dle faktického bydliště. Pokud si vedoucí pracovníci OSPOD stěžují na situaci, že dožádání je téměř shodně časově náročné, jako zastupování dětí v jejich evidenci, mělo by dojít k finanční kompenzaci.** Ke zjištění podkladů pro výpočet finanční kompenzace by bylo nezbytné, aby počet dožádání byl samostatně statisticky vyhodnotitelným údajem a následně by mělo dojít k finanční kompenzaci provedených úkonů OSPODem, který si dožádání vyžádal. Počty dožádání by měly být zahrnuty do výkonů OSPOD a měly by se odrazit v celkovém počtu zaměstnanců a ve výši dotace na výkon státní správy.

Autorka se v této věci přiklání i přes prezentované výsledky k názoru uvedeném v rozhovoru JUDr. Věry Novotné (příloha č. 5), že za současných podmínek by bylo vhodnější ponechat současnou právní úpravu místní příslušnosti, tedy rozdílnou, s tím, že by bylo vhodné nastavit podmínky pro finanční kompenzaci dožádání pro OSPODy, které dožádání provádějí. Současné řešení postihuje všechny možné varianty řešení místní příslušnosti a je již zaběhnutý. Další nová právní úprav přinese opět pouze další chaos do řešení dané problematiky.

11.4. Vyhodnocení výsledků a diskuze podjatost

V návaznosti na provedený výzkum a zpracování podrobné **analýzy právní úpravy problematiky podjatosti** lze konstatovat, že právě z vedených rozhovorů s jednotlivými vedoucími pracovníky OSPOD vyplynulo, že **řešení podjatosti v činnosti OSPOD má širší dopad**, než pouhé vymezení pojmu podjatosti a to zejména v obecné rovině pojetí řešení nespokojenosti občana s činností OSPOD, kde řešení vnesené námitky podjatosti je pouze jedním ze způsobů možného dalšího postupu. Právě znalost právní úpravy jednotlivými zaměstnanci OSPOD, tedy umět důsledně odlišit, zda vyjádření nespokojenosti s činností OSPOD má charakter pouhé stížnosti, anebo se jedná skutečně o vznesenou námitku podjatosti, umožňuje aplikovat právní úpravu takovým způsobem, který odpovídá skutečnému obsahu podnětu občana. Z provedené analýzy právní úpravy zkoumaného problému vyplývá, že **právní úprava v této oblasti je postačující**, vymezuje dostatečný způsobem v obecné rovině terminologii a postupy správního orgánu při řešení podnětu občana. Je zřejmé, že je zde doplněna právní úprava také stanoviskem resortně zastřešujícího ministerstva k metodice postupu OSPOD v řešení dané problematiky a je zde také dostatečným způsobem upraven postup vnitřními předpisy každého OSPOD k řešení podnětů občanů, kde povinnost zpracovat Standardy v této oblasti je dána přímo prováděcími předpisy k ZSPOD. Naplňování Standardů je jedním z kritérií hodnocení kvality práce zaměstnanců OSPOD. Správní orgán je také povinen informovat občany o možnostech řešení nespokojenosti s jejich činností a povinností zabývat se každým podnětem, který občan vůči správnímu orgánu vznesl. Zvolený postup vůči občanovi musí být v souladu s právní úpravou. Standardy mají všechny úřady zpracovány. Jejich přístupnost je však rozdílná. **Nejčastěji bývá informace na internetu.**

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že oslovení vedoucí pracovníci OSPOD reagovali na otázku vznesení námítky podjatosti pozitivně s tím, že základní právní úpravu znají a každý z oslovených vedoucích pracovníků již vznesenou námítku podjatosti vůči svým zaměstnancům řešil. Obecně lze v souvislosti s hodnocením dle zvoleného **kritéria četnosti výskytu vznesení námítky podjatosti** zaujmout stanovisko, že zkoumaná četnost výskytu v přepočtu na jednoho zaměstnance však **popírá skutečnost, že by existovala přímá úměra mezi počtem zaměstnanců a počtem řešených námítek podjatosti**. Počet vznesených námítek podjatosti je rozdílný, přičemž OS 8 s 30 zaměstnanci řešil pouze 1 námítku v roce a podíl počtu projednávaných námítek podjatosti v přepočtu na jednoho zaměstnance činil 0,03 a proti stojí OS 10, kde je 5 zaměstnanců a v posledním roce byly vzneseny 4 námítky podjatosti, kde podíl počtu projednávaných námítek podjatosti v přepočtu na jednoho zaměstnance činil 0,80. U 4 OSPOD z 10 byl zaznamenán podíl počtu projednávaných námítek podjatosti v přepočtu na jednoho zaměstnance v rozmezí 0,10 – 0,20, tedy nejčtenější výskyt. **V této kategorii nelze vymezit žádné souvislosti**. Při srovnání souvisejících údajů z charakteristiky cílové skupiny 1 **v kontextu širších souvislostí** lze dovodit, že vedoucí pracovnice OSPOD OS 8 je žena, která ve funkci vedoucí oddělení pracuje již 20 let a má velké zkušenosti s organizací práce na jejím oddělení, podařilo se jí navýšit počet zaměstnanců v souvislosti s novou právní úpravou o 8 zaměstnanců za poslední 4 roky, pravidelně každý týden v pátek má dopoledne vyhrazené pro konzultace složitých případů s kolegy či vyřizování problematických případů s klienty. Vlastní klienty nemá, soustředí se na organizaci práce a poradenskou činnost ve vztahu zejména ke svým kolegům. Dle jejího názoru je lépe klientům problém spojený s řešením jejich situace vysvětlit a prodiskutovat s nimi postup řešení a lze pak předejít dalším problémům s nespokojeným přístupem klientů. Z obecné charakteristiky vedoucího pracovníka OSPOD OS 10 je zřejmé, vedoucí pracovník je muž, který ve funkci vedoucího oddělení pracuje 10 let, mají však pouze 5 zaměstnanců, nemohou uplatňovat specializaci jednotlivých zaměstnanců, doslova „všichni dělají všechno“, čas na společné porady nemají, každý z nich řeší případy většinou sám. Vedoucí pracovník sám vykonává veškeré činnosti shodně jako jeho zaměstnanci. V souvislosti s novou právní úpravou se jim nepodařilo navýšit počet zaměstnanců. Lze tedy v obecné rovině dovodit, že důvodem pouze 1 vznesené námítky podjatosti v roce u OS 8 může být zkušený přístup vedoucího pracovníka, který si vzhledem k počtu zaměstnanců může dovolit svou práci oddělit od běžného výkonu agendy OSPOD a soustředí se zejména na poradenství a komunikaci s kolegy. Lze tedy

obecně dovodit, že význam při počtu vznesených námitek podjatosti může mít **komunikace s nespokojenými klienty** a možnost **zaměřit práci vedoucího na organizační a poradenskou činnost, tedy určitou formu specializace**. Tuto skutečnost však nepotvrzuje situace popsaná vedoucím pracovníkem OSPOD OS 1. Jedná se o ženu, která byla ve funkci vedoucího oddělení pouhé 4 měsíce v době pořízení rozhovoru, společné porady svolává pouze k organizačním věcem a dle jejího tvrzení „je problém se sejít“. Počet zaměstnanců se jí podařilo navýšit o 2 až v loňském roce, sama vykonává částečně běžnou agendu OSPOD, má své klienty. Při shodném počtu zaměstnanců s OS 8 vykazuje v absolutním počtu nejvyšší počet řešených případů vznesených námitek podjatosti (celkem 8) ročně občany vůči OSPOD. Lze tedy říci, že dalším možným faktorem ovlivňujícím počet podaných námitek podjatosti může být **zkušenost vedoucího pracovníka, celkový počet a vytíženost zaměstnanců, možnost vyčlenění práce vedoucího oddělení z běžné agendy OSPOD**. Obecně z provedeného výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD není možné nalézt závislosti mezi počtem vznesených námitek podjatosti a konkrétním OSPOD. Výše uvedené hodnocení lze zařadit pouze do roviny úvahy o dané problematice, která sice vychází z konkrétní charakteristiky respondenta, ale nelze ji zobecnit. **Situace vznesení námítka podjatosti je závislá na přístupu zákonného zástupce**, který dítě zatupuje a jeho pocit nespokojenosti je velmi často podpořen právním názorem jeho právního zástupce, který mu radí, jak nejlépe dosáhnout stanoveného účelu, kde z vyhodnocení kazuistik vyplynulo, že ve všech případech zákonný zástupce měl svého právního zástupce. Pokud si rodič zvolí právního zástupce, ten je povinen jednat ve prospěch svého mandanta a zájem nezletilého dítěte je sledován z pohledu rodiče, kterému jeho právní zástupce radí, jak nejlépe dosáhnout účelu v zájmu svého mandanta. Jeho názor nemůže být soudem posouzen jako nezávislý ve vztahu k nezletilému dítěti. Postup jednotlivých OSPOD byl hodnocen dle dalšího kritéria, a to **zjištění odborné úrovně znalostí vedoucích pracovníků v dané oblasti**. Bylo zjištěno, že pouze 2 vedoucí pracovníci OSPOD z 10 dotázaných projeví hlubší znalosti dané problematiky. Ve třech případech z 10 oslovených vedoucích pracovníků byl zvolen postup, kde raději bez zkoumání faktického stavu a prokázání podjatosti klientovi bylo vyhověno, aby nebylo nutné řešit námítka podjatosti ve správním řízení se všemi procesními důsledky obrany vůči tomuto nařčení. Režim projednání námítka podjatosti tak byl bez hlubšího zkoumání přeřazen do režimu vyřízení oprávněné stížnosti s přijetím opatření, kde byl k danému případu přidělen jiný zaměstnanec. Vedoucí pracovník OS 2 odůvodnil svůj postup tak, že „... zbytečně strávíme čas s tím, že budeme

zkoumat situaci a nakonec se strávený čas nad prokazováním podjatosti může využít ve prospěch klientů. Takto si alespoň ušetříme čas a máme prostor pro běžnou práci.“

Tento postup však může vzbudit v zaměstnancích OSPOD pocit, že se ho jeho nadřízený nezastane a takovýto postup může být vnímán jako nespravedlivost ve vztahu k hodnocení jejich práce. Je povinností vedoucího pracovníka OSPOD celou záležitost důkladně prošetřit a přijmout závěry, které odpovídají především právní kvalifikaci daného případu. Stejně tak je nutné postupovat v situaci, kdy sám zaměstnanec se cítí podjatý ve vztahu k projednávané věci či osobě klienta. Tuto situaci řešili také 3 vedoucí pracovníci OSPOD z 10 oslovených. Případ zmíněný vedoucím pracovníkem OS 10 akcentuje situaci, kdy se cítili podjatí všichni zaměstnanci daného OSPOD a místní příslušnost byla přenesena na OSPOD sousední, tedy fakticky OSPOD, který nevede základní spisovou dokumentaci o dítěti a jedná pouze na základě zaslané spisové dokumentace. **Specifické místo v řešení námítky podjatosti je vznesení této námítky vůči pracovníkům OSPOD přímo při jednání soudu.** Soud jmenuje OSPOD jako kolizního opatrovníka, který vystupuje jako účastník řízení a **jehož jediným a nejvyšším zájmem je nezávislý postup při hájení nejlepšího zájmu nezletilého dítěte.** Situace vznesení námítky podjatosti účastníkem soudního řízení ve věci péče o nezletilé byla také předmětem výzkumu názoru soudců na danou problematiku. Z výzkumu vyplynulo, že **námítka podjatosti vznesená účastníkem řízení přímo při jednání soudu** se sice objevuje, ale **není příliš častá.** Mezi **nejčastěji uvedené důvody vznesení této námítky** ze strany jednoho z rodičů či osob, jímž je dítě svěřeno je skutečnost, že se až při jednání soudu dozví z obsahu zprávy OSPOD jeho stanovisko ve věci a nemůže tak reagovat na situaci, která se vytvoří až při jednání soudu. Zpravidla pak usuzuje na účelové tvrzení kolizního opatrovníka ve věci. Stejná situace může nastat, pokud se o šetření v rodině, prováděné kolizním opatrovníkem, dozví až při jednání soudu. Dalším důvodem může být skutečnost, že kolizní opatrovník hájí zájmy nezletilého proti vůli rodičů či osob, kterým bylo dítě svěřeno. Dalším důvodem může být skutečnost, že se tak většinou brání rodič, v jehož neprospěch vyzní zpráva kolizního opatrovníka, musí však své tvrzení prokázat. Zpravidla je to způsob, jak se snaží některý z rodičů prodloužit řízení ve věci. **K postupu soudu při vznesení námítky podjatosti vůči koliznímu opatrovníku se z 10 dotázaných soudců okresních soudů 9 vyjádřilo tak, že v případě vznesení takové námítky účastníkem řízení při jednání soudu řízení nepřerušují, ale pouze řízení odročí,** což je podle nich postačující prostředek k vyřešení situace a není nutné složitě využívat institut přerušování řízení se všemi souvisejícími důsledky vůči účastníkům řízení.

Odročit lze na konkrétní datum dalšího jednání a zbytečně se jednání neprodluhuje. Jedna ze soudkyň uvedla, že výměnu kolizního opatrovníka považuje za krajní možnost řešení situace. Soud však má, podle jejího názoru, za povinnost hájit zájmy nezletilého a lze tak při zvážení všech okolností případu **rozhodnout i proti vůli kolizního opatrovníka**. Vždy musí být hodnocena pravdivost, věrohodnost vznášených důkazů, **podjatost kolizního opatrovníka není z její strany považována za stěžejní důvod pro přerušování řízení**. Další ze soudců uvedl, že by se pokusil na místě objasnit, v čem spatřuje účastník řízení podjatost kolizního opatrovníka a podle jeho vyjádření by reagoval, případně by byl odkázán na vznesení námítky podjatosti u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kam OSPOD spadá. Soudcem ze soudu S 7 uvedl svůj názor na **předcházení možnosti vznesení námítky podjatosti** takto: „*Předcházím těmto situacím tak, že pokud ze spisu vyplývá možnost vznesení námítky podjatosti některým z účastníků, už rovnou jmenuji jiného kolizního opatrovníka (tedy jiný OSPOD) i když není místně příslušný dle trvalého bydliště nezletilého. Odůvodním to skutečností, že je nutné, aby průběh řízení byl co nejsnazší, je důležité, aby účastníci měli pocit, že jednání probíhá objektivně a že soudíme spravedlivě. Proto jim raději vyhovím.*“ Tento postup soudce je však nutné považovat za extrémní. Je zde předjímana situace, že potenciální námitka podjatosti by mohla být důvodná a oprávněná pouze s odkazem na skutečnost, že je nutné, aby účastníci měli pocit, že je souzeno objektivně a spravedlivě. Tento názor rozhodně nelze považovat za postup v souladu se zákonem, dokonce ho lze považovat za **postup odporující základnímu lidskému právu na spravedlivý proces**, kdy dítěti je odňat místně příslušný kolizní opatrovník, který zná jeho situaci v širších souvislostech a hájil by jeho zájmy zcela jistě efektivněji, než OSPOD, který by měl jednat pouze na základě spisové dokumentace. To vše se děje pouze na základě úvahy soudce o možném vznesení námítky podjatosti. Jeden ze soudců zmínil potup, kdy soud usnesením v konkrétní věci jmenuje kolizního opatrovníka, zpravidla OSPOD dle místa trvalého pobytu nezletilého. **Účastníci mají procesní právo se proti rozhodnutí soudu o jmenování kolizního opatrovníka řádně odvolat** ve lhůtě 15 dnů, následně je odvolání řešeno nadřízeným soudem, případně má právo okresní soud v I. stupni, tedy soud, který opatrovníka jmenoval, rozhodnout o odvolání zkrácenou formou autoremedury. Podmínkou však je, že zcela účastníkovi vyhoví v jeho požadavcích uvedených v odvolání. Rozhodnutím odvolacího soudu o případné změně kolizního opatrovníka je soud vázán. Tento postup je zmiňován ve Stanovisku MPSV (2012) pro postup OSPOD v této situaci. **Jedná se o postup**, který na rozdíl o vznesení námítky podjatosti, **má právo řešit soud**. Z provedené

analýzy právní úpravy lze dovést, že je však v této fázi nutné uvést takové důvody pro změnu kolizního opatrovníka ve stanovené odvolací lhůtě, které obstojí. Důvodem může být již vznesená námitka podjatosti, ale musí být uplatněna vůči všem zaměstnancům tohoto OSPOD. Pokud směřuje jen vůči některému ze zaměstnanců, může k jednání vyslat obecní úřad obce s rozšířenou působností jiného svého zaměstnance. Dalším důvodem odvolání účastníka může být situace, že se v mezidobí přestěhoval do jiného města a žádá změnu místní příslušnosti právě z tohoto důvodu.

11.4. Výsledky a diskuze v oblasti vzdělávání pracovníků OSPOD

Povinné vzdělávání pracovníků OSPOD je stanoveno právní úpravou a je jasně definována povinnost zaměstnanců absolvovat vzdělání v rozsahu 6 dnů ročně a současně povinnost zaměstnavatel mu toto školení umožnit a uhradit. Výzkumem bylo zjištěno, že 3 vedoucí pracovníci z 10 tuto povinnost částečně nesplňuje. Jen v jednom případě vplynulo z odpovědi vedoucích pracovníků OSPOD, že umožňuje účastnit se školení i nad rámec stanovené povinnosti a toto školení svým zaměstnancům uhradí z rozpočtu odboru sociálních věcí. Velmi pozitivně lze hodnotit přístup vedoucích pracovníků ve dvou případech, kdy umožňují a hradí svým zaměstnancům účast i na dalších bytí i neakreditovaných školeních, pokud se týkají problematiky ochrany práv dětí, protože i takto Každý OSPOD by měl mít zpracovaný individuální plán vzdělávání zaměstnance a zde by mělo být školení naplánované. Pozitivně lze hodnotit odpověď vedoucího pracovníka OSPOD OS 4, která uvedl ... *plány školení zpracováváme na každý rok, zpracovává ho vedoucí oddělení OSPOD a je vytvářen ve spolupráci s konkrétním sociálním pracovníkem a s vedoucí odboru, kdy se snažíme zařadit témata školení, která jsou vhodná pro konkrétního zaměstnance. Reflektujeme na potřeby konkrétní pracovnice a ona sama si může vyžádat školení, které jí pomůže vyplnit nějaké mezery, v čem by se chtěla doškolit. Podle takto sestaveného objednááme ta školení.*“ Takto byla vyhodnocena odpověď pouze u jednoho vedoucího pracovníka, ale takovýto přístup by měly zachovávat všichni. Vedoucí pracovník OS 6 uvedl, že: „... *na místo školení z dotace platíme supervizi, využíváme ji jak pro konzultaci jednotlivých případů, tak i pro samotné zaměstnance (riziko syndromu vyhoření). Snažíme se pravidelně supervizi cílit zejména na zaměstnance. Je tu u nás převážně ženský kolektiv a ženy, které jsou empatičtější, které jsou prostě citlivější, takovouto pomoc potřebují.*“ Lze pozitivně hodnotit přístup tohoto vedoucího pracovníka, který jako jediný uvedl v rámci této

odpovědi také prevenci syndromu vyhoření. Celkem byly uvedeny 3 kritéria výběru školení a to: **cena, lektor a požadavek zaměstnance**. Z vyhodnocení kritérií výběru školení pro zaměstnance je zřejmé, že určujícím hlediskem pro výběr školení je cena, která ve 2 případech z 10 byla vyhodnocena jako jediné kritérium výběru, v ostatních odpovědích byla vyhodnocena jako určující kritérium, dalším kritériem byl vyhodnocen výběr lektora a jako poslední kritérium „požadavek zaměstnance“. Většina vedoucích zaměstnanců upřednostňuje před účastí na školení zajištění plnění pracovních povinností a chodu oddělení. Ochotu podílet se finančně na zajištění školení zaměstnanců nad povinný rámec uvedli pouze u 3 z 10 dotázaných. K finanční náročnosti školení se 6 z 10 dotázaných vedoucích pracovníků OSPOD vyjádřilo tak, že zajišťuje splnění povinné kvóty školení pro své zaměstnance **kombinovaný způsobem** tak, že si zpravidla jednou ročně pozvou lektory do jejich sídla a zde na konkrétní téma školení proběhne pro všechny zaměstnance v rámci OSPOD. Všichni zmiňují jako pozitivní stránku úsporu cestovného, které musí vynaložit jako vedlejší výdaj při zajištění školení pro zaměstnance. Cena tohoto školení se pohybuje v rozmezí 10 000,-- Kč až 45 000,-- Kč. Tato forma školení má své výhody, protože zde mohou řešit individuálně konkrétní problémy a vzhledem k počtu účastníků je zde zpravidla vedena bohatá diskuze problému. Vzhledem k finanční náročnosti se však vyplatí jen OSPOD s větším počtem zaměstnanců. 4 z 10 dotázaných vedoucích pracovníků uvedlo, že zajišťují povinné školení pro své zaměstnance **externí formou** účastí na školení, které je organizováno akreditovanou firmou. Cena zajištění externí formy školení se pohybuje v rozmezí 1 500,- - Kč až 2 400,- Kč. Nezahrnuje částku cestovného, které se liší vzdáleností místa konání školení. Celkové vyčíslení ročních nákladů školení na jednoho zaměstnance se pohybují v rozmezí 9 400,- Kč až 13 500,- Kč. Oslovení soudci okresních soudů se k odborné úrovni sociálních pracovníků vyjádřili tak, že 3 z 10 oslovených soudců upozorňuje na nedostatky v činnosti kolizní opatrovníky přímo formou přátelské rady a 8 z 10 soudců vidí tuto možnost jako formu zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD. Považují za důležité sledování aktuální judikatury EU, ÚS, NS, školení je nutné dle jejich názoru provádět víceoborově s provázaností do praxe. Je nutný lidský přístup. Všichni soudci se vyjádřili tak, že k možnému provedení školení krajem vyzváni nebyli. 6 z 10 soudců by bylo ochotno se na školení osobně podílet. Jak uvádí Depanfilis et al. (1992), v zahraničí je běžné, že pro výkon sociálně-právní ochrany dětí je požadováno ještě další postgraduální specializační vzdělávání více zaměřené především na nácvik praktických dovedností v rozsahu až jednoho roku. V některých státech je tento proces povinný a lze

ho připodobnit k systému atestací v medicínských profesích známe i u nás. Po dobu předatestační přípravy musí sociální pracovník absolvovat nejen vzdělávací semináře zakončené zkouškou, ale zároveň je omezena jeho pravomoc samostatné práce, zejména v odborně a eticky náročných situacích, jako je návrh na odebrání dítěte z rodiny či výkon rozhodnutí v této věci. Tyto činnosti pak může vykonávat pouze pod vedením zkušenějšího pracovníka. S výše uvedeným postupem školení sociálních pracovníků lze jen souhlasit, Tento potup dalšího vzdělávání sociálních pracovníků je zcela jistě velmi účinný vzhledem k rozsahu a především hloubce znalostí, které by měl sociální pracovník osvědčit před tím, než začne hájit nezletilé děti v roli kolizního opatrovníka před soudem. V České republice však není tato povinnost uzákoněna. Ale vzhledem ke zjištěným nedostatkům v činnosti OSPOD, jako ustanovených kolizních opatrovníkům soudem by zavedení takovéto praxe bylo jen přínosem. Je však pravdou, že v naší republice nemá žádná vysoká škola akreditován program v bakalářském či navazujícím studiu, který by podobné studium umožňoval.

11.5. Výsledky a diskuze v oblasti zpracování zpráv podávaných soudem.

Soudci uvedli, že se kvalita zpracovaných zpráv liší podle zkušenosti zpracovatele a je závislá na jeho odbornosti. Kvalitu vidí odlišnou, pokud se jedná o větší OSPOD, tedy spádový a současně jako důvod vidí možnost uvolnit vyšší částku na školení zaměstnanců. **Velmi nízkou kvalitu zmiňují u dožádání,** kde jde k soudu zastupovat nezletilé dítě dožádaný OSPOD místně příslušným úřadem, kde se však dítě nezdržuje. Je to důsledek rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů. Nedostatky vidí v nedostatečném popisu vztahů v rodině a nutnosti zaměření sociálních pracovníků na práci v terénu, kde jsou nezastupitelní. Důvod zjištěných závad vidí v personální poddimenzovanosti OSPOD, je nutné se dle jejich vyjádření soustředit na kvalitu a nikoliv formu vydávaných zpráv. Možnost zvýšení kvality navrhují soudci cílit na nedostatky přímo sdělené konkrétním sociálním pracovníkům, organizovat cílená školení s praktickými dopady, kde pouze teoretická školení nestačí. Soudce ze soudu S 2 uvedl: „ *Práce pracovníků OSPOD je v terénu nezastupitelná. Nedostatky ve znalostech právní úpravy u pracovníků OSPOD umíme nahradit. Naše práce je vedena vyšetřovací zásadou, sami si můžeme došetřit. Ale skutečnou situaci v rodině, plynoucí v dlouhodobé práci v terénu, tu opravdu nahradit neumíme a pro rozhodování o nezletilých je zcela zásadní. Odborné vzdělávání pracovníků OSPOD je nutné cílit zejména tímto směrem.* “ S tímto

názorem se autorka zcela ztotožňuje. Postup při zpracování zpráv je standartní dle požadavků soudu případně si soud vyžádá doplnění či došetření. U nových zaměstnanců je nutné kontrola zpracování zpráv. Vedoucí pracovníci OSPOD upozornili na situaci, kdy soudy vyžadují po sociálních pracovnících došetření skutečností, které jim nepřísluší, například zjištění majetkových poměrů v rodině. Tyto informace si musí soud zjistit sám. Dle názoru sociálních pracovníků, není OSPOD oprávněn tyto skutečnosti zjišťovat. Vedoucí pracovníci uvádí, že vzhledem k pracovnímu vytížení zasílají k soudu v některých případech pouze zprávy a neúčastní se jednání. Zpráva, kterou předkládá OSPOD v roli kolizního opatrovníka soudu, je velmi důležitým důkazním prostředkem. Jak je vidět z provedeného výzkumu, řada soudci spoléhá na zkušenost a odbornost sociálních pracovníků, kde hodnotí jejich práci tak, že se „**můžeme se na jejich zprávy spolehnout**“ a dále „**jsou kvalitně zpracované**“ při rozhodování jsou tyto zprávy důležitým podkladem pro objektivní zjištění skutečných poměrů v rodině.

11.6. Vyhodnocení a diskuze k účasti kolizního opatrovníka při jednání soudu a hájení zájmu nezletilých dětí.

Účast kolizního opatrovníka při jednání soudu je jeho jednou ze základních povinností. Organizaci účasti jednání u soudu řídí vedoucí pracovník OSPOD. 9 z 10 oslovených vedoucích pracovníků OSPOD uvedlo, že si „*každý ze sociálních pracovníků chodí se svým případem*“ výjimky tvoří mimořádné okolnosti jako je nemoc, účast na školení. Praxe vedoucího pracovníka OS 6 je však taková, že vzhledem k personální poddimenzovanosti chodí k soudu dle rozpisu služeb. Fakticky to znamená, že k soudu chodí hájit zájmy nezletilých v roli kolizního opatrovníka vždy konkrétní zaměstnanec, na kterého vyšla služba dle rozpisu účasti u soudu a v tento den zastupuje ve všech případech, kde byl jejich pověřený obecní úřad obce s rozšířenou působností jmenován kolizním opatrovníkem. 3 vedoucí pracovníci z 10 uvedli, že nechodí k soudu v případě, že rodiče navrhli úpravu vztahů k nezletilému dítěti dohodou. Proti stojí názor vedoucí pracovníka OS 7, který uvedl: „*K jednání soudu chodí vždy ten, kdo s rodinou pracuje, služby neuznáváme. Chodíme i v případě, že se rodiče dohodnou, může se u soudu situace změnit a soudce pak musí zbytečně odročovat jednání.*“. Vedoucí pracovník OS 8 uvedl: „*V 90 % chodí ten, kdo provedl šetření, nebo případ vede, pokud kolega nemůže, zastoupí ho jiný, nežádáme z tohoto důvodu odročení jednání, nechodíme k dohodám, to nestíháme, fyzicky je to neproveditelné, neúčastníme se zvýšení či snížení výživného, tady*

soud musí vést jednání, my tady jsme skoro zbyteční.“ Přístup vedoucího zaměstnance OS 7 svědčí o odpovědném přístupu OSPOD při zastupování nezletilých v roli kolizního opatrovníka, protože zde je využita také složka dozorového působení vedoucího zaměstnance, který sleduje postup svých podřízených při předávání informací. Je však otázkou, jak by měl postupovat soud, pokud se jednání nezúčastní kolizní opatrovník vůbec. Pokud se kolizní opatrovník (OSPOD prostřednictvím zaměstnanců) sám z vážných důvodů neúčastní jednání vůbec a nemůže za sebe vyslat k jednání soudu zatupujícího zaměstnance, měl by zvážit možnost podání návrhu na odročení jednání zejména ve složitějších případech. Jiný postup by mohl být hodnocen jako jednání, které je v rozporu se zájmy nezletilého. Je však otázkou, kdo u soudu tuto námitku vznese. O nekonání jednání může z tohoto důvodu rozhodnout sám soudce. Účast u jednání odvolacího soudu je převážně nepravidelná. Majetkových věcí ve vztahu k nezletilým dětem se musí účastnit vždy. Problém vidí vedoucí pracovníci v odbornosti, nikdo z dotázaných OSPOD nemá svého právníka. Advokáta si najímají pouze ve výjimečných případech.

11.7. Vyhodnocení výsledků a diskuze vytíženost zaměstnanců a řešení stresových situací

Problematika pracovního vytížení je vnímána jako velmi náročná, z hlediska rozsahu znalostí, psychicky i fyzicky náročná a plná stresových situací. Na stres mají vliv také faktory věku. Mladší lidé řeší, přistupují k řešení dané problematiky s nadšením, starší se skepsí. Je znát přepracovanost, která působí na zdraví. Je zaznamenán permanentní stres. Celkem 6 z 10 oslovených vedoucích zaměstnanců zaznamenali zvýšenou nemocnost, u mladších žen přistupuje nemocnost dětí. 4 vedoucí pracovníci zvýšenou nemocnost nezaznamenali. V této souvislosti je nutné zmínit skutečnost, že někteří vedoucí pracovníci zmínili, že nemocnost se sice nezvyšuje, ale je skrytá. Lidé se obávají nezvládnutí práce, nikdo za ně práci neudělá, zastupování je řešeno pouze v souvislosti se zástupem u soud. Někteří vnímají tuto situaci jako „časovanou bombu“ a „to nemůže nikdo dlouho vydržet“. Je zmíněna i situace, že každá změna přináší další pracovní vypětí. Za příklad lze nabídnout řešení vedoucí pracovníce OS 4, která uvedla: „*snažíme se přepracovanosti předcházet, vypomůžeme si a zastoupíme se, Udržujeme velmi dobré vztahy na pracovišti. Máme díky tomu zdravé vztahy na pracovišti.*“ To svědčí o situaci, že řešení je možné, pokud se lidé dohodnou a navzájem si vypomohou. Záleží také na

přístupu vedoucího pracovníka, tato vedoucí je mladá žena, s pětiletou praxí a je 3 roky ve funkci vedoucí. Vedoucí pracovník OS 6 zmínil „*všichni spějeme k syndromu vyhoření*“. OS 6 má mimořádně personálně poddimenzovaný stav zaměstnanců. Jejich pracovní přetížení je enormní. Zastupitelstvo však odmítá zvýšit počet zaměstnanců, pokud se všude jinde snižují stavy. Jak uvádí Pemová et al. (2012), u starších sociálních pracovníků dochází k syndromu vyhoření méně často než u mladých. Emocionální vyčerpání se objevuje více u žen než u mužů. S tímto názorem lze souhlasit. Z výzkumu vyplynulo, že 3 vedoucí pracovníci z 10 zmiňují potřebu psychohygieny. Pouze jeden vedoucí pracovník zmínil, že zorganizoval na toto téma školení. Je však nutné řešit situaci všemi dostupnými prostředky. Jedním z nich je supervize. Tu však využívá ve větší míře pouze 5 z 10 vedoucích pracovníků ro své zaměstnance, ostatní jen v omezené míře. Jeví se jim drahá ve vztahu k možnosti nabídnout individuální supervizi svým zaměstnancům. Jedním z vedlejších projevů pracovního vyčerpání je fluktuace zaměstnanců, která se projevuje zejména u mladších zaměstnanců. Zvýšenou fluktuaci zmiňuje celkem 5 z 10 oslovených vedoucích zaměstnanců. Jak uvádí Pemová et al. (2012), ve většině zahraničních zemí je rovněž samozřejmostí formalizovaný a povinný systém celoživotního teoretického a praktického vzdělávání. Toto vzdělání se jednak zaměřuje na průběžné osvojování legislativních a procesních změn, které se odehrávají ve všech systémech ochrany dětí. Dále pak i nácvik komunikačních dovedností, technik diagnostiky a intervence. Součástí těchto vzdělávacích programů jsou i oblasti týkající se duševní hygieny, ochrany před syndromem vyhoření. V některých zemích jsou sociálním pracovníkům k dispozici rekvalifikační programy pro případ, že se sociální pracovník rozhodne změnit profesi, ať už na přechodnou dobu v rámci prevence vyhoření anebo trvale v situaci, kdy již v sobě neshledává kapacitu pro další práci v systému. V České republice zcela absentuje takováto právní úprava. Z provedené výzkumu vyplývá, že pokud zaměstnavatel sám nedbá na prevenci syndromu vyhoření, není prevence syndromu vyhoření jako součást duševní hygieny, zapracována v žádném právním předpisu. Pokud by tomu tak bylo, bylo by možné nedodržení takového ustanovení být podkladem pro uznání projevů souvisejících s projevem syndromu vyhoření jako nemoci z povolání. Zatím je zřejmé, jak vyplývá z provedené výzkumu, že pracovní přetížení je důsledkem personální poddimenzovanosti u všech dotázaných vedoucích pracovníků OSPOD. Je pouze na jejich přístupu, zda přijmou opatření k předcházení syndromu vyhoření u svých podřízených zaměstnanců.

12. Závěr

Sociálně-právní ochrana dětí tak, jak je vnímána dnes, je důsledkem složitých a dlouhotrvajících společenských změn a právního vývoje. Její směr je určován politickými systémy s cílem vytvořit takové podmínky, včetně mechanismů naplnění a kontroly dodržování těchto podmínek, aby ochrana dětí se stala nejvyšší prioritou všech států. K tomu je nutné vytvořit funkční systém spočívající v provázané struktuře orgánů, které zabezpečují sociálně-právní ochranu dětí, odpovídající právní rámec, profesionálně zdatné odborníky a zejména nastavení monitorovacích a kontrolních mechanismů pro zajištění realizace sociálně-právní ochrany dětí v praxi.

Právní rámec činnosti z hlediska mezinárodní a evropské právní úpravy je postačující. České republika přijala novou velmi rozsáhlou právní úpravu ve všech oblastech práva hmotného i procesního, která je reakcí ke kritickým připomínkám, kterým náš stát čelil z hlediska vytčených nedostatků, které vyplynuly z pravidelného projednávání zpráv o dodržování práv dětí na našem území. Základními orgány, které zabezpečují ochranu práv dětí v našem státě, jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí a soudy. Každý z nich má svůj úhel pohledu na danou problematiku, ale pouze vzájemná spolupráce těchto orgánů může přispět k zajištění efektivního výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že OSPOD má problémy zejména s aplikací právní úpravy v praxi, spočívající zejména v nedostatečných teoretických znalostech a z nich vyplývající nesprávná aplikace právní úpravy v praxi. Z provedeného výzkumu konkrétně vyplynula nedostatečná znalost v oblasti aplikace předběžných opatření, realizace místní příslušnosti a s ní spojeného možného dožádání provedení úkonu jiným OSPOD, řešení podjatosti a nedostatky v podávaných zprávách. Pro alespoň částečnou pomoc pro lepší orientaci sociálních pracovníků v uvedených oblastech byl vypracován podrobný právní rozbor v uvedených oblastech s vymezenými nedostatky s důrazem na provázanost teoretických poznatků v praxi, zejména odkazy na výsledky soudní praxe na všech dostupných úrovních. Pro přehlednost byla vypracována orientační schémata a vzory, které by měly usnadnit práci sociálních pracovníků. Rozdílná místní příslušnost soudů a OSPOD je již dlouhodobě diskutovaným problémem. Mezi soudci a pracovníky OSPOD však nelze nalézt shodu v tom, zda se přiklonit k místní příslušnosti dle místa trvalého pobytu či místa, kde se dítě zdržuje. Tuto skutečnost potvrdil i provedený

výzkum. Každá strana má své argumenty, které podporují jejich stanoviska. Sjednocení místní příslušnosti je otázkou legislativních změn, které vyžadují dlouhodobý proces. Je však nutné řešit situaci za stávajících podmínek. Konkrétní dopady rozdílné místní příslušnosti musí nést právě OSPOD, který je povinen přijmout dožádání každého OSPOD k provedení úkonu bez nároku na finanční kompenzaci. Výzkumem bylo prokázáno, že počty dožádání se samostatně neevidují a je proto problematické vykázat jejich finanční a časovou náročnost pro pracovníky OSPOD. Úkony spojené s dožádáním jsou přičleňovány k běžné práci každého sociálního pracovníka. Z výzkumu však vyplynulo, že OSPOD je dožádání vnímáno jako zatěžující z hlediska zejména časové náročnosti a nedostatečného personálního obsazení. Situaci je možné řešit několika způsoby, kde OSPOD, který dožádal službu, by měl finančně kompenzovat realizaci zastoupení ze svých prostředků, případně by měla být vedena evidence přijatých dožádání a MPSV by mělo na základě prokázaných, přijatých dožádání konkrétnímu OSPOD finančně zohlednit v dotaci pro další rok. Vytvořily by se tak zejména finanční podmínky pro adekvátní personální zajištění chodu OSPOD. Nárůst dožádání není plošný u všech OSPOD, ale pouze u OSPOD v sídlech shodných se sídlem soudu. Z tohoto důvodu by realizace tohoto opatření výrazně nezasáhla do současného systému rozdělování dotace na činnost OSPOD, ale pomohla by situaci řešit v současné době do doby přijetí legislativních změn.

Z hlediska odborného růstu sociálních pracovníků vyplynulo z výzkumu, že se ne vždy daří zajistit povinnou odbornou přípravu a to zejména z důvodu nedostatečného personálního obsazení OSPOD a dále z důvodu nedostatku finančních prostředků. Zcela zarážející je zjištění, že si ne vždy může zaměstnanec sám zvolit konkrétní školení tak, jak předpokládá plán osobního růstu, ale je mu stanoveno, který druh školení může absolvovat, přičemž určující je, jak prokázal provedený výzkum, zpravidla cena školení. Při zohlednění potřebné částky 9 400,-- Kč až 13.400,-- Kč na jednoho zaměstnance ročně je nutné jít cestou zefektivnění zejména organizace účasti na školení. Lze v této situaci využít spojení několika OSPOD společně a realizovat proškolení formou přizvání lektora do sídla některého z OSPOD a nést náklady poměrnou částkou. Další cesta je využít koordinace školení prostřednictvím krajských úřadů, které metodicky vedou a mají především velkokapacitní prostor k zajištění takového školení s možností přeúčtovat náklady zúčastněným OSPOD. Zcela jistě by částka za školení na jednoho zaměstnance výrazně poklesla. Bylo by tak možné jako lektory využít soudce, kteří sami tuto možnost

vítají jako formu cíleného školení na odstranění konkrétních nedostatků v činnosti. Bylo by možné využít připomínek soudců v souvislosti se zjištěním lokálních nedostatků, když školení by bylo uspořádáno pro OSPOD spadajících do působnosti konkrétního soudu.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že řada problémů v činnosti OSPOD plyne zejména z personální poddimenzovanosti a nedostatku finančních prostředků na dostatečné pokrytí mezd a dalších výdajů spojených s činností OSPOD. Mechanismus stanovení počtu zaměstnanců a financování je dán začleněním OSPOD do organizační struktury obecních úřadů. Počty zaměstnanců a objem mzdových prostředků a další prostředky na činnost úřadu schvaluje zastupitelstvo obce. Tento mechanismus je však problematický vzhledem k současné situaci, kdy z důvodu nárůstu agendy a rozsahu nových povinností sociálních pracovníků v souvislosti s vedením spisové dokumentace, vyvstala potřeba nárůstu počtu zaměstnanců. Obce však argumentují, že nechtějí nést zvýšené náklady na výkon státní správy na území, které se nekryje s územním obvodem obce. Vnímají tuto situaci tak, že ze svých prostředků financují práci pro jiné obce. Do roku 2002 byl OSPOD začleněn pod okresní úřady, kde financování bylo prováděno z dotace MPSV. V současné době je část nákladů na činnost OSPOD přenesena na obce. Řešením by bylo vrátit se ke koncepci sociálních úřadů z roku 2008 a začlenit OSPOD pod tyto úřady. Pro vedoucí pracovníky OSPOD by tak odpadl dle jejich názoru zcela nedůstojný každoroční „boj o lidi a o peníze“, aby mohli zajistit alespoň základní prostředky na činnost OSPOD.

Situace je o to vážnější, že z výzkumu vyplynulo, že pracovní vytížení, požadavky kladené na sociální pracovníky vedou ke zvýšené nemocnosti a případně fluktuaci, která rozhodně nepřispívá k vytvoření profesionálně zdatných úředníků. Všechny profese v oblasti sociální práce patří mezi významně ohrožené profese. Psychická zátěž a syndrom vyhoření je velice aktuálním tématem, neboť ohrožuje nejen samotné sociální pracovníky, ale má také významný vliv na kvalitu jejich práce a přístup ke klientům. Současný stav práce sociálních pracovníků je alarmující, pokud jejich práce se začíná projevovat na kvalitě odváděné práce, neplnění základních podmínek práce sociálního pracovníka v roli kolizního oparovníka a to je účast při jednání soudu. Pracovní přetížení vede ke zvýšené nemocnosti, fluktuaci pracovníků, což rozhodně nepřispívá k vytvoření kolektivu profesionálních sociálních pracovníků, který je ochoten navzájem spolupracovat. Selhává i systém kontroly jejich práce a řešení případných nedostatků v jejich činnosti. Kontrolu plnění pracovních povinností má na starosti instančně nadřízený krajský úřad

a ministerstvo. Má možnost odebrat agendu výkonu státní správy na úseku sociálně-právní ochrany dětí a přiřadit ji jinému OSPOD, ale to situaci neřeší. Stát by měl mít zájem na komplexním řešení ochrany zájmu nezletilých dětí a vytvořit tak sociálním pracovníkům podmínky, jejichž součástí bude také péče o jejich zdraví a prostor pro osobní vzdělávání, což dnes má rozhodně charakter nadstandardu, který je dopřán jen velmi omezenému počtu sociálních pracovníků. Tak před státem nyní stojí nelehký úkol, kde nastavené právní meze činnosti OSPOD zavést do praxe včetně kontrolních mechanismů v takové míře, aby sociální pracovníci nemuseli bojovat o přežití v zastupitelstvech obcí, do jejichž působnosti spadají. Je povinností státu garantovat adekvátní podmínky pro zajištění sociálně-právní ochrany dětí na svém území. Je v zájmu nás všech, aby byly podmínky vytvořeny v takovém rozsahu, aby nedocházelo k porušování práv nezletilých dětí.

Seznam použitých zdrojů

1. BAJER, P., 2007, *Úkolem sociálních pracovníků je pomáhat, nikoliv činit zázraky*. Sociální práce: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci, č. 1/2007. ISSN 1213-6204.
2. BARVÍKOVÁ, J., SVOBODOVÁ, K., ŠŤASTNÁ, A., 2010, *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřad obcí s rozšířenou působností*, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/podminky-vykonu-spo-na-urovni-ospod/
3. BENDL, S., 2001 *Maturita ze společenských věd*. Praha: Aleš Skřivan ml., s. 2. – 3. s. 56, ISBN 80-86285-68-5
4. BILSON, A. a WHITE, S., 2005 . Representing Children's Views and Best Interests in Courts. *Child Abuse Review*, 14, 220-239, DOI: 10.1002/car.902 (str. 221). In BORSKÁ, J., ŠVEJDAROVÁ, S., 2016, *Právní ukotvení participačních práv dětí v českém právním řádu*, JOURNAL OF NURSING, SOCIAL STUDIES, PUBLIC AND REHABILITATION, 2016/2. ISSN 1804-7181
5. BORSKÁ, J., ŠVEJDAROVÁ, S., 2016a, *Legal regulation of training of social workers in the Czech Republic*, Kontakt 2016 18 (1): e42-e48, <http://dx.doi.org/10.1016/j.kontakt.2016.01.004>
6. BORSKÁ, J., VACKOVÁ, J., SMALL, M., A., 2016b, *Úmluva o právech dítěte a její implementace v 21. století*, Kontakt 2016 18 (2), ISSN 1212 - 4117
7. BORSKÁ, J., ŠVEJDAROVÁ, S., 2016c, *Právní ukotvení participačních práv dětí v českém právním řádu*, JOURNAL OF NURSING, SOCIAL STUDIES, PUBLIC AND REHABILITATION, 2016/2., S. 106 – 112, ISSN 1804-7181
8. BRUTHANSOVÁ, D., JEŘÁBKOVÁ, V., 2012, *Koordinovaná rehabilitace*, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. s. 73, ISBN 978-80-7416-102-5
9. CEJP, „Schéma pro evaluaci justičních systém: Česká republika“ (2014), otázka č. 31, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Czech%20Rep_2014.pdf

10. ČELEDOVÁ, L., ČEVELA. R., *Osud koordinované rehabilitace*, 2011, stránky MPSV, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/11618>
11. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, VĚKOVÉ SLOŽENÍ OBYVATEL K 31.12.2015, [on line], [citováno 2016-05-31], dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/32853339/1300641609.pdf/c4b4bf26-5c9b-4a1b-89d7-b25794cc7249?version=1.1>
12. DEKLARACE PRÁV DÍTĚTE, přijata Valným shromážděním OSN 20.11.1959, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>
13. DEPANFILIS, D., SALUS, M., 1992, *Child Protective Services: Guide for Caseworkers*, U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families National Center on child Abuse and Neglet,
14. DONNELLY, C., 2010. *Reflections of a Guardian Ad Litem on the Participation of Looked-after Children in Public Law Proceedings*. *Child Care in Practice*, 16 (2), 181-193, DOI: 10.1080/13575270903493390 (str. 184)
15. DŮVODOVÁ ZPRÁVA K ZÁKONU 89/2012 Sb., občanský zákoník, [on line], [citováno 2016-03-21] dostupné z http://www.anag.cz/Files/file/duvodova_obcz.pdf
16. EVROPSKÁ STRATEGIE PRO POMOC OSOBÁM SE ZDRAVOTNÍM POTÍŽENÍM 2010-2020: OBNOVENÝ ZÁVAZEK PRO BEZBARIEROVOU EVROPU,, [on line], [citováno 2016-03-21] dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0636&from=CS>
17. EVROPSKÁ ÚMLUVA O UZNÁVÁNÍ A VÝKONU ROZHODNUTÍ O VÝCHOVĚ DĚTÍ A OBNOVENÍ KVÝCHOVY DĚTÍ vyhlášená pod č. 66/2000 Sb. m. s., [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z [http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Pravni_predpisy -
_PDF/Evropska_umluva_o_uznavani_a_vykonu_rozhodnuti_o_vychove_deti_a_obnoveni_vychovy_deti_ze_dne_20._kvetna_1980.pdf](http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Pravni_predpisy_-_PDF/Evropska_umluva_o_uznavani_a_vykonu_rozhodnuti_o_vychove_deti_a_obnoveni_vychovy_deti_ze_dne_20._kvetna_1980.pdf)
18. EVROPSKÁ ÚMLUVA O VÝKONU PRÁV DĚTÍ, s přijatá ve Štrasburku 25. 1. 1996, sdělení MZV č. 54/2001 Sb.m.s., [on line], [citováno 2016-03-21],

dostupné z http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Pravni_predpisy_-_PDF/sb021-01m.pdf

19. FREEMAN, M., 2012, *Law and Childhood Studies*. Oxford: University Press, 608 s. ISBN 978099652501
20. HAAGSKÁ ÚMLUVA o pravomoci orgánů, použitelném právu, užívání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí z roku 1996, ratifikovaná v ČR 13.3.2000, publikovaná pod č. 141/2001 Sb.m.s., [on line], [citováno 2016-05-10], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/ms/castka/2001-58>
21. HANUŠ, P., 2007, *Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný*. Sociální práce: Časopis pro teorii a praxi a vzdělávání v sociální práci, 2007, č. 1/2007. ISSN 1213-6204
22. HELUS, Z., 2004, *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha : Portál, s. 87. ISBN 978-80-7106-709-1
23. HRUŠÁKOVÁ, M., 1993. *Dítě, rodina, stát: úvahy nad právním postavením dítěte*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 160 s. Acta Universitatis Brunensis Iuridica ; No 124. ISBN 80-210-0694-3
24. HUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L., a kol., 2014, *Občanský zákoník II, Rodinné právo (§ 655-975), Komentář*. Praha: C. H. Beck 2014, 1. vydání, S. 1349, ISBN 978-80-7400-503-9
25. CHARTA ZÁKLADNÍCH PRÁV EU, [on line], [citováno 2016-03-21], dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf
26. CHE SOH, R., 2014. Children's Participation in Custody and Access Proceedings. *IJUM Law Journal*, 22 (1), 34-45 (str. 35).
27. JÍLEK, D., et al. 2011. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání a v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. 1. vydání, Brno – Boskovice: Česko-britská o.p.s., s. 281, ISBN: 978-80-260-0377-9
28. JIRSA, J., BERAN, V., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., JANEK, K., LICHOVNÍK, T., MOTTL, T., PETR, B., SEDLÁK, V., VACKOVÁ, M., VANČUROVÁ, K., VOJTEK, P., 2014, *Občanské soudní řízení soudcovský komentář, Kniha II. § 79 – 180 občanského soudního řádu (podle stavu*

- k 1.4.2014). Vyd. JUDr. Karel Havlíček Brain Team, 1. vydání, 601 S., ISBN 978-80-87109-46-5
29. JIRSA, J., DEVEROVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V., TRÁVNÍKOVÁ, D., TŘEBATICKÝ, P., VANČUVOVÁ, K., VOJTEK, P., 2015c, *Občanské soudní*). Vyd. JUDr. Karel Havlíček Brain Team, 2015, 1. vydání, s.1079, ISBN 978-80-87109-48-9
30. Judikát NS 30 Cdo 3658/2007 ze dne 21.10.2008, [on line], [cit.2016-03-21], dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3787B629DB54662BC1257A4E006AC119?openDocument&Highlight=0
31. Judikát NS 25 Cdo 38/2000 ze dne 8.2.2001, [on line], [cit.2016-03-21], dostupné z
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/C0D0D1C9FEA5FCB3C1257A4E0068E802?openDocument&Highlight=0
32. Judikát R 2II/1984 – NS sp.zn. Cpj 35/83,[cit.2016-03-21], dostupné z
33. KLIMEŠ, L.,2010, *Slovník cizích slov.*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 571. ISBN 978-80-7235-446-7 .
34. KOMENTÁŘ VÝBORU OSN PRO PRÁVA DÍTĚTE General Comment on the implementation of the rights of the child during adolescence, CRC/C/GC/20, 22.4.2016, dostupné z:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f20&Lang=en
35. KORNEL, M., 2013, *Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte*, Právní rozhledy, 2013. č. 3. s 88. ISSN 1210-6410. In RADVANOVÁ , S., et al., 2015, *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*, Praha: C. H. Beck, 197 s. ISBN 978-80-7400-578-7.
36. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D., 2006, *Vývojová psychologie. 2. aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. s. 14.,368 s. ISBN 978-80-247-1284-0
37. LAVICKÝ, P., a kol., 2014, *Občanský zákoník I, Obecná část (§ 1–654), Komentář.* Nakladatelství C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-529-9, s. 2380.

38. MACELA, M., 2012, *Na cestě k funkčnímu systému ochrany práv dětí*. Právo a rodina. č. 7/2012. s. 16 – 20. ISSN 1212-866X.
39. MACELA, M., HOVORKA, D., KŘÍSTEK, A., TRUBAČOVÁ, K., ZÁRASOVÁ, Z., 2015, *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., s. 219, ISBN 978-80-7478-727-0
40. MATOUŠEK, O., 2008; *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha Portál; s. 384; ISBN 978-80-7367-502-8
41. Nález ÚS III. ÚS 3007/2009 ze dne 26.8.2010, [on line], [citováno 2016-03-21], dostupné z <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=67195&pos=1&cnt=1&typ=result>
42. NÁLEZ ÚS č. IV ÚS 3305/14 ze dne 15. 10. 2014, [on line], [citováno 2016-03-21], dostupné z http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-10-15_1
43. Nález ÚS II 363/03 ze dne 20.1.2005, [on line], [citováno 2016-03-21], dostupné z <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1L5mZYePwIoJ:kraken.slv.cz/II.US363/03+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b-ab>
44. Nález ÚS Sp. Zn. II/ÚS 1945/08 ze dne 2.4.2009, [on line], [citováno 2016-03-21], dostupné z <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:eZZ4YQp3AtAJ:kraken.slv.cz/II.US1945/08+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b-ab>
45. NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 O PŘÍSLUŠNOSTI A UZNÁVÁNÍ A VÝKONU ROZHONUTÍ VE VĚCECH MANŽELSKÝCH A VE VĚCECH RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI [on line], [citováno 2016-03-21], dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:CS:HTML>
46. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., RIEDLOVÁ JURKOVÁ, J., 2014, *Zákon o sociálně právní ochraně dětí s komentářem*. Praha ANAG, spol. s.r.o., 1. vydání, 798 S., ISBN 978-80-7263-914-4
47. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V., 1992; *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum; 128 s. ISBN 80-7066-483-5.
48. OBECNÝ KOMENTÁŘ č. 5 Výboru OSN pro práva dítěte k Úmluvě o právech dětí (CRC/C/GC/2003/5) z 3.10.2003, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z

- <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-5.pdf>
49. OBECNÝ KOMENTÁŘ č. 12 Výboru OSN pro práva dítěte k Úmluvě o právech dětí (CRC/C/GC/12) k právu dítěte být slyšeno, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>
50. OBECNÝ KOMENTÁŘ č. 14 Výboru OSN pro práva dítěte k Úmluvě o právech dětí (CRC/C/GC/14) z 29.5.2013, o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf
51. OBECNÝ KOMENTÁŘ č. 5 Výboru OSN pro práva dítěte k Úmluvě o právech dětí [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_5_ENG.pdf
52. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012, *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, Grada Publishing a. Praha, s. 187, ISBN 978-80-247-4317-2, , [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/manual-spod-pro-praxi.pdf>
53. POKYNY VÝBORU MINISTRŮ RADY EVROPY O JUSTICI VSTRÍCNÉ DĚTEM, 2013, přijaté Výborem ministrů dne 17.11.2010, Publications Office of the European Union, s. 87, ISBN 978-92-7927689-7
54. PRÁVO NA DĚTSTVÍ, NÁRODNÍ STRATEGIE OCHRANY PRÁV DĚTÍ, 2012, s. 30, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>
55. PŘEKÁŽKY PŘÍSTUPU KE SPRAVEDLNOSTI, KTERÝM ČELÍ DĚTI S MENTÁLNÍM POSIŽENÍM V ČR 2015, s 10, ISBN 978-615-5577-10-9, on line], [citováno 2016-05-31], dostupné z http://www.mdac.org/sites/mdac.info/files/access_to_justice_children_ws0_fact_sheet_czech_republic_cz.pdf
56. PŘÍSTUP KE SPRAVEDLNOSTI PRO DĚTI S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM, Mezinárodní standardy a zajištění z deseti členských států Evropské unie, 2015, Mental Disability Advocacy Center, ISBN 978-615-80236-0-3, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z

http://www.mdac.org/sites/mdac.info/files/access_to_justice_children_ws2_standards_and_findings_czech.pdf

57. RADVA NOVÁ, S., et al., 2015, *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*, Praha: C. H. Beck, 213 s. ISBN 978-80-7400-578-7.
58. RADVANOVÁ, S., 1992, *Ublíživání dětem - nebezpečná rodina*. In: Vanduchová, M., Gřivna, T., Pocta Otovi Novotnému, 1. vydání, Praha : ASPI 2008, s. 270, In: RADVANOVÁ, S., et al., 2015, *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*, Praha: C. H. Beck, 197 s. ISBN 978-80-7400-578-7.
59. SEDLÁŘOVÁ, P. et al., 2011. *Základní ošetrovatelská péče v pediatrii*. Praha: Grada Publishing a.s., s. 288, ISBN 978-80-247-3286-2
60. SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2012/29/EU ze dne 25.10.2013, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z https://www.pmscr.cz/download/obeti_smernice_tc_2012_29_eu_cz.pdf
61. SOUHRNNÁ ZPRÁVA - PŘÍSTUP KE SPPRAVEDLNOSTI PRO DĚTI S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www.mdac.org/sites/mdac.info/files/access_to_justice_children_ws0_summary_czech.pdf
62. SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, K., VLÁČIL, Š., LEVÁ, D., HROMADA, J., a kol., 2015, *Zákon o zvláštních řízeních soudních, Komentář*. 1.vydání. Praha: C. H. Beck., 1032 S., ISBN 978-80-7400-297-7
63. ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., FIALA J., NOVÁ H., ELISCHER D., FRINTA O., FRINTOVÁ D., *Občanský zákoník, komentář, Svazek II (§ 655 až 975)* Wolters Kluwer a.s., 2014 , ISBN 978-80-7478-457-6
64. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R., DVOŘÁK, T., SVOBODA, K., PAVLÍK, P., 2014, *Občanský zákoník. Komentář. Svazek .* Praha Wolters Kluwer, a.s., s. 1736 , ISBN 978-80-7478-370-8
65. ÚMLUVA O OBČANSKOPRÁVNÍCH ASPEKTECH MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ DĚTÍ z 25.10.1980, která je závazná do ČR od 1.3.1998, publikovaná pod sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb.m.s.. [on line], [citováno 2016-05-10], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/ms/castka/1998-34>

66. ÚMLUVA O RÁVU DÍTĚTE, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
67. ÚMLUVA O PRAVOMOCI ORGÁNŮ, POUŽITELNÉM PRÁVU, UZNÁVÁNÍ, VÝKONU A SPOLUPRÁCI VE VĚCECH RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI A OPATENÍ K OCHRANĚ DĚTÍ č. 141/2001 Sb. m. s., [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Pravni_predpisy_-_PDF/sb058-01m.pdf
68. ÚMLUVA O VÝKONU PRÁV DĚTÍ, publikována v č. 54/2001 Sb. m. s., [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Pravni_predpisy_-_PDF/sb021-01m.pdf
69. ÚMLUVA OSN O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ze dne 3.5.2008, zveřejněna pod č. 10/2010 Sb., [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-ve-sbirce.pdf>
70. UNICEF. Rights under the Convention on the Rights of the Child, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www.unicef.org/crc/index_30177.html
71. ÚSTAVA, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné na <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>
72. VELKÝ LÉKAŘSKÝ SLOVNÍK [online] [cit. 2016-02-02], dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/pediatric>
73. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, „Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy“, Brno, 2012, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf
74. VIS, S.A. a Fossum, S., 2013. *Representation of children's views in court hearings about custody and parental visitations - A comparison between what children wanted and what the courts ruled.* Children and Youth Services Review, 35, 2101-2109 (str. 2103). In BORSKÁ, J., ŠVEJDAROVÁ, S., 2016, *Právní ukotvení participačních práv dětí v českém právním řádu*, JOURNAL OF NURSING, SOCIAL STUDIES, PUBLIC AND REHABILITATION, 2016/2. ISSN 1804-7181. In BORSKÁ, J., ŠVEJDAROVÁ, S., 2016, *Právní ukotvení*

participačních práv dětí v českém právním řádu, JOURNAL OF NURSING, SOCIAL

75. VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV, 1948, on line], [citováno 2016-05-31], dostupné z http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf
76. VYHLÁŠKA č. 473/2002 Sb., O PROVEDENÍ NĚKTERÝCH USTANOVENÍ ZÁKONA O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-473>
77. VYHLÁŠKA č. 512/2002 Sb., O ZVLÁŠTNÍ ODBORNÉ ZPŮSOBILOSTI ÚŘEDNÍKŮ ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-512>
78. WOODHOUSE, B.B., 2014. *Listening to children: Participation rights of minors in Italy and the United States*, Journal of Social Welfare and Family Law, 36 (4), 358-369, DOI: 10.1080/09649069.2014.967983 (str. 358). In BORSKÁ, J., ŠVEJDAROVÁ, S., 2016, *Právní ukotvení participačních práv dětí v českém právním řádu*, JOURNAL OF NURSING, SOCIAL STUDIES, PUBLIC AND REHABILITATION, 2016/2. ISSN 1804-7181.
79. ZÁKON č. 312/2002 Sb., O ÚŘEDNÍCÍCH ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ, v platném znění, , [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-312>
80. ZÁKON č. 359/1999 Sb., O SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupný z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
81. ZÁKON č. 40/2009 Sb., TRESTNÍ ZÁKONÍK, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
82. ZÁKON č. 6/2002 Sb., ZÁKON O SOUDECH, SOUDCÍCH, PŘÍSEDICÍCH A STÁTNÍ SPRÁVĚ SOUDŮ, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-6>
83. ZÁKON č. 82/1998 Sb., O ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU PŘI VÝKONU VEŘEJNÉ MOCI ROZHODNUTÍM ČI NESPRÁVNÝM ÚŘEDNÍM POSTUPEM, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-82>

84. ZÁKON č. 108/2006 Sb., O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
85. ZÁKON č. 128/2000 Sb., O OBCÍCH, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>
86. ZÁKON č. 141/1961 Sb., TRESTNÍ ŘÁD, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>
87. ZÁKON č. 218/2003 Sb. O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
88. ZÁKON č. 262/2006 Sb., ZÁKONÍK PRÁCE, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné na <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>
89. ZÁKON č. 292/2013 Sb., O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>
90. ZÁKON č. 297/2012 Sb., O LISTU O PROHLÍDCE ZEMŘELÉHO, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-297>
91. ZÁKON č. 301/2000 Sb., O MATRIKÁCH, JMÉNU, PŘÍJMENÍ, V PLATNÉM ZNĚNÍ [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>
92. ZÁKON č. 325/1999 Sb., O AZYLU, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>
93. ZÁKON č. 326/1999 Sb., O POBYTU CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>
94. ZÁKON Č. 45/2013 Sb., O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>
95. ZÁKON č. 500/2004 Sb., SPRÁVNÍ ŘÁD, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>
96. ZÁKON č. 89/2012 Sb., OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

97. ZÁKON č. 89/2012 Sb., OBČANSKÝ ZÁKONÍK, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
98. ZÁKON č. 97/1963 Sb., O MEZINÁRODNÍM PRÁVU SOUKROMÉM A PROCESNÍM, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-97>
99. ZÁKON č. 99/1963 Sb., OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>
100. ZÁKON č. 435/2004 Sb., O ZAMĚSTNANOSTI, v platném znění, [on line],
[citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>
101. ZÁKONA č. 108/2006 Sb., O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH, v platném znění, [on line], [citováno 2016-04-15], dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

PŘÍLOHA č. 2

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1 Přehled druhů a typů řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle platné právní úpravy	str. 43
Tabulka č. 2 Charakteristika cílové skupiny č. 2	str. 86
Tabulka č. 3 Charakteristika cílové skupiny č. 2	str. 88
Tabulka č. 4 Popis kazuistiky I	str. 93
Tabulka č. 5 Popis kazuistiky II	str. 99
Tabulka č. 6 Popis kazuistiky III	str.104
Tabulka č. 7 Popis kazuistiky IV	str.109
Tabulka č. 8 Společné znaky jednotlivých kazuistik	str.115
Tabulka č. 9 Vyhodnocení odpovědí cílové skupiny 2, soudců okresních soudů ve věci předběžné úpravy poměrů	str.118
Tabulka č. 10 Ustanovení OSŘ použitelná pro předběžné opatření podle § 12 ZŘS	str.134
Tabulka č. 11 Přehled lhůt v řízení o předběžných opatřeních ve věci ochrany před domácím násilím dle ZŘS	str.138
Tabulka č. 12 Přehled předběžných opatření ve věcech péče o nezletilé děti příslušnosti OSPOD a soudů	str. 141
Tabulka č. 13 Hodnocení vedoucích pracovníků OSPOD k rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů	str.156
Tabulka č. 14 Hodnocení využívání institutu „dožádání“ jiného OSPOD či soudu	str.160
Tabulka č. 15 Hodnocení názorů soudců okresních soudů k rozdílné místní příslušnosti soudů a OSPOD	str.164
Tabulka č. 16 Úprava místní příslušnosti soudu v řízení dle ZŘS	str.178
Tabulka č. 17 Vyhodnocení výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD v oblasti řešení podjatosti vznesené účastníkem řízení	str.181
Tabulka č. 18 Vyhodnocení četnosti výskytu vznesení námítky podjatosti u jednotlivých OSPOD	str.182
Tabulka č. 19 Vyhodnocení výzkumu provedeného u soudců okresních soudů v oblasti řešení podjatosti vznesené účastníkem řízení vůči OSPOD při jednání soudu	str.186

Tabulka č. 20 Hodnocení zajištění povinného školení zaměstnanců OSPO zaměstnavatelem	str.203
Tabulka č. 21 Kritéria výběru školení pro zaměstnance	str.207
Tabulka č. 22 Hodnocení finanční náročnosti školení	str.208
Tabulka č. 23 Vyhodnocení finanční náročnosti školení pro zaměstnance	str.210
Tabulka č. 24. Vyhodnocení pohledu soudců na zvyšování odborné úrovně pracovníků OSPOD a jejich zapojení do vzdělávání pracovníků OSPOD	str.211
Tabulka č. 25 Vyhodnocení výzkumu kvality zpracovávaných zpráv OSPOD s vymezením nedostatků	str.217
Tabulka č. 26 Hodnocení podávaných zpráv OSPOD	str.223
Tabulka č. 27 Hodnocení zajištění účasti OSPOD, jako jmenovaného kolizního opatrovníka při jednání soudu	str.227
Tabulka č. 28 Hodnocení vytíženosti zaměstnanců a řešení stresových situací	str.236

PŘÍLOHA č. 3

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 Roztřídění vedoucích pracovníků podle věku	str. 87
Obrázek č. 2 Roztřídění vedoucích pracovníků podle délky praxe v oboru	str. 87
Obrázek č. 3 Roztřídění vedoucích pracovníků podle délky působení ve funkci vedoucího pracovníka	str. 88
Obrázek č. 4 Přehled rozřídění soudců podle věku	str. 89
Obrázek č. 5 Přehled rozřídění soudců podle délky praxe	str. 90
Obrázek č. 6 Přehled rozřídění soudců podle délky praxe v opatrovnické agendě	str. 91
Obrázek č. 7 Orientační schéma možných předběžných opatření	str. 150
Obrázek č. 8 Vzor předběžného opatření na ochranu proti domácímu násilí	str. 151
Obrázek č. 9 Speciální předběžná opatření ve věci péče o nezletilé	str. 153
Obrázek č. 10 Podnět řešení	str. 201

Seznam zkratk

- ADHD - neurovývojové poruchy s názvem Attention Deficit Hyperactivity Disorder
- EU - Evropská unie
- EUVPD - Evropská úmluva o výkonu práv dětí
- LZPS - Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb
- MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- NS - Nejvyšší soud
- OSN - Organizace spojených národů
- OSPOD - orgán sociálně právní ochrany dětí
- OZ - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění
- OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
- ZP - zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
- SŘ - zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění
- ZSPOD - zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochrany dětí, v platném znění
- ZŘS - zákon č.292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění
- Ust. čl. - ustanovení článku
- ÚS - Ústavní soud
- VOP - Veřejný ochránce práv
- v.v.i - veřejná vědecká instituce
- WHO - Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)

PŘÍLOHA č. 5

Rozhovor s JUDr. Věrou Novotnou, autorkou komentáře Zákona o sociálně právní ochraně dětí

Rozhovor se uskutečnil dne 25. 2. 2016. JUDr. Věra Novotná dlouhodobě pracovala na MPSV jako vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí, v současné době je předsedkyní Asociace sociálních pracovníků v ČR a provádí poradenskou činnost je garantem školení pro OSPOD. Je členkou asociace soudců rodinného práva ČR.

Kde vidíte největší problém v činnosti OSPOD?

Činností OSPOD se dlouhodobě zabývám, mám však pocit, že v současné době právní úprava přinesla tak rozsáhlé změny, že získávání odborných poznatků a jejich praktické naplnění je velmi problematické. Sice mají sociální pracovníci povinné školení v rozsahu 6 hodin, ale otázkou je kvalita školení. Akreditované firmy mají garanty svých školení v těchto oblastech, ale z rozhovoru se sociální pracovníky zjišťuji, že školení provádí různé osoby, které rozhodně garanty nejsou. Z řad soudců neškolí zatím nikdo, byla by to vítané doplnění školení odborníky, kteří aplikují právní úpravu v praxi.

Jak pohlížíte na rozdílnou místní příslušnost OSPOD a soudů a s tím spojené dožádání jiných OSPOD?

Je to skutečně problém, o kterém se již dlouhodobě hovoří. Sociální pracovníci i soudci, jejichž názory jsem v této oblasti vyslechla v rámci jednání Asociace soudců rodinného práva, jsou rozdílné a urputně každý z nich trvá na svém stanovisku. OSPOD navrhnou zvolit místní příslušnost dle místa trvalého bydliště dítěte a soudci pak podle místa, kde se dítě zdržuje. Každý z nich stojí na svém stanovisku. Já zastávám názor, že bych v současné době ponechala právní úpravu tak, jak je. Jsou zde jak v případě ZŘS tak i v případě ZSPOD stanovena jasná pravidla pro změnu či přenos místní příslušnosti a záleží jen na jejich aplikaci a řešení důsledků souvisejících s institutem dožádání. Legislativní změny s sebou ponесou další problémy, které mohou situaci ještě více zkomplikovat. Ale je nutné situaci řešit v současné době, kdy OSPODy velmi zatěžuje

dožádání, které se nikde samostatně neeviduje a není finančně dožádaným OSPODům nijak finančně kompenzované. Navíc každý ze sociálních pracovníků má svou vlastní agendu a k té přibývá nekontrolovaný nárůst dožádání o provedení úkonů jinými OSPOD. Situace je zoufalá, OSPODy si stěžují, že často nedostanou do ruky ani spisovou dokumentaci a jdou k soudu hájit zájmy nezletilých dětí. To je nepředstavitelná, jak pak vypadá kvalita jejich zastoupení. Navrhovala bych evidovat dožádání samostatně a řešit finanční kompenzaci zejména OSPOD v okresních městech – tedy v místech, kde sídlí soud.

Jak pohlížíte na řešení situace s podjatostí a předběžných opatření, které OSPOD řeší?

Podjatost je upravena správním řádem, zákonem o úřednících místní samosprávy a konkrétní dopady mohou jít až do průběhu procesu před soudem, například - pokud je vnesena námitka podjatosti vůči sociálnímu pracovníkovi až při jednání soudu. Soudci to řeší nejednotně a je v tom chaos, kdy nakonec může dítě v konkrétním případě zastupovat kolizní opatrovník, který bude dodatečně uznán podjatým. Zatím soudci nezaujali k této věci konkrétní stanovisko. Byla snaha vypracovat metodický pokyn pro řešení podjatosti. Je však zastaralý. Bude zajímavý, co zjistí váš výzkum v této věci. Předběžná opatření jsou dlouhodobou bolestí OSPOD. měli by umět poradit, ale musí umět i přímo napsat předběžné opatření tzv. rychlé – odebrání dítěte z rodiny. Někteří soudci jsou ochotní před vydáním předběžného opatření konzultovat věci předem. Ale může to být napadeno konkrétním účastníkem jako podjatost.

Jak pohlížíte na zajištění školení a odborné úrovně sociálních pracovníků?

Konečně se podařilo alespoň stanovit jako povinnost vedoucích pracovníků OSPOD zajistit a uhradit školení v rozsahu 6 dnů. Ale z rozhovorů s „ospoďačkami“ je zřejmé, že ani toto minimální školení není zajišťováno. OSPODy tvrdí, že jsou přetíženy, nestíhají se školení účastnit, protože nejsou schopni zajistit chod úřadu a účast při jednání soudu. To není výmluv, to je fakt. A z tohoto důvodu považují za trestuhodné, pokud zastupitelstva obcí neumožní nabrat dostatečné počty zaměstnanců na tuto agendu. Není však stanovena žádná sankce, pokud úřad školení nezajistí. Navíc jen velmi málo OSPOD má přímo na svých pracovištích právníky. Situaci by částečně možná vyřešilo vytvoření původně plánovaných sociálních úřadů (aktivita z roku 2008), kde by byly

jasně dány podmínky pro zajištění chodu OSPOD na stanovené počty zaměstnanců. Mám informace, že v jednom jihomoravském městě vypisovali výběrové řízení na obsazení místa sociální pracovníce celkem 3x než se jim podařilo místo obsadit. Je známo, že práce sociálních pracovníků zařazených v SPOD není dobře placená, oproti jiným činnostem výkonu státní správy zajišťovaném obecními úřady a navíc je velmi náročná na odborné znalosti, pracovní vytížení, rozsah odborné přípravy apod.

Jak se díváte na spolupráci OSPOD a soudů při hájení zájmů nezletilých dětí?

Spolupráce je základem jejich činnosti, navzájem se doplňují, jejich pravomoci jsou odlišné, ale fakticky provázané. Spíše mne děsí současný trend, kdy soudy agendu opatrovnickou nedoplňují soudci, kteří výlučně soudí tuto agendu, ale agend je rozdělena mezi ostatní soudce poměrným úvazkem 0,1 – 0,2. soudí tak tyto věci lidé, kteří nemají v této agendě zkušenosti a nejsou proškoleni ve speciálním přístupu k dětem. Je to vidět a kolizní opatrovníci pak mají mnohem více práce uhlídat si své zájmy ve vztahu k dětem. Na tyto soudce si stěžují, jejich rozhodovací praxe se velice liší od těch, kteří se věnují plně pouze opatrovnické agendě.

Děkuji za rozhovor.

Jak pohlížíte na řešení situace s podjatostí a předběžných opatření, které OSPOD řeší?

Podjatost je upravena správním řádem, zákonem o úřednících místní samosprávy a konkrétní dopady mohou jít až do průběhu procesu před soudem, například - pokud je vznesena námitka podjatosti vůči sociálnímu pracovníkovi až při jednání soudu. Soudci to řeší nejednotně a je v tom chaos, kdy nakonec může dítě v konkrétním případě zastupovat kolizní opatrovník, který bude dodatečně uznán podjatým. Zatím soudci nezaujali k této věci konkrétní stanovisko. Byla snaha vypracovat metodický pokyn pro řešení podjatosti. Je však zastaralý. Bude zajímavý, co zjistí váš výzkum v této věci. Předběžná opatření jsou dlouhodobou bolestí OSPOD. měli by umět poradit, ale musí umět i přímo napsat předběžné opatření tzv. rychlé – odebrání dítěte z rodiny. Někteří soudci jsou ochotni před vydáním předběžného opatření konzultovat věci předem. Ale může to být napadeno konkrétním účastníkem jako podjatost.